

in
98
SP
12

GUILLIER

UNIVERSITÉS DE PARIS
BIBLIOTHÈQUE DE LA SORBONNE

13, RUE DE LA SORBONNE - 75257 PARIS CEDEX 06
TEL : 01 40 46 30 27 - FAX : 01 40 46 30 44

Inv. :

SIGB bibl. :

SIGB ex. :

SU ppn : 44359454

SU epn :

Cote : SPG 98 in-12

1158316400

135. 6. 24

M. v. 19.

CANDIDATUS
ARTIUM,
UBI
DE RHETORICA
ET PHILOSOPHIA,

EJUSQUE SINGULIS PARTIBUS,
necnon de Sphæra & Mathesi tractatur,
Modoque Respondendi & Disputandi in
Scholis, dùm Theses propugnantur.

AD USUM CANDIDATORUM
Baccalaureatûs Artiumque Magisterii.

Autore G. GUILLIER, *Praclarâ in Parisiensi
Facultate Artium Magistro.*

En libris

Butin et

S.P.

g. 98.

PARISIIS,

E Typis PETRI PRAULT, ad Ripam vulgò de Gêvres,
sub Signo Paradisi.

M. DCC. XXXII.

Cum Approbatione & Privilegio Regis.

*Sic stude quasi semper victurus ,
Sic vive quasi citò moriturus.*

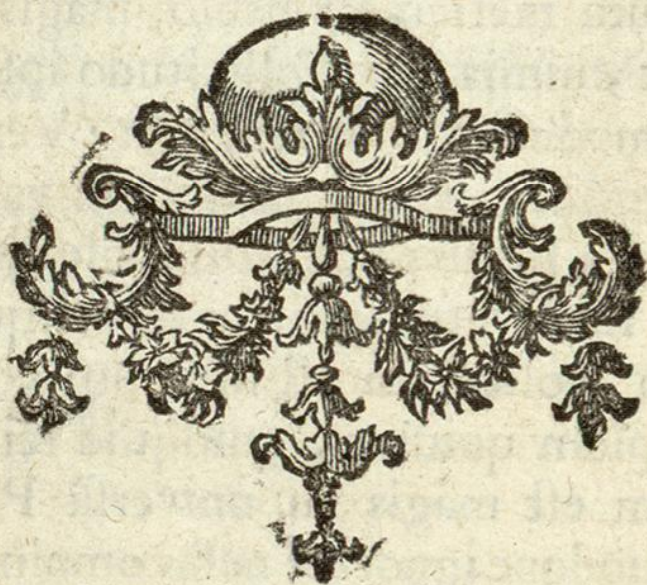
G. G.

LECTORI BENEVOLO.

QUod mihi jamdudum fuerat in votis, ut tibi, amice Magisterii Artium Candidate, laboranti subvenirem, tandem perfectum est. Docet enim longa quidem experientia, adolescentum plerosque, post Philosophici studii decursum, ingenti rerum quæ tractantur sic oneratos, & ut ita dicam, sic obrutos mole & copiâ, ut, cum velint omnia animo complecti, ferè nihil accuratè complectantur. Deindè, cum sint naturâ meticulosi paulò magis quàm par esset, nimia hæc sollicitudo ipsos mirum in modum versat & angit: Verùm ne se in eruditionis tentaminibus variarum opinionum laqueis irretitos doleant, hæc quoque sublevetur anxietas mentisque perturbatio, collectum est in unum volumen nec amplum quidem, quidquid scitu necessarium est magis in universâ Philosophiâ, quodque ignorare nefas omninò esset. Succus est quidam variis è dapibus expressus, qui nedum nauseam afferat stomacho, valet ipsum vel debilem recreare atque confirmare. Compendiaria est methodus, quâ clarè ac dilucidè quæ præcipuè tenenda sunt & tuenda, proponuntur, & in suas quid-

que partes distribuitur. Ne quis tamen hoc
animum inducat suum, sedulò minùs evol-
venda Philosophorum scripta; quasi verò
negligendi essent fontes limpidissimi, undè
iste effluit rivulus: non nulla ubi quæ scire
juvat, quis ritus, quis ordo servandus sit
in; invisendis illis, qui Magisterio Artium
præsumt, & alia id genus, primâ oculo-
rum acie primoque intuitu reperias. Qui-
bus cognitis, tempori sanè ac labori parci-
tur. Vale, amice Candidate; si tibi nostrum
aridet opusculum, hoc benignus utere.

MONITA CANDIDATIS ET RITUS.

Quid sit observandum ante Primum Examen.

QUI Rebus gestit studere Philosophicis, debet dare nomen suum Professori quem elegerit, ut post biennium extet in quatuor Domini Scribæ Catalogis.

Juxtà consuetudinem unoquoque anno Scholastici dant nomina sua bis in tribus simul Catalogis, quorum unus erit ipsi Professori, alter Domino Collegii Gymnasarchæ & tertius Domino Scribæ.

Inscriptiones vulgò incipiunt à Remigialibus ad Paschalia, secundæ verò à Paschalibus ad Inducias Academicas.

Catalogi primæ Inscriptionis ante Nativitatem Christi, secundæ verò ante pri-

vj MONITA ET RITUS.

nam mensis Maii diem à singulis singulorum Collegiorum Professoribus Domino Scribæ remittantur necesse est.

Nomen, Cognomen & Patria Scholastici in diversis quatuor per biennium Inscriptionibus non transponantur, ne una quidem littera varietur.

Utrum sub eodem Professore Scholasticus biennium conficiat, an sub diversis, Inscriptiones à Logicâ incipiant an à Physicâ, à Remigialibus an à Paschalibus, pro uniuscujusque negotiis parvi refert, & nihil quidquam est difficultatis, modò tamen Scholasticus, perfecto Philosophiæ curriculo, à singulis Professoribus præsentet Testimonia, ejusque Inscriptiones sint continuæ & sibi invicem succedant, nec concurrant quamvis intrà diversos annos: risum enim sanè moveret ille nimirum, qui quatuor Attestationes à quatuor Professoribus intrà quatuor annos proferret, & quater quatuor in primis tantum Logicorum Catalogis extaret. *Ad hunc articulum attendendum est.*

Candidatus si quis fortassè nomina sua variè in Catalogis per biennium scripserit, vel aliquid omiserit (*Quod ipsum docebit Dominus Scriba, cum ipsi Litteræ Testimoniales afferentur*) ante omnia supplicare tenetur apud Mathurinenses in Concione Publicâ, cujus diem & horam Candidato dicet vel

MONITA ET RITUS. vij
Dominus Scriba, vel Nationis Apparitor,
ut error emendetur.

Propterea Candidatus adire debet Amplissimum Dominum Rectorem atque Universitatis Syndicum, necnon quatuor Nationum Ornatissimos Procuratores, & quatuor Aequissimos Censores, ut eos moneat de supplicatione, quorum nomina & domicilia indicabit Nationis Apparitor. Sive domi adsint, sive domi non inveniantur, schedula singulis relinquitur quam secum scriptam habere debet Candidatus, ut temporari parcat, *his verbis.*

Apud Mathurinenses horâ v. g. decimâ matutinâ supplicaturus est N. N. ut nomina ejus in Catalogis Domini Scribæ variè scripta reformatur, die Mensis &c. anno &c.

Aderit Candidatus horâ & die dictâ apud Mathurinenses in oblongâ veste (si tamen commodè possit) supplicandi causâ, seseque convertens ad Ampliss. Dominum Rectorem, ferè sic orabit.

FORMULA SUPPLICANDI

Pro reformatione nominum in Catalogis.

Amplissime Domine Rector, Procuratores Ornatissimi, Meritissimi Quatuor-Viri, Proceres Academici. Ego N. N. v. g. *Parisinus*: Vos rogo & obtestor, ut, quod erroris in inscriptionem nominis mei in

vii MONITA ET RITUS.

Catalogis Domini Scribæ per cursum Philosophicum irrepsit v. g. *A pro litterâ B.* casu nescio quo, reformetur. Quam gratiam si velitis mihi concedere, hujus beneficii memoriam nulla unquam delebit oblivio. *Dixi.*

Posteà recedit Candidatus, & reformando nomina apud Dominum Scribam ipsi persolvat tres Libellas Turonenses propter insinuationem Supplicationis.

A D PRIMUM EXAMEN.

Perfecto Philosophiæ cursu Candidatus debet adire suum Professore à quo requireret Attestationes seu Litteras Testimoniales, quæ debent scribi sine liturâ supra folium Carthæ integrum, ut detur locus scribendi formulas admissionis tum ad Baccalaureatum tum ad Lauream Artium.

Dies ascripta & anni appositi intra Attestationes sine ullâ abbreviatione, absque notis arithmeticis, sed litteris continuis notari debent & exprimi. In ipsis indicare Patriam & Nobilitatem Candidati, ac si sit Beneficiarius non abs re esset: Nonnulli enim fortassè, ne duplum aut triplum solvant, quærentibus D. D. Rectori & Scribæ, vel Procuratori vel Censori negare possent, ignorantes, hoc si compertum foret Artium Magisterii Litteras passuras esse difficultates.

MONITA ET RITUS. *in*

FORMULA

Litterarum Testimonialium.

Ego infrà scriptus Philosophiæ Professor in Collegio N. N. in Universitate Parisiensi fundato, Testor omnibus quorum interest aut interesse poterit Nobilem vel Beneficiarium N. N. *v. g. Parisinum* per biennium lectiones meas Philosophicas attentè, assiduè, diligenter & modestè scriptis & aurbus excepisse, à Remigialibus *v. g.* anni millesimi &c. ad Inducias Academicas anni millesimi, &c. in cujus rei fidem has Litteras Testimoniales concessi. Datum Parisiis in Collegio N. N. anno Domini millesimo, &c. die verò *v. g.* Augusti primâ. N. N.

Deindè Candidatus adibit Dominum Gymnasiarcham Collegii ubi Philosophiæ studuerit, ut infrà Attestationes scribat : *Idem testor. N. N. Gymnasiarcha* : ipsique debentur tres libellæ & quinque asses, nisi Candidatus fruatur aliquâ parvâ Burfâ.

Hæc cùm fecerit Candidatus, adibit Majorem Apparitorem suæ Nationis qui illum doceat ritus observandos ante Examina.

Tum adire debet Dominum Scribam, ut testetur nomina Candidati extare in quatuor Catalogis, sic : *In quatuor Catalogis extare testor N. N. Scriba. Hic monet si quid sit er-*

MONITA ET RITUS.

roris in Inscriptionibus.

Domino Scribæ tres Libellæ dantur & quinque asses pro Ampliff. Domino Rectore : Nisi Ampliff. Dominus Rector ipse accepturus sit. Nobiles vel Beneficarii sex libellas & decem asses ; & si Candidatus sit Nobilis & Beneficiarius , novem libellas & quindecim asses persolvat pro jure Ampliff. Domini Rectoris.

Apud Ampliff. Dominum Rectorem juramenta præstandi causâ aderit Candidatus in oblongâ veste ; *Si tamen commodè possit, (quandoque enim Laici difficilè mutuari possunt.)* Candidatus dextrâ supra Evangelium positâ , genua flectet , nisi fuerit in sacris ordinibus.

F O R M U L A

Juramenti præstandi apud ampliff. Dominum Rectorem.

Ampliff. Dominus Rector sedens , si voluerit , capite aperto sic ad Candidatum.

D. Juras te profiteri Religionem Catholicam , Apostolicam & Romanam ?

Respondet Candidatus : *Juro.*

D. Juraste ad quemcumque honoris aut dignitatis gradum in Academia & Universitate Parisiensi observantiam delaturum & obsequium Domino Amplissimo Rectori , ejusque successoribus ?

R. *Juro.*

MONITA ET RITUS. xj

D. Juras te servaturum & defensurum
jura & statuta Universitatis Parisiensis ?

R. Juro.

Posteà surgit Candidatus , & accuratè
dat nomen suum , *si de eo queratur*. Am-
pliss. Dominus Rector scribit infrà Attesta-
tiones: *Fidem dedit Academia Honestus vel*
Nobilis vel Beneficiarius Candidatus : aio
Rector. N. N.

Adibit deindè Candidatus Æquissimum
Censorem suæ Nationis , cui proferentur
codices integri, nisi fuerit immunis ab onere
scribendi malam propter valetudinem. Cen-
sor infrà Attestationes scribit ; *vidi &*
probavi. N. N. Censor.

Hic diem & horam primi Examinis dicit :

I M M U N I T A S

ab onere Scribendi.

Qui ab onere Scribendi immunis esse
voluerit propter valetudinem ; debet esse
munitus Testimonio Doctoris Medici salu-
berrimæ Facultatis Parisiensis ; quòd si
Medicus sit Facultatis alterius , Testimo-
nium debet esse saltem approbatum à Me-
dico Doctore Parisino.

xij MONITA ET RITUS.

FORMULA TESTIMONII

Doct̃oris Medici Parisini.

Ego infrà scriptus in saluberrimâ Parisiensi Facultate Doct̃or, Testor omnibus quorum ea res fuerit N.N. auditorem Domini N.N. in Collegio N. N. Philosophiæ Professo-
ris, multis laborare infirmitatibus, præ-
sertim verò *vel stomacho, vel pectore, vel capite, vel oculis*: Ideòque censeo ipsum immunem ab onere scribendi codices posse fieri; in cuius rei fidem hoc ei Testimo-
nium concessi. Datum Parisiis anno Do-
mini millesimo, &c. die verò mensis &c.
N. N.

Scholasticus quamvis infirmitate affec-
tus, nihilominus tamen tenetur adire eos-
dem ac si benè valeret, qui invisendi sunt,
cùm supplicaturus sit apud Mathurinenses.

Primum adibit Dominum Censorem
suæ Nationis, cui præsentabit Testimonium
Medici, cujus exemplum ipsi relinquet ex-
scriptum, cæteris verò Nationum tùm Cen-
soribus, tùm Procuratoribus legendum præ-
sentabit.

Deindè inviset Dominum Scribam, cui
dabit ipsummet Testimonium. Qui quidem
Dominus Scriba diem & horam Supplica-
tionis Scholastico dicet.

Denique Ampliss. Dominus Rector,

MONITA ET RITUS. xliij

Syndicus, quatuor Nationum Ornatissimi Procuratores, quatuorque Aequissimi Censores invisendi sunt : quibus singulis sive adsint, sive absint, schedula, scripta antè, relinquenda est, *his verbis.*

Apud Mathurinenses horâ v. g. decimâ matutinâ, supplicaturus est N. N. auditor Domini N. N. Philosophiæ Professoris in Collegio N. N. ut immunis fiat ab onere scribendi malam propter valetudinem, ut constat Doctoris Medici Testimonio, die v. g. quartâ mensis . . . anno &c.

Nomina & domicilia eorum qui ante supplicationem invisendi sunt dicet Nationis Apparitor.

Aderit Candidatus horâ & die dictâ apud Mathurinenses supplicandi causâ in oblongâ veste (si commodè possit) *Laicis nihil opus est.* Seseque convertens ad Amplissimum Dominum Rectorem, ferè sic orabit.

FORMULA SUPPLICANDI

Pro immunitate scribendi codices.

Amplissime Domine Rector, Procuratores Ornatissimi, Meritissimi Quatuor-Viri, Proceres Academici. Ego N. N. auditor Domini N. N. in Collegio N. N. Philosophiæ Professoris celeberrimi, permultis laborans infirmitatibus, ut Testimonio sa-

xiv MONITA ET RITUS.

luberrimæ Facultatis Doctoris constat , præsertim verò *vel* stomacho , *vel* pectore , *vel* capite , *vel* oculis : vos rogo & obtestor ut me ab onere scribendi codices immunem faciatis. Quam gratiam si velitis mihi concedere nulla unquam poterit debere oblivio. *Dixi.*

Post hæc recedet Scholasticus : Et cum voluerit, petet à Domino Scribâ Testimonium immunitatis concessæ. Propter quod & insinuationem supplicationis ipsi dabit tres libellas.

Apparitores pro veteri more Candidatos Artium ad Censorem & Examinatores deducere tenentur. *Stat Univ. C. de Apparit.*

Ad Ornatissimum Dominum Procuratorem suæ Nationis ibit Candidatus, ut Pensione honorariâ æstimetur : asses Parisienses sunt totidem libellæ Turonenses, quæ postea solventur fidelissimo Quæstori Nationis cum liturgiæ prætio, Quæstorisque ipsius & Procuratoris jure : pro duobus his ultimis duplum Nobiles vel Beneficarii : Et Nobiles & Beneficarii triplum persolvent.

Singuli Tribûs Senonensis Candidati triginta asses , pro sacro D. Antonii ejusdem Tribûs Patroni celebrando ; fidelissimæque Picardorum Nationis Candidati Ambianenses viginti asses Domino Quæstori supra Pensionem honorariam persolvent pro sacro Divi Firmini. Picardi apud Do-

minum Procuratorem juramenta præstant.

Bursarii debent exponere Domino Procuratori se esse Bursarios talis Collegii, ut, titulo isto, prætio minori æstimentur: nisi tamen Bursa sit magni emolumenti; v. g. in Collegio Choletæo, Laudunæo, Burgundia, &c. quamvis enim Bursa sit parva, ut aiunt, ad magnam postea nominantur, cum adepti sunt Artium Lauream.

His omnibus peractis, adibit Candidatus Majorem Apparitorem suæ Nationis qui nomina singulorum Examinatorum & domicilia dicet; eodem tempore illi dantur Litteræ Testimoniales, (nisi Dominus Censor eas retinuerit) & diem dictam ab Æquissimo Censore Apparitori declarabit, ut ipse & non alius, nisi Apparitorum alter, afferat examinibus Attestationes horâ dictâ.

Singulos debet adire Examinatores quibus diem & horam examinis dicet, ut adsint, & ipse Candidatus in veste oblongâ sive Clericus sive Laïcus modestè intererit.

Quòd si Examinatores domi non adessent, relinquitur scheda, his verbis: *aderis, si placet, Meritissime Examinator, in Scholis Nationis, die tali, horâ tali: ubi fiet periculum industriae N. N. Artium Baccalaureatûs Candidati.*

Dabit Candidatus ante examen Æquissimo Domino Censori, vel alteri à Censore designato pecuniam ipsi Censori & Exami-

xvj MONITA ET RITUS.

natoribus debitam ; scilicet viginti asses pro singulis : quadraginta si sit vel Nobilis, vel Beneficiarius : Et tres libellas Turo- nenses si Candidatus sit uterque. Non præ- termisso jure Apparitorum, quorum Majori debentur quatuor libellæ in Honorandâ Gallorum Natione, & Venerandâ Norma- norum : in Fidelissimâ verò Picardorum & Constantissimâ Germanorum Natione No- biles & Beneficarii Apparitoribus, Majo- ribus & Minoribus persolvent juxta sta- tuta Nationum quæ Apparitor dicet Can- didato, vel Æquissimus Dominus Cenfor.

Singulæ Nationes Publicas habent Scho- las, ubi, non alibi citrà necessitatem pri- mum fit Examen. Honoranda scilicet Gal- lorum Natio in vico Stramineo, *id est*, in viâ nunc dictâ *du Fônaire* : Fidelissima Pi- cardorum Natio è regione Scholarum Gal- licarum in eâdem viâ : Veneranda Norma- norum Natio in Collegio Harcuriano in viâ *de la Harpe*, propè Sorbonam : Con- stantissima Germanorum Natio apud Ma- thurinenses : horum Bursæ æstimatio est fixa ad sexdecim libellas & quindecim asses : Nobiles & Beneficarii triplum sol- vent : quod quidem Candidatos docebit Apparitor.

AD SECUNDUM EXAMEN.

Caveat Candidatus utrū ad secundum Examen iturus sit in Curiam Archiepiscopalem apud Beatam Mariam , an apud Sanctam Genovefam , in Capellâ Misericordiæ, habitâ ratione Collegii ubi studuerit , quia alternâ vice annorum ibi examina fiunt , quod Candidato dicet Nationis Apparitor.

Adibit igitur Dominum Cancellarium vel B. Mariæ , vel S. Genovefæ , quo absente , Dominum Procancellarium , à quo diem & horam examinis accipiat , ut eas dicat singulis Examinatoribus quos invisere debet , quorumque nomina & domicilia indicabit major Apparitor. Si fortè domi non adessent , scheda relinquitur , *his verbis.*

Aderis , si placet , Meritissime Examinator , apud Beatam Mariam vel apud Sanctam Genovefam (habitâ ratione Collegii) die tali , horâ tali , ubi periculum fiet industriæ N. N. Artium Magisterii Candidati.

Pro secundo Examine octo libellas & quinque asses persolvat Candidatus ante Examen uni ex Examinatoribus ad recipiendam pecuniam designato. Si fuerit vel Nobilis , vel Beneficiarius sexdecim libellas & decem asses : si sit Nobilis simul & Be-

xviii MONITA ET RITUS.

neficiarius quatuor & viginti libellas Turonenses persolveret cum quindecim assibus.

Candidatus non potest sustinere primum Baccalaureatus Examen ante primam Augusti diem ; secundum verò ante primam Septembris nisi cursum Philosophicum peregerit anno præcedenti. *Hic ritus poterit mutari : qui olim volebant loco secundi examinis actam publicam sustinebant , quo peracto , Laureâ donabantur.*

Juxtâ consuetudinem (nisi summa urgeat necessitas) prima examina per totum anni curriculum sustinentur diebus Mercurii , post Calendas & Idus cujusque mensis , horâ primâ pomeridianâ ; secunda verò diebus Sabbati , à primâ Augusti ad decimam quintam diem habentur examina horis tum matutinis tum vespertinis , nunquam Festis diebus.

Qui Laureâ fuerunt donati , à Majori Apparitore suæ Nationis postero die Litteras Artium Magisterii petent , & tenetur eas tradere gratis ; si tamen persolutum fuerit Domino Censori ante primum examen jus Domini Scribæ , cui propter Litterarum Expeditionem debentur quinquaginta sex asses cum sex denariis : adduntur viginti asses pro subscriptione Amplissimi Domini Rectoris , & decem asses Apparitoris operâ & curâ. *Sic statutum est in Honorandâ Gallorum Natione.*

MONITA ET RITUS. xix

Cum singulæ Nationes particulares propriosque sibi habeant ritus ; Apparitores Nationum accuratè docebunt Candidatos ne quid prætermittant ; verùm omnia supradicta à singulis Candidatis singularum Nationum observanda sunt absque discrimine.

Nullus ergo ad Lauream Baccalaureatus Artium admittitor , nisi cujus Eruditio tribus saltem Arbitris probata fuerit : Nullus ad Examen accedere audeto , nisi munitus Testimoniis Professoris, Gymnasiarchæ & Censoris , quibus constet ipsum per biennium cùm audiendo , tùm Scribendo operam dedisse rebus Philosophicis Lutetiæ apud Academicum Professore, ac nisi Pensionem honorariam juxta æstimationem Dom. Procuratoris D. Quæstori persolverit. Extranei verò , qui in aliâ Academiâ etiam Magisterium Artium , aut Baccalaureatum in quâcumque Facultate consecuti fuerint , non antè ad Examen admittuntur , quàm per annum sub Academico Professore Lutetiæ audivisse constet. *Statut. Univers. C. V. de Examinatoribus.*

LITTERÆ NOMINATIONIS.

Si quis pro Litteris Nominationis supplicare velit , debet adire Dominum Universitatis Syndicum , cujus domicilium indicabit Nationis Apparitor : Et ipsi Domino Syndico præsentabit. 1º. Litteras

xx MONITA ET RITUS.

Tonsuræ Clericalis. 2º. Litteras Artium
Magisterii. 3º. Sex Litteras Testimoniales
Theologiæ.

Quòd si supplex non fuerit in Artibus
Magister antequàm studuerit Theologiæ,
oportet ut novas afferat à Professore Phi-
losophiæ Litteras Testimoniales, aut certè
detur ei exemplar Attestationis cujus apud
Apparitorem suæ Nationis remanet prima
perscriptio, ut constet studium Philoso-
phiæ non fuisse eodem tempore ac studium
Theologiæ. Afferet etiam *Quinquennii* for-
mulam, à quatuor in Artibus Magistris qui
Quinquennium & ipsi confecerint subsigna-
tam, cujus formulæ verba sequuntur.

Nos infrà scripti in Præclarâ Artium Fa-
cultate Parisiensi in Artibus Magistri, testa-
mur N. N. & in eâdem Facultate in Ar-
tibus Magistrum per Quinquennium in
Academiâ Parisiensi assiduè ac diligenter
studuisse tum Philosophicis, tum Theolo-
gicis; Philosophicis quidem à Remigiali-
bus anni millesimi usque ad Ferias
Academicas anni millesimi Theolo-
gicis verò à Lucalibus anni millesimi
usque ad Ferias Academicas anni millesti-
mi & per illud tempus frequentasse
actus publicos. In cujus rei fidem subscrip-
simus. Datum Parisiis die... mensis... anno
Domini millesimo &c. . . .

Ante supplicationem invisendi sunt Am-

MONITA ET RITUS xxj

pliff. Dominus Rector, necnon Sapientissimi Decani Theologiæ, Juris & Artis Medicæ Ornatissimique Procuratores quatuor Nationum Facultatis Artium, quorum nomina & domicilia indicabit Apparitor. Si Domi non adsint, relinquitur schedula, *his verbis.*

Supplicaturus est N. N. pro Litteris Nominationis, jure Magisterii Artium & Quinquennii apud. . . horâ. . . die. . . mensis . . . anno . . . &c.

Supplicatio fiet apud Ampliff. Dominum Rectorem vel primâ die Sabbati singulorum mensium horâ post meridiem primâ, vel diebus quatuor supplicationum quæ habentur apud Mathurinenses horâ octavâ matutinâ mensis Martii, Junii, Octobris & Decembris. Supplex accedet ornatus togâ & quadrato pileo.

FORMULA SUPPLICANDI.

Amplissime Domine Rector, Sapientissimi Decani, Procuratores Ornatissimi, Proceres Academici. Ego N. N. supplico pro Litteris Nominationis, jure Magisterii Artium & Quinquennii.

Dominus Scriba Litteras expedit. Apparitor nomen dicet & domicilium.

QV I D S I G N I F I C E N T

*Hoc in Libro Littera quadam & abbrevia-
tiones.*

Ant.	Antecedens.
C.	Concedo.
Conf.	Consequentiam.
D.	Quæro.
Dist.	Distinguo.
Inst.	Instabis.
Maj.	Majorem.
Min.	Minorem.
N.	Nego.
Obj.	Objicies.
P.	Propositionem.
R.	Respondeo.
Subf.	Subsumptum.
V.	Vide.
v. g.	Verbi gratiâ.
V. p.	Vide paginam.

ERRATA.

Cum plurimi Typographiae errores propter operis conficiendi celeritatem & absentiam Autoris fortuito irrepserint, Lector benevolus hanc sequendo seriem illos facile emendabit.

Pag. 3. lin. 30. defiditione, *lege* definitione.

Pag. 29. lin. 13. qnare, *lege* quare.

Pag. 30. lin. 21. incomprehensibilem, *lege* incomprehensibilem.

Pag. 38. lin. 18. iu, *lege* in.

Pag. 40. lin. 27. post dicunt, *dele* virgulam.

Pag. 46. lin. 26. suppositionem, *lege* suppositionem.

Pag. 47. lin. 3. judlcium, *lege* iudicium.

Idem. lin. 6. invidens, *lege* inevidens.

Pag. 104. lin. 15. sint, *lege* sunt.

Pag. 125. lin. 22. fine, *lege* sine.

Pag. 169. lin. 16. subdivitur, *lege* subdividitur.

Pag. 172. lin. 20. 65. *lege* 153.

Pag. 200. lin. 35. difficultas, *lege* difficultates.

Pag. 210. lin. 21. difficulates, *lege* difficultates.

Pag. 240. lin. 20. suprà, *lege* super.

Pag. 251. lin. 23. sum, *lege* sunt.

ANTE PRIMUM EXAMEN

*Præsentibus Examinatoribus Dominus Cen-
sor incipit his verbis.*

D. Quæro à te, *Erudite Candidate*, No-
men, Cognomen, Patriam, Religionem,
Collegium & Professore.

Respondet Candidatus. Quærit à me *Æquis-
sissimus Censor*, Nomen, Cognomen, Pa-
triam, Religionem, Collegium & Profes-
sorem.

Respondeo Æquissimo Censori: Nomen
meum est v. g. *Guillelmus*, Cognomen
Guillier, Patria *Bizuntinensis*, fides *Catho-
lica, Apostolica & Romana*, Collegium
Mont-Acutium, Professor *Dominus Denise*.

Cùm Dominus Censor non adsit secundo
Examini, si nomina quærantur, respondere
debet Candidatus: Quærit à me *Meritissi-
mus Cancellarius, vel Procancellarius, vel
Examinator* Nomen, &c.

Singulis Examinatoribus interroganti-
bus, *vel quid sit? vel quotuplex sit? cur
sit? an sit? &c....* Dicet Candidatus.

Quærit à me Meritissimus Examinator:
quid sit? &c. *Respondeo Meritissimo Exa-
minatori: &c.*

QUÆSTIONES DE RHETORICA.

RHETORICA DEFINITUR.

D. Uæro à te, ERUDITE CANDI-
DATE, quid sit Rhetorica?

R. Quærit à me MERITISSI-
MUS EXAMINATOR, quid
sit Rhetorica?

Respondeo MERITISSIMO
EXAMINATORI, Rhetoricam spectari posse du-
plici modo; vel secundum etymologiam nominis,
vel secundum rem, ut aiunt, seu secundum defini-
tionem ejus naturæ.

Secundum nomen, Rhetorica est vox Græca, à
ῥηω (reo) dico.

Secundum ejus naturam definitur, Ars dicendi.
Multi hoc adverbium *benè* addunt in definitione, &
dicunt Rhetoricam esse Artem *benè* dicendi.

D. Quid est Ars?

R. Ars est habitus verâ cum ratione effectivus,

D. Quid est *benè* dicere?

R. Est appositè dicere ad persuadendum.

D. Quænam est differentia inter Rhetorem & Oratorem?

R. Rhetor tradit præcepta: Orator eis utitur.

D. Quid est persuadere?

R. Est allicere mentes auditorum quò velis; unde autem velis deducere. *Tul. de Orat. 1.*

D. Quisnam est finis Rhetoris & Oratoris?

R. Orator persuadet dicendo: & Rhetor instituit bonum Oratorem.

D. Quodnam est objectum seu materia Rhetoricæ?

R. Sunt res omnes, quia de rebus omnibus haberi oratio potest.

DE ELOQUENTIA.

D. Quid est Eloquentia?

R. Est facultas benè dicendi.

Eloquentia differt à Rhetoricâ.

D. Quot sunt adjumenta comparandæ Eloquentiæ?

R. Quatuor; Natura, Ars, Imitatio & Exercitatio. Natura dat canoram vocem, latera firma, totius denique oris & corporis elegantiam. Ars naturam perficit.

D. Quot sunt partes Eloquentiæ?

R. Quinque vulgò numerantur: Inventio scilicet, Dispositio, Elocutio, Memoria, & Pronuntiatio.

Inventio est excogitatio argumenti.

Argumentum est probabile inventum ad probandam quæstionem.

D. Undenam petuntur argumenta?

R. Ex Locis Oratoriis.

DE LOCIS ORATORIIS.

D. Quid intelligis per Locos Oratorios?

R. Loci Oratorii sunt sedes ubi quid-
quid requiritur ad persuadendum invenitur.

D. Quotuplicis generis sunt Loci Oratorii?

R. Duplicis: Intrinseci, qui sunt intra rem; &
Extrinseci, qui sunt extra rem de quâ agitur.

Intrinseci sexdecim vulgò numerantur: Defini-
tio, Enumeratio partium, Etymologia seu notatio
nominis, Conjugata, Genus, Species, Similitudo,
Dissimilitudo, Contraria, Adjuncta seu circumstan-
tiæ, Antecedentia, Consequentia, Repugnantia,
Causæ, Effecta, & Comparatio.

DEFINIUNTUR LOCI INTRINSECI.

Definitio est oratio explicans naturam rei per
partes essentielles; v. g. homo est Animal rationale.
Sed Descriptio fit per proprietates quæ fluunt ab
essentiâ, v. g. homo est Animal docile, scientiæ
capax, &c.

Enumeratio partium sive distributio, est oratio
quâ aliquod totum in suas species distribuitur; v. g.
Calliditas non est iustitia, neque fortitudo, neque
prudentia: ergo calliditas non est virtus.

Etymologia est vocum radix: v. g. Consul à
consulendo; Verres à verrendo; Rhetor à Rhetor-
icâ. Græci Thema vocant.

Conjugata, sunt varia vocabula ab eodem fonte
derivata; v. g. Sapientia, sapiens, sapienter, sa-
pere. Victoria, victor, vincere.

Genus, est pars essentiæ communior, quâ res
aliqua convenit cum cæteris; v. g. Animal in defi-
nitione hominis, quia per istam vocem homo con-
venit cum belluis.

RHETORICA.

Species est divisio generis; v. g. homo, canis; leo & cæteræ bellux sunt species respectu Animalis, quia Animal in hæc omnia dividitur.

Similitudo est argumentatio à simili singulari ad aliud singulare; v. g. Deus Davidi pœnitenti pepercit, ergo & mihi pœnitenti parceret. Logici eam vocant speciem argumentationis ab exemplo, seu Exemplum simpliciter.

Diffimilitudo, est oratio quâ ex re dissimili dissimile colligitur, ut, vitia Barbari sequuntur, ergo nos virtutem colere debemus.

Contraria sunt ea quæ inter se pugnant. Vide Logicam p. de oppositione simplici, v. g. virtus & vitium.

Negantia, quorum unum negat aliud; v. g. probus & improbus.

Adjuncta, seu circumstantiæ, sunt ea quæ cum re conjuncta sunt. Septem vulgò numerantur hoc versu:

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

Quis, personam designat. *Quid*, res est, seu factum. *Ubi*, est locus. *Quibus auxiliis*, sunt arma. *Cur*, est ratio propter quam fit actio. *Quomodo*, est modus quo fit actio. *Quando*, tempus significat.

Antecedentia, sunt ea quæ rem antecedunt; v. g. delectus militum respectu belli.

Consequentia sunt ea quæ rem consequuntur, v. g. cædes, vastationes, respectu belli.

Repugnantia sunt ea quæ nec certâ lege, nec certo numero inter se dissident; v. g. amare aliquem & eum afficere convitiis. *Amat illum, ergo convitiis non insectabitur.*

Causæ, hæ sunt ex quibus aliquid oritur. Vide Philosophiam p. 25. de Causis.

Effecta, sunt ea quæ ex causis oriuntur, unde tot sunt effectorum genera quot causarum.

Comparatio, est respectus quidam quem res hæc

bet cum re, vel persona cum persona; & triplex est comparatio.

Prima, à majori ad minus; *v. g.* qui Petrum occiderunt, non peccaverunt; ergo nec qui Paulum Petro longè pejorem.

Secunda, à minori ad majus: *ut*, teneræ virgines pro Christo passæ sunt; quid ergo nos ætate & viribus valentes, idem facere dubitamus?

Tertia à paribus; *v. g.* virtute frater tuus excellit; cur tu quoque non excelleres?

DE LOCIS EXTRINSECIS.

Loci Extrinseci sex vulgò numerantur, scilicet præjudicia, fama, tabulæ, jusjurandum, tormenta & testes; ex quibus omnibus fiunt argumenta, cum sive ab iis quæ judicata sunt antea, sive à communi hominum sermone, sive à tabulis aut scriptis, sive à jurejurando alicujus, sive à confessione vi tormentorum expressâ, sive à testimonio certorum hominum, probatur aliquid verum esse aut falsum.

DE ARGUMENTATIONE.

D. Quid est Argumentatio?

R. Est explicatio & dilatatio argumenti.

D. Quid est quæstio, & quotuplex?

R. Quæstio est id de quo disputatur, & duplex est.

Infinita, quæ est sine circumstantiis, & dicitur *Thesis*.

Altera finita, quæ adjunctis seu circumstantiis constringitur, & dicitur *Hypothesis*.

DE GENERIBUS CAUSARUM.

D. **Q**uot sunt Genera causarum?

R. Tria sunt: Deliberativum, Judiciale, & Exornativum seu Demonstrativum.

Deliberativum genus, est illud quo suademus, aut dissuademus.

Judiciale, quo accusamus aut defendimus.

Exornativum, quo laudamus aut vituperamus.

D. Quisnam est finis generum, & quænam tempora spectant?

R. Deliberativi finis est utilitas, voluptas & gloria. Judicialis, est æquitas: Demonstrativi, honestas.

Genus Deliberativum est de futuro tempore. Exornativum spectat omnia tempora. Judiciale ad præteritum pertinet; nam de præterito dijudicatur, non de alio tempore.

DE AMPLIFICATIONE.

D. **Q**uid est Amplificatio? & quotuplex est?

R. Est gravior quædam affirmatio quæ ad promovendos vehementius auditorum animos valet. Triplex est; verborum, sententiarum, atque rerum.

D. Quid est Dispositio?

R. Est idonea ad persuadendum singularum orationis partium collocatio.

D. Quot sunt partes orationis?

R. Quinque vulgò recensentur; scilicet Exordium, Narratio, Propositio, Contentio & Peroratio. Sexta etiam additur, nempe Confirmatio.

D. Quid est exordium?

R. Est aditus quidam orationis præparans auditores ad reliquam orationem. Præparantur auditores, cum sunt attenti, benevoli & dociles.

Exordium *ab abrupto*, illud est quo, omisâ præfatiunculâ ut auditorem sibi faciat benevolum, rem tractandam protinus Orator aggreditur.

D. Quid est Propositio?

R. Est ea pars orationis, quâ proponit Orator quibus de rebus dicturus sit. Duplex est, simplex & composita, seu complexa.

Propositio simplex, est ea in qua Orator pollicetur se de una tantum re dicturum.

Complexa, quæ & Divisio vel Partitio operis dicitur, ea est quæ duas vel plures partes orationis comprehendit.

D. Quid est Narratio?

R. Est rerum gestarum aut quasi gestarum expositio ad persuadendum idonea.

D. Quotuplex est Narratio?

R. Triplex: simplex, quæ rem simpliciter exponit ut gesta est.

Instructa, quæ cujuscunque eventus causas affert.

Ornata, quæ tropis & figuris circumvestitur.

D. Quid est contentio?

R. Est ea pars orationis quâ vel nostra confirmamus, vel aliena confutamus: unde duplex est pars Contentionis, Confirmatio scilicet & Confutatio.

D. Quid est Confirmatio?

R. Est ea pars orationis quâ Orator probat id quod Auditoribus proposuit.

Vide Argumentationis species, quæ sunt momenta Confirmationis & Confutationis, in Logica p. de Argumentatione, versus finem.

D. Quid est Confutatio?

R. Est ea pars orationis, quâ adversariorum momenta diluimus & refellimus. Qui primus loquitur confirmat: Secundus verò refutat.

D. Quid est Peroratio seu Epilogus.

R. Est extrema pars Orationis in quâ id, quod totâ Oratione expetebat Orator, majori vehementiâ evincere & obtinere contendit.

Duabus rebus Peroratio continetur, Recapitulatione & motu.

Recapitulatio, quæ & *Enumeratio* dicitur à Cicerone, brevis est & concinna quædam repetitio præcipuorum momentorum quibus causa nititur.

Motus verò Animorum, alterum est Perorationis munus, in eo positum, ut Orator auditores vel Judices benè afficiat erga se, & causam suam; malè autem adversus eos quibus oppugnatur vel quos oppugnat.

D. Quotuplex est Stylus orationis?

R. Triplex est, scilicet sublimis, mediocris & humilis. Alii adduntur v. g. vehemens, jucundus, &c. Quibus orator utitur prout exigit materia,

DE ELOCUTIONE.

D. Quid est Elocutio?

R. Est rerum inventarum & dispositarum per verba sententiasque exornatio appositae ad persuadendum.

Hæc est pars efficacior & magis idonea ad persuadendum.

D. Quot sunt partes Elocutionis?

R. Tres sunt; Elegancia, compositio & dignitas Orationis.

D. Quid est Elegancia?

R. Est virtus Orationis quâ purè & apertè dicimus. Compositio, est idonea verborum atque sententiarum structura.

Dignitas, est virtus Orationis, in eo posita, ut quo decet ornatu feratur Oratio.

D. In quonam consistit Ornatus?

R. Ornatus in Tropis consistit & in figuris.

DE PERIODO.

D. Quid Periodus definitur?

R. Periodus secundum nomen est vox Græca, circuitum & ambitum significans. secundum rem definitur, Oratio artificiosa, quæ principium & finem ex se habet, & magnitudinem uno intuitu facilem aspectabilem.

D. Quot sunt partes Periodi?

R. Tres sunt; verba, incisa & membra.

Verba sunt omnia vocabula ex quibus conflatur Oratio; ut nomen, pronomen, verbum, adverbium, &c. . . *Grammatici octo partes orationis vocant.*

Incisa sunt duo vel plura vocabula in oratione intercisa; ut, sapiens cavet ne quid nimis.

Membra, quidam sunt contextus orationis longiores incisus.

D. Quotuplex est Periodus?

R. Duplex; simplex, quæ unico membro continetur.

Et composita, quæ pluribus continetur membris; si duobus, Binembris. Si tribus, Trimembris. Si quatuor, Quadrimembris nuncupatur.

DE TROPIS ET FIGURIS.

D. Quid est Tropus?

R. Est vocis à propriâ significatione in alienam cum virtute mutatio; ut, Scipio belli fulmen fuit.

D. Quot sunt Tropi præcipui?

R. Quatuor sunt; Metaphora, Synecdoche, Metonymia & Ironia.

Metaphora Latine Translatio, est Tropus quo

nomen aut verbum à propriâ significatione transfertur in alienam, propter aliquam similitudinem: *ut si dicas, jacent scientiæ fundamenta. Metaphora ista ab ædificiis sumitur.*

Synecdoche, est pars pro toto, vel totum pro parte: Species pro genere, vel genus pro specie sumptum: *v. g. Tectum, limen, pro domo. Poetæ hæc figurâ sæpè utuntur.*

Metonymia, est causa pro effectû, continens pro contento, possessor pro re possessâ, signum pro re signatâ; vel vice versâ; *ut, Bacchus pro vino.*

Ironia, quandò aliud dicitur, sed ita tamen ut vel ex sono vocis, vel ex rebus ipsis mens Oratoris intelligatur.

Hyperbole, est Oratio augendo, minuendove superans fidem: *ut, Noto citiùs; Ocior Euro.*

Figura, est ornatio quædam dicendi forma à vulgari & simplici ratione discedens; & duplex est: figura verborum, & figura sententiarum.

Prosopopœia sive Personarum inductio, est figura quâ mortuis aut absentibus, tanquam vivis aut præsentibus, sensus & sermo tribuitur.

D. Quid est Memoria?

R. Est firma eorum quæ inventa, disposita & exornata sunt recordatio.

Pronunciatio, est vocis gestuumque ad res verbaque accommodatio.

D E F A B U L A.

D. Quid est Fabula?

R. Est sermo falsus veritatem effingens.

D. Quot sunt fabularum Genera?

R. Tria sunt; Fabula Rationalis, Moralis & Mixta.

Rationalis est ea quâ quidpiam fingimus ab homine dictum vel factum.

Fabula Moralis, est ea quæ valet ad mores hominum

minum informandos, & à belluis orta fingitur.

Mixta Fabula, ea est quæ constat ex Rationali & Morali, *id est*, in quâ homines cum belluis sermonari finguntur.

D E C H R I A.

D. Quid est Chria; & quomodo definitur?

R. Chria est vox Græca usum sive utilitatem significans.

Definitur; Explicatio facti alicujus aut dicti, vel utriusque simul, certis comprehensa capitibus.

D. Quotuplex est Chria?

R. Triplex; Activa, Verbalis & Mixta.

Activa, actionem vel factum quodpiam exponit & ornat.

Verbalis, verba prudenter ab aliquo prolata Explicat.

Mixta, factum quodpiam sermone conjunctum exponit.

D. Quot sunt Chriæ partes?

R. Octo sunt; Encomium, *id est*, inchoanda est Chria à laude illius qui dictum vel factum edidit; quod est Chriæ materia.

Paraphrasis, *id est*, Expositio facti seu dicti quod per Chriam suscepimus amplificandum.

Causa, *id est*, afferenda est causa aliqua Argumenti quod pertractabimus.

Contrarium, *id est*, à contrariis rebus confirmandum est quod est nobis probandum.

Simile, illustrandum esse docet propositam sententiam similitudine quâpiam.

Exemplum, monet adducendum esse ad stabi-
liendum quod intendimus.

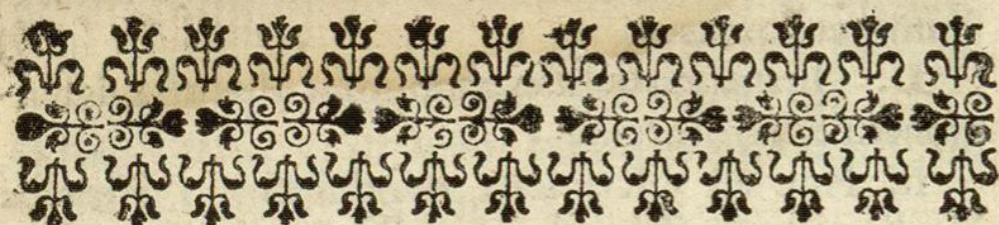
Testimonium veterum, *id est*, proposita Chriæ sententia confirmanda est cujusdam veteris auctoritate.

Brevis Epilogus, indicat quæcumque dicta sunt brevi aptaque verborum comprehensione concludenda esse.

Examine de Rhetoricâ peracto, vel ante ipsum examen, idem Examinator requirit, ut Candidatus explicet & vertat vel Poëtam quemdam vel orationem in Gallicum. Quòd si, Candidatus fortè ignoret quâ de re in libro agatur, potest petere à Domino Examinatore.

Pro veteri more Candidati Picardorum Nationis in Gallicum vel Latinum sermonem vertebant Linguam Græcam: nunc verò istud ab Examinatoribus pendet.

D E
PHILOSOPHIA
IN GENERE.

DE DEFINITIONE
PHILOSOPHIÆ.

D. Q Uæro à te, ERUDITE CANDIDATE ;
quid sit Philosophia ?

R. Quærit à me MERITISSIMUS EXAMINATOR
quid sit Philosophia ?

Respondeo MERITISSIMO EXAMINATORI. Phi-
losophia potest spectari duplici modo, vel secundum
nomen, vel secundum rem.

Philosophia secundum nomen est vox Græca à
Φιλία (*Philia*) amore, & *σοφία* (*sophia*) Sapientiâ.
Itaque Philosophus est *amicus Sapientiæ*; & qui ho-
die Philosophi, Sapientes olim vocabantur. Ita
appellati sunt septem Græciæ Sapientes.

Definitio Philosophiæ secundum rem duplex est;
à Platone scilicet & ab Aristotele.

Philosophia definitur à Platone: Rerum huma-
narum divinarumque causarumque quibus hæ res
continentur scientia.

Ab Aristotele verò seu à Peripateticis: Philosophia

est cognitio vera, certa & evidens rerum naturalium per causas.

D. Quænam est differentia inter Platonis definitionem & Aristotelis?

R. Hoc est discrimen, quòd definitio Platonis intelligatur de Philosophiâ collectivè sumptâ seu perfectâ: Aristotelis verò de Philosophia distributivè sumptâ, seu scientiâ.

D. Quid est cognitio? & explices singulas voces definitionis ab Aristotele allatæ.

R. Cognitio, est alicujus rei in mente representatio.

Cognitio vera, est ea quæ est conformis objecto suo, & distinguit Philosophiam ab errore.

Certa, est ea quæ nititur principiis certis, & distinguit ab opinione.

Evidens, est ea quæ est clara & perspicua, & distinguit Philosophiam à Theologiâ, quia non omnis cognitio Theologica est evidens.

D. Quid intelligis per res naturales?

R. Res omnes quæ lumine naturali cognosci possunt.

D. Quid est cognitio per causas?

R. Est ea quæ fit per discursum; v. g. Sol lucet, ergo dies est.

DE DEFINITIONE IN GENERE.

D. Quid est definitio & quotuplex?

R. Definitio est oratio explicans naturam rei. Duplex est definitio, secundum nomen, quam vocant Rhetores *Etymologiam* seu *Notationem nominis*; v. g. Verres à verrendo.

Et altera secundum rem, quæ est oratio explicans naturam rei per genus & differentiam. *Definitio differt à Descriptione. v. Rhet. p. 3.*

D. Quot requiruntur conditiones ab bonam Definitionem?

R. Quatuor; Ut sit brevis, clara, reciproca, & constet genere proximo & differentiâ maximè propriâ. Brevis, *id est*, constare debet paucis terminis. Clara, *id est* debet primo intuitu affulgere.

D. Quid est reciprocari?

R. Reciprocari dicitur, quando termini vel res de se mutuò dici possunt; *v. g.* Homo est animal rationale: Animal rationale est homo. Philosophia est cognitio evidens per causas: Cognitio evidens per causas, est Philosophia.

D. Quid est genus?

R. Est pars essentiae communior: & in definitione Philosophiæ à Peripateticis est vox *Cognitio*, quia per illam vocem Philosophia convenit cum cæteris Scientiis quæ sunt totidem cognitiones; *v. g.* cum Theologia, Jure Civili, Arte Medicâ, &c.

D. Quid est differentia?

R. Est pars essentiae strictior, specialior & constitutiva; & sunt cæteræ voces definitionis per quas Philosophia differt à cæteris Scientiis.

D. Definitio Philosophiæ ab Aristotele estne eligenda?

R. Definitio Aristotelis est eligenda.

C O N C L U S I O.

Nam illa Definitio est eligenda, quæ est bona; atqui definitio Peripatetica est bona: nam illa definitio est bona, quæ habet quatuor conditiones ad bonam definitionem requisitas; atqui definitio Peripatetica habet quatuor conditiones ad bonam definitionem requisitas; nam quatuor illæ conditiones sunt ut definitio bona sit brevis, clara, reciproca, & constet genere proximo & differentiâ maximè propriâ: atqui definitio Peripatetica talis est; ergo est bona, ergo est eligenda.

Obj. Illa definitio non est bona, quæ non est

brevis; atqui definitio Peripatetica non est brevis; ergo non est bona.

R. Argumentatur Meritissimus Examiner. Illa definitio non est bona, quæ non est brevis; atqui Definitio Peripatetica non est brevis, ergo non est bona.

Sic argumentaris, *Meritissime Examiner.* Illa definitio non est bona, quæ non est brevis, *C. maj. prop.* atqui definitio Peripatetica non est brevis, *N. min. prop.* Nam illa definitio est brevis quæ non redundat in terminis; atqui definitio ab Aristotele tradita non redundat in terminis, & aliunde habet cæteras conditiones, ergo est bona. Si quibusdam voces istæ vera & certa videantur inutiles, ex eo quod contineantur in voce evidens; Respondeo addi in gratiam Tyronum & ad majorem explicationem.

Hæc formula repetendi argumenta & objectiones est semper observanda in Examinibus. Oportet enim bis semper repetere syllogismum, & afferre rationem propositionis negatæ, quando nulla est distinctio.

DE DIVISIONE PHILOSOPHIÆ.

D. Quid duplex est Philosophia?

R. Sextuplici modo Philosophia spectari potest; vel ut collectiva, vel distributiva, vel habitualis, vel actualis, vel speculativa, vel practica.

Philosophia collectivè sumpta, est cognitio evidens omnium prorsus rerum per causas. Vocatur etiam Philosophia perfecta: verum eo sensu talis non datur, & certè est impossibilis, siquidem homo non possit res omnes cognoscere propter vitæ brevitatem & tarditatem ingenii. Alio sensu per Philosophiam collectivam potest intelligi Philosophia prout continet suas partes: porrò hæc datur.

Philosophia distributivè sumpta, quæ *Scientia* etiam vocatur, est cognitio evidens rei alicujus necessariæ

necessariæ per causas; tales sunt singulæ Philosophiæ partes; ita ut qui rem aliquam necessariam per causas cognoscit, Philosophi distributivè sumpti titulo gaudet; sicut ille qui tenet vel Logicam solum, vel aliam Philosophiæ partem.

Philosophia habitualis est facilitas philosophandi, quæ est etiam in dormiente; qualem habuit Adamus quando peccavit.

Philosophia actualis, est exercitium præsens philosophandi, v. g. hic & nunc.

Philosophia speculativa, est ea quæ non facit suum objectum, sed illud tantum considerat.

Philosophia practica est ea quæ facit suum objectum.

D. Quot sunt partes Philosophiæ, & quænam sunt illæ quæ practicæ vocantur, quænam speculativæ?

R. 1°. Quatuor sunt partes Philosophiæ; Logica scilicet, Moralis, Metaphysica & Physica. Aliqui addunt quintam, nempe Mathesim. 2°. Logica & Moralis sunt partes practicæ; Metaphysica & Physica sunt partes speculativæ.

DE EXISTENTIA PHILOSOPHIÆ.

D. **D**aturne seu existitne aliqua Philosophia, seu scientia, seu distributivè sumpta?

R. Existit Philosophia aliqua seu distributiva.

C O N C L U S I O.

Nam Philosophia distributiva, est cognitio vera, certa & evidens rei alicujus necessariæ per causas; atqui talis datur cognitio: quod patet percurrendo singulas Philosophiæ partes: nam Logicus v. g. scit definitionem bonam esse clariorem re definitâ, quia definitio est oratio explicans naturam rei. Mo-

ralis scit Deum esse finem ultimum, quia ad ipsum omnia referri debent, nec ipse refertur ulterius. Metaphysicus certò novit animam esse immortalem, quia anima est substantia spiritalis, cogitans, quæ nullo modo potest perire. Physicus scit motum localem seu à loco ad locum, non posse fieri in instanti, quia instans non durat: atqui omnes istæ cognitiones sunt veræ, certæ & evidentes per causas, ergo existit aliqua Philosophia: ergo à fortiori est possibilis, *id est*, potest existere: nam ex axioma, *ab actu ad posse valet consequentia*.

Obj. Si dubitandum sit de rebus omnibus, non datur cognitio certa, proindeque nulla Philosophia; atqui dubitandum est de rebus omnibus, ergo non datur cognitio certa.

R. Dist. maj. prop. Si dubitandum sit de rebus omnibus, dubio effectivo, *C. maj. prop.* Dubio methodico, *N. maj. prop. dist. min.* atqui dubitandum est, methodicè, *C. min. prop.* effectivè. *N. min. prop.* Ergo, &c. *N. consequentiam.* Itaque dubium duplex, effectivum & methodicum. In rebus omnibus dubium effectivum est imprudens & sine fundamento, præsertim in rebus evidentibus, sic dubitabant Pyrrhonii; dubium methodicum, prudens est quando adest legitimum fundamentum, ut quandoque certiores de re aliquâ sumus. Fateor nullam posse dari cognitionem certam si effectivè de rebus omnibus dubitandum sit: nego verò nullam dari cognitionem certam si dubitandum sit quandoque dubio methodico, quod certitudinem parit; porro hoc dubio dubitare quandoque opus est, sed non semper; & certè qui sciret se dubitare, cognitionem haberet certam, proindeque Philosophiam.

Hæc formula explicandi & applicandi terminos distinctionis semper est observanda in syllogismis distinctis.

Obj. Ut certa detur cognitio, debet dari objecti

tum certum, subjectum certum, & motivum certum; atqui nullum ex his datur, ergo non datur cognitio certa, proindèque nec Philosophia.

R. C. maj. & N. min. Nam 1°. objectum Philosophiæ sunt res naturales, quæ sunt certæ quoad essentiam & immutabiles, nam ex axioma, *generales rerum essentiae non mutantur*; fateor eas non esse certas quoad existentiam, quia quod hodiè existit, cras fortassè non erit.

2°. Subjectum Philosophiæ est intellectus humanus, porro est certus adjutus evidentiâ, quæ est regula certitudinis, & fons.

3°. Motivum, medium, principium, criterium seu regula veritatis, (nam omnes illæ voces sunt synonymæ) est evidentiâ, atqui evidentiâ nihil est certius, ergo ex parte objecti, subjecti & moti datur cognitio certa, proindèque existit aliqua Philosophia.

DE CERTITUDINE.

D. Quid est, & quotuplex certitudo?

R. Certitudo est conformitas cum veritate, seu est alicujus rei quædam immutabilitas.

Triplex distinguitur certitudo; Physica scilicet, Moralis & Metaphysica.

Certitudo Physica, ea est quâ ita res est necessaria & immutabilis, ut aliter contingere non possit, servato rerum ordine naturali, possit verò Divinitus: *ut*, crastinâ die ortus solis.

Moralis, ea est quâ ita frequens & in opinione sapientum hominum est receptum aliquid, ut dubitare non liceat ex consuetudine vulgari; Divinitus tamen aliter esse possit; *v. g.* Ethiopes sunt nigri.

Metaphysica, est ea quâ major dari non potest, & per eam aliquid est ita necessarium, ut aliter à

nobis cogitari non possit; v. g. veritas istius propositionis: *omne totum est majus sua parte.*

Obj. Omnis cognitio nititur sensibus, atqui sensus fallunt & falluntur, ergo nulla est certitudo, nec cognitio certa.

N. maj. prop. Nam etiam adessent tres conditiones requisitæ ne sensus essent fallaces; fallunt & falluntur illi sæpissimè; nam sæpissimè representant cum conditionibus res ut parvas quæ reverà magnæ sunt, & magnas quæ sunt parvæ; sed ita non est de evidentiâ, quæ lumen est quoddam mentis, quod quidem semper representat res ut in se sunt: illa profectò potest dici prima veritatis regula simplex: & cùm hæc propositio, *quidquid evidenter percipitur illud est certissimum*, ex eâ immediatè constet, jure ac merito primum principium complexum cognitionis assignabimus in Metaphysicâ.

Et verò, se habent sensus ad certitudinem, sicut fenestræ ad lucem ingredientem aliquod cubiculum, atqui nemo sanæ mentis unquam dixerit fenestras parere lucem in cubiculo, sed tantum esse vias quibus lux introgreditur, ergo à pari sensus sunt media quædam ad certitudinem quandoquæ consequendam, cùm de rebus Physicis agitur: in Metaphysicis enim, quæ sunt puræ intellectiōis & abstractæ ab omni materiâ, ne minimam quidem certitudinis partem sensus sibi vindicare audent.

D. Quot sunt conditiones ne sensus sint fallaces?

R. Tres ab antiquis numerantur.

1. Organum sensûs debet esse benè affectum.

2. Objectum sit in debitâ distantia.

3. Medium sit benè dispositum.

DE SCIENTIA SPECULATIVA.

D. **S**cientia speculativa estne nobilior Practicâ?
 R. Scientia speculativa est nobilior practi-
 câ.

C O N C L U S I O.

Nam illa scientia est nobilior & præstantior, cu-
 jus objectum est nobilius, nam ex axioma, *Scien-
 tiæ specificantur ab objectis*: atqui scientia specula-
 tiva habet objectum nobilius; nam in exemplum
 sint Metaphysica & Logica, atqui Metaphysica,
 quæ est speculativa, habet objectum nobilius
 quàm Logica, quæ est practica; nam objectum
 Metaphysicæ est ens ab omni materiâ abstractum;
 objectum verò Logicæ sunt Definitiones, Divisio-
 nes, & Argumentationes: atqui ens ab omni ma-
 teriâ abstractum est quid nobilius Definitionibus,
 Divisionibus & Argumentationibus; ergo scientia
 speculativa habet objectum nobilius, ergo scientia
 speculativa est nobilior practicâ.

Obj. Illa scientia est nobilior, cujus objectum
 est sensibile, atqui objectum scientiæ practicæ est
 sensibile, ergo scientia practica est nobilior.

N. maj. prop. Nam Deus est objectum Theolo-
 giæ v. g. atqui Deus non est sensibilis, & tamen
 Theologia est omnium scientiarum nobilissima:
 ergo falsa est tua major; proindèque scientia spe-
 culativa est nobilior practicâ.

DE OBJECTO PHILOSOPHIÆ.

D. **Q**uid est objectum in genere?

R. Est id circa quod Disciplina aliqua
 versatur.

D. Quotuplex est objectum?

R. In quavis Scientia triplex est: Materiale, est id circa quod aliqua disciplina versatur, ita ut alia possit etiam versari circa illud; v.g. corpus naturale, respectu Physicæ & Artis Medicæ.

Formale, est modus specialis sub quo objectum materiale consideratur; & vulgò denotatur per particulam *quatenus*, vel per aliam æquivalentem, v.g. prout.

Objectum adæquatum, totale seu Attributionis, (sunt enim voces synonymæ) constat ex materiali objecto & formali simul; v.g. *corpus naturale* est objectum materiale Physicæ: *quatenus naturale est*, est objectum formale Physicæ: & tota propositio, *Corpus naturale quatenus naturale est*, adæquatum Physicæ est objectum.

D. Quot sunt conditiones ut aliquid sit objectum alicujus Disciplinæ adæquatum?

R. Quatuor requiruntur; Unitas scilicet, Commensuratio, Distinctio & Relatio.

Probationes Conclusionis sequentis sunt ad verbum addiscendæ, quia inserviunt ad probanda objecta singularum Philosophiæ partium, mutando solos terminos qui objecta significant.

CONCLUSIO.

Res Naturales quatenus naturales, sunt objectum adæquatum Philosophiæ.

Nam illud est objectum adæquatum alicujus disciplinæ, quod complectitur objectum materiale & formale; atqui hæc Propositio, *Res naturales quatenus naturales sunt*, complectitur objectum materiale & formale Philosophiæ; ergo *Res naturales quatenus naturales*, sunt objectum adæquatum Philosophiæ.

Et certè: Illud est objectum adæquatum Philosophiæ quod habet quatuor conditiones requisitas ad objectum adæquatum; atqui res naturales quatenus

naturales, habent quatuor illas conditiones; nam quatuor illæ conditiones sunt unitas, commensuratio, distinctio & relatio; atqui res naturales quatenus naturales, habent unitatem, commensurationem, distinctionem & relationem.

1°. Quidem res naturales quatenus naturales habent unitatem: Nam unitas est indivisio in se & divisio à qualibet alia re; atqui res naturales quatenus naturales, sunt indivisæ in se, & divisæ à cæteris rebus; ergo res naturales quatenus naturales habent unitatem.

2°. Res naturales quatenus naturales habent commensurationem; nam habere commensurationem est aliquid nec latius nec strictius patere disciplinæ cujus est objectum; atqui res naturales quatenus naturales nec latius nec strictius patent Philosophiâ; ergo habent commensurationem.

3°. Res naturales quatenus naturales habent distinctionem; nam ea habent distinctionem quæ distinguunt aliquam scientiam ab aliis; atqui res naturales quatenus sunt naturales distinguunt Philosophiam ab aliis scientiis; ergo habent distinctionem. v.g. distinguunt à Theologia Philosophiam, quia Theologia tractat de rebus supernaturalibus.

4°. Denique Res naturales quatenus naturales habent relationem; Nam habere relationem nihil aliud est quàm cum quidquid tractatur primariò & per se, non verò secundariò & per accidens in aliquâ scientiâ, refertur ad illud quod est objectum adæquatum; atqui quidquid in Philosophiâ primariò & per se tractatur, refertur ad res naturales quatenus naturales; ergo res naturales quatenus naturales habent relationem & tres alias conditiones requisitas ad objectum adæquatum; ergo res naturales quatenus naturales, sunt objectum Totale & adæquatum Philosophiæ.

Obj. Quod est corruptibile & mutabile non est objectum certum, atqui res naturales quatenus na-

turales sunt corruptibiles & mutabiles, non solum quoad existentiam sed etiam quoad essentiam, ergo non sunt objectum Philosophiæ.

Dist. min. prop. Quoad essentiam physicam & particularem sunt corruptibiles & mutabiles, *C. min. prop.* quoad essentiam Metaphysicam & generalem, *N. min. prop.* Quamvis enim essentia rerum generalis à Deo pendeat ut existat, non tamen pendet ut sit possibilis primariâ possibilitate, quæ solum pendet à solâ attributorum non repugnantia.

DE SUBJECTO PHILOSOPHIÆ.

D. Quid est subjectum alicujus disciplinæ?

R. Illud est in quo aliqua disciplina recipitur.

D. Quotuplex est subjectum?

R. Duplex est; Inhæſionis & Denominationis. Inhæſionis etiam duplex; Inhæſionis *quo* seu proximum: & *quod*, ut aiunt, seu remotum: quod propriè loquendo est subjectum denominationis.

Inhæſionis *quo*, est illud in quo immediatè recipitur aliqua disciplina; v. g. Intellectus respectu Philosophiæ.

Inhæſionis *quod*, seu Denominationis, est persona quæ denominatur talis à tali scientiâ: v. g. homo qui denominatur Philosophus à Philosophiâ, est subjectum Inhæſionis *quod*, seu Denominationis Philosophiæ.

Subjectum aliud dicitur educationis, aliud informationis, sed tale subjectum est materia ipsa ex quâ aliquid fit.

DE CAUSIS PHILOSOPHIÆ.

D. Quid est causa?

R. Est id undè aliquid aut est, aut fit, aut producit, vel cognoscitur; seu, causa est principium influens in aliud.

D. Quodnam est discrimen principium inter & Causam?

R. Id est discriminis, quòd omnis causa sit principium, sed non omne principium sit causa v. g. In Divinis Pater est principium Filii & Spiritus Sancti, non verò causa, quia nec Filius nec Spiritus Sanctus generantur nec producuntur, sed procedunt à Patre.

D. Quot sunt causæ?

R. Quatuor vulgò numerantur in plerisque effectibus: finalis scilicet, efficiens, materialis & formalis. Plato addit quintam, nempe exemplarem, ad cuius exemplar aliquid fit: v. g. Tabella ad instar alterius.

Causa finalis, est ea propter quam aliquid fit; v. g. cognitio rerum naturalium, & actio virtutis est causa finalis Philosophiæ; quia ipsi studemus ut veritatem cognoscamus, & virtutem colamus.

Causa efficiens, est ea quæ facit effectum: v. g. causa efficiens Philosophiæ est Deus, infundendo. Philosophi experienciâ, admiratione, & studio eam inveniundo. Magistri, eam alios docendo: ergo Philosophia triplici tantum modo acquiritur, vel infusione scilicet, vel inventionem, vel doctrinâ.

Causa materialis, est id ex quo aliquid fit: v. g. singulæ partes in quas tota Philosophia distribuitur.

Materia triplex distinguitur: Materia ex quâ, in quâ & circa quam. Materia in quâ, est subjectum. Ex quâ, retinet nomen materiæ. Circa quam, est

objectum. *Axioma* : Non datur materia materiae ; nec forma formæ, quia daretur progressus in infinitum.

Causa formalis, est modus quo aliquid fit : v. g. modus quem docetur & quo acquiritur Philosophia.

ALTERUM DE CAUSIS EXEMPLUM.

In ædificio, v. g. causa efficiens, est Architectus. Causa materialis, sunt cæmenta, ligna, ferrum, lapides, &c. formalis, est ejus figura; v. g. ædificium longum, latum, altum, quadratum. Finalis, est commoda habitatio. Exemplaris, quando ædificium construitur ad instar alterius.

D. Quid est, & quotuplex finis?

R. Finis, est id ad quod aliquid tendit.

Duplex est finis; Cui, & cujus gratiâ, seu qui. Finis cui, est illa persona in cujus bonum aliquid vergit : v. g. homo est finis cui Philosophiæ. Et finis qui seu cujus gratiâ, est ipsum bonum quod resultat & ad quod res illa inservit : v. g. Cognitio rerum Naturalium respectu Philosophiæ. *Alia est finis divisio, quæ tradetur in Morali, & in Metaphysicâ. Eodem ferè modo Philosophandum est de causis singularum Philosophiæ partium.*

DE PHILOSOPHIA ADAMI.

CONCLUSIO.

Adamus habuit Philosophiam.

N Am ille habuit Philosophiam qui fuit creatus à Deo perfectus, qui dedit nomina singulis rebus, qui erat à Deo constitutus doctor & legislator caputque generis humani, atqui Adamus non

poterat esse talis, nec potuisset hisce omnibus muneribus fungi nisi habuisset Philosophiam, quæ est summa hominis perfectio; ergo Adamus habuit Philosophiam.

Et verò; *Adamus habuit Philosophiam per infusionem*: Nam triplici tantummodo potest acquiri Philosophia, infusione scilicet, quando à Deo datur; inventionem, quando labore comparatur; & doctrinâ, quando quis eam docet; atqui Adamus non potuit eam habere per inventionem, quia satis diu non vixit ut cognosceret res omnes naturales, quas tamen ab initio creationis suæ cognovit: Neque potuit eam habere per doctrinam, nam nemo erat qui illum doceret, (si quidem Præadamitas absolutè negamus.) Ergo restat ut habuerit Philosophiam per infusionem, modo tamen perfectio licet similem nostræ, *id est*, discursivam, quia Adamus erat ejusdem naturæ, ergo & scientiæ.

Obj. Qui peccavit non habuit Philosophiam; atqui Adamus peccavit, ergo non habuit Philosophiam.

Dist. maj. prop. Qui peccavit non habuit Philosophiam actualem, *C. maj. prop.* habitualem, *N. maj. prop.* Concedo min. ergo Adamus non habuit Philosophiam.

Dist. consequens: non habuit Philosophiam actualem, *C. conf.* habitualem, *N. consequentiam*: Itaque Philosophia duplex habitualis, & actualis, habitualis est facilitas, &c.

Obj. Qui non cognoscebat serpentem posse loqui, non cognoscebat res naturales, proindè que non habebat Philosophiam, atqui Adamus non cognoscebat serpentem posse loqui, ergo non habebat Philosophiam.

N. maj. prop. Nam est de falso supponente, si quidem serpens non est allocutus Adamum sed Evam: *Et verò*, Serpens est locutus non ex naturâ suâ, sed supernaturaliter Deo volente.

Obj. Qui appetebat scientiam, eam non habebat; atqui Adamus appetebat scientiam, ergo eam non habebat.

Dist. min. prop. Adamus appetebat scientiam Divinam, nam eritis sicut Dii scientes bonum & malum (ait Serpens ad Evam) *C. min. prop.* Humanam, *N. min. prop.* Reverà Adamus appetebat scientiam similem scientiæ Dei; credebatur enim manducando fructum arboris se habiturum scientiam boni & mali, quod est attributum soli Deo congruum; sed non appetebat scientiam humanam, nam ex suprà dictis eam perfectè possidebat proportionatam humano intellectui.

Deus cognoscit res in causis. Theologi cognitio; non omnis est evidens. Philosophus cognoscit per causas, & Rusticus sine Causis.

DE VARIIS PHILOSOPHORUM SECTIS.

*Hæc Dissertatio de variis Philosophorum
Sectis attentè legenda est, quamvis per-
rarò de eâ quærat in Examinibus.*

SECTA propriè est ratio illa dogmatum quam
Squis sibi in Philosophia imitandam proposuit, &
tuendam suscepit; à sectando, ut volunt, dicta,
quòd plures primum opinionis cujuspiam Autorem
sequantur: vel à sectione, ut aliis placet, quòd cum
omnes Philosophi dicantur, scitorum tamen diver-
sitate à se invicem sint divisi; aliud enim de sum-
mo bono sentiunt Stoici, aliud Academici, aliud
Peripatetici, aliud Epicurei. Cic. 1. de Orat.

Est autem Secta, Disciplina seu quædam Disci-
plinæ formula, factio, studium, ratio vitæ. Colum.
lib. 6 Quare antiquissimum est formam operis hu-
jus conscribere, quam velut Sectam legemque in
præscindendis agris sequantur Agricollæ. Cic. pro
Cælio. Qui hanc Sectam rationemque vitæ magis
re quàm verbis secuti sumus. idem 2. de Nat. Deor.
Omnis natura artificiosa est, quòd habet quasi viam
quamdam & sectam quam sequatur. Idem ad Bra-
tum. Reliquias hostium Brutus persequitur & Cæ-
sar: hostes autem omnes judicati, qui M. Antonii
sectam secuti sunt. Hinc Consectaneus, qui est ejus-
dem Sectæ, ομοδοξος (omodoxos) Aug. lib. 10.
Civit. Quantò humaniùs & tolerabiliùs tuus con-
sectaneus Platonius Appuleius erravit?

30 PHILOSOPHORUM SECTÆ.

Verùm tot possunt statui Sectæ, quot unquam fuere opiniones diversæ: attamen omnes ad duas generales revocantur: Academicam videlicet & Dogmaticam.

Academica Secta continet Philosophos timidos; qui de ingenio humano ita diffidebant, ut ignorantiam rerum omnium publicè profiterentur.

Isti autem Philosophi adhuc fuere duplicis generis; Alii purè Academici, qui jactitabant se hoc unum scire quòd nihil scirent, imò quòd nihil scire possent, & de omnibus rebus ad summum opinionem haberi posse dicebant; unde nunquam affirmabant ignem esse calidum, sed calidum videri.

Alii fuerunt Pyrrhonii, sic dicti à Pyrrhone Autore, qui Philosophus fuit Elidensis, primò Pictor, deinde Anaxarbei Discipulus. Pyrrhonios Græci *σkeptικὸς* (Scepticus) id est, Consideratores seu Inquisitores appellant. Nihil enim decernunt, sed in quærendo semper considerandoque sunt; ac ne videre quidem planè quicquam, neque audire se putant; aiuntque veritatem incomprehensibilem videri. Idem *ἀπορητικοὶ* (aporeticoi) id est, Ambigentes dicuntur, quoniam nihil affirmant, & de omnibus ambigunt. Pyrrho vixit annis fermè nonaginta.

Illorum autem omnium Philosophorum finis fuit Beatitudo, quam in doloris vacuitate collocabant: nam per illam dubitationem credebant omnem posse facilè dolorem vitari: cur enim doleret homo damnatus ad patibulum, qui ne quidem sciret se damnatum esse ad patibulum?

Dogmatica Secta duplex floruit apud Græcos, scilicet Pythagorica seu Italica, cujus Princeps Pythagoras, qui olim, teste Diogene Laërtio in ejus vita, à Leonte Tyranno interrogatus utrùm esset Sapiens, modestè respondit se non esse *σοφῶν* (sophon) id est Sapientem, sed *φιλόσοφον* (Philosophon) id est, Sapientiæ amatorem: & hoc postea nomen

Communi omnium usurpatione approbatum est; qui enim nunc Philosophi, olim Sapientes vocabantur: hinc Thales Milesius, Solon Salaminus, Chilo Lacedæmonius, Pyttacus Mitylenæus, Bias Prienæus, Cleobulus Lindius, & Periander Corinthius, septem Græciæ Sapientes vulgò nuncupantur.

Pythagoras fuit Pherecidis Discipulus, qui cum peragratis multis regionibus in Italiam se recepisset, ibi suam Philosophiam tradidit: & Ionica, sic dicta, quòd Thales Milesius ejus Autor ex Ionia fuerit.

Ionica distribuitur in tres alias Sectas percelebres; in Stoicam sic dictam *ἀπὸ τῆς στοᾶς* (*apo ter stoas*) à porticu; quòd Zeno Citticus ejus Autor in porticu eam docebat. In Platoniam, cujus Autor Plato, qui eam publicè in Academia (à nomine Academi, suburbio Athenarum nemoroso & amœno) profitebatur; unde etiam Platonici dicti sunt Academici: & Peripateticam, eò quòd Aristoteles ejus Sectæ Princeps in Lycæo cum Discipulis deambulando philosopharetur: unde nomen sortiti sunt à Græco *περιπατεῖν* (*peripatein*) deambulando.

Aristoteles vulgò cognominatus *Stagirites*, eò quòd patriam habuerit Stagiram Macedoniæ oppidum, Auditor Socratis per tres annos, & Platonis per viginti, *testibus Laërtio & Ammonio in ejus vita.*

Plato & Aristoteles nobis sententias Socratis reliquere; nam quamvis dicat Horatius *lib. de Arte Poët. Rem tibi Socraticæ poterunt ostendere chartæ.* Socratis libros nullos nisi per Discipulos habemus, *ut rectè annotat doctissimus R. P. Juvencius è Societate Jesu.*

Aristoteles Discipulum habuit Alexandrum Magnum quicum ubi per annos circiter octo commoratus est, Athenas reversus, inveniens Scholam à Xe-

nocrate occupatam, in Lycæo docuit. De morte ejus non constat inter Autores: Dyonisius Hallicarnasæus refert eum in Colcide morbo periisse anno ætatis suæ sexagesimo tertio. Alii asserunt in Euripum, cujus septenos in dies æstus comprehendere non poterat, se dedisse præcipitem; ut ab eo caperetur quem mente capere non poterat, & morientem sic exclamasse: *Nudus veni, dubius vixi, incertus morior, quò vadam nescio: Ens Entium, Causa Causarum, miserere mei.*

Arabes Aristotelis quosdam Libros interpretati sunt; sed ita obscurè, ut vix quis comprehendere quidpiam possit pluribus in locis. Conscripsit ille ad 400. numerum, teste Laërtio.

Ex illis qui ad nos pervenerunt, alii sunt Philosophici, alii Rhetorici & Poëtici.

Aristotelis Libri Philosophici quadruplicis extant generis, scilicet Logici, Ethici, Physici & Metaphysici; secundum quos dividitur vulgò Philosophia in Scholis in quatuor partes, quas Logicam vocamus, Moralem seu Ethicam, Physicam & Metaphysicam. Additur etiam & Mathesis, sed admodum non est necessaria ad quos status Litterati vulgò aspirant, putà Theologiam, Jurisprudentiam & Artem Medicam. Aristoteles de Mathesi nihil aut valdè pauca conscripsit, in Libro scilicet Quæstionum Mechanicarum, & in Libello de Lineis infecabilibus.

Secta Peripateticorum divisa est in tres illustrissimas Classes.

Prima est Thomistarum, qui Ducem sequuntur Sanctum Thomam Aquinatem, patriâ Neapolitanum, Professione Dominicanum, Parisiis florentem sexagesimo quinto anno post duodecimum à Christo sæculum.

Secunda est Scotistarum, qui Joannem Dunz, natione Scotum, titulo Subtilem, Professione Franciscanum, Parisiis florentem in fine decimi

PHILOSOPHORUM SECTÆ. 33

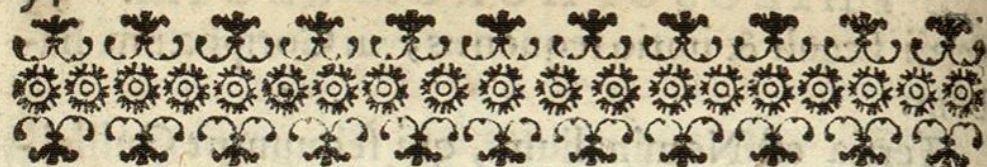
tertii sæculi & initio sequentis, in Coriphæum habent.

Tertia est Nominalium, qui sequuntur Guillelmum Ochamum, natione Anglum, Professione Franciscanum, Scoti Discipulum, qui floruit Parisiis anno circiter 1320.

Philosophi Dogmatici omnes venerandi sunt, inter quos præsertim Plato, Aristoteles & Sanctus Thomas; attamen nunquam in ullius verba jurandum: quippe amici omnes, sed magis amica veritas. Philosophi siquidem proprium est mentem suam ratione potius quàm autoritate confirmare.

Hanc tibi, Erudite Candidate, de variis Philosophorum Sectis dissertationem protuli vel brevissimam, ut possis de antiquitate Philosophiæ scire, quod ignorare quandoque injucundum est. At ex illis & cæteris quos missos facio quàm plurimos, alii aliud senserunt atque propugnauerunt; & ut Terentii verbis utar, jure ac meritò dici potest: Quot homines, tot sententiæ.

PARS PRIMA
PHILOSOPHIÆ,
SEU
LOGICA.

DE NOMINE ET DEFINITIONE
Logica.

D. Q Uæro à te, ERUDITE CANDIDATE,
quid sit Logica?

R. Quærit à me, MERITISSIMUS EXAMINATOR,
quid sit Logica?

Respondeo MERITISSIMO EXAMINATORI. Lo-
gica potest spectari duplici modo vel secundum no-
men, vel secundum rem.

Logica secundum nomen est vox Græca à λόγος
(logos) sermonem significante. Vocatur etiam
Dialectica à verbo Græco διαλέγεσθαι (dialegesthai)
id est, ratione uti seu differere, nam Logica est mo-
dus differendi & judicandi.

Logica definitur secundum rem : Ars & scientia
practica, quæ versatur circa mentis operationes
quatenus ad veritatem dirigibiles.

D. Quid est Ars?

R. Ars est habitus verâ cum ratione effectivus ;
id est, ejus operationes sunt totidem effectiones quæ
diriguntur per præcepta ad rectitudinem ingenio-
sam seu ad veritatem.

LOGICA.

CONCLUSIO.

Logica est ars : nam illa disciplina est ars , quæ est habitus verâ cum ratione effectivus , atqui Logica est habitus verâ cum ratione effectivus , nam ille habitus est effectivus cujus operationes sunt dirigibiles per præcepta , atqui operationes Logicæ , scilicet divisiones , definitiones , argumentationes , & methodi sunt dirigibiles per præcepta , ergo Logica est ars.

Obj. Si Logica esset Ars , Logici essent Artifices , *id est* , Gallicè , *des Artisans* , atqui Logici non sunt Artifices , ergo Logica non est Ars.

R. *Argumentatur meritissimus Examiner.* Si Logica esset ars Logici essent Artifices , atqui Logici non sunt Artifices , ergo Logica non est ars.

Sic argumentaris , Meritissime Examiner. Si Logica esset ars , Logici essent Artifices.

Dist. maj. prop. Si Logica esset Ars Mechanica , Logici essent Artifices , *C. maj. prop.* Si Logica esset Ars Liberalis , Logici essent Artifices , *N. maj. prop.*

Atqui Logici non sunt Artifices , *C. min. prop.*

Ergo Logica non est ars.

Dist. conf. Ergo Logica non est Ars Mechanica ; *C. conf.* Ergo Logica non est Ars Liberalis , *N. confeq.*

Itaque Ars duplex ; Ars Liberalis & Ars Mechanica.

Ars Liberalis , est ea quæ ingenio comparatur ; Ars Mechanica est ea quæ corpore acquiritur.

Fateor , Si Logica esset Ars Mechanica , Logicos fore Artifices , *id est* Gallicè *des Artisans*. Nego verò , si Logica esset Ars Liberalis , Logicos fore Artifices ; Porro Logica est Ars Liberalis , proindeque Logici non sunt Artifices. Nam illa Disciplina est liberalis , quæ non corpore sed ingenio compa-

ratur; atqui Logica non corpore sed ingenio comparatur, ergo Logica est ars liberalis.

Hæc formula distinguendi propositiones & distinctiones explicandi est semper observanda in Syllogismis distinctis, ut supra notatum est.

D. Quot sunt Artes Liberales, & quot Mechanicæ?

R. Septem sunt Artes Liberales, & septem Mechanicæ.

ARTES LIBERALES.

¹Lingua, ²Tropus, ³Ratio, ⁴Numerus, ⁵Tonus;
⁶Angulus, ⁷Astra.

¹Grammatica, ²Rhetorica, ³Logica, ⁴Arithmetica;
⁵Musica, ⁶Mathesis, ⁷Astronomia.

ARTES MECHANICÆ.

¹Rus, ²Nemus, ³Arma, ⁴Faber, ⁵Vulnera, ⁶Lana, ⁷Rates;
¹Agricola, ²Lignator, ³Armifaber, ⁴Faber, ⁵Chirurgus,
⁶Mercator, ⁷Navita.

Cætæræ Artes quæ vel Liberales dicuntur, vel Mechanicæ, ad illas quatuordecim revocari solent.

AN LOGICA SIT SCIENTIA.

D. Quid est Scientia?

R. Scientia est habitus demonstrativus; seu est cognitio vera, certa & evidens rei alicujus necessariæ per causas.

CONCLUSIO:

Logica est Scientia. Nam illa disciplina est Scientia quæ est habitus demonstrativus; atqui Logica est habitus demonstrativus: nam ille habitus est demonstrativus qui facit demonstrationes de suo objecto; atqui Logica facit demonstrationes de suo objecto; v. g. demonstrat operationes mentis habere quatuor conditiones ad objectum requisitas; & dat præcepta de syllogismo conficiendo per multas demonstrationes; ergo Logica est habitus demonstrativus, ergo Logica est Scientia propriè dicta.

Obj. Disciplina quæ habet præcepta mutabilia non est scientia; atqui Logica habet præcepta mutabilia; ergo Logica non est scientia.

N. min. prop. Nam præcepta quæ tradit Logica sunt immutabilia, & non pendent à nobis operantibus.

Obj. Scientia non indiget præceptis; atqui præcepta Logicæ sunt pro ipsa Logica; ergo Logica non est scientia.

N. min. prop. Nam præcepta sunt pro nobis, ut rectè definiamus, dividamus, argumentemur, & ordinemus.

Obj. Modus sciendi non est scientia; atqui Logica est modus sciendi, ergo Logica non est scientia.

Dist. maj. prop. Modus sciendi simpliciter & præcisè ut modus, non est scientia, *C. maj. prop.* Modus sciendi qui dat regulas & qui est demonstrativus simul, non est scientia, *N. maj. prop.* Porro Logica est reverà modus sciendi & addiscendi cæteras scientias, sed demonstrat quoque suum objectum, & dat optima præcepta ad dirigendas operationes mentis ad veritatem; ergo Logica est scientia.

CONCLUSIO:

Logica est virtus mentis seu intellectualis.

Nam illa Disciplina est virtus mentis, quæ semper inclinat mentem ad verum; atqui Logica semper mentem inclinat ad verum: nam dat regulas quas si Logicus sequatur, veritatem semper assequitur; ergo Logica est virtus mentis.

Obj. Scientia quæ tractat de errore non est virtus mentis; atqui Logica tractat de errore; ergo non est virtus mentis.

Dist. maj. prop. Si tractet de errore, ut incidamus in errorem, *C. maj. prop.* Si tractet de errore, ut detegatur error & fallaciæ vitentur, *N. m. prop.* Porro Logica tractat de errore, ut detegatur & vitetur, non verò ut in eum incidamus.

CONCLUSIO.

Logica est Practica.

Nam illa disciplina est Practica, quæ non conquiescit in objecti sui contemplatione, sed transit ad opus; atqui logica non conquiescit in objecti sui contemplatione, sed transit ad opus, cum tota sit in præscribendis regulis, & dirigendis operationibus mentis ad veritatem, ergo Logica est practica.

Obj. Scientia Practica relinquit opus sensibile post se, atqui Logica non relinquit opus sensibile post se, ergo Logica non est Practica.

Dist. maj. prop. Scientia Practica Mechanica opus sensibile post se relinquit, *C. maj. prop.* Scientia liberalis, *N. maj. prop.* Porro Logica est scientia liberalis; Nam ingenio comparatur.

Et Certè, Artes Mechanicæ, improprie dicuntur scientiæ à quibusdam; Nam scientia est hæc

bitus demonstrativus, ars verò mechanica corpore exercetur: Quodquidem planè diversum est.

Disciplina Practica potest esse quandoque scientia simul & ars liberalis, talis est Logica: sed scientia speculativa nunquam potest esse ars.

D. Quisnam est finis Logicæ?

R. Finis Logicæ, est cognitio veritatis, seu dirigibilitas ad veritatem.

DE DIVISIONE LOGICÆ.

D. Q Uotuplex est Logica?

R. Logica Duplex est; Naturalis, quam à naturâ habemus. Et Artificialis, quæ labore comparatur. Hæc subdividitur in Docentem, quæ est facilitas cognoscendi præcepta. Et in Utentem, quæ est peritia eadem præcepta applicandi.

Artificialis Logica, alia etiam Habitualis est, quæ est facilitas applicandi præcepta, quandò Logicus voluerit.

Et alia Actualis, quæ est præsens applicatio præceptorum.

D. Logica docens Artificialis, & Logica Utens distinguuntur realiter, id est, à parte rei seu nemine cogitante?

CONCLUSIO.

R. *Logica Docens & Logica Utens non distinguuntur Realiter.*

Nam illi habitus non distinguuntur realiter qui non possunt mutuò separari à se invicem, atqui Logica Docens & Logica Utens non possunt mutuò separari à se invicem; nam qui utitur Logicâ habet facilitatem cognoscendi præcepta, sed qui illam facilitatem habet quandoque eâ non utitur; sed ut duo habitus reverà inter se distinguantur, nec

cesse est ut possint separari reciprocè; quod non potest fieri in quæstione præsentis, ergo Logica Docens & Logica Utens non distinguuntur realiter.

Et certè: Distinctio habituum repetitur à distinctione objecti formalis, nam ex Axiomate: *Scientiæ specificantur ab objectis formalibus*; Ideò enim Physica & Ars Medica, quæ habent corpus naturale pro objecto materiali, distinguuntur realiter, quia naturalitas corporis est objectum formale Physicæ, & ejusdem sanabilitas est objectum formale Artis Medicæ: sed idem est objectum formale Logicæ Docentis, & Logicæ Utentis, scilicet dirigibilitas operationum mentis ad veritatem, ergo Logica Docens & Logica Utens non distinguuntur realiter.

Obj. Habitus qui habent diversas definitiones & qui tollunt diversas difficultates, distinguuntur realiter, atqui Logica Docens & Utens tales sunt, ergo distinguuntur realiter.

N. maj. prop. Nam ad hæc sufficit distinctio virtualis; quæ est ea quâ una & eadem res æquivalet pluribus.

Et certè, Qui tenet perfectè regulas & præcepta unius alteriusve Logicæ, nunquam patitur difficultates, quin sint subordinatæ, nisi defectu attentionis: at hæc difficultates non sunt ex parte Logicæ, sed Logici. *Difficultates dicuntur subordinatæ, quando inter se habent relationem, seu dicunt, ordinem ad se invicem.*

Obj. Quæ diversimodè concipiuntur distinguuntur realiter; atqui Logica Docens & Logica utens diversimodè concipiuntur, ergo distinguuntur realiter.

N. maj. prop. Sufficit distinctio virtualis, nam diversitas conceptuum non arguit distinctionem realem.

DE OBJECTO LOGICÆ.

D. **Q**uodnam est objectum Materiale Logicæ?

R. Sunt operationes Mentis : Nam illud est objectum Materiale alicujus scientiæ , circà quod illa disciplina versatur, *ita ut* alia possit etiam versari circà illud ; atqui Logica versatur circà mentis operationes, *ita ut* alia scientia possit etiam versari circà eas , ergo Operationes mentis sunt objectum materiale Logicæ.

D. Quodnam est objectum formale Logicæ?

R. Est dirigibilitas operationum mentis ad veritatem.

Nam illud est objectum formale alicujus disciplinæ , quod est ratio specialis sub quâ objectum materiale consideratur ; atqui dirigibilitas operationum mentis ad veritatem est ratio specialis sub quâ illæ operationes considerantur à Logicâ , ergo dirigibilitas operationum mentis ad veritatem , est objectum formale Logicæ.

D. Quodnam est objectum adæquatum Logicæ?

R. Est objectum materiale & formale Logicæ simul : *id est* , Sunt operationes mentis *quatenus* ad veritatem dirigibiles : propter motiva eadem allata de objecto adæquato Philosophiæ : quia scilicet quatuor habent conditiones ad objectum adæquatum requisitas , nempe Unitatem , commensurationem , distinctionem & relationem.

Probatio objecti adæquati Logicæ est instituenda in eadem formâ ac Probatio objecti adæquati Philosophiæ. v. *suprà* p. 22. 23. Verùm mutandæ sunt voces, *res naturales quatenus naturales*, quæ significant objectum Philosophiæ in operationes mentis *quatenus* sunt dirigibiles ad veritatem, quæ denotant objectum adæquatum Logicæ.

Obj. Termini , voces , nomen , verbum (se-

cundum Nominales) sunt objectum Logicæ; nam Logica de his omnibus tractat, ergo operationes mentis non sunt objectum Logicæ adæquatum.

N. ant. 1°. Quia non habent conditiones requisitas. 2°. Logica *de illis tractat* Secundariò & relativè ad suum objectum, non verò primariò & immediatè propter ipsosmet terminos, vocem, nomina & verba præcisè.

Probo ant. Quod consideratur à Logicâ, illud est objectum Logicæ, atqui voces & termini considerantur à Logicâ, ergo voces & termini sunt objectum Logicæ.

Dist. maj. prop. Quod consideratur primariò; *C. maj. prop.* Secundariò, *N. maj. prop.* Porro voces & termini considerantur à Logicâ secundariò, & propter aliud, *v. g.* propter Propositiones, & Argumentationes; non verò primariò & præcisè quatenus sunt voces & Termini, quo sensu objectum Grammaticæ sunt.

DE NECESSITATE LOGICÆ.

D. **Q**uid est necessarium?

R. Illud est quod aliter esse non potest.

D. Quotuplex est necessarium?

R. Duplex; necessarium simpliciter; quod aliter esse non potest, factâ aliquâ hypothesi; in *Metaphisicâ* vocatur necessarium hypotheticum simplex. *v. g.* victus ad vitam.

Et alterum vocatur necessarium secundum quid; *id est*, quod est perutile, & sine quo res posset esse, sed non ita benè; *ut*, Equus ad faciendum iter.

D. Quænam est differentia Necessarium inter & Essentiale?

R. Necessarium & essentiale in hoc differunt; quod res aliqua sine necessario non possit esse, sed possit concipi sine eo: *v. g.* Homo sine respiratio-

ne, quæ est ipsi necessaria, non potest esse, sed potest concipi.

Sine essentiali verò res nec esse, nec concipi possit, v.g. Homo sine rationalitate, quæ est ipsi Essentialis & à quâ fluunt omnes ejus proprietates, nec esse nec concipi potest.

D. Logica estne simpliciter necessaria ad alias scientias in statu perfecto comparandas? Explico quæstionem.

Habere scientiam in statu perfecto, est esse imperturbabilem in aliquâ scientiâ, id est, posse solvere omnes omninò difficultates quæ contra ejus conclusiones objici & proponi possunt.

CONCLUSIO.

R. Logica artificialis est simpliciter necessaria ad alias scientias in statu perfecto comparandas.

Nam ut aliquis sit perfectè sciens debet esse imperturbabilis in suâ scientiâ, debet scire se scire, debet dividere, definire, ratiocinari & ordinare, atqui illud non potest fieri sine Logicâ artificiali, ergo Logica artificialis est simpliciter necessaria ad alias scientias in statu perfecto comparandas; ergo à fortiori est necessaria secundùm quid, *id est*, perutilis.

Et certè; In quâvis scientiâ possunt objici sophismata & argumenta captiosa; atqui nemo ea solvere poterit quin Logicam teneat; nam in sophismatibus multum artis & industriæ reperitur, atqui Logica naturalis non sufficit ad detegendum errorem in argumentis captiosis, ergo indigemus Logicâ artificiali, nam in artificiosis solvendis arte multum opus est, ergo Logicâ artificialis est simpliciter necessaria ad alias scientias in statu perfecto comparandas.

Obj. Illa scientia non est simpliciter necessaria sine quâ possunt acquiri cæteræ scientiæ, atqui sine Logica possunt acquiri cæteræ scientiæ, ergo Logica non est simpliciter necessaria.

Dist. maj. prop. Sine quâ cæteræ scientiæ possunt acquiri, in statu imperfecto, *C. maj. prop.* in statu perfecto, *N. maj. prop.* Porro cæteræ scientiæ non possunt acquiri in statu perfecto sine Logicâ artificiali, propter rationes allatas in Probatione.

Inst. Atqui cæteræ scientiæ possunt acquiri in statu perfecto sine Logicâ artificiali: ergo nulla solutio.

R. Sic subsumis, Meritissime Examiner. Atqui cæteræ scientiæ possunt acquiri in statu perfecto sine Logicâ artificiali. *Nego subsumptum.*

Probo subsumptum. Illæ disciplinæ possunt acquiri in statu perfecto sine Logicâ artificiali, quæ nullum dicunt ordinem ad Logicam; atqui multæ sunt disciplinæ quæ nullum dicunt ordinem ad logicam, ergo possunt acquiri etiam in statu perfecto sine Logicâ.

N. min. prop. Nam nulla est scientia quæ non dicat ordinem aliquem ad Logicam, si quidem in omnibus scientiis, v. g. In Jure civili, in Arte Medicâ & cæteris, oporteat definire, dividere, argumentari, sophismata solvere, res ambiguas distinguere: atqui illud non potest rectè fieri quin mutuetur à Logicâ, ergo est simpliciter necessaria ad alias scientias in statu perfecto comparandas.

Inst. Multi, præsertim in Jure Civili, nunquam studuerunt Logicæ; nam post annum Rhetoricæ, Juri Civili student, & tamen bene definiunt & ratiocinantur, ergo tua Logica non est necessaria.

R. Ista Major nihil facit contra Thesim; nam non requiritur, ut aliquis benè ratiocinetur, ut fuerit in Scholis ex professo, quia hæc omnia mutantur à Logicâ quæ prima dedit præcepta benè ratiocinandi. *Ergo N. consequentiam.*

D. Quot sunt Partes Logicæ?

R. Quatuor sunt Partes Logicæ: Scilicet Apprehensio seu Idea, Judicium, Discursus & Methodus.

DE APPREHENSIONE SEU IDEA.

D. **Q**uid est Apprehensio?

R. Est prima Mentis Operatio, seu est actus primus mentis aliquid percipientis.

D. Quid est Mentis Operatio?

R. Est cognitio spiritalis.

D. Quotuplex est mentis Operatio?

R. Quadruplex: Apprehensio, Judicium, Discursus & Methodus; Ex quibus constant Logicæ partes.

D. Quotuplex est idea; & primò quid est?

R. Idea est simplex mentis intuitus, quo fertur in objectum suum. Et triplex est: Idea Adventitia, que nobis venit ab objecto corporum; Factitia, quam nobis fingimus; Et Innata, quam habemus ab ortu.

D. Quotuplex distinguitur Apprehensio?

R. Duplex Apprehensio distinguitur: Una simplex, quæ unico exprimitur vocabulo; v. g. Homo.

Et altera complexa, quæ pluribus effertur vocabulis; v. g. Homo doctus.

D. Apprehensio simplex estne capax falsitatis?

CONCLUSIO.

R. *Apprehensio simplex non est capax falsitatis.*

Nam illa Apprehensio non est capax falsitatis quæ semper est vera, atqui Apprehensio simplex est semper vera: Nam illa Apprehensio est semper vera; quæ semper est conformis objecto suo; atqui Apprehensio simplex est semper conformis objecto suo: Nam illa Apprehensio est semper conformis

objecto suo, quæ semper representat objectum suum tale quale est, quæ nihil addit objecto suo, & quæ nihil ex eo detrahit, atqui Apprehensio simplex semper representat objectum suum tale quale est, nihil addit objecto suo, nihilque ex eo detrahit, ergo Apprehensio simplex est semper conformis objecto suo, ergo est semper vera, ergo Apprehensio simplex non est capax falsitatis.

Obj. Quod est dirigibile per præcepta, illud est capax falsitatis, atqui Apprehensio est dirigibilis per præcepta, ergo est capax falsitatis.

Dist. min. prop. Apprehensio complexa est dirigibilis per præcepta, *C. min. prop.* Apprehensio simplex, *N. min.* Reverà Apprehensio complexa, quæ est operatio mentis, est dirigibilis per præcepta, ideòque de eà Logica tractat, sed non ex eo sequitur quòd omnis operatio mentis sit dirigibilis ad veritatem: *v. g.* Judicium verum, est semper verum, nec indiget dirigi ad veritatem, quamvis sit operatio mentis, ita à pari dicendum est de Apprehensione simplici.

Obj. Suppono me Apprehendere Lupum ad præsentiam canis, atqui talis apprehensio est simplex & tamen falsa, ergo Apprehensio simplex non solum est capax falsitatis, sed etiam aliquando est falsa.

R. Admitto suppositionem. Et N. min. prop. Nam in Apprehensione simplici non agitur de objecto representando, sed de objecto representato in intellectu: Porro Lupus & idea Lupi objicitur intellectui, non verò canis: ergo talis & aliæ apprehensiones simplices sunt semper veræ.

Illa quæ suprà dicta sunt, ad probandam veritatem Apprehensionis simplicis, possunt à contrario affirmari de Apprehensione complexâ: hæc enim est capax falsitatis, ideòque à Logicâ dirigitur.

DE JUDICIO.

D. Quid est Judicium?

R. Est sententia mentis de re aliquâ.

D. Quotuplex est Judicium?

R. Totuplex esse potest Judicium, quotuplex est Idea: aliud enim est verum, vel falsum, evidens vel invidens; sed judicium potest immediatè dividi in affirmans, quod dicit aliquid de aliquo: v.g. Petrus est homo: Et in Negans, quod negat aliquid de aliquo: v.g. Petrus non est Lapis.

CONCLUSIO.

Judicium malè definitur à quibusdam oratio affirmans vel Negans.

Nam Divisio judicii non est ejus genuina definitio, atqui oratio affirmans vel negans, est divisio Judicii, ergo non est ejus definitio.

Et verò: Suppono v.g. aliquem Examinatorem ex aliquo Candidato quærentem, quid sit Animal?

Candidatus si respondeat, *Animal est rationale vel irrationale*: Divisionem afferendo pro definitione, hæc sanè responsio esset absurda, quia Animal definitur, *res habens principium sentiendi*: & quia Animal ut sic, seu ut genus, abstrahit tùm à rationali, tùm ab irrationali: ergo à Pari Judicium ut sic, neque est affirmans, neque negans, aliàs omne Judicium esset affirmans, vel omne negans: quod quidem falsum est; ergo Judicium malè definitur, sed rectè dividitur in orationem affirmantem vel negantem.

Obj. Talis definitio Judicii legitur apud veteres Philosophos, v. g. in operibus Domini Barbay; ergo est admittenda.

R. Tanseat Ant. Transeat Dominus Barbay,

& veteres Philosophi; quasi verò quidquid for-
niaverunt & scripserunt veteres, foret sempiterna
veritatis!

DE METHODO.

D. Quid est Methodus?

R. Methodus est Oratio Logica distri-
buens aliquam integram scientiam in ordinem
rectum & ad veritatem accommodatum.

D. Quotuplex est Methodus?

R. Duplex est Methodus; Analytica seu Reso-
lutionis; & Synthetica seu compositionis.

Methodus Analytica, est ea quæ à toto ad par-
tes procedit. v. g. à manu ad digitos; à Philoso-
phiâ ad partes.

Methodus Synthetica, est ea quæ à partibus
procedit ad totum. v. g. à digitis ad manum, à
partibus ad Philosophiam collectivè sumptam.

DE UNIVERSALIBUS.

D. Quid est Universale secundum nomen?

R. Est unum versùs alia seu multa.

D. Quisnam est finis Universalium?

R. Universalia inserviunt ad res similes conjun-
gendas, ut consulatur brevitati.

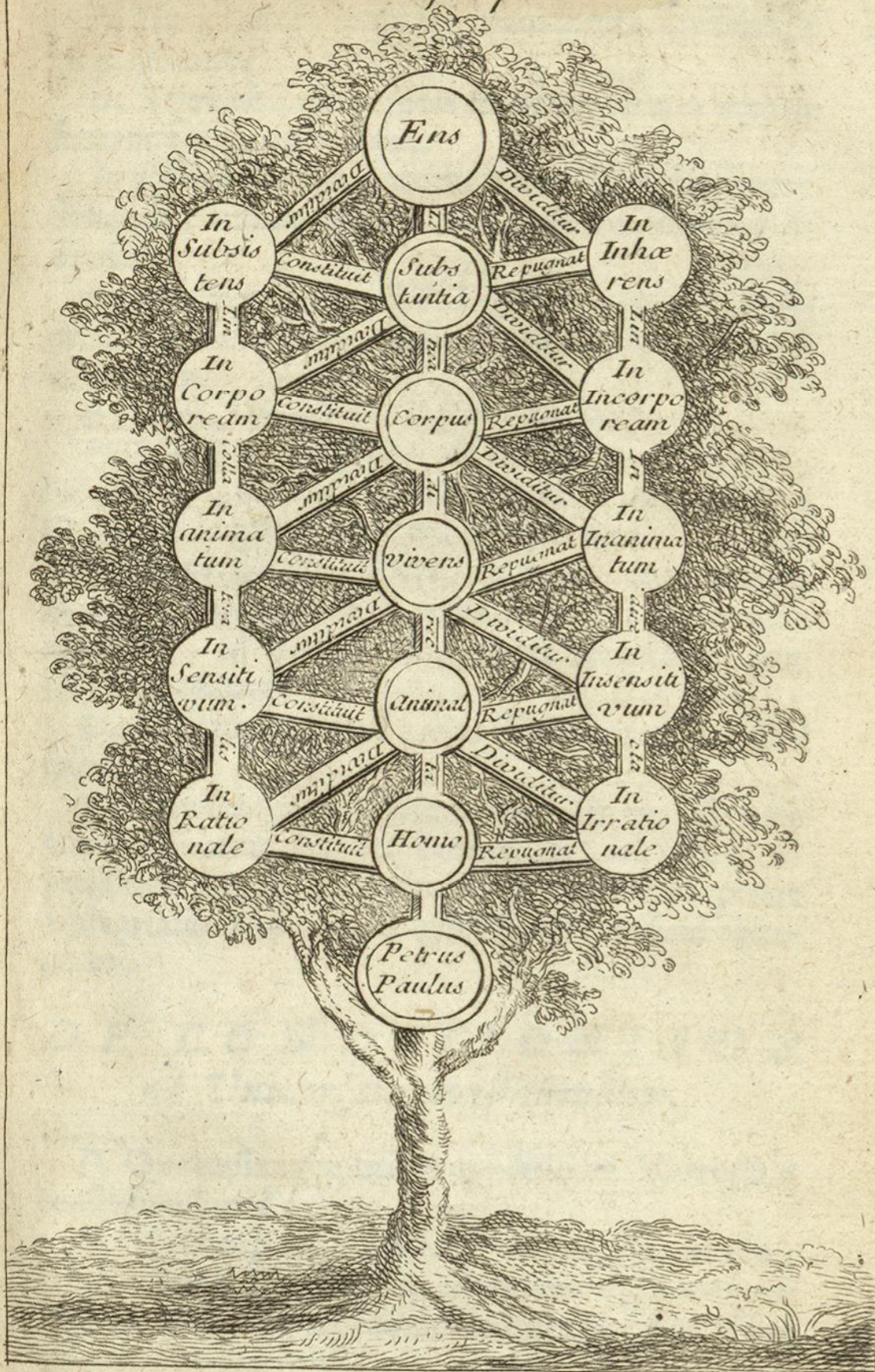
D. Quotuplex est Universale?

R. Primâ divisione Duplex est: simplex, quod
unico vocabulo: & complexum, quod pluribus
exprimitur vocabulis.

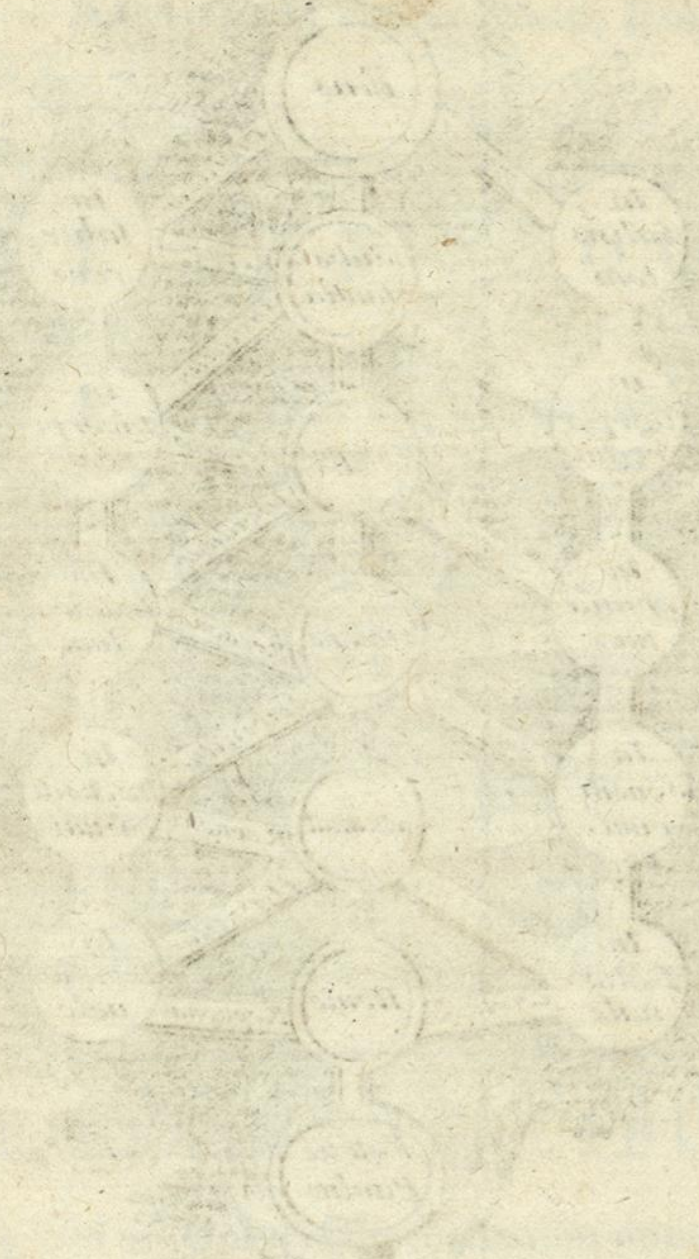
Secundâ divisione, Universale simplex quintu-
plex est.

In Causando, quod est unum causa multorum:
v. g. Deus,

Arbor Porphyriana. —

1011

In Significando, quod est unum multa significans :
v. g. Homo.

In Repreſendendo, quod est unum multa repreſentans : v. g. Speculum.

In Eſſendo, quod vocatur etiam *Metaphyſicum* :
definitur, unum aptum ineſſe multis univocè &
diviſim.

In Prædicando, quod & *Logicum* vocatur ; defi-
nitur, unum aptum prædicari de multis univocè
& diviſim.

Axioma. Metaphyſica inſunt, Logica prædicantur.

*Philoſophi agunt ſolùm de duobus poſterioribus, ſcilicet de Univerſale in eſſendo & in prædicando ; & inter ſe conſentiunt de tribus poſterioribus : Conce-
dunt quippè dari & exiſtere, ut aiunt, à parte Rei, id eſt, realiter, reverà, extrà mentem, ſeu nemine cogitante : hi termini ſunt voces ſynonymæ quæ idem ſignificant.*

*D. Quotuplici modo vox iſta, Univerſale, ſu-
mitur ?*

*R. Triplici ſenſu ; Materialiter, & res eſt quæ Univerſalitatem habet. Formaliter, eſt ipſa Uni-
verſalitas. Et in concreto, & eſt natura prout Univerſalis. Hæc diviſio aſſimilis eſt diviſioni objec-
torum.*

DE CONDITIONIBUS ad Univerſale conſtituendum.

*D. Quotuplex requiritur conditio ad Univerſale
conſtituendum ?*

*R. Quadruplex : ſcilicet Unitas, Aptitudo, Univocatio & Diviſio. Hæ conditiones deſumuntur è
Definitionibus Univerſalium in Eſſendo & in Præ-
dicando : ut videre eſt.*

D. Quid eſt Unitas, & quotuplex ?

*R. Unitas, eſt indiviſio rei in ſe, & diviſio à quâ-
libet aliâ re.*

1°. Unitas Triplex est : Generica , quæ est indivisio in plura genera. Specifica , in plures species. Numerica , in plura individua. *Hæc non est Universalis.*

2°. Alia est Divisio Unitatis. Thomistæ vocant Numericam , Unitatem indistinctionis , & constituit Universale per mentem.

Scotistæ admittunt Unitatem Indivertitatis, seu similitudinis ; & datur secundum eos Universale à parte Rei.

D. Quid est Aptitudo ?

R. Est capacitas ut una res possit esse multiplex : Nam non requiritur , ut res aliqua sit Universalis , quod sit actu una & multiplex , sed satis est quod possit esse multiplex : aliquis , v. g. qui est aptus ad scientiam , ideò non est doctus actu , sed poterit doctus fieri.

D. Quid est Univocatio ?

R. Est convenientia unius rei multis secundum idem nomen , & eandem significationem : v. g. Ens in genere respectu Dei & rerum creatarum.

D. Quid est Divisio ?

R. Est alicujus rei multiplicitas ; sic , ut res aliqua sit Universalis , v. g. Natura humana , debet esse una cum sui multiplicitate , seu una quæ possit multiplicari. Ideò *natura Divina non est Universalis , quia est indivisum in personis.*

DE NUMERO UNIVERSALIU.

D. Quot sunt Universalia tùm in essendo , tùm in prædicando ?

R. 1°. Universalia tùm in essendo , tùm in prædicando dividuntur in essentialia , & in contingentia.

2°. Essentialia subdividuntur in genus , speciem & differentiam. Et Contingentia in Proprium & accidens commune : ergo ultimâ Divisione.

CONCLUSIO.

Quinque sunt Universalia tùm in essendo, tùm in prædicando; scilicet Genus, Species, Differentia, Proprium & Accidens.

Nam tot sunt Universalia in essendo & in prædicando, quot sunt modi quibus una res possit esse una apta inesse multis, vel prædicari de multis univocè & divisim, atqui quinque sunt modi essendi & prædicandi; nam quidquid inest vel prædicatur, vel est, vel prædicatur essentialiter, vel contingenter: si sit, vel prædicetur essentialiter, vel ut pars Essentiæ communior, & est *Genus*: vel ut pars Essentiæ strictior, specialior, distinctiva & constitutiva, & est *Differentia*: vel ut tota essentia, & est *Species*. Si res sit vel prædicetur contingenter, vel est vel prædicatur contingenter *necessariò*, & est *Proprium*; vel *contingenter simpliciter*, & est accidens commune: ergo quinque sunt modi essendi & prædicandi, ergo quinque sunt Universalia in essendo & in prædicando, Nempè Genus, Species, Differentia, Proprium & Accidens commune.

Obj. Duo tantùm sunt Universalia, scilicet Essentialiale & Accidentale, ergo non sunt admittenda quinque.

Dist. ant. Primâ divisione, *C. ant.* ultimâ divisione, *N. ant.*

Obj. Nunc plura sunt quàm quinque Universalia, si Differentia Generica & Specifica duo constituent Universalia, atqui duo Universalia constituent, ergo plura sunt quàm quinque Universalia.

N. min. prop. Nam differentia generica & differentia specifica prædicantur ambæ ut partes minùs communes: reverà constituunt Genus & speciem, sed proptereà non sunt Universales propter rationem negatæ Minoris.

DE GENERE.

D. Quid est Genus?

R. Genus, est unum aptum inesse (si sit in Essendo) multis, vel Predicari (si sit in Prædicando) de multis univocè & divisim, tanquam pars Essentia communior.

D. Quotuplex est Genus?

R. Triplex est: supremum, quod nullum supra se agnoscit aliud genus: v. g. Ens, in figurâ Arboris Porphyrianæ. v. Arborem.

Genus subalternum; quod est Species respectu superioris, & Genus respectu inferioris. v. g. Substantia respectu Entis cui subjacet: Et respectu Corporis, quod subjacet substantiæ. In eâdem figura.

Genus infimum, est illud quod habet immediatè sub se speciem; v. g. Animal. In eâdem figura.

Genus supremum non definitur, sed describitur. Nam illud Genus non definitur, in cuius definitione nullum potest esse Genus, atqui nullum Genus potest esse in definitione Generis supremi, si quidem nullum supra se agnoscat, ergo Genus supremum non definitur, nam in bonâ definitione debet esse vox quæ teneat locum generis, quod hic fieri non potest, ergo Genus supremum tantum describitur.

DE SPECIE.

D. Quid est species?

R. Species est unum aptum inesse multis, vel prædicari de multis univocè & divisim, tanquam tota communis essentia. Seu, est gradus qui subjicitur generi directè & immediatè; v. g. Animal in Arbore Porphyriana, est species respectu viventis.

D. Quotuplex est species?

R. Duplex, subalterna, quæ est species respectu superioris, & genus respectu inferioris; v. g. Substantia respectu entis est species, & respectu corporis est genus.

Altera infima vocatur, quæ remanet species tum respectu superioris, tum respectu inferioris; v. g. homo respectu Animalis & Petri. *Petrus* est individuum.

Quæritur utrum species infima, v. g. Homo, possit fieri genus?

R. Homo potest, absolute loquendo, fieri genus. Nam homo fieret genus, si Deus crearet homines diversæ speciei, qui haberent aliquid essentialiale quod alii homines non habent; atqui Deus per suam omnipotentiam potest creare homines qui haberent aliquam differentiam essentialiam quam alii carerent, v. g. qui forent alati: nam tam Deus potest creare homines diversæ speciei, quam creavit animalia diversæ speciei; atqui Deus, ut constat, creavit Animalia diversæ speciei, scilicet rationalia & irrationalia; ergo à pari potest creare homines diversæ speciei; ergo homo qui est species infima, evaderet genus.

DE DIFFERENTIA.

D. Quid est Differentia?

R. Differentia est unum aptum inesse multis; aut prædicari de multis univocè & divisim, tanquam pars essentialis strictior, specialior, divisiva & constitutiva, v. g. rationalitas in homine. *Differentiæ ponantur in linea collateralis Arboris Porphyrianæ.*

D. Quotuplex est differentia?

R. 1°. Triplex est differentia; *Communis*, quæ unum differt ab alio per accidens aliquod separabile; v. g. fanus ab ægro. *Propria*, quæ unum differt ab alio per accidens inseparabile, v. g. Ethiops

ab Europæo. Et *maximè Propria*, quod est discrimen repetitum ab essentia; v. g. homo differt ab equo per rationalitatem. *Hæc est differentia quæ est conditio ad bonam definitionem requisita.*

R. 2°. Alia etiam est differentię divisio, scilicet in genericam, quæ constituit genus; in specificam, quæ constituit speciem; & in numericam, quæ constituit individuum (*hæc non est Universalis*) v. g. Petreitas. Vocatur etiam individuatio seu materia singularis.

DE PROPRIO.

D. Quid est proprium?

R. Proprium, est unum aptum inesse multis vel prædicari de multis univocè & divisim contingenter necessariò, & fluit ab essentia; v. g. Docilitas à rationalitate.

D. Quotuplici modo proprium sumitur?

R. Quatuor modis sumitur, primo, secundo, tertio & quarto modo.

Proprium primo modo, est illud quod convenit soli & non omni; v. g. philosophari convenit soli homini, necesse enim non est ut omnes sint Philosophi.

Proprium secundo modo, est illud quod convenit omni, sed non soli; v. g. duos pedes habere.

Proprium tertio modo, est illud quod convenit omni & soli, sed non semper; v. g. ridere.

Proprium quarto modo, est illud quod convenit omni, soli, & semper; v. g. esse risivum.

Hoc ultimum quartum constituit Universale. Nam illud proprium est Universale quod latius patet; atqui proprium quarto modo latius patet, siquidem convenit omni, soli, & semper; ergo proprium quarto modo constituit quartum Universale.

DE ACCIDENTE.

D. Quid est Accidens?

R. Est unum aptum inesse multis, vel prædicari de multis univocè & divisim solùm contingenter: seu, illud est quod potest adesse vel abesse à subiecto sine subiecti interitu.

D. Quotuplex est Accidens?

R. Duplex est Accidens; separabile, quod naturaliter separari potest à subiecto? v. g. albedo à pariete.

Et inseparabile, quod tantùm divinitùs potest separari à subiecto; v. g. nigredo ab Æthiope.

De Accidentibus Physicis absolutis dicetur in Metaphysica.

DE INDIVIDUO.

D. Quid est Individuum?

R. Est ens quod non potest dividi in plura talia, & de uno tantùm prædicatur; v. g. Petrus, Paulus. V. Arborem Porphy.

D. Quotuplex est Individuum?

R. Duplex est Individuum; vagum, quod de aliquo indistinctè, ut, quidam, aliquis. Et determinatum, quod distinctè dicitur; v. g. Aristoteles.

Axioma, Per Individua seu singularia, Universalia subsistunt.

CONCLUSIO.

Non datur Universale à parte rei.

Nam ut aliquod existat Universale à parte rei, debet dari à parte rei unum quod possit esse multiplex; atqui non datur à parte rei unum quod possit esse multiplex; quidquid enim est unum, non potest esse à parte rei multiplex, nec vice versâ; siquidem unum & multiplex sint termini oppositi

qui non possunt stare simul; atqui quælibet natura, v. g. natura humana est multiplex à parte rei; nam natura quæ identificatur cum multis individuis distinctis fit multiplex & singularis; atqui humanitas, v. g. cum Petro & Paulo à parte rei identificatur; Ergo jam non est una; ergo est multiplex: ergo non datur, ut aiunt, Universale formaliter à parte rei. *Reverà humanitas est una, sed ista unitas est singularis.*

Obj. Unitas specifica est universalis; atqui natura humana est formaliter una in multis unitate specificâ; ergo est una & multiplex à parte rei.

N. min. prop. Nam natura humana non est una unitate specificâ formali, & multiplex à parte rei, sed unitate specificâ fundamentali, quia est similis in omnibus individuis; sed quia est formaliter divisa, non est una unitate specificâ formali.

Obj. Petrus & Paulus sunt ejusdem speciei formalis à parte rei: ergo datur unitas specifica in eis.

N. ant. Nam non datur species formalis à parte rei; itaque nec sunt quid idem, nec divisi in specie à parte rei.

CONCLUSIO.

Datur Universale per mentis abstractionem.

Nam per eam mentis operationem existit Universale, quâ v. g. natura fit una; atqui natura humana fit una per mentis abstractionem; nam mens abstrahit naturam à singulis individuis, à principiis multiplicantibus, putà à suis differentiis, & principiis singularibus sine quibus concipitur, ut ait *Sanctus Thomas*. Ergo per abstractionem mentis natura fit una; ergo existit Universale per mentem, seu per mentis abstractionem.

Obj. Si mens conciperet naturam ut unam quæ à parte rei est multiplex, erraret; atqui mens non

est; ergo mens non potest concipere naturam ut unam quæ à parte rei est multiplex.

R. 1°. Ex Axiomate, *Abstrahentium non est mendacium.*

2°. Dum concipio Deum non cogitando de ejus attributis, non erro, quia non nego Deum esse, v. g. justum; ergo à pari, dum concipio humanitatem non cogitando de singularibus, non erro, quia non nego eam esse à parte rei conjunctam cum singularibus. Ergo nego maj. prop.

CONCLUSIO.

Universale Logicum in actuali prædicatione secundum actum prædicatur de suis inferioribus, suam excidit universalitatem, id est, dum actu prædicatur, ex universali fit singulare.

Nam quod identificatur cum aliquo singulari fit singulare; atqui Universale Logicum in actuali prædicatione fit singulare, quia cum singulari identificatur: nam in exemplum fit ista propositio, *Petrus est animal*; atqui hic terminus *Animal* quod in Arbore Porphyriana est universale, in ista propositione fit singulare; nam ante terminum universalem potest præfigi *omnis*; atqui non potest dici *Petrus esse omne animal*, aliàs propositio esset falsa; ergo Universale Logicum dum actu prædicatur de suis inferioribus, suam amittit universalitatem.

Obj. In exemplum fit ista propositio, *omne rationale est homo*; atqui in ista propositione *homo* non amittit suam universalitatem; ergo Universale in actuali prædicatione non excidit suam universalitatem.

R. 1°. Transeat Exemplum: quia Universal debet esse superius; at in exemplo allato *rationalis* est terminus æqualis homini, & à latere. Vid. Figuram Arboris Porphyrianae.

R. 2°. N. Exemplum & maj. prop. quia con-

clusio est de Universalibus dum prædicantur de inferioribus.

DE UNIVOCATIONE ENTIS.

D. Quid est univocatio entis?

R. Est convenientia entis ut sic, seu ut generis supremi, multis secundum idem nomen & eandem significationem.

CONCLUSIO.

Ens est univocum respectu Dei & creaturæ, substantiæ & accidentis.

Nam quod convenit Deo & creaturæ, substantiæ & accidenti secundum idem nomen & eandem significationem, illud est univocum respectu Dei & creaturæ, substantiæ & accidentis; atqui ens ut genus supremum ita his omnibus convenit: 1°. quidem ens ut genus convenit Deo & rebus creatis, secundum idem nomen; nam Deus & creaturæ sunt entia vel realia. 2°. Ens convenit secundum eandem significationem: nam ens reale significat quod habet capacitatem reipsâ existendi, atqui Deus & creaturæ sunt capaces existentiae realis; ergo ens ut genus supremum convenit Deo & creaturis, substantiæ & accidenti secundum idem nomen & eandem significationem: ergo ens est univocum respectu Dei & creaturarum, substantiæ & accidentis.

Obj. Quod est independens in Deo & dependens in creatura, non convenit Deo & creaturæ secundum eandem significationem: atqui ens est independens in Deo & dependens in creaturis; ergo ens non est univocum respectu Dei & creaturæ.

Dist. min. prop. Atqui ens specificè sumptum non convenit Deo & creaturæ secundum eandem signi-

ficationem, *c. min. prop.* Ens genericè sumptum, *n. min. prop.* Nam ens ut genus abstrahit tùm à dependentia, tùm ab independentia; sicut animal ut sic, quod neque est rationale, neque irrationale; quia omne genus abstrahit à suis differentiis divisivis, nunquam in illis includitur, sed illas includit: ergo ens ut sic, neque est dependens, neque independens, neque subsistens, neque inhærens: ergo ens ut genus supremum est univocum respectu Dei & creaturæ, substantiæ & accidentis.

DE GRADIBUS METAPHYSICIS.

D. Quid intelligis per Gradus Metaphysicos?

R. Gradus Metaphysici sunt attributa alicujus individui sociabilia: seu partes alicujus entis essentialia: seu attributa essentialia.

Vocantur *Gradus*, quia ascendunt & descendunt.

Vocantur *Metaphysici*, 1º. quia sunt in rebus; secundùm istud, *Metaphysica insunt, & Logica prædicantur.*

2º. Quia exprimuntur termino abstracto, qui formam tantùm significat; v. g. rationalitas: nam terminus concretus significat subjectum simul & formam; v. g. rationale, id est res habens rationalitatem.

DE DISTINCTIONIBUS.

D. Quid est Distinctio?

R. Distinctio est negatio identitatis.

D. Quid est identitas?

R. Identitas est convenientia plurium in natura; v. g. Petrus & Paulus habent eandem entitatem, quia conveniunt in natura, scilicet humana.

Diversitas verò est disconvenientia in natura;

v.g. Petrus & Bucephalus sunt diversi; nam Petrus est homo; Bucephalus fuit equus Alexandri Magni: ergo disconveniunt in natura.

D. Quotuplex est distinctio?

R. Distinctio alia est Realis, alia Rationis.

Distinctio Realis, est ea quæ est vera nemine cogitante, seu à parte rei; v.g. distinctio quæ reperitur inter cælum & terram.

Duplex est Distinctio Realis; scilicet Actualis & Virtualis.

Distinctio Realis Actualis, est ea quæ reperitur inter res separatas & separabiles.

Distinctio Realis Virtualis, est ea quæ una & eadem res æquivalet pluribus realiter distinctis; seu, est ea quæ intercedit inter perfectiones quæ identificantur inter se, & æquivalent pluribus realiter distinctis.

Distinctio Realis Actualis duplex est: Adæquata seu Major, Inadæquata seu Minor, ut aiunt.

Adæquata, reperitur inter res quarum una non est principium alterius.

Inadæquata, reperitur, v.g. inter totum & partes.

Distinctio Rationis, est ea quæ fit per mentem, & duplex est; Rationis Ratiocinatæ, & Rationis Ratiocinantis.

Distinctio Rationis Ratiocinatæ, fit cum fundamento in re, & ea quæ sunt indistincta à parte rei, per mentem distinguuntur.

Distinctio Rationis Ratiocinantis, fit sine legitimo fundamento.

Alii, scilicet Scotistæ, addunt Distinctionem formalem, quæ est inter formalitates quæ difficilius explicantur; sive est ea quæ est inter inseparabilia, quæ diversimodè concipiuntur; sed talis distinctio revocanda est saltem ad distinctionem Rationis Ratiocinatæ, vel virtuales.

Alia est etiam distinctio, quam Modalem vo-

tant, quæ reperitur inter modos & modificationes, quæ non possunt separari à suo subjecto; v. g. distinctio quæ est inter digitum & inflexionem digitæ.

CONCLUSIO.

Gradus Metaphysici à se invicem non distinguuntur realiter in eodem individuo.

Nam illi Gradus non distinguuntur realiter qui sunt una & eadem entitas, qui fundantur in iisdem principiis, qui non possunt separari nec existere sine se invicem in eodem individuo; atqui Gradus Metaphysici, v. g. Animalitas & Rationalitas in Petro, sunt una & eadem entitas, fundantur in iisdem principiis, non possunt esse nec existere sine se invicem; ergo Gradus Metaphysici ejusdem individui non distinguuntur realiter.

Obj. Partes totius distinguuntur inter se; atqui Gradus Metaphysici sunt partes alicujus totius, ergo distinguuntur realiter.

Dist. maj. prop. Partes Physicæ totius distinguuntur realiter, *conc. maj. prop.* partes Metaphysicæ, *n. maj. prop.* Porro Gradus Metaphysici sunt partes Metaphysicæ, seu actus quidam & perfectiones internæ, indistinctæ, & quibus sublati totum perit, v. g. Si tollatur à Petro rationalitas & animalitas, Petrus perit. At non idem est de partibus physicis & integralibus, nam, v. g. potest tolli ab aliquo homine brachium, nec tamen ille homo moritur, quia brachium est quid purè physicum.

Obj. Quæ separantur distinguuntur realiter; atqui animalitas & rationalitas in Petro, v. g. separantur, ergo Gradus Metaphysici Petri distinguuntur.

Dist. min. prop. Separantur dum Petrus moritur, *conc. min. prop.* Petro vivente, *n. min. prop.* Sed mortuo Petro, Petrus jam non est Petrus, nec homo nisi improprie dictus, sed cadaver tantum, siquidem Petreitas seu essentia particularis Petri interit.

Obj. Gradus Metaphysici habent diversas definitiones; ergo distinguuntur realiter.

N. sequelam Antecedentis. Nam sufficit distinctio virtualis ad diversitatem definitionum.

CONCLUSIO.

Distinctio formalis Scotistarum non est admittenda inter Gradus Metaphysicos.

Nam illa distinctio non est admittenda, quæ est inutilis & inintelligibilis; atqui distinctio formalis Scotistica inter Gradus Metaphysicos ejusdem individui est inutilis & inintelligibilis.

1°. quidem est inutilis: Nam vel Gradus Metaphysici ejusdem individui distinguuntur ante, (quod falsum est) vel post mentis operam; atqui si Gradus Metaphysici distinguerentur ante mentis operam, illa distinctio esset revocanda ad distinctionem realem; si verò distinguantur post mentis operationem, jam distinguuntur per mentem, & talis distinctio debet revocari ad distinctionem virtuales, aut saltem ad distinctionem rationis ratiocinatæ; ergo prorsus inutilis est distinctio formalis.

2°. Distinctio formalis Scotistica est inintelligibilis; siquidem non possit dici quid sint illæ formalitates inter quas reperitur ista distinctio; nec quid sit illa entitas quæ à Scotistis vocatur subjectum omnium formalitatum; atqui Scotistæ non possunt hæc omnia explicare, ergo est inintelligibilis eorum formalis distinctio; præterea est prorsus inutilis, ergo non est admittenda.

Obj. Illa distinctio est admittenda inter ea quorum unum non est formaliter alterum; atqui ex Gradibus Metaphysicis, unus non est formaliter alter, v. g. Animalitas non est formaliter Rationalitas, nec vice versâ; ergo admittenda est distinctio formalis.

Dist. maj. prop. In sensu reali & actuali, C. maj.

prop. In sensu formali & virtuali, *N. maj. prop.*
Dist. pariter min. prop. Animalitas non est formaliter Rationalitas, in sensu virtuali, *C. min. prop.* in sensu reali & actuali, *N. min. prop.* Nam ex eo quod Animalitas & Rationalitas non possint à se invicem separari, sunt realiter & identicè unum & idem; & vera est hæc propositio: *Animalitas est identicè Rationalitas.*

CONCLUSIO.

Gradus Metaphysici in eodem individuo distinguuntur virtualiter & ratione ratiocinata.

Nam illi Gradus distinguuntur virtualiter & ratione ratiocinatâ, qui quamvis sint una & eadem entitas, æquivalent tamen pluribus realiter distinctis, qui concipiuntur modo diverso, & cum legitimo fundamento; atqui Gradus Metaphysici quamvis sint realiter una & eadem entitas, æquivalent tamen pluribus realiter distinctis, concipiuntur diverso modo, & cum legitimo fundamento: Nam ea concipiuntur modo diverso, quæ habent diversas definitiones, & quæ sunt principia diversarum operationum; atqui Animalitas & Rationalitas diversimodè definiuntur; nam Animalitas definitur, *Principium sentiendi*; Rationalitas verò, *Principium ratiocinandi dependenter à sensibus*; atqui sentire & ratiocinari sunt diversæ operationes, & diversimodè præterea definiuntur, proindeque concipiuntur modo diverso; ergo Gradus Metaphysici ejusdem individui inter se distinguuntur virtualiter, & ratione ratiocinatâ.

Obj. Idem esto judicium de rationalitate & animalitate ejusdem individui, v. g. Petri, ac de ejus humanitate & rationalitate; atqui humanitas & rationalitas non possunt concipi sine se invicem; ergo à pari rationalitas & animalitas non possunt concipi sine se invicem, ergo non distinguuntur virtualiter, & ratione ratiocinata.

R. *Nego maj. prop. & paritatem.* Ratio disparitatis est, quòd humanitas & rationalitas in Petro se habeant ut totum & pars: contra verò animalitas & rationalitas se habeant ut pars & pars. Porro hìc agitur de Gradibus qui se habeant ut pars & pars, non verò ut totum & pars.

Quòd si hac in parte Logicæ de Gradibus Metaphysicis tractaverim, de quibus nunc plerique disputant in Metaphysica, ubi agitur de Principiis rei; scias, Erudite Candidate, eam mihi fuisse mentem, ut veteres sequendo, citius ingenium ex ipsis Gradibus & pedes, ut ita dicam, expedias, evadasque feliciter.

DE CATEGORIIS.

D. Quid est Categoria secundum nomen?

R. Categoria secundum nomen est vox Græca à verbo *καταγορεύω* (catagoreo) accuso, quia genus supremum velut accusat inferiora.

D. Quomodo definitur secundum rem?

R. Est series generum, specierum & individuum quæ sub aliquo genere supremo continentur.

D. Quisnam est finis Categoriarum?

R. Categoriarum inserviunt ad res dissimiles sejungendas, ut consulatur claritati.

D. Quotuplici modo aliquid ponitur in Categoria?

R. Triplici; directè, seu in linea directà, v. g. genera, species & individua. v. *figuram Arboris Porphyrianæ.*

Indirectè seu collateraliter aut à latere; v. g. Differentiæ.

Et reductitiè; v. g. quæcumque habent aliquam affinitatem cum ente Categorico; v. g. partes quæ ad totum reducuntur.

D. Quot requiruntur conditiones ut aliquid ponatur in Categoria?

R. Sex

R. Sex requiruntur conditiones his versiculis expressæ:

Ens, verum, per se, incomplexum, univocumque, synonymumque,

Completumque capit ^{schema} figura Categoriae.

1°. Omne ens quod ponitur in Categoria debet esse *Ens positivum*, hinc privationes & negationes excluduntur à Categoria.

2°. Debet esse *Verum*, id est reale existens; hinc entia rationis excluduntur.

3°. Debet esse *per se*, id est unicæ naturæ; ergo absint accidentia.

4°. Debet esse *incomplexum*, id est, unico vocabulo expressum.

5°. Debet esse *univocum*, id est, conveniens secundum idem nomen & eandem significationem; ergo absint æquivoca.

6°. Debet esse completum, id est, totale: unde partes non ponuntur in Categoria nisi reductitiè.

D. Quot sunt Categoriae?

R. Secundum Veteres decem sunt, hoc Distico expressæ:

1 2 3 4 5 6
Arbor, sex, servos, ardore, refrigerat, ustos,

7 8 9 10
Ruri, cras, stabo, nec tunicatus ero.

Arbor, significat substantiam; *sex*, quantitatem; *servos*, relationem; *ardore*, qualitatem; *refrigerat*, actionem; *ustos*, passionem; *ruri*, ubi seu locum; *cras*, quando seu tempus; *stabo*, situm; *tunicatus*, habitum seu vestem. De quibus singulis dicendum est.

D E

SUBSTANTIA ET ACCIDENTE.

D. Quid est Substantia? *Arbor.*

R. Est ens per se subsistens; *id est*, quod non indiget subiecto ut existat: *v. g.* Angelus.

D. Quid est Accidens à contrario Substantiæ?

R. Accidens, est ens alteri inhærens, seu quod non potest existere sine subiecto. *v. g.* Albedo.

D. Quotuplex est Accidens?

R. Duplex est Accidens; *Solidum*, quod potest esse Divinitus sine subiecto: *v. g.* In Sacramento Eucharistiæ accidentia sunt sine subiecto propter transubstantiationem. Dicuntur etiam accidentia Physica absoluta: *In Metaphysicâ de illis dicitur.*

Alterum accidens *Modale* vocatur, quod ne Divinitus quidem esse potest sine subiecto: *v. g.* Inflexio digiti: modus quoque dicitur, qui non distinguitur realiter à suo subiecto seu à re cuius est modus. *v. supra p. 55.*

D E Q U A N T I T A T E.

D. Quid est Quantitas? *Sex.*

R. Quantitas est accidens ad quot vel quantum respondens; seu Quantitas in genere, est extensio.

D. Quotuplex est Quantitas?

R. Duplex est, *Discreta*, cuius partes non copulantur; *v. g.* Numeri 1, 2, 3, 4, &c. Et *continua*, cuius partes vinculo uniuntur; hæc duplex distinguitur, *permanens* & *successiva*.

Quantitas continua permanens, est ea cuius partes simul perseverare possunt aliquandiu, & dicitur *Magnitudo*; quæ triplex est.

Linea, quæ est longa tantum: *Ex puncto continuo lineam conficitur.*

Superficies, quæ est longa & lata.

Et solidum, quod est magnitudo longa, lata & profunda, seu corpus. *Sed potius sunt species Magnitudinis.*

Quantitas successiva permanens, est ea cujus partes fluunt perenniter, nec simul permanent; ut, partes temporis: Et duplex est, Motus & Tempus.

Motus, qui est quantitas mutans temporanea & successiva; non fit motus in instanti, quia instans non durat. Et Tempus, quod est motus duratio. *De his omnibus tractabitur in Physicâ.*

DE RELATIONE.

Res omnes sunt vel absolutæ vel relativæ: hæ non possunt esse nec concipi sine illis: illæ verò possunt, nam sunt independentes.

D. Quid est Relatio? *Servos.*

R. Relatio est accidens quo quid dicit ordinem ad aliud; v. g. Pater ad Filium; & ordo Filii ad Patrem.

D. Quotuplex est Relatio?

R. Duplex; Realis, quæ est vera; v. g. Paternitas Adami. Et Rationis, quæ non est vera; v. g. Paternitas Sancti Josephi, qui habitus est Pater Salvatoris.

D. Quotuplex est Relatio Realis?

R. Duplex; Increata, quæ est inter personas Divinas. Et creata, inter homines.

D. Quotuplex est Relatio Creata?

R. Duplex: Transcendentalis, quæ est essentialis suo subjecto; v. g. Inter intellectum & intelligibile. Et Categorica seu Accidens, quæ non est de essentiâ subjecti: *De quâ solâ hic agitur.*

D. Quot sunt annotanda in Relatione Categoricâ?

R. Quatuor: Subjectum, est id in quo est Re-

latio. Terminus, est id ad quod Relatio refert suum subjectum. Fundamentum remotum, quod est radix Relationis; *ut*, Potentia in homine ut sit Pater. Et fundamentum Proximum, seu conditio requisita ad Relationem, seu ratio fundandi: *v.g.* actualis generatio.

Axioma: *Posito subjecto, fundamento & termino, statim exurgit relatio.*

C O N C L U S I O.

Deus est subjectum Relationis Categoricae.

Nam Deus est Subjectum Relationis Categoricae, si Deus non minus referatur ad creaturas, quàm creaturæ ad Deum; atqui Deus non minus refertur ad creaturas, quàm creaturæ ad Deum; nam non minus refertur causa ad effectus, quàm effectus ad causam, atqui Deus est causa creaturarum, creaturæ verò sunt effectus Dei, ergo non minus Deus refertur ad creaturas quàm creaturæ ad Deum; ergo Deus est subjectum Relationis categoricae.

Obj. Deus non est subjectum accidentium, nam mutaretur; atqui Relatio Categorica est accidens; ergo Deus non est subjectum Relationis Categoricae.

Dist. maj. prop. Deus non est subjectum Accidentium Physicorum & Absolutorum, *C. maj. prop.* Metaphysicorum & Relativorum, *N. maj. prop.* at Deus non mutatur, nam istæ Relationes nihil entitatis addunt Deo, nullamque afferunt perfectionem internam, nec imperfectionem, & sunt accidentia externa Metaphysica, *id est*, ab extrinseco.

C O N C L U S I O.

Terminus Relationis est absolutus, nec est de ejus essentiâ.

Nam ille Terminus est absolutus, nec est de essentiâ Relationis qui est extrà Relationem, atqui

Terminus Relationis est extrà Relationem; Nam ille Terminus est extrà Relationem qui antecedit Relationem, atqui terminus antecedit Relationem; nam causa antecedit Relationem, atqui terminus est causa Relationis; nam ille terminus est causa Relationis, quo posito exurgit Relatio, atqui ex axioma *posito subjecto, fundamento & termino statim exurgit Relatio*, ergo terminus est absolutus, nec est de essentiâ Relationis; *quidquid enim est extrà aliquid, non est de ejus essentiâ.*

Obj. Quod non potest concipi sine aliquo, est de ejus essentiâ; atqui Relatio non potest concipi sine termino, ergo terminus est de ejus essentiâ & relativus.

Dist. maj. prop. Quod non potest concipi sine aliquo ad quod referatur, *C. maj. prop.* sine aliquo quod ad ipsum referatur, *N. maj. prop.* Terminus reverà non concipitur sine alio, quod ad ipsum referatur, benè autem sine aliquo alio ad quod ipse referatur.

CONCLUSIO.

Relatio multiplicatur numero pro multiplicatione Terminorum.

Relatio multiplicatur specie ad multiplicationem specificam Terminorum: sic paries albus aliam & aliam specie Relationem habet ad parietem album & nigrum, scilicet primam similitudinis, alteram dissimilitudinis; ergo à pari Relatio multiplicatur numero ad multiplicationem numericam terminorum.

Obj. Pater qui haberet multos filios foret multi Patres; falsum consequens, ergo & antecedens.

N. maj. prop. Idem subjectum potest recipere multas formas, & Pater qui habet multos filios, non est propterea multi Patres vel multus Pater, sed est *multoties* Pater.

CONCLUSIO.

Relatio non est entitas fundamento superaddita.

Nam non magis Relatio est entitas quàm falsitas quæ advenit veræ propositioni, atqui falsitas non est entitas; nam quod non mutat non est entitas, atqui oratio de verâ fit falsa sine mutatione sui: ergo à pari Relatio non est entitas superaddita fundamento.

Et certè, Aristoteles, cap. ultimo Metaphysicæ, scribit: Relatio non est ens quoddam, ergo nec entitas.

Obi. Quæ distinguuntur sunt entia, atqui Relatio distinguitur à fundamento, ergo Relatio est entitas.

N. min. prop. Nam Relatio non potest existere sine fundamento: sicut inflexio digiti sine digito.

Inst. Accidens distinguitur à Substantiâ; atqui Relatio est accidens, fundamentum verò est Substantia; ergo Relatio distinguitur à fundamento.

Dist. maj. prop. Accidens Physicum distinguitur à Substantiâ, *C. maj. prop.* Accidens Logicum & Metaphysicum, seu modus, *N. maj. prop.* Porro Relatio nihil aliud est quàm Accidens Metaphysicum, & modus; ergo non distinguitur à re modificatâ seu fundamento.

DE QUALITATE.

D. Quid est Qualitas? *Ardore.*

R. Est accidens ad quale respondens.

D. Quot sunt species Qualitatis?

R. Aristoteles quatuor affert bimembres & binomines: habitus sunt & dispositio. Potentia & Impotentia. Patibilis qualitas & Passio. Forma & Figura.

De habitu dicetur in Morali. Ab eo dispositio

differt, quòd habitus difficilè eradicetur à subjecto; nam difficilè eradicatur quod plures anni perbiberunt; dispositio verò sit facilè mobilis; ut, scientia imperfecta & perfecta. Perfectè sciens est imperurbabilis propter habitum.

Potentia, est facultas ad agendum vel recipiendum; de illà tractabitur in *Metaphysicâ*.

Impotentia, est debilitas in subjecto, non verò negatio Potentiæ; v. g. visus in sene.

Qualitas Patibilis, est ea quæ unico sensu externo percipitur: v. g. color, & diu durat.

Passio citò transit; ut, pallor ex metu.

Forma & figura; est qualitas exterius determinans quantitatem; v. g. rotunditas. Forma de naturalibus; figura de arte factis dicitur.

DE ACTIONE.

D. Quid est Actio? *Refrigerat.*

R. Est accidens agentem vel efficientem hominem denominans: v. g. Intellectio hominem denominat intelligentem.

D. Quotuplex est Actio?

R. Duplex: Immanens seu interna, quæ nihil ad extrà producit; ut, cognitio.

Et Transiens seu externa, quæ producit ad extrà; v. g. Scriptio.

DE PASSIONE.

D. Quid est Passio? *Ustio.*

R. Passio, est accidens hominem patientem denominans. Pati apud Philosophos, est recipere seu in bonam seu in malam partem. Passio hæc non est confundenda cum Passione de quâ tractabitur in *Morali*.

DE UBI.

D. Quid est Ubi? *Ruri.*

R. Ubi, est accidens per quod res est in loco.

D. Quotuplex est Ubi?

R. Ubi triplex est: circumscriptivum, quo res est ita in loco, ut partes respondeant loci partibus: v. g. Ubi naturale corporum.

Ubi definitivum, quo res est tota in toto loco, & tota in quâlibet parte loci; v. g. Ubi rerum spiritualium.

Ubi Repletivum soli Deo convenit, & est potius *ubique*.

DE QUANDO.

D. Quid est Quando? *Cras.*

R. Est accidens per quod res est in tempore seu, est duratio & permanentia rei in suo esse.

DE SITU.

D. Quid est Situs? *Stabo.*

R. Situs, est dispositio partium corporis viventis, in ordine ad varias partes loci; v. g. Sessio, Statio.

D. Quomodo Situs differt ab Ubi?

R. Quòd homo, v. g. rhedâ vectus mutet ubi, licet sæpè non mutet Situm.

DE HABITU.

D. Quid est Habitus? *Tunicatus.*

R. Habitus est circumpositio corporis utilis circa corpus hominis: v. g. esse coronatum, tunicatum. Non oportet confundere habitum de quo hîc agitur cum habitu Morali, qui venit ex assuetudine.

DE OPPOSITIONE.

D. Quid est Oppositio in genere?

R. Est pugna duorum inter se.

D. Quotuplex est Oppositio?

R. Duplex: Simplex, quæ est pugna duarum rerum vel duorum terminorum.

Et complexa, quæ est pugna duarum propositionum.

Hæc oppositio est una è proprietatibus relativis propositionum, de quâ deinceps.

D. Quotuplex est Oppositio Simplex seu terminorum?

R. Quadruplex: Relativa, Privativa, & Contraria.

Oppositio Contraria terminorum, est pugna duorum terminorum sub eodem genere positorum, qui se se mutuò expellunt ab eodem subiecto: v. g. virtus & vitium.

Oppositio relativa, inter terminos reperitur qui ad se invicem ordinem dicunt: v. g. Pater & Filius.

Oppositio privativa, est forma & ejus privatio: v. g. cæcitas in homine.

Et oppositio contradictoria, est ens & ejus negatio: v. g. Petrus, non Petrus.

D. Quænam est differentia inter privationem & negationem?

R. Quòd privatio sit absentia formæ in subiecto apto: v. g. cæcitas in homine. Negatio verò sit absentia formæ in subiecto inepto: v. g. cæcitas in lapide.

SCIENTIA, FIDES ET OPINIO.

Scientia, est habitus demonstrativus, seu est cognitio vera, certa & evidens rei alicujus necessariae per causas.

Fides, est argumentum non apparentium: ex Apostolo.

Opinio, est assensus datus propter motivum probabile.

CONCLUSIO.

Scientia, Fides & Opinio possunt stare simul in eodem subiecto, de eodem objecto, propter diversa motiva.

Nam illi actus possunt stare simul qui nullo modo opponuntur, nec se se mutuò expellunt; atqui actus scientiæ, fidei & opinionis neque contrariè, neque relativè, neque privativè, neque contradictoriè opponuntur, nec se se mutuò expellunt, contra verò se juvant, si quidem scientia confirmet opinionem, ac fides scientiam: Nam in exemplum sit hæc propositio, *Deus existit*; atqui possum assentiri huic propositioni. 1°. Per scientiam sic discurrendo; creaturæ existunt, ergo existit Creator qui est Deus. 2°. Possum assentiri per fidem, nam propositio est de fide. 3°. Per opinionem, quia nulla est gens, (præter atheos) quæ Deum non confiteatur. Ergo scientia, fides & opinio possunt stare simul in eodem subiecto, de eodem objecto, propter diversa motiva.

Obj. Si intellectus assentiretur alicui propositioni per scientiam & opinionem, sciret & opinaretur de eadem re, & moveretur motibus contrariis, atqui intellectus sic agi non potest: ergo non potest opinari simul & scire.

Dist. maj. prop. Sciret intellectus & opinaretur de eadem re, per diversa motiva, *C. maj. prop.* Propter idem motivum, *N. maj. prop.* Porro per diversa motiva potest scire & opinari intellectus, sicut voluntas amat hominem propter unam rationem; & illum quandoque odit propter aliam.

Obj. Si scientia & fides starent simul, intellectus eliceret actus oppositos; falsum consequens, ergo & antecedens.

Dist. min. prop. Intellectus non potest elicere actus oppositos, *id est*, diversos & reverâ distinctos, *C. min. prop.* Oppositos & subordinatos, *N. min. prop.* Porro actus scientiæ & fidei sunt subordinati, supponuntur enim idem vel affirmare vel negare.

DE PRIORI ET POSTERIORI MODO.

A Liquid potest esse prius vel posterius sextuplici modo. Tempore, *v. g.* esse antiquius. Effendi consequentiâ, *v. g.* quod benè sequitur ex alio, non vice versâ: *v. g.* Homo est animal, *verum est*: sed, animal est Homo, *est falsum*. Ordine, dignitate; naturâ seu causalitate, *v. g.* Creator est prior rebus creatis, & dignior.

Ex axioma: Relata sunt simul naturâ.

DE MODIS HABENDI.

Octo sunt modi habendi. Habere qualitatem; *ut*, scientiam. Quantitatem; *ut*, sex pedum altitudinem. Vestem, *v. g.* coronam, tunicam. Habere in parte, *v. g.* anulum circa digitum. Partem, *v. g.* manum, pedem. Instar vasis, *v. g.* amphora. Habere correlatum, *ut* amicus habet amicum.

DE SIGNO.

D. **Q**uid est Signum, & Quotuplex est?

R. Signum est medium quod prius cognitum ducit nos in cognitionem alterius. Seu, illud est quod aliud à se repræsentat, & dicitur signum

instrumentale. Vocatur etiam, principium cognitionis simplex, & medium cognitum *v. g.* hederæ respectu vini vœnalis.

Signum formale, est illud quod prius incognitum ducit nos ad aliud cognoscendum; vocatur etiam medium incognitum.

Naturale, quod ex naturâ suâ significat. *v. g.* gemitus significat dolorem.

Arbitrarium, quod ex instituto Dei, hominis vel angeli significat; *ut*, hederæ respectu vini vœnalis.

Personale seu suppositivum, quod pro re significatâ sumitur; *v. g.* Legatus pro Rege.

Manifestativum, quod non sumitur pro re significatâ: *ut*, hederæ respectu vini.

Speculativum, quod non facit quod significat: *ut*, hederæ quæ non facit vinum.

Practicum, quod facit quod significat; *v. g.* quando dico, *Loquor*, & verba Eucharistiæ sunt practica.

Rememorativum, significat rem præteritam: *v. g.* Tabella avi.

Demonstrativum, significat rem præsentem: *v. g.* fumus respectu ignis.

Prognosticum, significat rem futuram: *v. g.* Iris significat pluviam proximam.

Reale seu Physicum, rem significat distinctam; *v. g.* fumus significat ignem.

Logicum seu intentionale, est terminus significativus: *v. g.* homo. *De quo nunc dicendum est.*

DE TERMINO.

D. **Q**uid est Terminus?

R. Terminus, est pars Propositionis.

D. Quotuplex est Terminus in Propositione?

R. Duplex est: subjectum, est illud de quo ali-

quid dicitur, & prædicatum seu attributum quod dicitur de subjecto : *v. g.* in hac Propositione, Petrus est homo : *Petrus* est subjectum, quia de Petro *homo* dicitur : & *homo* est prædicatum ; verbum verò substantivum *est* vocatur copula, id est vinculum jungens prædicatum seu attributum cum subjecto.

D. Quomodo subjectum & prædicatum simul vocantur ?

R. Vocantur extrema Propositionis.

D. Quotuplex est Terminus ?

R. Hæc est series Terminorum.

Terminus mentalis, qui residet in mente.

Vocalis, qui ore exprimitur.

Scriptus, qui calamo exprimitur.

Significativus, qui aliquid significat : *v. g.* Homo, Deus.

Non significativus, qui nihil significat : *v. g.* Blictri.

Complexus, qui multis exprimitur vocabulis : *ut*, Deus Sanctus.

Incomplexus seu simplex, qui unico exprimitur vocabulo : *v. g.* Homo.

Terminus primæ intentionis, qui reipsâ significat : *ut*, Deus.

Secundæ intentionis, qui significat dependenter à mente : *v. g.* Deus, est nomen secundæ declinationis, quia habet vocalem *I* genitivo.

Positivus, qui ponit aliquid in rerum naturâ : *v. g.* Deus.

Negativus, qui significat absentiam rei in subjecto inepto : *v. g.* cæcitas in lapide.

Privativus, qui significat absentiam rei in subjecto apto : *v. g.* cæcitas in homine.

Infinitans, qui habet ante se particulam *non* ; *v. g.* non homo : Indoctus pro non doctus.

Absolutus, qui est independens ab alio ut significet ; *ut*, homo.

Relativus, qui dicit ordinem ad alium: *v. g.* Magister, qui dicit ordinem ad discipulos.

Singularis, quando determinatur ad aliquem: *v. g.* Petrus. Vocatur etiam Individuum determinatum.

Terminus communis, ille est qui multa significat, sed de singulis non potest dici in recto, *id est*, in nominativo: *v. g.* Exercitus: non potest dici, *Scipio est Exercitus*, sed *Scipio est de Exercitu*.

Distributivus, multa significat, & in recto potest dici de singulis: *ut*, homo. *v. g.* Petrus est homo. Paulus est homo.

Univocus, qui significat res similes: *v. g.* homo.

Æquivocus, qui significat res diversas: *v. g.* Gallus: *un Coq, un François*.

Analogus, significat res partim similes, partim dissimiles: *v. g.* pes montis; pes scamni; pes hominis.

Terminus distributivus dividitur in categoricum; qui de multis, non de omnibus dicitur: *v. g.* Genera & species in categoriâ directâ, sed non individua.

In Transcendentalem, qui de omnibus dicitur; *v. g.* ens. Petrus est ens: lapis est ens.

Et Supertranscendentalem, qui & de non entibus dicitur: *v. g.* inexcogitabile.

Terminus Categorematicus, ille est qui solus significat; *v. g.* homo. *Grammatici vocant illos terminos, nomina Substantiva.*

Syncategorematicus, qui cum alio significat: *v. g.* omnis & omnia nomina adjectiva.

Mixtus, qui constat ex Categorematico, & Syncategorematico: *v. g.* Nemo, *id est*, nullus homo.

Concretus, qui significat subjectum & formam: *v. g.* homo, *id est*, res habens humanitatem. *Res habens* est subjectum, & *humanitas* est forma.

Terminus abstractus, ille est qui solam formam significat: *v. g.* humanitas.

Axioma : abstracta insunt , conereta prædicantur.

Abstracta Physica realiter distinguuntur à suo subjecto , v. g. *Anima* : non verò abstracta *Metaphysica* , v. g. *humanitas*.

Forma concreti absoluti est essentialis : v. g. rationalitas in homine.

Forma connotativi est accidentalis : v. g. albedo in albo : Poësis in Poëtâ. Logici terminum connotativum appellant *Paronymum* , *Denominativum vel adjectivum*.

Termini impertinentes , *id est* , qui non pertinent , nec amicitiam habent inter se , nec inimicitiam , v. g. doctus & pius.

Pertinentes sunt amici vel inimici.

Amici , sunt illi quorum unus saltem bene sequitur ex alio , v. g. Homo est rationalis , ergo est docilis.

Reciproci , qui de se invicem prædicantur , v. g. Homo est animal rationale : Animal rationale est homo.

Termini inimici sunt illi qui inter se pugnant & expellunt se mutuò ab eodem subjecto , nec possunt stare simul ; v. g. Virtus & vitium. calor & frigus. Jam de illis dictum est supra v. p. de oppositione terminorum. 73.

DE PROPRIETATIBUS

seu

de Affectionibus Terminorum.

D. Q Uot sunt affectiones Terminorum ?

R. Novem sunt , suppositio , status , distractio , ampliatio , restrictio , diminutio , alienatio , appellatio & reduplicatio.

Suppositio competit termino secundum se ,

v. g. in computationibus est valor calculorum.

Status, distractio & ampliatio sunt ratione temporis; & quinque posteriores sunt ratione termini alterius adjuncti.

Status, est valor termini pro tempore per verbum denotato; v. g. dormiens non videt. τὸ dormiens, idem est ac, qui est dormiens non videt.

Græci ponunt τὸ ante verbum quod notare volunt, Hebræi verò ponunt Ly.

Distractio, est acceptatio termini pro alio tempore; v. g. Cæci vident, id est, qui fuerunt cæci vident.

Ampliatio, est acceptatio termini pro pluribus temporibus; v. g. Justus remunerabitur, id est, qui sunt, fuerunt, qui erunt justi remunerabuntur.

Restrictio, est limitatio termini per additionem alterius: v. g. Homo justus salvabitur, id est, nemo erit salvus nisi justus.

Diminutio, est exclusio aliquarum partium totius: v. g. Æthiops est albus dentibus.

Alienatio seu Metaphora, est translatio termini à propria significatione ad alienam; v. g. Cicero est flumen eloquentiæ: vox *Flumen* alienatur.

Appellatio, est denominatio unius termini ab alio; v. g. Philosophus magnus: Ly Magnus appellat, & Τὸ Philosophus est appellatus.

D. Quotuplex est Appellatio?

R. Duplex est Appellatio: Materialis, quando terminus appellans applicat suum significatum supra terminum appellatum: v. g. ille Philosophus est magnus, id est, magnus homo.

Appellatio formalis, quando appellans applicat supra formale appellati: ut, Aristoteles erat magnus Philosophus: *Magnus* cadit in Philosophum, non verò in Aristotelem.

Reduplicatio, est repetitio termini per particulas: v. g. quatenus, prout, ut sic, præcisè, formaliter.

 DE VOCE.

D. Quid est vox?

R. Est sonus ore animalis prolatus, per organa naturalia, cum intentione clarè aliquid significandi.

Sonus est genus in ista definitione. Ore animalis prolatus, ut vox differat à plausu manuum. Per organa naturalia, ut distinguatur à sono tubæ. Cum intentione clarè aliquid significandi; ut à tussi distinguatur.

D. Quotuplex est vox?

R. Duplex; articulata, quæ potest scribi: v. g. Constantinopolitanensibus, sic, ita, non.

Et inarticulata, quæ nullo modo scribi potest; v. g. si quis imitaretur vocem hæduli.

 DE NOMINE.

D. Quid est Nomen?

R. Est vox ex instituto significativa, sine tempore, cujus nulla pars separata significat finita & recta.

Vox tenet locum generis, convenit enim nomini & verbo. Ex instituto significativa, id est, ex alicujus arbitrio, differt à risu, fletu. Sine tempore, nam nomen declinatur, & non conjugatur, differt à verbo. Cujus nulla pars separata significat, ut nomen ab oratione distinguatur: finita, ut excludantur voces infinitæ, v. g. non homo: recta, id est, nominativo; ut possit esse vel subjectum, vel prædicatum propositionis; cæteri nempe casus esse non possunt, & non sunt nomina, sed casus nominum.

DE VERBO.

D. **Q**uid est Verbum?

R. Est vox significans ex instituto, cum tempore, cujus nulla pars separata significat, estque nota eorum quæ de altero dicuntur, finita & recta, *id est*, Indicativi modi præsentis.

D. Quotuplex est Verbum?

R. Duplex: Substantivum, quod unicum est; Sum, es, est.

Et Adjectivum, quod in se implicite continet nomen adjectivum; *v.g.* Existo, *significat*, ego sum existens. Amo, *id est*, ego sum amans.

DE ORATIONE.

D. **Q**uid est Oratio?

R. Est vox ex instituto significans, cujus aliqua pars separata significat, *ut* dictio, *non ut* affirmatio & negatio.

D. Quotuplex est Oratio?

R. Duplex; perfecta, & imperfecta.

Imperfecta, generat sensum imperfectum, & suspensum detinet auditorem, *v.g.* Quos ego, *supple*, pro meritis puniam. *Virg. Æn. 1. v. 139.*

Oratio perfecta, ea est quæ perfectum sensum generat; *v.g.* Homo est animal rationale.

D. Quid est Oratio Logica?

R. Est ea quæ vim habet manifestandi veritatem: seu est instrumentum sciendi.

D. Quotuplex est Oratio Logica?

R. Quadruplex; Definitio, Divisio, Argumentatio & Methodus. *De Definitione v. supra p. 14. & de Methodo, p. 48.*

DE DIVISIONE.

D. Quid est Divisio?

R. Est oratio distribuens totum in partes.

D. Quid est totum?

R. Totum, est illud omne quod habet partes.

D. Quotuplex est totum?

R. Totum sextuplex est.

Totum per accidens, illud est cujus partes non sunt unicæ naturæ; v. g. exercitus, qui constat ex hominibus diversarum gentium.

Totum per se, quod est unicæ naturæ.

Totum potentiale, quod habet partes sub se; v. g. Rex respectu nostri.

Totum Actuale, quod continet partes in se; v. g. corpus.

Totum Integrale, quod habet partes integrantes, quorum aliquæ possunt tolli sine interitu totius; v. g. brachium à corpore.

Totum homogeneum, cujus partes sunt similes; v. g. vinum purum.

Totum heterogeneum, cujus partes sunt dissimiles & diversæ naturæ; v. g. Vinum mixtum aquâ.

D. Quot sunt Regulæ divisionis?

R. Regulæ divisionis tres sunt.

Prima est, ut membra dividenda sint opposita; id est unum non debet includi in alio.

Secunda est, ut omnia membra dividenda simul sumpta, cum toto recipiuntur.

Tertia est, ut membra sint immediata; ad divisionem scilicet immediatam; v. g. Animal immediate dividitur in rationale & irrationale. Mediata verò divisio, est ea inter cujus divisum & dividenda aliquid intercipitur.

Res quæ dividitur vocatur divisum : illa verò in quæ dividitur , vocantur membra dividenda ; v. g. Animal dividitur in rationale & irrationale ; Animal est divisum ; & rationale & irrationale sunt membra dividenda.

DE PROPOSITIONE,

seu

ENUNCIATIONE.

D: Quid est Propositio seu Enunciatio ?

R. Propositio est Oratio Logica constans subiecto , prædicato & copula , interpretamentis. *v. supra p. 76. de Termino.*

D. Quot sunt partes in Propositione ?

R. Duæ sunt , materia scilicet ac forma.

D. Quid est materia Propositionis , & quotuplex est ?

R. Materia est id ex quo constat Propositio , & duplex est :

Remota , *id est* , res de quibus agit Propositio ; vocatur etiam objectum Propositionis.

Et Materia proxima , sunt termini qui reperiuntur in Propositione.

D. Quid est forma Propositionis ?

R. Est dispositio terminorum penès copulam.

D. Quot sunt proprietates in Propositione ?

R. Duplicis sunt generis ; absolutæ & relativæ.

Absolutæ sunt illæ quæ nullum dicunt ordinem ad relativæ.

Relativæ verò sunt illæ quæ dicunt ordinem ad absolutas.

Proprietates absolutæ duæ sunt , quantitas & qualitas.

Relativæ tres ; oppositio , æquipollentia & conversio.

D E

QUANTITATE PROPOSITIONIS.

D. Quid est quantitas Propositionis?

R. Est extensio subjecti.

D. Respectu quantitatis quotuplex est Propositio?

R. Quadruplex; universalis, cujus subjectum est universale; & ante illud ponitur *omnis* in propositionibus affirmantibus, & *nullus* in propositionibus negantibus: v. g. Omnis homo est animal: Nullus homo est lapis.

Particularis, cujus subjecto præfigitur signum particularitatis: v. g. Aliquis homo est justus.

Singularis, cujus subjectum est individuum; v. g. Petrus est justus.

Indefinita, ante cujus subjectum nullum est signum universalitatis, neque particularitatis, neque singularitatis: v. g. Homo est justus.

D. Quotuplex est Propositio indefinita?

R. Duplex, in materia necessaria & in materia contingenti.

Propositio indefinita in materia necessaria, est ea cujus prædicatum est de essentia subjecti: v. g. homo est rationalis. Hæc propositio semper revocatur ad propositionem universalem, quia subjectum sumitur secundum suam totam extensionem, & ante illud potest præfigi *omnis*.

Propositio indefinita in materiâ contingenti, est ea cujus prædicatum non est de essentiâ subjecti: v. g. Æthiopes sunt nigri. Hæc propositio revocatur ad propositionem universalem, quia moraliter verum est omnes Æthiopes esse nigros, & quia factum historicum enarrat: aliter enim Propositio indefinita in materiâ contingenti semper revocabitur ad particularem: v. g. homines sunt

justi, id est, aliqui homines sunt justī: nam aliter falsa esset Propositio: si quidem falsum sit omnes homines esse justos. Quā ex divisione Propositionum facile colliges sextuplicem esse Propositionem respectu quantitatis.

Attributum seu prædicatum est de essentiā subjecti, quando subjectum nec esse nec concipi potest sine prædicato; & tunc propositio vocatur in materiā necessariā. Cum verò subjectum potest esse & concipi sine prædicato, tunc Propositio vocatur in materiā contingenti.

D E

QUALITATE PROPOSITIONIS.

D. Quid est Qualitas Propositionis?

R. Est affirmatio vel negatio: veritas vel falsitas Propositionis. Unde quatuor sunt Propositiones respectu qualitatis, affirmans scilicet & negans, vera & falsa.

Affirmatio & negatio propositionis, vocantur qualitas essentialis propositionis: quia omnis propositio est necessariò vel affirmans vel negans.

Veritas verò & falsitas propositionis, vocantur qualitas accidentalis; quia omnis propositio non est necessariò vera nec falsa, si quidem de verà possit fieri falsa.

D. Quotuplex est Propositio respectu qualitatis?

R. Quadruplex: affirmans, negans, vera & falsa.

Propositio affirmans, est ea quæ affirmat prædicatum convenire subjecto; v. g. Petrus est homo.

Negans, est ea quæ dicit prædicatum non convenire subjecto; v. g. Petrus non est Lapis.

Vera, est ea quæ est conformis objecto suo; v. g. homo est rationalis.

Falsa est ea quæ est difformis objecto suo: v.g.
homo est lapis.

D. Quid est objectum Propositionis?

R. Est id de quo loquitur propositio: v. g.
utrùm homo sit rationalis, an lapis.

C O N C L U S I O.

Ex Duabus Propositionibus singularibus sibi contradicentibus de futuro contingenti, una est determinatè vera, altera est determinatè falsa ratione sui.

Nam ex duabus Propositionibus singularibus sibi contradicentibus de futuro contingenti, una est determinatè vera, altera determinatè falsa, quarum una est conformis, altera verò difformis objecto suo: quarum una repræsentat objectum suum sicuti est, altera vero non repræsentat; atqui ex duabus Propositionibus singularibus sibi contradicentibus de futuro contingenti una est determinatè conformis, altera determinatè difformis objecto suo; una repræsentat objectum suum sicuti est, altera verò non repræsentat: Nam in exemplum sint istæ propositiones.

Petrus cras studebit,

Petrus cras non studebit.

Atqui una ex illis duabus Propositionibus enunciat futurum quod reverà erit, altera verò enunciat non futurum quod reverà non erit; ergo altera vera est; altera falsa propter rationes allatas; ergo è duabus propositionibus singularibus sibi contradicentibus de futuro contingenti ratione sui, una est determinatè vera, altera determinatè falsa.

Quandoque, ratione nostri, neutra est determinatè vera, neutra determinatè falsa, quia non novimus utra futura sit vera, utra futura sit falsa. Verùm cum Deus cognoscat utra sit vera, utra sit falsa; constat, ratione Dei, unam ex illis propositionibus esse determinatè veram, alteram determinatè falsam.

Obj. Propositio quæ non habet objectum certum & determinatum, neque vera est, neque falsa; atqui Propositiones de futuro contingenti non habent objectum certum & determinatum; ergo neque veræ sunt, nequæ falsæ.

Dist. min. prop. Non habent objectum determinatum pro tempore præsentis, *C. min. prop.* pro futuro, *N. min. prop.*

Inst. Quod est indifferens non est determinatum etiam pro futuro, atqui objectum est indifferens, ergo non est determinatum pro futuro.

Dist. maj. prop. Quod est indifferens non est determinatum antecedenter, *C. maj. prop.* consequenter, *N. maj. prop.* Porro determinatio antecedens aufert libertatem; consequens verò nec contingentiam nec libertatem tollit, nam est effectus ipsiusmet libertatis.

D E

OPPOSITIONE PROPOSITIONUM

seu

DE OPPOSITIONE COMPLEXA.

D. Quid est oppositio Propositionum:

R. Est pugna duarum Propositionum inter se.

D. Quotuplex est oppositio Propositionum?

R. Quadruplex: contraria, subcontraria, subalterna & contradictoria.

Oppositio contraria Propositionum, est pugna duarum Propositionum universalium secundum qualitatem, *id est*, secundum affirmationem & negationem. *v. g.*

Omnis homo est iustus,

Nullus homo est iustus.

Oppositio subcontraria, est pugna duarum propositionum particularium secundum qualitatem. *v. g.*

Aliquis

Aliquis homo est justus,
Aliquis homo non est justus.

Oppositio subalterna, est pugna duarum propositionum secundum quantitatem, *id est*, secundum universalitatem & particularitatem. *v.g.*

Omnis homo est justus,
Aliquis homo est justus.

Oppositio contradictoria, est pugna duarum propositionum secundum quantitatem & qualitatem simul; *v.g.*

Nullus homo est justus.
Aliquis homo est justus.

DE AEQUIPOLLENTIA PROPOSITIONUM.

D. Quid est æquipollentia?

R. Est æquivalentia propositionum, quâ idem sensus propositionum prius oppositarum redditur.

D. Quomodo fit æquipollentia?

R. Æquipollentia fit beneficio unius alteriusve negationis, hoc versu artificioso:

Præ contradic, *post subcontra*
post contra *præ postque subalter.*

VERSUS EXPLICATUR.

Præ contradic; *id est*, in propositionibus contradictoriis particula *non* præfigitur subjecto; *v.g.*

Nullus homo est justus.
Aliquis homo est justus.
Non aliquis homo est justus.

} *Non aliquis*
} *æquivalens nulli*

Post contra & *Subcontra*, *id est*, in propositionibus contrariis & subcontrariis, particula *non* ponitur post subjectum: *v.g.*

	Omnis homo est justus.	}	Nullus non aequivalet omni
<i>contra</i>	Nullus homo est justus.		
	Nullus homo non est justus.		

	Aliquis homo est justus.	}	non non affirmat.
<i>subcontra</i>	Aliquis homo non est justus.		
	Aliquis homo non non est justus.		

Præ postque subalter ; id est , in Propositionibus subalternis , particula *non* ante & post subjectum ponitur ; v. g.

	Omnis homo est justus.	}	non aliquis non aequivalet omni
<i>subalter</i>	Aliquis homo est justus.		
	Non aliquis homo non est justus.		

DE CONVERSIONE

PROPOSITIONUM.

D. Quid est conversio Propositionum ?

R. Est mutatio subjecti in prædicatum , & prædicati in subjectum , retentâ semper eadem qualitate ; v. g.

Aliquis homo est justus.

Aliquis justus est homo.

Prima propositio dicitur conversa ; secunda , convertens.

Quotuplex est conversio Propositionum ?

R. Triplex ; simplex , per accidens , & per contrapositionem.

Conversio simplex est mutatio subjecti in prædicatum simpliciter , & mutatio prædicati in subjectum.

Propositiones universales negantes , & particulares affirmantes convertuntur simpliciter ; v. g.

negans Nullus homo est lapis.

univers. Nullus lapis est homo.

affirm. Aliquis homo est animal.

particul. Aliquod animal est homo.

Conversio per accidens, est eadem terminorum transpositio, sed mutatur quantitas.

Propositiones universales affirmantes, & universales negantes convertuntur per accidens; v. g.

affirm. Omnis homo est animal.

univers. Aliquod animal est homo.

negans Nullus homo est lapis.

univers. Aliquis lapis non est homo.

Conversio per contrapositionem, est eadem terminorum transpositio, retentâ semper eâdem quantitate & qualitate. In convertentibus subjectum & prædicatum infinitantur per particulam *non*; id est, particula *non* ponitur ante subjectum & ante prædicatum, non in propositionibus conversis, sed in convertentibus.

Propositiones universales affirmantes, & particulares negantes convertuntur per contrapositionem; v. g.

affirm. Omnis homo est rationalis.

univer. Non omne rationale est non homo.

negans Aliquis homo non est animal.

partic. Non aliquod non animal est non homo.

Artificium conversionis in hoc distico continetur.

fEcI simpliciter convertitur, EvA per accid.

Ast O per contra, sic fit conversio tota.

EXPLICATUR DISTICON.

In Modis Syllogismorum, de quibus infra, quatuor reperiuntur vocales, scilicet *A, E, I & O*, quæ singulæ denotant quantitatem simul & qualitatem; id est, universalitatem & particularitatem, affirmationem & negationem propositionum.

Vocalis *A* significat propositionem universalem affirmantem; v. g. omnis homo est justus.

Vocalis *E* significat propositionem universalem negantem; v. g. nullus homo est justus.

Vocalis *I* significat propositionem particularem affirmantem; v. g. aliquis homo est justus.

Et Vocalis *O* significat propositionem particularem negantem; v. g. aliquis homo non est justus.

Hæc omnia hoc distico comprehenduntur:

Afferit *A*, negat *E*, verum generaliter ambæ:

Afferit *I*, negat *O*, sed particulariter ambo.

Itaque in distico primo quatuor hæ vocales reperiuntur; in *feci*, v. g. *E* & *I*: in *eva*, *E* & *A*: in *asto*, *A* & *O*. Porro convertuntur juxta regulas supra dictas, quibus servatis, jam nulla supererit difficultas circa conversionem omnium propositionum quoad spectat tum ad quantitatem, tum ad qualitatem.

CÆTERÆ PROPOSITIONES Definiuntur.

D. Quid est Propositio Identica, & definias Propositiones quæ magis sunt in usu apud Logicos?

R. Propositio Identica, est ea cujus prædicatum identificatur cum subjecto: ut in Propositione affirmante: nec tamen prædicatum est de essentiâ subjecti: quando enim prædicatum est de essentiâ subjecti, Propositio vocatur formalis. v. g.

<i>Identica</i>	Homo est justus,
<i>Formalis</i>	Homo est rationalis.

Propositio necessaria, est ea quæ non est falsa: v. g. homo est aliquod animal.

Impossibilis, est ea quæ non potest esse vera: v. g. homo est lignum.

Contingens, est ea quæ potest esse vel vera vel falsa: ut, homo est Doctus.

Propositio de primo adjacente, est verbum fun-

gens vicibus subjecti, copulæ & prædicati: v. g.
Loquor, *id est*, ego sum Loquens.

De secundo adjacente, verbum fungitur copulâ
& prædicato: *ut*, Petrus scribit, *id est* ? Petrus
est scribens.

De tertio adjacente, est prædicatum junctum
subjecto per copulam; v. g. Petrus est scribens.

Propositio categorica, est ea quæ simul est finita;
absoluta & simplex.

Propositio non categorica, ea est quæ est vel
infinita, vel modalis, vel complexa.

Propositio finita, est ea quæ non habet parti-
culam *non* præfixam: *ut*, homo est sapiens.

Infinita, quæ habet particulam *non* ante aliquem
terminum; v. g. homo est non justus.

Absoluta, ea est quæ dicit prædicatum conve-
nire aut non convenire subjecto, nec tamen dicit
modum quo conveniat aut non conveniat: v. g.
homo est sapiens, homo non est equus.

Modalis, est ea quæ dicit quomodo prædica-
tum conveniat vel non conveniat subjecto: v. g.
Est necesse hominem esse sapientem. Est impossi-
bile hominem esse equum.

Simplex, est ea in quâ unum reperitur subjec-
tum & unum prædicatum: v. g. Petrus est Doctus.

Complexa seu composita, ea est in qua duo sunt
vel subjecta, vel duo prædicata, vel utraque fi-
mul: *ut*, Petrus & Joannes scribunt. Petrus &
Joannes sunt sapientes & docti.

Propositio copulativa, est ea ubi reperitur *est*:
ut, Petrus est Doctus.

Disjunctiva, ubi reperitur particula *vel*: v. g.
Petrus vel Paulus veniet.

Causalis, ubi est *quia*: v. g. remuneraberis;
quia es diligens.

Propositio conditionalis, est ea ubi reperitur, *si*:
v. g. si cœlum caderet multæ caperentur alaudæ.

Discretiva, ubi est, *quamvis* vel similis: v. g.

quamvis sis doctus, ideò tamen non debes gloriari.

Exclusiva, ubi est *solus* : v. g. justus solus salvabitur.

Exceptiva, ubi est *præter* aut alia particula excipiens : v. g. omnes sunt boni præter Petrum.

Comparativa, ubi est *magis* : v. g. Petrus est magis sapiens *vel* sapientior Paulo.

Reduplicativa, ubi est *quatenus*, *prout* : v. g. corpus naturale, quatenus naturale est objectum Physicæ.

Inceptiva, ea est ubi reperitur verbum inchoativum : v. g. luceffit.

Propositio desinitiva, significat desitionem : v. g. cesso loqui.

Sunt & aliæ propositiones quas promissorias, vel alias nugatorias vocant, & falsificantes, quas præterire nihil est damni.

AXIOMATA PROPOSITIONUM.

Omnis Propositio singularis potest reduci & revocari ad universalem, quia ejus subjectum sumitur secundum totam suam extensionem : v. g. Petrus est animal; *id est*, omnis Petrus est animal.

Omnis Propositio in materiâ necessariâ revocatur ad universalem, quia attributum convenit subjecto essentialiter, & omnibus ejus inferioribus : v. g. homo est animal : *id est*, omnis homo est animal.

Omnis Propositio in materiâ contingenti est particularis : v. g. homo est doctus; *id est*, aliquis homo est doctus; nam falsum est omnes esse doctos.

Propositiones tamen indefinitæ in materia contingenti quæ aliquod factum historicum enarrant sunt universales moraliter : nam, quamvis sint aliqui Æthiopes albi, & aliqui Galli nigri : hæ tamen Propositiones habentur ab omnibus ut universales : *Galli sunt albi : Æthiopes sunt nigri.*

Attributum Propositionis affirmantis sumitur particulariter per se & vi formæ: *v. g.* homo est animal; *id est*, homo est aliquod animal; nam falsum est hominem esse omne animal; nam homo foret etiam bellua, quod est absurdum.

In rigore attributum cujuslibet Propositionis affirmantis non sumitur particulariter per se & vi formæ, sed quandoque universaliter: *v. g.* homo est rationalis, *id est*, homo est omne rationale. Hæc ultima propositio vera est.

Omnis Propositio affirmans, vi affirmationis identificat subjectum formæ attributi cum subjecto Propositionis: quia identificat illud quod affirmatur de subjecto, atqui subjectum attributi affirmatur de subjecto propositionis: *v. g.* homo est animal; *id est*, homo est res habens animalitatem; porro *res habens* cum homine identificatur.

In rigore nulla est propositio negans: *v. g.* Deus non est crudelis: Triangulus non est circulus. Exclusio crudelitatis de Deo: & de Triangulo circuitatis affirmatur: ergo negantes Propositiones in rigore sunt affirmantes.

Ordinariè Loquendo attributum Propositionis negantis sumitur universaliter: Ex omnibus in exemplum sit hæc propositio: *nullus homo est animal*: atqui ista Propositio est falsa: tamen si *Tō animal* sumeretur particulariter esset vera; nam verum est nullum hominem esse aliquod animal.

In Rigore in omnibus Propositionibus negantibus attributum non sumitur universaliter; nam hæc Propositio, *nullus homo est aliquod animal*, est vera, quia ejus attributum sumitur particulariter.

D E D I S C U R S U.

D. **Q**uid est Discursus seu Discurrere?

R. Est procedere à minùs noto ad magis notum; quia discurremus ut habeamus notitiam clariorem de re aliquâ non satis notâ; proindèque assumitur medium quo minùs notum dignoscatur, & eâ ratione procedimus à minùs noto ad magis notum.

Discursus potest etiam definiri: operatio mentis deducens conclusionem ex principiis: v. g. sol lucet, ergo dies est.

D. Quid est consequentia in genere?

R. Est oratio unum ex alio inferens: v. g. Petrus est homo, ergo Petrus est rationalis.

D. Quid est Antecedens?

R. Est aliqua propositio undè alia sequitur: v. g. sol lucet.

D. Quid est consequens?

R. Est Propositio quæ ex alia sequitur: v. g. ex eo quod sol luceat, dies est.

D. Quid est consequentia strictè sumpta?

R. Est connexio consequentis cum antecedente: v. g. ergo, igitur, itaque, undè.

Consequentia potest esse bona, licet falsum sit consequens: mala verò potest esse consequentia, licet verum sit consequens: v. g.

Laurus est animal,

Ergo laurus est sensitiva.

Leo est animal,

Ergo Leo est ruginivus.

DE ARGUMENTATIONE.

D. Quid est Argumentatio?

R. Est oratio Logica, quæ ex argumento explicato, alteram quæstionis partem concludit.

D. Quid est Argumentum?

R. Est quæstio seu propositio de quâ agitur.

D. Quot sunt species Argumentationis?

R. Apud Logicos quatuor sunt: Syllogismus, Exemplum, Inductio & Enthimema. Rhetores addunt Dilemma, Soritem seu Gradationem, & Epichærema.

Exemplum, ab uno singulari ad singulare concludit, v. g. Deus Davidi pœnitenti pepercit, ergo & mihi pœnitenti parceret.

Inductio, quando à pluribus singularibus ad universale concluditur: v. g. Gallus est homo, Anglus est homo, Italus est homo; ergo omnes sunt homines.

Enthimema, est oratio constans duabus Propositionibus, quarum prima vocatur Antecedens, secunda Consequens: vocatur Syllogismus Truncatus: & reticetur una propositio: v. g. Deus est bonus, ergo Deus est amandus. Sic *reducitur ad Syllogismum*: quidquid est bonum, est amandum; atqui Deus est bonus; ergo Deus est amandus. *Quo in Syllogismo facile videas subaudiri in Enthimemate maiorem Propositionem, scilicet quidquid est bonum est amandum.*

Dilemma, est argumentum utrinque feriens: v. g. vel Datur Philosophia, vel non datur: quidquid dixeris argumentabor.

Sorites seu Gradatio, quando à gradibus inferioribus ad universale concluditur: v. g. Petrus est homo, homo est animal, ergo Petrus est animal.

Epichærema, est argumentum Rhetoricum unius propositione contentum : v. g. Iustitiam quis non amaret Reginam virtutum?

DE SYLLOGISMO.

D. Quid est Syllogismus?

R. Est Argumentationis species constans tribus propositionibus, quarum prima vocatur Major, secunda Minor, tertia Conclusio.

D. Quomodo vocantur Major & Minor simul?

R. Vocantur Præmissæ.

D. Quot sunt Principia Syllogismi?

R. Duplicis sunt generis; Interna & Externa. Principia Interna, sunt ea quæ ingrediuntur compositionem Syllogismi.

Et Principia externa, sunt ea quæ sunt extrâ Syllogismum.

Principia Interna quatuor sunt, materia scilicet forma, figura & modus Syllogismi: de quibus singulis tractandum est. Postea de Principiis Externis, seu Regulis tum generalibus tum specialibus dicam.

DE MATERIA SYLLOGISMI.

D. Quid est Materia Syllogismi?

R. Est id ex quo constat Syllogismus.

D. Quotuplex est Materia Syllogismi?

R. Duplex est: remota & proxima.

Materia remota sunt termini: Proxima sunt Propositiones quæ sunt ex terminis.

Veteres Philosophi tertiam addiderunt, scilicet remotissimam, quæ est id de quo loquitur Syllogismus, seu est objectum Syllogismi, seu materia circa quam Syllogismus versatur.

D. Quot sunt Termini in Syllogismo?

R. Tres sunt ; scilicet Majus Extremum, Minus Extremum, & Medius Terminus.

D. Ubinam ponuntur isti Termini?

R. Majus Extremum ponitur in Majore & in Conclusionem.

Minus Extremum, in Minore & in Conclusionem ;

Et Medius terminus ponitur in Majore & in Minore, nunquam verò in Conclusionem. v. g. in isto Syllogismo.

Omnis homo est rationalis :

Atqui omne docile est homo :

Ergo omne docile est rationale.

Rationale est Majus Extremum : *Docile* est Minus Extremum : & *homo* est Medius Terminus.

D. Quare Medius Terminus vocatur Medius, sive Medium.

R. Vocatur Medius sive Medium, quia est terminus assumptus ad probandam Conclusionem.

DE FORMA SYLLOGISMI.

D. Quid est forma Syllogismi ?

R. Est dispositio Materiæ Syllogismi : id est, dispositio Terminorum & Propositionum.

DE FIGURA SYLLOGISMI.

D. Quid est figura Syllogismi ?

R. Est dispositio Medii Termini.

D. Quotuplex est figura Syllogismi, seu dispositio Medii ?

R. Quadruplex est figura Syllogismi.

Nam totuplex est figura Syllogismorum, quotuplex est dispositio Medii Termini ; atqui quadruplex est dispositio Medii Termini : Nam vel Medius Terminus est subjectum Majoris & Prædicatum Minoris, & est prima figura.

Vel prædicatur Medius in Majore & in Minore, & est secunda figura.

Vel Medius subicitur in Majore & in Minore;
& est tertia Figura.

Vel Medius Terminus prædicatur in Majore, &
subicitur in Minore, & est quarta Figura: ergo
quadruplex est dispositio Medii; ergo quatuor sunt
Figuræ Syllogismorum, hoc versu:

*Sub præ prima, secunda bis præ, tertia bis sub, de-
nique præ sub.*

DE MODIS

SYLLOGISMORUM.

D. Quid est Modus Syllogismi?

R. Modus Syllogismi est dispositio propositio-
num secundum quantitatem & qualitatem, apta ad
concludendum.

*Hic repetere juvat quid sit quantitas & qualitas
propositionum. vid. supra p. 85. 86.*

D. Quot sunt Modi Syllogismorum?

R. Novemdecim sunt pro quatuor Figuris.

Pro prima Figura, quatuor.

Barbara, celarent, Darii, ferio.

Pro secunda, quatuor.

Cesare, Camestres, Festino, Baroco.

Pro tertia, sex.

*Darapti, Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo,
Ferison.*

Pro quarta, quinque.

Bamalip, Celantes, Dabitis, Fapesmo, Friseso.

In his Modis annotandæ sunt Vocales A, E, I,
& O, quæ denotant quantitatem & qualitatem
propositionum secundum hos duos versus, ut su-
pra jam dictum est p. 92.

Afferit A, negat E, verum generaliter ambæ;

Afferit I, negat O, sed particulariter ambæ.

EXEMPLA MODORUM SYLLOGISMI.

PRO PRIMA FIGURA.

BAR Omnis homo est animal;
 BA Atqui omne rationale est homo;
 RA Ergo omne rationale est animal.

CE Nullus homo est lapis,
 LA Atqui omne rationale est homo;
 RENT Ergo nullum rationale est lapis.

DA Omnis homo est animal,
 RI Atqui aliquod docile est homo;
 I Ergo aliquod docile est animal.

FE Nullus homo est lapis,
 RI Atqui aliquod animal est homo;
 O Ergo aliquod animal non est lapis.

PRO SECUNDA FIGURA.

CE Nullus homo est lapis,
 SA Atqui omne marmor est lapis;
 RE Ergo nullum marmor est homo.

CA Omnis homo est animal,
 MES Atqui nullus lapis est animal;
 TRES Ergo nullus lapis est homo.

FES Nullus homo est lapis,
 TI Atqui aliqua gemma est lapis;
 NO Ergo aliqua gemma non est homo.

BA Omnis homo est animal,
 RO Atqui quoddam corpus non est animal;
 CO Ergo quoddam corpus non est homo.

PRO TERTIA FIGURA:

DA
RAP
TI

Omnis homo est animal;
Atqui omnis homo est rationalis;
Ergo aliquod rationale est animal.

FE
LAP
TON

Nullus homo est lapis,
Atqui omnis homo est rationalis;
Ergo aliquod rationale non est lapis.

DI
SA
MIS

Aliquod Animal est homo,
Atqui omne animal est sensitivum;
Ergo aliquod sensitivum est homo.

DA
TI
SI

Omnis homo est rationalis,
Atqui aliquis homo est prudens;
Ergo aliquis prudens est rationalis.

BO
CAR
DO

Aliquis homo non est prudens,
Atqui omnis homo est rationalis;
Ergo aliquod rationale non est prudens.

FE
RI
SON

Nullus homo est lapis,
Atqui aliquis homo est doctus;
Ergo aliquod doctum non est lapis.

PRO QUARTA FIGURA:

BA
MA
LIP

Omnis homo est animal,
Atqui omne animal est sensitivum;
Ergo aliquod sensitivum est homo.

CE
LAN
TES

Nullus homo est lapis,
Atqui omnis lapis est durus;
Ergo nullum durum est homo.

DA
BI
TIS

Omnis homo est animal;
Atqui aliquod animal est bonum,
Ergo aliquod bonum est homo.

FA
PES
MO

Omnis homo est animal,
Atqui nullum animal est lapis,
Ergo aliquis lapis non est homo.

FRI
SE
SO

Aliquis homo est prudens,
Atqui nullus prudens est lapis,
Ergo aliquis lapis non est homo.

D. Quotuplex est Modus?

R. Modus duplex est, nempe directus & indirectus.

Modus directus ille est in cuius conclusione Majus Extremum prædicatur.

Modus indirectus ille est in cuius conclusione Majus Extremum subjicitur.

At in rigore nullus est modus indirectus, quia nulla est conclusio indirecta; tunc enim nulla erit conclusio indirecta, si Minus Extremum semper sit subiectum conclusionis, & Majus Extremum prædicatum.

DE PRINCIPIIS EXTERNIS SYLLOGISMORUM.

D. Quot sunt principia Syllogismi, & quid intelligis per principium?

R. Principium est illud quod concurret ad constructionem Syllogismi: & principia duplicis sunt generis, scilicet interna, quæ ingrediuntur Syllogismum; nempe materia, forma, figura & modus, de quibus supra dictum est.

Alia vocantur externa, quæ sunt extra Syllogismum.

D. Quotuplicis sunt generis Principia externa?

R. Principia externa Syllogismi triplicis sunt generis; scilicet fundamentalia, directiva & perfectiva.

Hæc sunt principia externa fundamentalia Syllogismorum. Quidquid universaliter de superiori dicitur, dicitur & de inferiori. Dicitur de omni. Dicitur de nullo. Quidquid de superiori universaliter negatur, negatur & de inferioribus. Quæ sunt eadem uni tertio *adæquatè sumpto*, sunt eadem inter se; v. g. si Petrus sit Joannes, & Joannes sit Paulus, Paulus erit Petrus.

DE PRINCIPIIS EXTERNIS DIRECTIVIS.

seu de Regulis Syllogismorum.

D. Quænam sint Principia externa directiva Syllogismorum?

R. Sunt Regulæ quæ dirigunt intellectum in construendis Syllogismis.

D. Regulæ quotuplicis sunt generis?

R. Regulæ duplicis sunt generis; aliæ generales seu communes pro omnibus Figuris; & aliæ sunt speciales seu particulares, pro singulis Figuris.

REGULÆ GENERALES SYLLOGISMORUM.

D. Quot sunt Regulæ generales Syllogismorum?

R. Omnes ad septem possunt revocari, quarum

Prima. *Tum re, tum sensu triplex modò Terminus esto.*

id est. Tres tantum debent esse Termini in Syllogismo.

Secunda. *Quantum Præmissæ referat Conclusio solùm.*

id est. Conclusio non debet esse universalior quàm Præmissæ, quia plus concluderetur quàm probaretur.

Tertia. *Conclusio medium nunquam includat oportet.*

id est. Medium non debet ingredi Conclusionem; quia Medium assumitur ad probandam Conclusionem.

Quarta. *Aut semel, aut iterùm Medium generaliter esto.*

id est. Major aut Minor debet esse universalis.

Quinta. *Nil sequitur puris ex particularibus unquam.*

id est. Ex Præmissis particularibus nihil concluditur.

Sexta. *Utraque si Præmissa neget, nihil inde sequetur.*

id est. Præmissæ non debent esse ambæ negantes.

Septima. *Pejorem semper sequitur Conclusio partem.*

id est. Si una ex Præmissis sit particularis aut negans, Conclusio debet esse particularis aut negans. Si una è Præmissis, v. g. Major esset universalis negans, & Minor particularis affirmans; Conclusio vindicat sibi negationem Majoris & particularitatem Minoris, & erit particularis negans; v. g. in *Ferio*. v. p. 101.

REGULÆ SPECIALES SYLLOGISMORUM.

Pro prima Figura. Major debet esse universalis. A vel E.

Minor debet esse affirmans. A vel I.

Pro secunda Figura. Major debet esse universalis. A vel E.

Alterutra Præmissa debet esse negans; ergo & Conclusio, quia *pejorem semper sequitur Conclusio partem.*

Pro tertia Figura. Minor debet esse affirmans, A vel I.

Conclusio debet esse particularis. I vel O.

Cæteræ Regulæ speciales pro quarta Figura includuntur in generalibus.

DE PRINCIPIIS EXTERNIS *perfectivis Syllogismorum.*

D. Quænam sunt principia externa perfectiva Syllogismi?

R. Sunt Leges seu Regulæ reducendi Syllogismos imperfectos ad perfectos.

D. Quid est Syllogismus perfectus & imperfectus?

R. Syllogismus perfectus ille est qui ita clarè concludit, ut statim appareat conclusio.

Imperfectus verò Syllogismus non est vitiosus, sed clarè non concludit. Tunc potest reduci ad perfectum.

DE REDUCTIONE SYLLOGISMI *imperfecti ad perfectum.*

D. Quotuplex est Reductio?

R. Duplex; ostensiva, & ad impossibile.

Ad Reductionem ostensivam duo sunt annotanda.

1°. Modi imperfecti qui incipiunt per B, reducuntur ad *Barbara*: qui incipiunt per C, ad *Celarent*: qui incipiunt per D, ad *Darii*; & qui incipiunt per E, ad *Ferio*.

2°. Consonantes S, P, M, C, quæ sunt intra Modos sunt annotandæ. Porro Vocales quæ denotant quantitatem & qualitatem propositionum convertendæ sunt; scilicet illæ quæ sunt ante S, conver-

tuntur simpliciter: quæ sunt ante P, convertuntur per accidens: quæ sunt ante M, præmissæ transponuntur, *id est*, Major fit Minor, & Minor fit Major: Vocales verò quæ sunt ante C, per contrapositionem convertuntur, seu, ut aiunt, ad impossibile.

Artificium reductionum hoc Distico continetur.
Hic repetere juvat quid de conversione propositionum supra dictum est. v. p. 90. 91.

S. vult simpliciter verti; P verò per accid.

M vult transponi, C per impossibile duci.

D. Quid est Reductio ad impossibile?

R. Vocatur etiam Reductio ad incommodum.

Reductio ad impossibile est ea quâ probatur consequentia negata Syllogismi alicujus imperfecti, sumendo in Antecedente contradictoriam Conclusionis negatæ cum alterutra præmissa jam concessa, & inferendo in modo perfecto conclusionem incompatibilem cum una ex præmissis concessis.

Reverà loquendo nullus est Modus in tribus posterioribus Figuris qui non possit reduci ad quatuor primæ Figuræ Modos, has Regulas observando: proindeque in rigore unica esset Figura Syllogismorum.

DE DIVISIONE SYLLOGISMI,

DE DEMONSTRATIONE.

D. Quotuplex est species Syllogismi?

R. Omnis Syllogismus vel est demonstrativus, vel Topicus, vel Sophisticus.

Syllogismus demonstrativus, ille est qui versatur in materia necessaria.

Topicus, versatur in materia contingenti & probabili.

Et Syllogismus Sophisticus ille est qui versatur in materia captiosa & fallaci.

D. Quid est Demonstratio & quotuplex est?

R. Demonstratio est Argumentatio explicans

clarè, & constans veris primisque causis & rationibus.

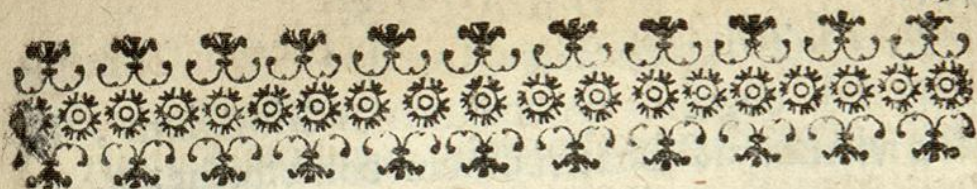
Triplex est Demonstratio ; scilicet à priori, à posteriori, & à simultaneo.

Demonstratio à priori, quando probatur effectus per causam; v. g. Sol lucet, ergo dies est. *Dies enim non potest esse, quin Sol luceat.*

Demonstratio à posteriori, est ea quæ probat causam per effectum: v. g. Existunt creaturæ, ergo existit Deus creator.

Demonstratio à simultaneo, est ea quæ demonstrat entis alicujus existentiam per ejus attributa, quæ probantur antea illi enti competere; v. g. Quando demonstro Petrum esse animal rationale, demonstro eum esse hominem,

PARS SECUNDA.
PHILOSOPHIÆ;
SEU
MORALIS.

DE NOMINE ET DEFINITIONE
Moralis.

D. **Q**UÆRO à te, ERUDITE CANDITATE,
quid sit *Moralis*?

R. QUÆRIT à me MERITISSIMUS
EXAMINATOR, quid sit *Moralis*?

Respondeo MERITISSIMO EXAMINATORI.
Moralis potest spectari duplici modo; vel secundum
nomen, vel secundum rem.

Moralis secundum nomen venit à Moribus. Vo-
catur etiam *Ethica* à voce græcâ *ἠθική* (*Ethos*)
mores significante.

Moralis definitur secundum rem : Disciplina
practica, & prudentia quæ versatur circa operatio-
nes voluntatis, seu actus humanos quatenus ad
honestatem Moralem dirigibiles.

D. Quid intelligis per Mores?

R. Mores sunt habitus inclinantes ad honestos
vel turpes actus.

D. Quid est honestas *Moralis*?

R. Est conformitas cum rectâ ratione; quæ recta
ratio, est dictamen conscientiae.

D. Quisnam est finis Moralis?

R. Est cognitio præceptorum Moralium, & actio virtutis ad Beatitudinem consequendam.

CONCLUSIO.

Moralis est Prudentia.

Nam illa disciplina est Prudentia quæ est habitus verâ cum ratione activus; atqui Moralis est habitus verâ cum ratione activus; si quidem dirigat ad honestatem; ergo Moralis est Prudentia.

Obj. Si Moralis esset Prudentia, Philosophi Morales essent omnes prudentes; atqui multi tamen non sunt Prudentes, ergo Moralis non est prudentia.

Dist. maj. prop. Philosophi essent Prudentes, Prudentiâ generali; *id est*, quæ generatim præscribat quid agendum fugiendumve sit, *C. maj. prop.* Essent Prudentes Prudentiâ particulari, *id est*, quæ dicat quid hîc & nunc fugiendum agendumve sit, *N. maj. prop.* Philosophi Morales probè sciunt Præcepta Moralia, sed illis sæpè non utuntur: at ille defectus non oritur à Disciplinâ Morali, quæ tam vera bonaque præscribit præcepta, sed à pravâ hominum mente, quamvis rebus studeant Moralibus.

CONCLUSIO.

Moralis est Scientia.

Nam illa disciplina est Scientia quæ est habitus demonstrativus; atqui Moralis est habitus demonstrativus, cum doceat Deum esse amandum quia est summè bonus, & ad ipsum nos debere referre omnes nostras actiones, quia est finis ultimus; ergo Moralis est Scientia.

Obj. Scientia debet habere objectum immutabile, atqui objectum Moralis est mutabile; nam

pendet à nobis liberè operantibus; ergo Moralis non est Scientia.

Dist. probationem minoris negatæ. Objectum Moralis pendet à nobis liberè operantibus per præcepta tamen immutabilia, C. *probationem.* Per præcepta mutabilia, N. *probationem.* Nam leges Naturales sunt eædem ubique gentium; atqui nostræ actiones diriguntur per istas leges, ergo præcepta actionum humanarum sunt immutabilia, proindèque Moralis est scientia.

DE OBJECTO MORALIS.

D. **Q**uænam sunt Objecta Moralis?

R. Objectum materiale Moralis, sunt actus voluntatis, seu actiones humanæ; quia Moralis circà eas ita versatur, ut alia disciplina possit eas etiam considerare.

Objectum formale, est actuum humanorum ad honestatem dirigibilitas; quia est ratio specialis sub quâ objectum Materiale consideratur.

Objectum adæquatum Moralis est objectum materiale & formale simul, *id est*, sunt actus humani seu actiones voluntatis quatenus ad honestatem Moralem dirigibiles.

CONCLUSIO.

Objectum adæquatum Moralis sunt actus humani quatenus ad honestatem Moralem dirigibiles.

Nam illud est objectum adæquatum Moralis circà quod tota versatur Moralis; atqui circà actus humanos quatenus ad honestatem dirigibiles tota versatur Moralis; Nam Moralis tota versatur circà ea quæ quatuor habent conditiones ad objectum adæquatum requisitas; atqui actus humani quatenus ad honestatem moralem dirigibiles habent uni-

tatem, commensurationem, distinctionem & relationem; ergo actus humani quatenus ad honestatem dirigibiles sunt objectum adæquatum Moralis.

Candidatus si velit explicare quatuor conditiones recurrit oportet ad objectum adæquatum Philosophiæ. p. 22. 23.

Obj. Moralis versatur circa Beatitudinem, & de eâ tractat; ergo Beatitudo est ejus objectum.

Dist. ant. Moralis tractat de Beatitudine tanquam fine, *C. ant.* tanquam objecto, *N. ant.* aliud est tractare de aliquâ re tanquam de objecto, aliud tanquam de fine.

CONCLUSIO.

Juvenis & ætate & moribus non est arcendus à studio Moralis.

Nam ille non est arcendus à studio Moralis, qui potest emendari studendo Morali; atqui Juvenis emendabitur studendo Morali; Nam quisque fit citius senex, siquidem omnes quotidie senescimus, ergo propter ætatem non est arcendus à studio Moralis: Deinde si sit juvenis moribus, emendabitur per recta præcepta quæ tradit Moralis, & ad meliorem frugem sese convertet; & certè nulla ei erit ratio nec via ad honestatem efficacior quàm studium Moralis; ergo Juvenis & ætate & moribus non est arcendus à studio Moralis; quin imò est invitandus ad studendum Morali etiam à primis annis, juxta illud Poëtæ; *quò semel est imbuta recens servabit odorem testa diu.*

Obj. Ille non debet studere scientiæ quæ est ei inutilis, atqui Juveni ætate & moribus inutilis est Moralis, ergo illi non debet studere.

Dist. maj. prop. Si sit absolutè inutilis, *C. maj. prop.* Si sit inutilis comparatè tantum, *id est*, minùs utilis Juveni, quàm illi qui attigit annum v. g. trigesi-

trigesimum , *N. maj. prop.* Atqui. *Dist. pariter min. prop.* atqui Juveni est inutilis Moralis, comparatè , *C. min. prop.* Absolutè , *N. min. prop.* Porro Juvenis potest absolutè comprehendere & ad praxim reducere præcepta Moralia.

DIVISIO MORALIS.

D. **Q**uotuplex est Philosophia Moralis?

R. Duplex est: Generalis & Particularis.

Generalis, est ea quæ hominem ad honestatem dirigit, nulli vitæ statui addictum.

Particularis, est ea quæ dirigit hominem ad honestatem alicui vitæ statui addictum.

D. Quotuplex est Moralis Particularis?

R. Triplex est: Monastica, quæ dirigit hominem solum viventem ad suum bonum particulare: *v. g.* Monachum.

Oeconomica, quæ dirigit hominem privatum ad honestatem, ut membrum familiæ, ad bonum suæ familiæ; *v. g.* Patremfamilias.

Politica, quæ dirigit hominem privatum ad honestatem, ut membrum reipublicæ, ad bonum publicum; *v. g.* Magistratum.

D. Quotuplex est Moralis Particularis Politica?

R. Politica Subdividitur in Monarchicam, Aristocraticam, & Democraticam.

Monarchica, est ea quæ dirigit hominem privatum ad honestatem, ad bonum Regni ubi solus imperat: *v. g.* apud Gallos.

Aristocratica, est ea ubi Primates imperant: *v. g.* in Rebuspublicis: *ut*, Apud Venetos.

Democratica, est Politica quæ dirigit hominem ad honestatem, in ordine ad bonum Publicum, *v. g.* in Rebuspublicis ubi summa rerum est penes populum: *ut*, apud Helvetios.

Dices contrà hanc Moralis divisionem. Tam inutilis est divisio illa Moralis ad plures homines ad honestatem dirigendos, quàm forent inutiles plurimæ medicinæ ad purgandos multos ægros in eadem familiâ; atqui quandoque sufficit Medicina ejusdem generis ad purgandum v. g. Patrem, Matrem & Liberos in eadem familiâ; ergo à pari sufficit unica Moralis ad dirigendos multos homines ad honestatem.

N. maj. prop. & Paritatem. Ratio disparitatis est quòd in eadem familiâ multi possint esse ægroti eodem morbo affecti; & in eo casu sufficiat Medicina ejusdem speciei & compositionis; contrà verò, cum status hominum & conditiones sint diversæ, diversaque munera; opus sit singulis Morali quâdam particulari quâ ad honestatem dirigantur.

D. Quot sunt partes Philosophiæ Moralis?

R. Tres sunt: Prima tractat de Principiis. Secunda de Proprietatibus; & Tertia de speciebus actionum humanarum.

DE PRINCIIIS

ACTIONUM HUMANARUM.

D. **Q**uænam sunt Principia Actionum Humanarum?

R. Sunt ea quæ concurrunt ad Actiones Morales.

D. Principia quotuplicis sunt generis?

R. Principia duplicis sunt generis: scilicet finalia & effectiva.

Principia finalia sunt rationes & motiva propter quæ fiunt actiones humanæ & tria sunt; scilicet Bonum, Finis & Beatitudo. De quibus infra sigillatim tractabitur.

Principia effectiva, sunt ea quæ concurrunt active ad actiones.

D. Principia effectiva quotuplicis sunt generis?

R. Principia effectiva duplicis sunt generis : scilicet Interna , & Externa.

Externa , quæ sunt extrâ hominem agentem :
v. g. Deus inspirando, Homines hortando.

Interna , quæ sunt in homine moraliter operante : hæc sunt duplicis generis ; Innata scilicet , quæ à naturâ dantur : & acquisita , quæ vel labore , vel crebrâ actuum repetitione comparantur. v. g. habitus.

DE BONO.

D. Quid est Bonum ?

R. Est id quod omnia appetunt ; seu est id quod est perfectum.

D. Quid est , & quotuplex appetitus ?

R. Appetitus est inclinatio in Bonum. Triplex est appetitus : Naturalis , qui est inclinatio in bonum sine ullâ præviâ cognitione.

Appetitus sensitivus , qui oritur ex præviâ cognitione sensûs. *Hæc est una è Potentiis Moralibus.*

Et Appetitus intellectualis , qui est inclinatio in bonum , ex præviâ cognitione intellectûs : v. g. Appetitus ad scientiam.

D. Quotuplex est Bonum ?

R. Duplex : absolutum , quod in se bonum est independenter ab alio : v. g. Solus Deus. Nam *nemo bonus nisi solus Deus.*

Et relativum , quod est alteri Bonum , seu perfectivum.

D. Quotuplex est Bonum relativum ?

R. Triplex est : Utile , Jucundum & Honestum.

Bonum relativum utile , illud est quod appetitur propter aliud. v. g. Medicina propter sanitatem.

Jucundum , propter voluptatem ; ut , Ludus.

Honestum, quod est conforme rectæ rationi
v. g. Virtus.

D. Quot sunt Bona relativa humana?

R. Triplicis sunt generis.

Bona corporis, sunt ea quæ perficiunt corpus
ut, robur.

Bona intellectûs, sunt ea quæ perficiunt intellec-
tum; v. g. Sagacitas ingenii.

Et bona fortunæ, sunt ea quæ profunt: v. g. Di-
vitia, opes.

D. Quid est, & quotuplex est Malum à con-
trario?

R. Malum à contrario, est id quod est imper-
fectum; & triplex est, scilicet nocivum, molestum
& turpe.

Malum respectu corporis, est infirmitas.

Respectu intellectûs, est ingenium obtusum.

Respectu fortunæ, est paupertas.

C O N C L U S I O.

*Malum quatenus Malum non potest amari à vo-
luntate.*

Nam illud non potest amari à voluntate quod non
habet vim alliciendæ voluntatis ad sui prosecutionem,
atqui Malum ut Malum non habet vim alli-
ciendæ voluntatis ad sui prosecutionem; nam quod
disconvenit voluntati quia ipsi est nocivum, mo-
lestum & turpe, non habet vim alliciendæ volun-
tatis ad sui prosecutionem; atqui Malum quatenus
Malum disconvenit voluntati quia ipsi est nocivum,
molestum & turpe: Ergo Malum quatenus Malum
non potest amari à voluntate.

*Obj. Damnati appetunt annihilationem; atqui
annihilatio est mala ut mala; Nam pejus est non
fuisse quàm damnari; Ergo Malum ut Malum po-
test appeti.*

Dist. maj. prop. Damnati appetunt annihilationem

nem sub specie Boni. C. maj. prop. sub specie Mali. N. maj. prop. Porro damnati appetunt annihilationem, dùm dicunt montibus ut cadant super eos, quia credunt suas poenas habituras esse finem.

Obj. Multi appetunt voluptates; atqui voluptates sunt malæ ut malæ; ergo multi appetunt malum ut malum.

Dist. Maj. prop. Multi appetunt voluptates quatenus bonas, quia sensibus favent, C. Maj. prop. quatenus malas, & quia perdunt animam, N. maj. prop.

Obj. Objectum voluntatis potest amari à voluntate; atqui malum quatenus malum est objectum voluntatis; ergo malum quatenus malum potest amari à voluntate.

Dist. Min. prop. Malum quatenus malum est objectum voluntatis averfantis, C. Min. prop. prosequantis, N. min. prop. Porro voluntas versatur circa malum quatenus malum, ut illud vitet & fugiat, non verò ut illud amet & prosequatur.

Obj. Tam voluntas potest versari circa malum ut malum, quàm intellectus potest versari circa falsum ut falsum; atqui intellectus versatur circa falsum cognitum ut falsum; ergo à pari voluntas potest versari circa malum ut malum.

N. maj. prop. & Paritatem. Ratio disparitatis est, quòd falsum ut falsum sit intelligibile, proindeque intellectus possit versari circa illud; contra verò malum ut malum non sit amabile, quia nocivum est, molestum & turpe, & prorsus disconvenit voluntati, quæ semper adhæret bono.

DE FINE.

D. Quid est finis?

R. Est id propter quod aliquid aut est, aut fit: v. g. finis studii est scientia; nam omnes student propter scientiam.

D. Quid est Medium?

R. Est id quod assumitur propter finem, v. g. equus, pecunia ad faciendum iter.

D. Quotuplex est finis?

R. Finis in Moralibus quadruplex est; scilicet finis operis & operantis, intermedius & ultimus.

Finis operis, est rectitudo in opere.

Finis operantis, est intentio Artificis; v. g. merces.

Finis intermedius, est ille ad quem aliquid refertur, & ipse refertur ad alium; v. g. sumere medicinam propter sanitatem; quæ quidem sanitas referenda est ad Deum.

Finis ultimus est ille ad quem omnia referuntur; sed ipse non refertur ulterius: v. g. agere propter Deum, qui solus est bonus finis & ultimus.

CONCLUSIO.

Deus est finis ultimus omnium actionum.

Nam ille est finis ultimus omnium actionum, ad quem omnes nostras actiones tenemur referre; atqui ad Deum omnes nostras actiones tenemur referre; nam omnia debent referri ad primam omnium causam; atqui Deus est prima omnium causa, ergo Deus est finis ultimus omnium actionum.

Et certè, scriptum est: *Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.* 1. Cor. 10. v. 31. ergo omnia ad Deum referri debent tanquam ad finem ultimum.

Obj. Qui ambulat propter sanitatem, non refert suam actionem ad Deum; ergo Deus non est finis ultimus.

Respondeo. Si præcisè quis ambulet propter sanitatem: & non referat sanitatem ad Deum, talis homo peccat; siquidem sanitas debeat esse finis intermedius, Deum verò debeat habere pro fine ultimo ad quem referre tenetur suam sanitatem, propter omnes rationes supra dictas.

DE MODIS AGENDI propter finem.

D. Quotuplex est modus agendi propter finem?

R. Aliquis potest agere propter finem septuplici modo; scilicet formaliter, materialiter, explicitè, implicitè, virtualiter, habitualiter, & interpretativè.

Agere formaliter propter finem, est agere cognoscendo finem ut finem, media ut media, & proportionem & convenientiam mediorum cum fine. Ita agunt aut saltem possunt agere homines, qui, cum ratione polleant, possunt hæc omnia comparare & distinguendo eligere.

Agere materialiter propter finem, est agere non cognoscendo finem ut finem, nec media ut media, nec proportionem, nec convenientiam mediorum cum fine. Ita Belluæ agunt, quia, cum ratione prorsus careant, non possunt hæc omnia eligere, nec comparare; & ut verè dicam contra sententiam Cartesii, qui eas probare contendit veluti pura naturæ Automata seu Machinas, potius aguntur à quodam instinctu ab Autore naturæ, à Deo scilicet, ipsis infuso, qui humanæ menti ferè ignotus est. Quidam à contrario illis animam materiale concedunt; Verùm quid sit hæc anima materialis, quænam sint ejus facultates, nemo, quovis in-

genio polleat, dicere unquam poterit.

Obj. Quæ assumunt media convenientiora ad finem, illa agunt formaliter; atqui Belluæ assumunt media convenientiora, ergo agunt formaliter.

N. min. prop. Nam ut Belluæ assumant media convenientiora debent ea comparare, atqui non possunt, quia comparatio & electio sunt quid puræ intellectiōis; Porro Belluæ carent his facultatibus comparantibus & eligentibus unum medium præ alio; carent enim intellectu ubi resident, quem falsò supponis. Verum agunt, aut aguntur per organa naturalia quibus Deus illis dedit potentiam eligendi, (si ita loqui fas est) quæ ipsis convenientiora sunt.

Agere explicitè propter finem: Est agere actu cogitando de fine.

Agere Implicitè: Est agere non cogitando actu de fine.

Agere Virtualiter: Est agere non cogitando actu, sed ante cogitatum est.

Agere habitualiter: Est agere ex maximâ assuetudine.

Agere interpretativè propter finem: Est agere non cogitando actu de fine, sed si cogitatum esset, propter ipsum ageretur.

DE BEATITUDINE.

D. Quid est Beatitudo?

R. Est status omnium bonorum aggregatione perfectus. *Ex Boëtio.*

D. Quotuplex est Beatitudo?

R. Duplex est Beatitudo: Objectiva, quæ est objectum possessum; & est solus Deus.

Et Beatitudo formalis: quæ est possessio objecti, seu modus quo possidetur objectum.

CON-

CONCLUSIO.

Deus solus est Beatitudo objectiva hominis.

Nam ille solus est Beatitudo hominis objectiva; qui solus potest replere omnem hominis facultatem; atqui Deus solus potest replere omnem hominis facultatem; Nam duplex est in homine facultas; scilicet intellectus & voluntas; atqui Deus solus potest replere intellectum & voluntatem hominis; Nam intellectus est facultas quæ versatur circa verum, atqui Deus solus est verus: Nam *Ego sum via, veritas & vita*. Deindè voluntas est facultas quæ versatur circa bonum; atqui Deus solus est bonus; Nam *Nemo Bonus nisi solus Deus*: Ergo Deus solus potest replere omnem hominis facultatem; ergo Deus solus est Beatitudo objectiva hominis.

Obj. Deus non est Beatitudo objectiva hominis, si inter Deum & hominem nulla datur proportio; atqui inter Deum & hominem nulla datur proportio; ergo Deus non est Beatitudo objectiva hominis.

Dist. min. prop. Atqui inter Deum & hominem nulla datur proportio entitatis, *id est*, non sunt entia ejusdem Naturæ, *C. min. prop.* Nulla datur proportio habitudinis, *N. min. prop.* Porro inter Deum & hominem datur proportio habitudinis: sicut enim visum inter & colorem est habitudo, ita datur habitudo seu relatio essentialis inter Deum qui est intelligibilis, & hominem qui pollet intellectu.

Obj. Quod est infinitum non potest possideri ab homine; atqui Deus est infinitus; ergo non potest possideri ab homine.

Dist. maj. prop. Non potest possideri possessione Civili & Juridicâ, sicut homo *v. g.* possidet domum, *C. maj. prop.* possessione Physicâ & ob-

jectivâ , vitali & morali , *N. maj. prop.* Porro anima potest possidere Deum , non ut dominium , sed ut objectum suæ Beatitudinis ; siquidem nulla res est alia præter Deum quæ possit implere intellectum hominis & ejus voluntatem.

CONCLUSIO.

Bona creata non possunt esse Beatitudo objectiva hominis.

Ea namque non possunt esse objectiva hominis Beatitudo quæ caduca sunt , falsa & incerta , & quæ pariunt sæpius majorem anxietatem possidentibus quàm delectationem ; atqui Bona creata caduca sunt , falsa & incerta , & pariunt sæpius majorem anxietatem possidentibus , quàm delectationem : Et , *ut ait Divus Bernardus* , hominem quidem occupare possunt , sed satiare omninò non possunt ; ergo Bona creata non possunt esse Beatitudo objectiva hominis.

Obj. Bona finita possunt explere facultates finitas ; atqui Bona creata sunt finita , facultatesque hominis sunt finitæ , ergo Bona creata possunt replere intellectum & voluntatem hominis.

Dist. maj. prop. Si facultates sint finitæ tùm extrinsecè , tùm intrinsecè , *C. ma. prop.* Si sint finitæ tantùm intrinsecè , *N. maj. prop.* Porro facultates hominis non sunt finitæ extrinsecè : quia possunt versari circa objecta extrinseca infinita , quamvis in se sint finitæ seu intrinsecè ; at cùm versantur circa Deum infinitum , illum possident modo finito , & intellectui proportionato.

DE BEATITUDINE FORMALI

D. Quotuplex est Beatitudo Formalis ?

R. Duplex : Adæquata & inadæquata.

Beatitudo hominis inadæquata Formalis, con-

consistit vel in solâ Dei visione, vel in solo amore.

Beatitudo hominis formalis adæquata consistit in visione seu cognitione Dei intuitivâ, & simul in ejus amore fruitivo: quia visio Dei intuitiva, & simul ejus amor fruitivus possunt replere omnem hominis facultatem; quod quidem est merces Beatorum in alterâ vitâ; nisi per gratiam specialem Deus se hâc in vitâ manifestare velit.

Visio replet intellectum, & amor voluntatem.

Probatio in forma est facilis, est enim instituenda sicut Probatio Conclusionis de Beatitudine objectiva. v. p. 121.

Dices. Sanctus Bonaventura contendit Beatitudinem hominis formalem consistere in Gaudio, propter illud *intra in Gaudium Domini tui*: Ergo Beatitudo formalis non consistit in visione Dei intuitivâ, & in amore ejus fruitivo.

Respondeo Sancto Bonaventuræ. Reverà gaudium quod resultat ex visione & amore Dei est complementum Beatitudinis; sed non ejus essentia; quia tale gaudium fuit à visione Dei intuitivâ, & amore ejus fruitivo quem supponit ut quid primum in Beatitudine: Nam prius cognoscendum est quàm amandum, deindè gaudendum.

P R O P R I E T A T E S

B E A T I T U D I N I S.

Beatitudo est una in Beatis.

Beatitudo est æqualis, & inæqualis juxtâ illud: *in domo Patris mei multæ sunt mansiones.*

Beati sunt æterni, & securi à quovis miseriarum genere.

Beati amant Deum necessariò, id est, illum non possunt odisse: quia in Deo nulla est ratio mali. Hæc necessitas vocatur specificationis.

Beati amant quoque Deum necessitate exerci-

tii; quia illum cognoscunt tanquam summum & infinitum bonum.

Beati non sunt liberi circà Dei amorem libertate contrarietatis; quia illum non possunt vel amare vel odisse.

DE STATU NATURÆ PURÆ

SEU

DE BEATITUDINE NATURALI;

SI homo conditus esset in statu naturæ puræ; tunc consequi potuisset solam Beatitudinem naturalem, quæ huic statui proportionata fuisset.

Difficultas est utrùm possibilis sit status naturæ puræ; nam status hominis apud Theologos quadruplex præsertim distinguitur; scilicet status naturæ puræ, status naturæ integræ, status naturæ innocentis, & status naturæ lapsæ.

Tres status posteriores ad Theologos remittimus.

Status naturæ puræ ille est in quo nulla est gratia, nullum peccatum originale; sunt verò ignorantia, concupiscentia, & alii naturæ humanæ defectus, ut fames, sitis, morbus & mors. In eo autem statu homo non posset consequi Beatitudinem supernaturalem; quia non haberet gratiam sine quâ Beatitudo supernaturalis obtineri non potest, quamobrem consequeretur solam Beatitudinem naturalem, scilicet cognitionem Dei abstractivam, & ejus amorem fruitivum naturalem.

Difficultas igitur tota versatur utrùm possibilis sit status naturæ puræ, cui ut fiat satis,

CONCLUSIO

Possibilis est status Naturæ puræ.

Nam ille status est possibilis, qui neque repugnat humanæ naturæ, neque Divinæ Bonitati, atqui neutri repugnat.

1°. *Quidem* non repugnat humanæ naturæ, nam eam sequitur tanquam appendix & proprietas, & in ipsâ naturâ fundatur. Ignorantia, concupiscentia, fames, sitis, morbus & mors ipsa sunt naturales hominis defectus, in ipsâ hominis naturâ principium & fundamentum habent, ut veteres Philosophi & Medici agnoverunt; ergo status naturæ puræ non repugnat naturæ humanæ.

Deinde verò non repugnat Divinæ Bonitati & Sapientiæ: Deus enim, posito statu naturæ puræ, non esset culpandus sed maximè laudandus: Nam ignorantia & concupiscentia essent naturæ primordia, non peccati pœna, & Deus non esset culpandus, sed laudandus, ex S. *Augustino*: ergo status naturæ puræ non repugnat Divinæ Bonitati, proindeque possibilis est.

Obj. Repugnat Divinæ Bonitati infligi pœnam sine peccato præcedenti; atqui in statu naturæ puræ infligeretur pœna sine præcedente peccato; Nam ignorantia, concupiscentia, & aliæ miseriæ sunt pœna peccati; ergo status naturæ puræ repugnat Divinæ Bonitati.

Dist. maj. prop. Pœna formaliter sumpta, id est, quatenus pœna, *C. maj. prop.* Pœna materialiter, *N. maj. prop.* Porro miseriæ hominis essent appendices & proprietates ejus naturæ, quæ essent id quod est pœna, non tamen quatenus pœna.

Inst. Ignorantia & Concupiscentia non possunt considerari nisi ut pœna peccati; ex *sanctis Patribus* & præsertim ex *sancto Augustino*; ergo nulla responsio,

Dist. ant. Respectu Adæ & ejus posterorum quibus ignorantia & concupiscentia in pœnam peccati inflicta est, *C. ant.* Respectu hominis possibilis, *N. ant.* Quamobrem Adam & ejus posterii in pœnam solius peccati ignorantia & concupiscentia laborant; possibilis tamen est homo in quo ignorantia & concupiscentia sint naturæ primordia, non peccati pœna, *inquit sanctus Augustinus.*

DE POTENTIIS MORALIBUS.

D. Uid est Potentia Moralis?

R. Est facultas quæ concurrit ad actiones Morales.

D. Quot sunt Potentiæ Morales?

R. Quatuor sunt præcipuæ: Intellectus, qui versatur circa verum; seu, facultas & potentia cognoscitiva spiritalis.

Voluntas, est facultas quæ imperat & versatur circa bonum aut malum, ex præviâ cognitione intellectûs.

Phantasia seu Imaginatio, quæ sensus internus dici potest, quo sensibilia externa communi sensu percepta cognoscuntur, sive præsentia sint, sive absentia.

Et Appetitus sensitivus, ex aliqua prævia cognitione sensûs alicujus externi oritur.

D. Quotuplex est pars in homine?

R. Duplex: Superior seu rationalis, quâ cum Deo & Angelis convenimus. Et Inferior, quâ convenimus cum belluis.

Intellectus ex officio suo consulit & dictat voluntati quid agendum aut fugiendum sit.

Voluntas imperat cæteris facultatibus: v. g. pedibus.

D. Quotuplex est Imperium?

R. Duplex : Despoticum , cui pars inferior non potest resistere ; *ut* , Voluntas imperans pedibus.

Et Imperium Politicum , cui pars inferior potest reluctari : *v. g.* Voluntas imperans parti inferiori : *video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ.* Rom. c. 7. v. 23.

R E G U L Æ

A C T I O N U M H U M A N A R U M .

D E L E G I B U S .

D. **Q**uotuplex est Regula Actionum ?

R. Duplex : Lex , & Conscientia.

D. Quid est Lex ?

R. Est Sermo à prudentiâ profectus vim habens cogendi.

D. Quotuplex est Lex ?

R. Quadruplex : Æterna , Naturalis , Divina & Humana.

Lex æterna , est suprema ratio in Deo existens , cui semper est obtemperandum.

Lex Naturalis , est iudicium rationis imperans & consulens bonum , & prohibens malum ; *v. g.* *Declina à malo & fac bonum.*

Lex Divina , est ea quæ à Deo fertur ad dirigendos homines in finem supernaturalem : quæ duplex est : Vetus , quæ à Deo Judæis data , & à Moyse promulgata fuit.

Altera nova vocatur , seu Evangelium à Christo datum universis , & promulgatum per Apostolos.

Lex humana , est ea quæ ab homine homini imponitur : & duplex est : Ecclesiastica , quæ à Primatibus Ecclesiæ fertur.

Et altera Civilis , quæ datur à Principibus sæcularibus : *v. g.* à Regibus.

D. Quid est Religio ?

R. Est cogniti Numinis veneratio certis Legibus & Cæremoniis.

Duplex distingui potest Religio : Scilicet vera ; quæ est veri Numinis ; & falsa , quæ est falsi Numinis Veneratio. Hæc Irreligio potius diceretur : Nam unus est Deus , una fides : extrâ Ecclesiam nulla salus : ergo unica est religio.

DE CONSCIENTIA.

D. Quid est Conscientia ?

R. Est lumen quoddam menti humanæ à Deo insitum : seu conscientia & sensus intimus sunt unum & idem.

D. Quotuplex est Conscientia ?

R. Alia vera est , alia erronea , alia falsa , alia larga , alia stricta.

D. Quid est Conscientia vera ?

R. Est ea quæ dictat quid sit agendum vel fugiendum.

D. Quid est Conscientia erronea ?

R. Est ea quæ dictat agendum quod fugiendum est.

D. Quotuplex est Conscientia erronea ?

R. Duplex est : vincibilis & invincibilis.

Invincibilis , est ea quæ habet adjunctum errorem invincibilem : & excusat à peccato.

Vincibilis , est ea quæ adjunctum habet errorem vincibilem & voluntarium : hæc non excusat à peccato : v. g. Si quis non jejunit die Sabbati ignorans , quia sine legitimâ ratione non adfuit Missæ Parochiali die Dominicâ præteritâ.

D. Quotuplex est ignorantia ?

R. Triplex : Antecedens , quæ est ante actionem : Consequens , post actionem : & Concomitans , quæ simul est cum actione.

DE LIBERTATE,

SEU

DE LIBERO HOMINIS ARBITRIO.

D. **Q**uid est Liberum Arbitrium seu Libertas?
 R. Libertas, est vis electiva, seu facultas
 sui ipsius determinativa.

D. Homo estne liber, seu, *quod idem est*, datur-
 ne libertas in homine?

CONCLUSIO.

R. *Homo est liber etiam post peccatum.*

Nam ille est liber qui habet potentiam sui ipsius determinativam; atqui homo, etiam post peccatum, habet potentiam sui ipsius determinativam, nam ille habet potentiam sui ipsius determinativam, qui est dominus suorum actuum, qui potest agere vel non agere; atqui homo est dominus suorum actuum, potest agere vel non agere: Nam apposuit tibi Deus aquam & ignem, ad quod volueris porrigeres manum. Beatus qui potuit transgredi, & non est transgressus; facere mala, & non fecit. Ergo homo est dominus suorum actuum, potest agere vel non agere: Ergo datur in homine etiam lapso libertas; seu, *quod idem est*, Ergo homo est liber, etiam post peccatum.

Obj. Qui necessitatur ad actum non est liber; atqui homo necessitatur ad actum: ergo homo non est liber.

Dist. maj. prop. Qui necessitatur necessitate antecedente, non est liber. C. maj. prop. Necessitate consequente, N. maj. prop. atqui homo necessitatur necessitate consequente, C. min. prop. necessitate antecedente, N. min. prop.

Itaque necessitas duplex : antecedens & consequens.

Necessitas antecedens , est applicatio unius causæ ab aliâ , ita ut causa secunda non possit non agere , & perimit libertatem.

Necessitas consequens , est effectus libertatis.

Equidem fateor eum non esse liberum qui ad actum necessitatur necessitate Physicâ & antecedente.

Nego verò illum non esse liberum , qui necessitatur ad actum moraliter & necessitate consequente , seu ex effectu suæ libertatis.

Porrò homo necessitatur ad actum consequenter , & ex effectu suæ libertatis ; non verò antecedenter. Nam ille non necessitatur antecedenter , qui potest vel agere , vel se abstinere ab actu ; atqui homo potest vel agere , vel se abstinere ab actu , si velit ; ergo homo non necessitatur ad actum antecedenter : proindèque homo est liber.

Obj. Qui peccat ex gravi necessitate , non est liber ; atqui homo peccat ex gravi necessitate , ergo homo non est liber.

Dist. min. prop. Homo peccat ex durâ & gravi necessitate Morali , *id est* , tanta est in eo infirmitas ut in multis offendat , *C. min. prop.* peccat necessitate Physicâ , *N. min. prop.* propter rationes jam allatas. Reverà homo non est liber circà motus concupiscentiæ , & motus qui vocantur primò primi : undè sanctus Paulus ait : *quod volo bonum , non facio ; & quod nolo malum , hoc ago. Sentio aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ.* Et ut cecinit Poëta : *video meliora proboque , deteriora sequor.*

DE ESSENTIA LIBERTATIS.

D. Quid est essentia libertatis ?

R. Est indifferentia contradictionis activa.

D. Quid est indifferentia?

R. Est facultas seu potestas ad hunc vel illum actum, quæ dicitur indifferentia contrarietatis, v. g. Possè amare vel odissè: & indifferentia contradictionis activa, est posse agere vel non agere; quia agere & non agere sunt verba contradictoriè opposita. v. *Logicam* p. 73. v. g. Amare vel non amare.

C O N C L U S I O.

Essentia Libertatis consistit in indifferentiâ contradictionis activâ.

Nam essentia alicujus rei est id quod est quid primum in illâ re; fons & radix hujusce rei proprietatum; quo posito, res intelligitur esse; quo verò sublato, jam res non intelligitur esse: v. g. In homine rationalitas. Atqui indifferentia contradictionis activa est quid primum in libertate; est fons & radix libertatis proprietatum, scilicet laudis & vituperii, meriti & demeriti; eâ positâ, homo intelligitur liber, nam potest agere vel non agere; eâ verò sublatâ, homo jam non intelligitur liber: ergo essentia libertatis consistit in indifferentiâ contradictionis activâ.

Obj. Quod est imperfectum non convenit libertati; atqui potentia non agendi dicit imperfectiorem, ergo non convenit libertati.

Dist. min. prop. Potentia non agendi dicit imperfectiorem, quando separatur à potentia agendi, *C. min. prop.* quando jungitur & identificatur cum potentia agendi, *N. min. prop.* at verò hîc agitur de potentia non agendi junctâ cum potentia agendi.

Inst. Impossibile est unam facultatem posse extendi ad duo contradictoria; atqui agere & non agere, ex te sunt duo contradictoria; ergo est impossibile unam facultatem liberam extendi ad agendum & non agendum.

Dist. maj. prop. Impossibile est in sensu compo-

sito ipsorum contradictoriorum, *C. maj. prop.* in sensu composito ipsarum potentiarum, *N. maj. prop.* Quamobrem facultas libera non extenditur ad agendum & non agendum in sensu composito potentiae agendi & potentiae non agendi; licet enim agere & non agere non possint esse simul, attamen potentiae agendi & potentiae non agendi possunt esse simul, imò sunt una & eadem potentia libera,

DE

ACTIBUS INDIFFERENTIBUS.

D. Quid est Actus indifferens?

R. Ille est, qui neque bonus est, neque malus moraliter.

Quid est actus bonus, & actus malus?

R. Actus bonus ille est qui habet finem bonum; v. g. Eleemosyna est bona, quando fit propter Deum.

Actus malus, ille est qui habet finem malum; v. g. Eleemosyna est mala, quando fit v. g. propter vanitatem; sicut & manducare bonum & malum potest habere finem: qui manducaret, v. g. ut bene valeret, & bene valendo actiones bonas ageret; hic finis bonus est, & actio bona. Qui verò manducaret præcisè ut serviret ventri, talis actio est peccatum, quia est contra præceptum: *Sive bibatis, sive manducetis, omnia in gloriam Dei facite.*

D. Danturne actus indifferentes?

R. Actus distinguendi sunt: nam actus alii sunt in specie, alii in individuo.

Constat dari actus indifferentes in specie; nam actus in specie sunt illi quorum objectum non est determinatum, & est indifferens: atqui dantur actus quorum objecta non sunt determinata, &

quæ sunt indifferentia; porro tales actus sunt indifferentes: v. g. barbam fricare, festucam attollere: ergo dantur actus indifferentes in specie, seu ratione objecti.

CONCLUSIO.

Non dantur actus indifferentes in individuo.

Nam ille actus non est indifferens, qui habet finem vel bonum vel malum; atqui omnes actus in individuo habent finem vel bonum vel malum; nam vel actus refertur ad Deum, vel ad res creatas; atqui si actus referatur ad Deum, habet finem bonum, & est bonus; si verò referatur ad res creatas, actus habet finem malum, & est malus: ergo non dantur actus quin habeant finem vel bonum, vel malum; ergo nulli dantur actus indifferentes in individuo.

Obj. Ubi datur finis indifferens, ibi datur actus indifferens; atqui datur finis indifferens, ergo & actus indifferens.

N. Min. prop. Nam finis vel est Deus, vel creatura; qui non sunt indifferentes.

Inst. Delectatio, recreatio, exercitium & plura alia sunt indifferentia: ergo datur finis indifferens.

Dist. Ant. Si delectatio, recreatio & exercitium considerentur ut finis intermedius & alteri subordinatus, *C. Ant.* si considerentur ut finis ultimus,

N. Ant. Quamobrem dari potest actio indifferens ratione finis intermedii, non verò ratione finis ultimi; nam finis ultimus est bonus moraliter si sit increatus; & malus, si sit creatus.

Homo tenetur suas omnes & singulas actiones referre ad Deum tanquam ad finem ultimum; quia nefas est uti creaturâ, & ipsi inhærerere propter se. Quòd si non teneatur referre actualiter, quia illud est perdifficile, saltem tenetur eas referre virtualiter, statim ac ratione uti potest.

DE HABITIBUS.

D. Quid est Habitus Moralis?

R. Est qualitas adveniēns potentiae eam facilitans ad operandum: v.g. peritia scribendi.

D. Quotuplex est habitus?

R. Duplex; supernaturalis, qui à Deo datur, v.g. habitus Fidei, Spei & Charitatis, quæ sunt virtutes à Deo infusæ, & vocantur *Theologicae*.

Et habitus naturalis, qui comparatur crebrâ actuum repetitione; ut, scientia.

Habitus naturales duplicis sunt generis; alii enim sunt corporei, & alii spiritales.

Habitus corporei, sunt illi qui resident in aliqua facultate corporea; v.g. habitus belluarum.

Et habitus spiritales, sunt illi qui resident in intellectu; nam qui resident in voluntate, habitus Morales vocantur.

Habitus spiritales sunt vel semper veri, & dicuntur virtutes intellectûs.

Si sint falsi, dicuntur vitia intellectûs.

Si sint dubii, dicuntur facultates intellectûs.

Virtutes intellectûs semper inclinant mentem ad bonum & ad verum. Vitia, ad falsum: & facultates, ad verum & falsum; v.g. fides humana, opinio.

Habitus mentis & voluntatis inchoantur per primum actum: augentur per remissiores, & pereunt per cessationem actuum.

Axioma: *Habitus est veluti altera natura.*

DE

VIRTUTIBUS INTELLECTUS.

D. **Q**uot sunt virtutes intellectus?

R. Quinque sunt, scilicet Intelligentia seu Synderesis, Sapientia, Scientia, Ars & Prudentia.

Intelligentia, est virtus mentis quâ cognoscuntur prima Axiomata. Ejus actio est Conscientia.

Sapientia, est cognitio rerum altissimarum per altissimas causas: v. g. Metaphysica.

Scientia, est habitus demonstrativus, seu cognitio vera, certa & evidens rei alicujus necessariæ per causas: v. g. Logica.

Ars, est habitus verâ cum ratione effectivus.

Prudentia, est habitus activus.

D. Quomodo differunt praxis, actio & factio seu effectio?

R. Praxis, est operatio dirigibilis per præcepta ad quamdam rectitudinem.

Actio est dirigibilis ad honestatem: v. g. Eleemosyna.

Factio seu effectio, est operatio dirigibilis ad rectitudinem ingeniosam: v. g. constructio castelli.

DE HABITIBUS VOLUNTATIS.

D. **Q**uot sunt habitus voluntatis?

R. Triplicis sunt generis; boni, mali, & indifferentes. Boni dicuntur virtutes, mali sunt vitia, & indifferentes facultates nuncupantur.

D. Quomodo definitur virtus Moralis?

R. Virtus Moralis definitur, habitus electivus consistens in mediocritate eâ quæ est ad nos, prout vir prudens definierit.

D. Quomodo definitur vitium?

R. Est habitus electivus deflectens à justa mediocritate.

Difficultas est utrùm virtus Moralis sit habitus essentialiter bonus: cui ut fiat satis.

C O N C L U S I O.

Virtus Moralis est habitus essentialiter bonus.

Nam ille habitus est essentialiter bonus qui semper conformis est rectæ rationi, & qui semper inclinatur mentem tum ad bonum, tum ad verum, atque virtus Moralis est semper conformis rectæ rationi, & semper inclinatur mentem tum ad bonum, tum ad verum; ergo virtus Moralis est habitus essentialiter bonus.

Obj. Illa virtus non est bona, quâ voluntas potest abuti; atque voluntas potest abuti virtute Morali, v. g. superbire jejuniis; ergo virtus Moralis non est habitus essentialiter bonus.

Dist. Maj. P. Si voluntas possit abuti ut principio effectivo actûs mali, *C. Maj. P.* ut occasione & tanquam materiâ actûs mali, *N. Maj. prop. Minor pariter distinguenda.* Porro voluntas potest abuti virtute ut collateriâ mali; optimis enim rebus potest abuti voluntas: sed non potest abuti virtute ut principio effectivo mali, nam malum procedit à voluntate occasione talis virtutis, v. g. superbia ex eleemosyna; quæ quidem eleemosyna in se optima est, sed superbia venit ex eo homine qui eleemosynam facit.

Obj. Quod juvat ad malum non est bonum; atque virtus Moralis juvat ad malum; ergo virtus Moralis non est bona.

Dist. Min. prop. Virtus Moralis imperata, id est, quæ sedem habet in facultatibus à voluntate distinctis, *C. Min. prop.* Imperans, id est, quæ sedem habet in voluntate, *N. min. prop.* Porro hîc intelligendum est de virtute imperante, non verò de virtute Morali imperatâ.

DE VIRTUTE IN MEDIO.

D. Quid est virtus in medio?

R. Ea est quæ reperitur inter duo vitia; quorum unum ei contrarium est propter excessum, & alterum contrarium propter defectum; v. g. Liberalitas inter prodigalitatem & avaritiam.

Quæstio hæc agitur in Scholis, *utrum Justitia sit in medio formaliter*. Antequam verò Conclusionem instituamus, quærendum est de virtutibus Moralibus; inter quas non infimum locum Justitia obtinet.

DE VIRTUTIBUS MORALIBUS CARDINALIBUS.

D. Quotuplex est virtus Moralis Cardinalis?

R. Quadruplex est; scilicet Prudentia, Justitia, Fortitudo & Temperantia.

Prudentia, est virtus quæ unicuique virtuti propriam præscribit mediocritatem: nam oportet sapere ad sobrietatem, *inquit Apostolus*.

Hæc Prudentia non est confundenda cum Prudentia quæ est habitus activus, seu virtus intellectualis.

Justitia, est constans & perpetua voluntas jus suum unicuique reddendi, *ex Justiniano*.

Fortitudo, medium servat timorem inter & audaciam.

Temperantia, est virtus quæ circa voluptates sensuum, v. g. tactus & gustus, ad honestam mediocritatem reducendas occupatur.

D. Quare quatuor hæ virtutes Morales vocantur Cardinales?

R. Sic dicuntur, quia cæteræ ad quatuor illas præcipuas referuntur, & respectu ipsarum sunt veluti cardo.

D. Quotuplex est Justitia?

R. Justitia triplex assignari potest: Commutativa, v. g. in contractibus. Commutatio autem est unius cum alio commercium.

Distributiva, est ea quæ fit propter merita & dignitatem.

Et Justitia vindex, est ea quæ pœnas poscit.

C O N C L U S I O.

Justitia non est Virtus in Medio formaliter.

Nam illa virtus non est in Medio formaliter, quæ non est inter duo vitia quorum unum sit ei contrarium propter excessum materiæ, alterum verò propter defectum; atqui Justitia non est inter duo ejusmodi vitia; Nam si justitia esset inter duo ejusmodi vitia, daretur vitium justitiæ contrarium propter excessum materiæ; atqui non datur vitium justitiæ contrarium propter excessum materiæ, sed propter solum defectum; Nam materia cujuslibet justitiæ est emolumentum alteri debitum; atqui non datur vitium justitiæ contrarium propter excessum emolumenti seu lucri quod alteri debitum est: Nam illud non est justitiæ contrarium quod non est iniquum nec injuriosum; atqui qui plus acciperet, v. g. quàm ei debetur nullam recipit injuriam, nullumque jus habet conquerendi, nulla ei competit actio in jure: ergo non datur vitium justitiæ contrarium propter excessum materiæ, sed propter solum defectum: ergo justitia, distributiva scilicet, non est in medio formaliter.

Idem esto Judicium de Justitiâ vindice. Nam Judex qui pœnas graviores in fontem decernit, non peccat per excessum, sed per defectum; quia ille actus non est injuriosus in materiâ justitiæ vin-

dicis ; ergo non est excessus sed defectus , quia non satis curat de corpore fontis ; sed pœnæ non sunt materia justitiæ vindicis respectu fontis , cum non sint ejus emolumentum : ergo justitia etiam vindex non est in medio formaliter.

Obj. Pœna , est materia propria justitiæ vindicis ; atqui crudelitas in judice est contraria justitiæ propter excessum pœnæ , non propter ejus defectum , ut per se constat : ergo crudelitas in judice contraria est per excessum , non per defectum ipsi justitiæ vindici.

Dist. maj. prop. Pœna est materia propria justitiæ vindicis respectu actoris cujus est emolumentum seu lucrum , *C. maj. prop.* Respectu ipsius fontis cujus est damnum seu detrimentum , *N. maj. prop.* Porro crudelitas in judice est quidem vitium justitiæ contrarium respectu ipsius fontis cui fit injuria , proindèque crudelitas in judice non est justitiæ contraria propter excessum , sed propter defectum materiæ ipsius.

Actor , dicitur ille qui jus habet ad pœnam reo infligendam ; si non per se , saltem per judicem.

Pœna verò illa , non est materia justitiæ vindicis respectu rei seu fontis , quia non est ejus emolumentum seu lucrum , quia non habet jus ad pœnam solvendam , ut per se constat.

C O N C L U S I O.

Virtutes Cardinales sunt inter se connexæ.

Nam illæ virtutes sunt inter se connexæ , quæ non possunt separari à se invicem , nec sine se invicem existere ; atqui quatuor virtutes Cardinales non possunt separari à se invicem , nec sine se invicem existere ; Nam in exemplum fit justitia , atqui nemo erit justus nisi sit prudens , fortis & temperans ; nam vel pecuniâ , promissis , minis vel vino posset corrumpi ; ergo virtutes Cardi-

nales sunt inter se connexæ.

Obj. Quæ distinguuntur realiter possunt à se invicem separari, atqui virtutes Cardinales distinguuntur realiter, ergo possunt à se invicem separari.

N. min. prop. Nam virtutes Cardinales dicuntur connexionem inter se, & ad sese invicem relationem habent.

Inst. probando min. Ea distinguuntur realiter, quæ habent distincta objecta formalia, distinctaque officia; atqui virtutes Cardinales habent distincta objecta formalia, distinctaque officia; ergo virtutes Cardinales distinguuntur inter se.

Dist. maj. prop. Ea distinguuntur realiter, quæ habent distincta objecta formalia, si objecta formalia sint absoluta, *id est*, ab invicem libera & independentia, *C. maj. prop.* Si objecta sint relativa, *id est*, ab invicem dependentia, *N. maj. prop.* Porro virtutes Cardinales habent objecta formalia realiter distincta, sed illa objecta non sunt absoluta & independentia; sed sunt relativa, & à se invicem dependent. Pater & Filius, *v. g.* realiter inter se distinguuntur, nam absurdum esset dicere; Pater est Filius, vel Filius est Pater: tamen non possunt esse, nec concipi sine se invicem, quia ad se invicem relationem habent.

C O N C L U S I O.

Judex debet judicare secundum allegata & probata contra propriam scientiam.

Nam suppono, *v. g.* Petrum hesternâ die cœnavisse cum Paulo judice alicujus urbis, horâ, *v. g.* serotinâ octavâ, Latronesque occidisse Joannem eâdem horâ: ad Paulum judicem Petrus accusatur occidisse Joannem: atqui Paulus Judex debet Judicare hâc in hypothesi, & condemnare Petrum ad mortem secundum allegata & Proba-

Id est, secundum testimonia duorum aut trium hominum qui jurant à Petro occisum fuisse Joannem; quamvis ipsemet judex sciat contrarium; Nam persona publica debet uti mediis publicis; atqui judex est persona publica, media autem publica sunt allegata & probata seu testes; ergo judex debet judicare secundum allegata & probata etiam contrà propriam scientiam.

Obj. Ergo judex debet judicare contrà propriam conscientiam?

N. consequentiam: Et dico judicem debere abdicare munus judicis, consentiente tamen republicâ.

Obj. Judex scit contrarium, ergo potest absolute & remittere innocentem.

N. consequentiam. Quia Nemo potest esse judex & testis in eâdem causâ: Et judex quatenus judex debet judicare secundum allegata & probata, & ferre sententiam, ex Jure Civili.

Obj. Crimen est condemnare innocentem.

Dist. prop. Si innocentia sit publicè nota, *C. prop.* Si eam judex solus cognoscat, *N. prop.* Nam scientia judicis pro nihilo habetur nostrâ in hypothese; judex siquidem non potest agere personam testis simul, & judicis.

Obj. Ergo Pilatus fuit innocens condemnando JESUM?

N. consequentiam. Nam Pilatus debebat & poterat abdicare munus, & abstinere se à ferendâ sententiâ. Porro in nostra hypothese supponimus judicem qui neutrum facere possit.

D. Ubinam resident Fortitudo & Temperantia?

R. In Voluntate: Nam in eâ facultate resident Fortitudo & Temperantia ex quâ educuntur; atqui utraque Virtus educitur à voluntate; ergo in eâ resident tanquam in subjecto.

ACTUS FORTITUDINIS.

Sustinere nobilius est quàm aggredi; quia est actio fortior, ergo & nobilior.

Seipsum occidere propter mala hujus vitæ, non est actus Fortitudinis; quia, qui fortis est, miseras æquo animo patitur.

Seipsum occidere ad obsequendum Deo imperanti, est actus Fortitudinis; quia sustinere est, & aggredi pericula mortis quandò decet, & oportet.

Eligere mortem pro Religione, Justitiâ, Patriâ, Pudicitia, Parentibus & amicis; est actus Fortitudinis, quia est oppetere mortem & gloriosam & honestam.

Duellum privatum non est actus Fortitudinis; quia est iniquum, temerarium, arrogans, & jure ac meritò vetitum apud nostrates in Galliâ.

DE PROPRIETATIBUS

ACTUUM HUMANORUM.

D. **Q**uot sunt Proprietates actionum humanarum?

R. Duplex: Bonitas, quæ est conformitas cum rectâ ratione.

Et Malitia, quæ est difformitas à rectâ ratione.

D. Undenam repetuntur istæ Proprietates?

R. Proprietates actionum humanarum repetuntur ab objecto, fine & circumstantiis.

Objectum actionis, est id circà quod actio versatur.

Finis, est id propter quod fit actio.

Circumstantiæ, sunt ea quæ comitantur actionem, seu sunt conditiones quæ actionem afficiunt:

quas Rhetores septem numerant : Scilicet, *quis*,
quid, *ubi*, *quibus auxiliis*, *cur*, *quomodo*, *quando*,
 v. *Rhetoricam* p. 4.

Morales pro circumstantiis unico hoc utuntur
 axioma : *quidquid agant homines, intentio judi-*
cat omnes.

S P E C I E S

A C T I O N U M H U M A N A R U M.

D. **Q**uænam est differentia inter actionem
 humanam, & actionem hominis?

R. Quod actio humana fiat cum reflexione :
 v. g. Scribere : actio verò hominis fiat sine re-
 flexione : v. g. respirare.

D. Quid est voluntarium, liberum, naturale,
 violentum, coactum, involuntarium & necessa-
 rium?

R. Voluntarium, illud est quod fit à principio
 interno dependenter à perfectâ cognitione : v. g.
 amor Beatorum.

Liberum, quod est ab agente intellectuali, sed
 cum optione : undè omne liberum est voluntarium ;
 sed omne voluntarium non est liberum : v. g. amor
 Beatorum est voluntarius, sed non liber.

Naturale, illud est quod oritur à principio in-
 terno secundum appetitum naturalem, indepen-
 denter à cognitione ; v. g. infans respectu mali.
(une pomme.)

Spontaneum, quod oritur à principio interno
 dependenter ab aliquâ cognitione saltem imper-
 fecta : v. g. Equus ad avenam.

Violentum, fit à principio externo, nihil con-
 ferente, sed repugnante passio.

Coactum, est contrà inclinationem cognoscentis
 saltem imperfectè.

Involuntarium, quod est contrà inclinationem

perfectè cognoscentis : *v. g.* Detrusio hominis in carcerem.

Necessarium, quod est ab agente ad unum determinato.

D. Quænam est differentia inter necessitatem ; vim & coactionem.

R. In eo differunt, quòd vis & coactio dicant repugnantiam ; non autem necessitas : *v. g.* Beati amant Deum necessariò, sed non violenter nec coactè. *v. p.* 123.

D. Quotuplex est actio humana ?

R. Duplex : Elicita, quæ à voluntate immediate proficiscitur ; *ut*, amor & odium.

Et imperata, quæ est ab aliâ potentiâ, sed ex imperio voluntatis : *v. g.* motus manuum.

D E

ACTIONIBUS VOLUNTATIS,

D. **Q**uotuplicis sunt generis Voluntatis Actiones ?

R. Duplicis sunt generis : Aliæ prosecutivæ ; quæ circa bonum versantur.

Et aliæ averfativæ, quæ versantur circà malum fugiendum.

Actiones prosecutivæ voluntatis sex sunt : tres circà finem : scilicet volitio, intentio & fruitio.

Et tres circà media : nempe consensus, electio, usus.

Volitio, est simplex amor finis ; vocatur etiam velleitas.

Intentio, est efficax propositum finis.

Fruitio, est quies in possessione finis.

Consensus, est approbatio voluntatis mediòrum ab intellectu propositorum

Electio, est acceptatio mediì alicujus præ alio.

Usus,

Ufus, est actio voluntatis applicantis potentias sibi subditas ad mediorum executionem.

Additur & Consultatio, quæ est actio quâ mens inquirat media ad finem assequendum.

Exemplum Subjicitur.

Aliquem Equum mihi habere velim, *en Volitio* : oportet ut aliquem emam, *en intentio* : quem eligam ? istumne an illum ? alium ? quis mihi commodior ? *en deliberatio* ? ille & iste mihi placent, *en consensus* : malo tamen istum, *en electio* : volo ut in illum ascendam, *en usus* : illum de facto habeo, *en fruitio*.

DE PASSIONIBUS.

D. Quid est Passio Moralis ?

R. Est Actio appetitus sensitivi, orta ex imaginatione boni aut mali sensibilis, cum aliquâ corporis mutatione non naturali : v. g. qui ex quieto protinùs furens fieret.

Non est confundenda Passio Moralis cum Passione Categoricalâ, quæ est receptio. v. p. 71.

D. Quotuplex est Appetitus Sensitivus ?

R. Duplex : Concupiscibilis, qui versatur circa bonum aut malum sensibile, non habitâ ratione arduitatis.

Et Irascibilis, qui versatur circa bonum aut malum prout arduum.

D. Quot sunt Passiones in Appetitu Concupiscibili ?

R. Sex sunt Passiones in Appetitu Concupiscibili contrariè oppositæ ; scilicet amor, odium, desiderium, fuga, gaudium & tristitia.

D. Quot sunt Passiones in appetitu Irascen-

R. Quinque sunt ; Nempè spes , & desperatio , audacia , timor & ira.

Amor , versatur circà bonum , & abstrahit à præsenti & absenti : & duplex est , concupiscentiæ & amicitiae.

Odium , versatur circà malum sensibile , & abstrahit à præsenti & absenti : & duplex est , abominationis & inimicitiae.

Desiderium , versatur circà bonum sensibile , prout absens.

Fuga , versatur circà malum sensibile , prout absens.

Gaudium , circà bonum sensibile , prout præsens.

Tristitia , versatur circà malum sensibile , arduum , absens , repræsentedatum ut impossibile.

Spes , est Passio Appetitûs Irascentis circà bonum sensibile , arduum , absens , repræsentedatum ut possibile.

Desperatio , est Passio Appetitûs Irascentis circà bonum sensibile , arduum , absens , repræsentedatum ut impossibile.

Audacia , versatur circà malum sensibile , arduum , absens & repræsentedatum ut eluctabile.

Timor , versatur circà malum sensibile , sed repræsentedatum ut ineluctabile.

Ira denique , insurgit adversus malum sensibile , arduum & præsens : ergo sunt undecim Passiones , quia undecim modis appetitus irascibilis & concupiscibilis aut circà bonum aut circà malum versari possunt ; axioma : *Ab assuetis non fit Passio.* Quia habitus , qui difficilè eradicatur , fit ex assuetudine ; Passio verò citò transit : v. g. Pallor ex metu.

PARS TERTIA.
PHILOSOPHIÆ,
SEU
METAPHYSICA.

DE NOMINE ET DEFINITIONE
Metaphysicæ.

D. Q UÆRO à te ERUDITE CANDIDATE,
quid sit Metaphysica?

R. Quærit à me, MERITISSIMUS
EXAMINATOR, quid sit Metaphysica?

Respondeo, MERITISSIMO EXAMINATORI,
Metaphysica potest spectari duplici modo, vel se-
cundùm nomen, vel secundùm rem.

Metaphysica secundùm nomen, est vox Græca à
meta (meta) *suprà*, & *phusis* (phusis) *natura*, quia
Metaphysica tractat de rebus quæ sunt *suprà* mate-
riam & Physicam.

Metaphysica vocatur quoque *Ontologia*, quæ
vox etiam Græca est *sermonem de ente* significans.

Metaphysica definitur secundùm rem: Scientia
speculativa & sapientia quæ versatur *circà ens* qua-
tenùs ab omni materiâ abstractum.

D. Quisnam est finis Metaphysicæ?

R. Est cognitio entis ab omni materiâ ab-
stracti.

D. Quænam sunt objecta Metaphysicæ?

R. Objectum materiale Metaphysicæ, est ens reale.

Objectum formale, est abstractio entis ab omni materiâ.

Et objectum adæquatum, est ens quatenus est ab omni materiâ abstractum. Nam habet quatuor conditiones requisitas ad objectum adæquatum; scilicet unitatem, commensurationem, distinctionem & relationem.

Instituenda est probatio eodem modo, ac de objecto adæquato Philosophiæ in genere. v. p. 22. 23. mutando terminos qui objecta significant.

C O N C L U S I O.

Metaphysica est sapientia.

Nam illa disciplina est sapientia, quæ est cognitio rerum altissimarum per altissimas causas; atqui Metaphysica est cognitio rerum altissimarum per altissimas causas; Nam Metaphysica est cognitio entis ab omni materiâ abstracti, nempe tractat de Deo, de Angelo, de Animâ rationali, quæ quidem sunt res altissimæ: ergo Metaphysica est sapientia.

Obj. Scientia quæ tractat de rebus supernaturalibus non est pars Philosophiæ; atqui, Metaphysica, ex te, tractat de rebus supernaturalibus, scilicet de Deo; ergo Metaphysica non est pars Philosophiæ.

Dist. min. prop. Metaphysica tractat de Deo, ut autore naturæ, *C. min. prop.* ut autore gratiæ, *N. min. prop.* Itaque Deus potest spectari duplici modo, vel ut autor naturæ, vel ut autor gratiæ: Porro Metaphysica de Deo tractat ut autore naturæ, non verò ut autore gratiæ: ideòque Metaphysica vocari potest *Theologia naturalis*.

Obj. Sapientia propriè dicta cognoscit omnium rerum naturas; atqui Metaphysica non cognoscit omnium rerum naturas: alioquin forent inutiles

aliæ partes Philosophiæ; ergo Metaphysica non est sapientia propriè dicta.

Dist. maj. prop. Sapientia propriè dicta cognoscit omnium rerum naturas, secundum gradus communes à materiâ separatos, *C. maj. prop.* secundum gradus proprios & materiæ immerfos, *N. maj. prop.* Jam verò Metaphysica non cognoscit quidem omnium rerum naturas, seu quidditates secundum gradus proprios materiæ immerfos, eas verò cognoscit secundum gradus communes à materiâ separatos, videlicet secundum gradus substantiæ, accidentis & entis generatim.

Obj. Si Metaphysica esset sapientia, jam Philosophi Metaphysici essent sapientes; atqui permulti Metaphysici non sunt sapientes; ergo Metaphysica non est sapientia.

Dist. maj. prop. Si Metaphysica esset sapientia, jam Philosophi essent sapientes, sapientiâ generali, id est, cognoscerent in genere quid sit agendum fugiendumve, *C. Maj. prop.* Philosophi essent sapientes sapientiâ particulari & speciali, id est, agerent semper sapienter in singulis suis operationibus, *N. Maj. prop.* Porro iste actualis defectus non oritur à Metaphysica, sed à Metaphysicis, qui quamvis bonum cognoscant in genere, pessimè agunt in individuo actionis.

DE DIVISIONE

METAPHYSICÆ ET MATERIÆ.

D. Q Uotuplex est Metaphysica?

R. Duplex, Generalis quæ tractat de ente in genere, & vocatur *Ontologia*, ut diximus. p. 147.

Et Specialis seu Particularis, quæ tractat de speciebus & proprietatibus entis ab omni materia abstracti. Hæc Græcè vocatur *Pneumatologia*, id est,

Scientia quæ tractat de Deo, de Anima, de Spiritu.

D. Quotuplex est Materia?

R. Triplex; singularis, sensibilis, & intelligibilis.

Materia singularis est individuatio, v. g. Pauleitas, Petreitas.

Sensibilis, est objectum proprium alicujus sensus externi; v. g. color, odor, sapor.

Et Materia intelligibilis, est res quælibet dicens ordinem ad materiam physicam; quo sensu, v. g. Anima rationalis est materia affectivè, quia affectat corpus; sed non est materia in se & entitativè, quia non habet partes physicas.

D. Metaphysica abstrahit-ne ab omni materia?

R. Metaphysica abstrahit ab omni materia, scilicet singulari, sensibili & intelligibili.

Obj. Metaphysica tractat de Anima; atqui Anima est materia intelligibilis; ergo Metaphysica non abstrahit ab omni materia.

Resp. ad Minorem. Quamvis Metaphysica tractet de Anima, de ea præcisè non tractat tanquam informantem corpus, sed etiam prout est Substantia spiritalis & immortalis.

DE PRINCIPIIS COGNITIONIS.

D. Quid est principium cognitionis?

R. Est id unde aliquid cognoscitur; seu illud est quod inservit ad cognitionem alicujus rei.

D. Quotuplex est Principium cognitionis?

R. Duplex; simplex, quod unico vocabulo exprimitur; v. g. fumus respectu ignis. Dicitur etiam *Signum*, de quo in Logica, p. 75. 76.

Et complexum, quod pluribus effertur vocabulis, & est aliqua propositio integra.

D. Quotuplex requiritur conditio, ut aliqua

propositio sit primum cognitionis principium complexum?

R. Quatuor requiruntur conditiones.

Prima. Propositio debet esse universalissima.

Secunda. Debet esse ita clara, ut non egeat probatione.

Tertia. Debet esse indemonstrabilis.

Quarta. Debet cæteras demonstrare propositiones.

C O N C L U S I O.

Hæc Propositio, Quidquid evidenter percipitur, illud est certissimum, est primum cognitionis principium complexum.

Nam illa propositio est primum cognitionis principium complexum, quæ habet quatuor conditiones ut sit primum principium cognitionis complexum; atqui hæc propositio, *Quidquid evidenter percipitur, illud est certissimum*, habet quatuor conditiones ut sit primum cognitionis principium complexum; nam quatuor illæ conditiones sunt, ut propositio sit universalissima; ita clara, ut non egeat probatione; sit indemonstrabilis, & cæterarum propositionum demonstrativa; atqui talis est nostra propositio.

1°. Quidem est universalissima, quia constat terminis, quibus scilicet non dantur universaliores.

2°. Est ita clara, ut non egeat probatione; nam constat ex evidentia, quâ nihil est clariùs.

3°. Est indemonstrabilis, quia nulla est alia propositio prior nec universalior, quâ possit demonstrari.

4°. denique. Cæteras demonstrat propositiones; nam si quis, v. g. ex me quærat cur certus sim de ista propositione, *Ego cogito, ergo sum*; illi respondebo: Quia illud evidenter percipio; porro *quidquid evidenter percipitur, illud est certissimum*; ergo hæc propositio est primum cognitionis principium complexum.

Obj. Plerique, præsertim Peripatetici, admittunt pro primo principio istam Propositionem, *Impossibile est idem esse simul & non esse*; ergo tua est rejicienda.

Dist. Ant. Admittunt imprudenter & sine legitima ratione, *C. Ant.* Prudenter & cum legitimo fundamento, *N. Ant.*

Inst. Atqui admittunt etiam prudenter & cum legitimo fundamento; ergo nulla solutio.

Dist. Subsumptum. In rebus negativis, *C. Subf.* In positivis, *N. Subf.* Nam eorum propositio non habet quatuor supradictas condiciones, siquidem à nostra demonstratur esse veram, & reverà affirmantem, quamvis in ea termini sint infiniti, & negantes primo intuitu.

DE PRINCIPIIS REI.

D. **Q**uid est Principium rei?

R. Est id quod requiritur ad aliquod ens constituendum vel producendum.

D. Quotuplicis generis sunt principia Rei, seu Entis?

R. Duplicis sunt generis, intrinseca & extrinseca.

Extrinseca sunt ea quæ sunt extra naturam principii; & tria sunt, nempe agens, finis & exemplar.

Agens, est illud quod agit.

Finis, est illud propter quod agitur.

Exemplar, est illud ad cuius imaginem aliquid fit.

Principia intrinseca sunt ea quæ ingrediuntur naturam principii.

D. Quotuplicis sunt generis Principia intrinseca?

R. Duplicis sunt generis, physica scilicet & metaph. si a. Hæc Gradus Metaphysici vocantur.

Physica sunt ea que reverà à se invicem distinguuntur, v.g. materia & forma, Sic in homine corpus & anima.

Et Metaphysica, quæ à se invicem per mentem & virtualiter distinguuntur, non verò realiter, nec formaliter; v. g. animalitas & rationalitas in Petro, *ut videre est in Logica in Conclusionibus de Gradibus Metaphysicis. p. 61. 62. 63.*

D. Quot sunt præcipua Principia Metaphysica?

R. Novem sunt; scilicet actus & potentia, essentia & existentia, genus & differentia, natura, singularitas & entitas. *De quibus sigillatim dicendum est.*

DE ACTU.

D. Quid est actus?

R. Est perfectio quædam.

D. Quotuplex est actus?

R. Duplex, actus sui, qui per se subsistit, *ut Deus.* Et actus alterius, qui postulat esse in alio, v. g. rationalitas.

D. Quotuplex est actus alterius?

R. Duplex; Physicus, qui est in potentia, à qua divinitus saltem separari potest: v. g. anima à corpore.

Et Metaphysicus, qui ne divinitus quidem separari potest: talis est rationalitas respectu animalitatis in homine.

DE POTENTIA.

Q. Quid est Potentia?

R. Est aptitudo ad aliquid, seu capacitas alicujus rei.

Hæc Potentia non est confundenda cum Potentiis Moralibus. p. 126.

D. Quotuplex est Potentia?

R. Duplex; passiva, quæ est capacitas recipiendi: nam pati, *ut diximus*, est recipere.

Et activa, quæ est capacitas agendi.

Potentia passiva subdividitur in objectivam & in subjectivam.

Potentia passiva objectiva, est capacitas existendi in re nundum existente, sed melius possibilitas diceretur; v. g. potentia alterius mundi.

Duplex est possibilitas, primaria scilicet & secundaria.

Possibilitas rerum primaria repetenda est ab attributorum non repugnantia seu attributorum consensione; possibilis est, v. g. alter mundus, quia non repugnat quominus alter mundus existat; impossibilis verò est circulus quadratus, quia quadratura repugnat in idea circuli.

Possibilitas secundaria repetitur ab omnipotentia Dei, qui potest centum & mille, si voluerit, creare mundos, quia est omnipotens, & quia primo non repugnant.

Potentia passiva subjectiva, est capacitas rei jam existentis recipiendi aliquem actum in se.

Potentia passiva subjectiva subdividitur in Physicam & Metaphysicam.

Physica, est subjectum à suo actu reverà distinctum; v. g. corpus respectu animæ.

Et Metaphysica, est capacitas indistincta realiter à suo actu; v. g. genus respectu differentię.

Potentia tum activa, tum passiva duplex est: naturalis scilicet, & supernaturalis, seu, ut aiunt, obediencialis.

Naturalis, est ea quâ facimus vel recipimus aliquos actus nobis proportionatos.

Et obediencialis (quæ sic vocatur, quia creatura obedit ad nutum Dei) est ea quâ ad actus vel agendos, vel recipiendos nobis improporcionatos, id est, qui superant naturæ vires, elevamur; v. g. hac in vita anima potest videre Deum; quodquidem est merces Beatorum in altera.

CONCLUSIO.

Datur potentia obedientialis tùm activa, tùm passiva in quibusdam creaturis.

Nam dari potentiam obedientialem tùm activam tùm passivam, est posse vel facere actus, vel elevari ad actus creaturis improporcionatos, & qui excedant naturæ vires; atqui creaturæ possunt producere actus & recipere qui sint ipsis improporcionati, & qui excedant naturæ vires; v. g. Deus potest suscitare ex lapidibus filios Abrahæ: Aqua in Baptismo facit Christianum: Intellectus potest intuitivè videre Deum. Voluntas potest elicere actus amoris circà Deum: atqui hæc omnia superant naturæ vires, & sunt creaturis illis improporcionata: ergo datur potentia obedientialis tùm activa, tùm passiva in quibusdam creaturis.

Dico in quibusdam creaturis, ergo ne concludas indè dari potentiam obedientialem tùm activam, tùm passivam, *ut aiunt*, in quolibet ad quodlibet, *id est*, in quovis ente ad quoslibet effectus: Nam absurdum esset, v. g. ut Musca fieret Episcopus, & Evangelium prædicaret, dùm esset in statu Muscæ; quia Deus, ut summus omnium rerum arbiter & autor sapientissimus, non elevabit quasdam creaturas ad actus ad quos vel agendos vel recipiendos nullam habent dispositionem, quia illud repugnat.

Obj. Creatura non potest elicere actus naturæ suæ superiores; ergo non datur potentia obedientialis.

Dist. ant. Creatura non potest elicere actus naturæ suæ superiores, ex naturæ suæ, *C. ant.* Deo volente, *N. ant.* Nam anima rationalis (ut exempla in probatione allata prætermittam) potest recipere gratiam sanctificantem.

Datur in luto potentia obedientialis ad restituendum visum cæco nato: ergo datur potentia obedientialis tùm activa, tùm passiva.

DE CÆTERIS PRINCIPIS
Metaphysicis.

D. Quid est Essentia?

R. Est id quod est quid primum in re, & à quo cætera fluunt attributa: v. g. Rationalitas in homine. Essentiæ sunt ab æterno possibiles, sed ab æterno non existunt, quia singularia, cum existant, fuerunt creata.

D. Quid est Existentia?

R. Est id à quo res habet ut sit: Sic, ego habeo ab existentia quod sim: sicut habeo ab essentia quod sim homo.

D. Quid est Natura?

R. Est id à quo res habet ut sit talis simpliciter: ut, humanitas respectu hominis.

D. Quid est Singularitas?

R. Est determinatio naturæ ad tale individuum: Sic, Pauleitas est singularitas Pauli. Vocatur etiam differentia numerica, seu individuatio & materia singularis.

D. Quid est Entitas?

R. Est divisibilitas rei in multas partes integrantes: ergo Deus, v. g. & Angeli non habent entitatem propriè dictam, quia non possunt ita dividi.

D. Partes quotuplicis sunt generis?

R. Duplicis: Essentiales, & Integrales.

Partes essentiales sunt illæ, quibus per mentem sublatis, non ampliùs intelligitur essentia: v. g. Anima respectu hominis.

Et partes integrales, seu entitativæ, sunt illæ, quibus etiam sublatis per mentem, remanet essentia v. g. Brachium respectu hominis.

Genus est pars quâ quid convenit cum aliquo, seu est pars essentialis communior: v. g. Animalitas in homine, quia per ipsam homo convenit cum belluis.

Differentia, est pars essentialis distinctiva: v. g. Rationalitas in homine: quia homo distinguitur à cæteris entibus per rationalitatem.

De genere & differentia, vid. Logicam p. 52. 53.

DE CAUSIS.

Hic repetere juvat quid de definitione & divisione causarum dictum est in Philosophia, p. 25. 26.

Additur causa per accidens, quæ producit effectum præter intentionem: v. g. occisio amici loco feræ.

Causa materialis & causa formalis vocantur causæ internæ; sunt enim partes suorum effectuum.

Causa finalis, efficiens & exemplaris vocantur causæ externæ, sunt enim extrà suos effectus.

D. In quonam consistit causalitas causæ finalis?

R. Consistit in allectione: nam finis in tantum est causa, in quantum vi suæ bonitatis aliquem allicit ad agendum.

D. Duæ causæ simul possuntne esse totales?

R. Non possunt duæ causæ simul esse totales ad idem producendum, quia una daret quod altera negaret; sed vocantur causæ partiales & simultaneæ, concurrunt enim simul ad eundem effectum producendum, & eodem tempore: v. g. Duo equi jugales ad rhedam trahendam.

DE CAUSA EFFICIENTE.

D. **Q**uid est causa efficiens?

R. Est ea quæ producit effectum: v. g. Architectus respectu ædificii.

D. Quænam est ejus causalitas?

R. Est actio; quia per actionem causa efficiens influat in effectum.

D. Quotuplex est causa efficiens præcipua?

R. Duplex: Prima, quæ est independens, & à quâ cæteræ pendent: *ut*, Deus qui nullam habet causam essendi nec existendi; causam verò seu medium habet quo cognoscatur existere, nempe res creatas, per quas ejus existentia demonstratur à posteriori, *ut infra videre est*.

Et causa secunda, quæ pendet à primâ *v. g.* Res creatæ, quæ pendent à Deo qui est prima omnium causa, primum ens, primus motor, uno verbo, prima omnium causa.

D. Quid est causa principalis & instrumentalis?

R. Causa principalis, est ea quæ propriâ virtute causat.

Et causa instrumentalis, quæ causat alterius virtute: *v. g.* Calamus respectu scribæ.

Deus ut prima causa creat, conservat, concurrit & præmovet moraliter, non verò Physicè. De quibus omnibus ex ordine dicendum est.

DE CREATIONE.

D. Quid est creatio?

R. Est productio alicujus rei ex nihilo tùm sui tùm subjecti.

CONCLUSIO.

Datur Creatio.

Nam datur creatio si materia fuit creata; atqui materia fuit creata; nam illa materia fuit creata, quæ fuit producta ex nihilo; atqui materia fuit producta ex nihilo, si quidem nullum erat præjacentis subjectum; ergo datur creatio.

Et verò existit substantia creata: Nam si tùm materia tùm spiritus non essent producti per creationem, jam materia & spiritus essent à se, atqui

non sunt à se ; nam si essent à se essent independentes & æterni , & omni perfectionum genere donati ; atqui illud est falsum : nam materia est iners & passiva & indiget ab alio moveri , ergo à fortiori non habet à se ut existat ; ergo datur creatio.

Obj. Quod est æternum non fuit creatum ; atqui ex multis, materia est æterna , ergo non fuit creata.

R. N. min. prop. Reverà multi falsò asserunt materiam esse à se & æternam : verùm si esset à se esset perfectissima ; atqui illud in rei veritate & bonâ fide non potest concedi , ergo materia non est æterna.

C O N C L U S I O.

Impossibilis est creatura creatrix , id est , creatura non potest creare.

Nam attributum soli Deo congruum non potest competere creaturis ; atqui virtus creandi est attributum soli Deo congruum ; nam illa virtus est attributum soli Deo congruum , quod est virtus infinita ; atqui virtus creandi est virtus infinita ; nam illa virtus est infinita , quæ superat distantiam terminorum infinitam ; atqui virtus creandi superat distantiam terminorum infinitam ; nam *ab esse nihil , & ad esse ens* , est distantia infinita ; nam *non esse & esse* sunt termini à se invicem infinitè distantes , si quidem opponuntur contradictoriè ; atqui nulla potest dari oppositio major quàm oppositio contradictoria ; aliunde verò creatio est productio ex nihilo tum sui , tum subjecti , quæ soli Deo convenit ; ergo impossibilis est creatura creatrix.

Obj. Creatura potest creare entia sibi subordinata ; ergo est possibilis creatura creatrix.

Dist. Ant. Creatura potest creare , id est producere entia sibi subordinata & proportionata , ut causa instrumentalis , *C. Ant.* ut causa principalis , *N. Ant.* Porro creatura reipsâ producit effectus sibi proportionatos ut causa instrumentalis , non verò

ut causa principalis; creaturæ enim sunt in manu Dei, sicut vas in manu figuli.

DE CONSERVATIONE.

D. Quid est conservatio?

R. Est efficere ut res in suo esse permaneat.

D. Quotuplex est conservatio?

R. Duplex, directa, & indirecta.

Conservatio directa, est continuata rei production; v. g. dies directè conservatur à sole. *Hæc definitio pati videtur aliquid difficultatis; nam absurdum videtur dicere rem creatam creari singulis instantibus: Verùm transeat, cùm in Scholis fermè ab omnibus approbetur & accipiatur.*

Conservatio indirecta, est remotio corrumpentium; v. g. Medicina conservat indirectè, sanando corpus ægrum, quia removet ea quæ possunt ipsum penitus corrumpere.

CONCLUSIO.

Deus directè conservat creaturas.

Nam quod perfectissimo modo pendet à Deo, ab eo directè pendet in suo conservari; atqui creaturæ perfectè à Deo pendent; nam Deus habet in creaturam absolutum dominium: ergo creaturæ pendent à Deo in suo conservari.

Et certè: Quod ab aliquo essentialiter pendet in suo fieri, pendet & in suo conservari: atqui omnis creatura pendet essentialiter à Deo in suo fieri; ergo & in suo conservari: Nam si Deus non conservaret directè creaturam, in nihilum abiret ab instanti suæ creationis.

Obj. Opus perfectissimum non pendet ab opifice in suo conservari; atqui creatura est opus perfectissimum

simum, juxta illud Geneseos: *Deus vidit cuncta quæ fecerat, & erant valde bona; ergo creatura non pendet à Deo in suo conservari.*

Dist. Maj. prop. Quando opus non pendet essentialiter ab opifice in suo fieri, *C. Maj. prop.* Quando pendet, *N. Maj. prop.* Jam verò opus Dei est perfectissimum, sed essentialiter pendet à Deo in suo fieri, quo distinguitur opus Dei ab opere artificis creati, quod accidentaliter tantum pendet ab artifice; v. g. ædificium ab Architecto.

DE CONCURSU.

D. **Q**uid est Concurfus?

R. Concurfus secundum nomen, est curfus cum alio.

D. Quotuplex est Concurfus?

R. Sextuplex: Mediatuſ, immediatuſ, naturalis, ſupernaturalis, ſimultaneuſ & præuiuſ.

Concurfuſ mediatuſ, eſt largitio virtutis neceſſariæ ad operanduſ, v. g. Deus largiendo vim motricem, dicitur concurrere mediatè ad ambulationem.

Concurfuſ immediatuſ, eſt actualiſ influxuſ; v. g. cum Deus ſuſtentat ægrotuſ, dicitur concurrere immediatè ad ambulationem ægroti.

Concurfuſ naturalis, eſt auxiliuſ à Deo datum creaturiſ ad actioneſ naturaleſ: v. g. potentia peduſ vel manuſ movendi.

Supernaturaliſ, ille eſt concurfuſ qui conceditur ad actûſ ſupernaturaleſ, *id eſt*, qui ſuperant naturæ vires; v. g. actûſ Fidei, Spei & Charitatiſ.

Concurfuſ ſimultaneuſ eſt influxuſ uniuſ cauſæ cum alia ad idem producenduſ: v. g. Duo equi ſimul ad trahendam rhedam.

Concurfuſ præuiuſ ille eſt qui antevertit actionem creaturæ, ſed meliùſ diceretur *Præcurfuſ*.

CONCLUSIO.

Deus immediatè concurrit cum creaturis ad singulas earum operationes.

Nam quæ ab aliqua causa dependent essentialiter ut operentur, ea egent immediato Dei concursu, sicut quæ pendent ab aliqua causa essentialiter ut existant, ea egent continuato illius causæ conservantis influxu; atqui creaturæ essentialiter pendent à Deo ut operentur: tum quia non minùs creaturæ essentialiter pendent à Deo ut operentur, quàm ut existant & conserventur; atqui res creatæ pendent essentialiter à Deo ut existant & conserventur; ergo & ut operentur, siquidem *Deus operatur omnia in omnibus.*

Et certè, Deus est causa prima, & creaturæ causæ secundæ; atqui causæ secundæ non possunt agere sine prima; secundùm movens sine primo movente: ergo Deus immediatè concurrit cum creaturis ad singulas earum operationes.

Obj. Si Deus concurreret ad omnes & singulas creaturarum operationes, esset reus scelerum quæ causæ secundæ committunt: atqui Deus non est reus scelerum; ergo Deus non concurrit ad omnes & singulas creaturarum actiones.

Dist. Maj. prop. Si Deus concurreret ut causa particularis & determinans, *C. Maj. prop.* Si Deus concurreret ut causa universalis & per aliam determinata, *N. Maj. prop.* Porro Deus concurrit ad omnes & singulas creaturarum actiones ut causa universalis, & determinata per causam secundam, ideòque non est reus scelerum quæ committunt causæ secundæ.

Inst. Qui liberè concurrit, non est ab alio determinatus, sed à se ipso; atqui Deus concurrit liberè; ergo non concurrit ut determinatus ab alio.

Dist. Maj. prop. Non concurrit ut determinatus ab

alio determinatione physicâ & ineluctabili, C. Maj.
prop. Morali determinatione & eluctabili, N. Maj.
prop. Quamobrem Deus non concurrit quidem ut
 determinatus physicè, bene autem moraliter & ob-
 jectivè, quatenùs videns in creatura necessitatem
 & indigentiam sui concursus immediati, statuit
 e in ea concurrere, quoties ad agendum erit pa-
 rata. Nam creatura ut causa secunda habet virtu-
 tem completam ad agendum, non verò ut causa
 prima & independens; quod falsò contendebat Du-
 randus Episcopus Aniciensis.

DE PRÆMOTIONE

seu

PRÆDETERMINATIONE.

D. **Q**uid est Præmotio seu Prædeterminatio?
 R. Præmotio est applicatio unius causæ
 ab alia.

D. Quotuplex est Præmotio?

R. Duplex; una generalis, & altera specialis.

Præmotio generalis, est inclinatio in bonum uni-
 versim: v.g. omnia bonum appetunt.

Præmotio specialis est inclinatio in bonum parti-
 culare.

D. Quotuplex est Præmotio specialis?

R. Præmotio specialis subdividitur in Præmo-
 tionem Moralem, & in Præmotionem Physicam.

Moralis Præmotio specialis, est applicatio unius
 causæ ab alia, quæ fit hortatoriè, & cui causa se-
 cunda prædeterminata potest resistere.

Physica Præmotio specialis, ea est quâ prima
 causa secundam ita applicat ad agendum, ut causa
 secunda non possit resistere: sic calamus à manu
 scribentis determinatur.

C O N C L U S I O.

Deus causas secundas præmovet moraliter.

Nam ille causas secundas præmovet moraliter specialiter ad actus bonos supernaturales, qui operatur in nobis velle & perficere, sine quo non sumus sufficientes cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, & à quo omnis nostra sufficientia est; sine cujus auxilio nemo potest venire ad Deum; atqui ex scripturâ sacrâ tales sumus respectu Dei; ergo Deus causas secundas præmovet moraliter specialiter ad actus bonos supernaturales.

Deus nos præmovet ad bonum universim, quia voluntas ab eo recipit inclinationem quamdam naturalem, & congenitam ab bonum; sicut odio habet malum ut malum.

Obj. Si causa secunda posset resistere Deo moraliter præmoventi, Deus aliquid frustrâ faceret; atqui Deus nihil facit frustrâ; ergo causa secunda non potest resistere Deo etiam moraliter præmoventi.

R. N. Maj. prop. Et Dico Deum frustrâ non præmovere moraliter creaturas respectu sui; Deus enim non tollit libertatem causæ secundæ, quæ Deo moraliter præmoventi non solum potest resistere, sed etiam aliquando resistit; undè pacem nemo habet; juxtâ illud, *quis ei restitit, & pacem habuit?*

C O N C L U S I O.

Non Datur Præmotio Physica.

Nam ea Præmotio non est admittenda, quæ est inutilis ad actus creaturarum: impossibilis ad malos, & noxia liberis: atqui Præmotio Physica est inutilis ad actus creaturarum; impossibilis ad malos, & noxia liberis.

Primò quidem Præmotio Physica est inutilis

ad actus creaturarum; Nam Præmotio Physica est inutilis ad actus determinandos, ad quos creatura aliundè determinatur; atqui creatura aliundè determinatur; Nam creatura vel est libera, vel necessaria; si libera est, determinatur à suâ libertate contradictionis: si verò est necessaria, determinatur per suam naturam & condiciones ad agendum prærequiritas; ergo Præmotio Physica est inutilis.

Deindè, Præmotio Physica est impossibilis ad actus malos, nam faceret Deum autorem & reum omnium scelerum: Nam ille autor & reus est sceleris, qui sine debito ex parte sui, & sine exigentia ex parte alterius Physicè determinat alium, Physicè impellit ad exercitium peccati, ne de peccato quidem cogitantem instigaret; atqui Deus, positâ Præmotione Physicâ, determinaret, impelleret & instigaret creaturam ad peccatum ne de peccato quidem cogitantem; ergo impossibilis est Præmotio Physica ad actus malos; & est injuriosa Deo.

Denique, Præmotio Physica est noxia liberis; Nam tolleret indifferentiam activam ex parte potentia; nam ea præmotio tollit indifferentiam, quæ Physicè & ineluctabiliter determinat ad agendum: atqui Præmotio Physica Physicè determinat & ineluctabiliter; ergo est noxia libertati, facit Deum autorem peccati & est inutilis; ergo non solum non est admittenda, sed prorsus rejicienda, invitis Thomistis.

Obj. Secundum movens debet moveri à primo; sicut baculus à manu; atqui baculus à manu Physicè præmovetur antequam movet, v. g. lapidem: ergo secundum movens præmovetur Physicè à primo.

Dist. maj. prop. Secundum movens movetur à primo, ut baculus à manu, *id est*, secundum movens pendet à primo in movendo, ut baculus à manu, *C. maj. prop. id est*, secundum movens Phy-

sicè applicatur ad agendum, ut baculus à manu, *N. maj. prop.* Aliàs sicut baculus præmovetur à manu præmotione locali, ita secundum movens præmovetur à primo Præmotione locali, quod falsum est etiam ex adversariis.

Obj. Si creatura vel à suâ libertate, vel à suâ naturâ determinaretur, idem simul esset in actu & in potentiâ, falsum consequens, ergo & antecedens.

Dist. maj. prop. Idem esset simul in actu & in potentiâ sub diversâ ratione, *C. maj. prop.* Sub unâ & eâdem ratione, *N. maj. prop.* Jam verò idem quidem non potest esse simul in actu & in potentiâ sub eâdem ratione, potest verò esse sub diversâ, esse in actu primo, & in potentiâ ad actum secundum, habere actum primum, & nondum habere actum secundum.

Obj. Non magis Deus esset autor peccati ex eo quòd determinaret ad exercitium peccati, quàm est autor peccati & reus, ex eo quòd determinet ad individuum peccati; atqui Deus non est autor peccati determinando ad individuum; ergo nec determinando ad exercitium peccati.

N. maj. prop. & paritatem. Ratio disparitatis est, quòd individuum peccati non fundet reatum & imputationem; at verò exercitium, modus & species peccati fundent utrumque.

Individuum peccati, est circumstantia Physica non moralis, *hoc est*, impertinenter se habet ad peccatum ut peccatum est; quemadmodum percutere manu dextrâ aut sinistrâ, circumstantia est Physica, non moralis.

Undè sequitur Deum determinantem ad peccati individuum non esse reum peccati, sed determinantem ad exercitium fore reum peccati: Nam peccatum, ut notum est, imputatur ratione exercitii, modi & speciei. Porro impium est dicere Deum ad tria hæc ultima determinare.

DE PROPRIETATIBUS ENTIS SIMPLICIBUS.

D. Quid est Proprietas?

R. Est attributum quod cum re reciprocatur, nec tamen est de ejus essentiâ, sed ab eâ fluit; v. g. Docilitas in homine quæ fluit à rationalitate; nam canis improprie dicitur docilis.

D. Quot sunt Entis Proprietates?

R. Duplicis sunt generis: scilicet simplices & complexæ.

Proprietates simplices, sunt illæ quæ unico exprimuntur vocabulo.

Et Proprietates complexæ, sunt illæ quæ pluribus vocabulis exprimuntur sub particulâ disjunctivâ *vel*.

Proprietates simplices duplicis sunt generis: scilicet primariæ & secundariæ.

Proprietates simplices primariæ, sunt illæ ex quibus secundariæ oriuntur, & tres sunt; unitas, veritas & bonitas.

Proprietates simplices secundariæ, sunt illæ quæ oriuntur à primariis, & duæ sunt: intelligibilitas, quæ à veritate, & appetibilitas, quæ à bonitate venit.

Unitas, est indivisio in se, & divisio à quâlibet aliâ re. v. *Logicam* p. 49. 50.

Veritas, est conformitas cum re significatâ v. g. *Saturæ cum Prototypo*: Hæc vocatur veritas *Signi*.

Veritas verò entis, est conformitas rei cum suis principiis.

Bonitas, est perfectio quædam, sicut duplex est Bonum, ut vidimus in *Morali*, absolutum scilicet & relativum, sic duplex est bonitas, absoluta scilicet & relativa.

Bonitas absoluta, est proprietas, quâ ens est

bonum in se : talis est Deus.

Bonitas relativa, est proprietas, quâ ens est bonum alteri : *v. g.* Medicina respectu corporis ægri.

D. Quid est Perfectum?

R. Perfectum, est res cui nihil deest, & quæ per se bona est essentialiter *v. g.* Solus Deus; scriptum est enim; *nemo bonus nisi solus Deus.*

PROPRIETATES ENTIS *complexæ.*

D. Quot sunt proprietates entis complexæ.

R. Duæ sunt : scilicet necessarium *vel* contingens : Idem *vel* diversum : quæ exprimuntur, *ut dixi*, sub particulâ disjunctivâ *vel.*

D. Quid est necessarium?

R. Illud est, quod aliter esse non potest : *v. g.* Deus.

D. Quotuplex est necessarium?

R. Duplex : Absolutum, quod, nullâ factâ hypothesi, est tale & necessarium : talis est solus Deus.

Et Hypotheticum, quod factâ aliquâ hypothesi seu suppositione, aliter esse non potest. Hoc ultimum subdividitur in necessarium simpliciter, & necessarium secundum quid.

Necessarium simpliciter, illud est, quod, factâ aliquâ hypothesi, aliter esse non potest : *v. g.* Vicus ad vivendum est simpliciter necessarius.

Necessarium secundum quid, est illud sine quo res potest esse, sed non ita benè : *v. g.* Equus ad faciendum iter, qui absolutè non est necessarius, sed perutilis.

D. Quid est contingens?

R. Contingens, est illud quod aliter esse potest : *v. g.* Vestis; nam valdè est indifferens an homo habeat vel vestem nigram, vel vestem albam.

D. Quid est identitas, & diversitas?

R. Identitas, est convenientia in naturâ : *v. g.*

Joannes

Joannes & Jacobus habent eandem identitatem, quia conveniunt in naturâ, scilicet humanâ.

Diversitas verò, est disconvenientia in naturâ : v. g. Paulus & Bucephalus sunt diversi ; nam in naturâ disconveniunt ; siquidem Paulus habet naturam humanam, Bucephalus verò naturam equinam.

DE SPECIEBUS ENTIS.

D. Quid est Ens ?

R. Est id quod est extrâ merum nihil.

D. Quomodo Ens dividitur ?

R. In reale & rationis : nam quodlibet ens vel est in mente vel extrâ mentem : si ens sit in mente, est ens rationis ; si sit extrâ mentem, est ens reale : ergo ens rectè dividitur in ens reale & in ens rationis.

D. Quomodo subdividitur ens reale ?

R. Ens reale subdividitur vel in completum vel in incompletum : nam vel ens postulat ingredi compositionem alterius, vel non postulat ; si ens reale postulat ingredi compositionem alterius, est ens incompletum v. g. Anima. Si non postulat, est completum : v. g. Angelus : ergo ista subdivisio est recta.

Ens reale dividitur etiam in substantiam & accidens : substantia in corpoream seu Physicam ; & in spiritalem seu Metaphysicam.

Substantia, est ens per se subsistens, *id est*, quod non indiget subiecto ut existat, v. g. Angelus.

Substantia Physica, est ea cujus partes realiter inter se distinguuntur : v. g. Materia & forma, corpus scilicet & anima respectu hominis.

Substantia Metaphysica, est ea cujus partes realiter non distinguuntur : v. g. Partes animæ, scilicet genus & differentia, quæ sunt partes Metaphysicæ in ejus definitione.

D. Quid est accidens?

R. Est ens alteri inhærens; *id est*, quod non potest existere naturaliter sine subiecto: *v. g.* inflexio digiti. Quantitas in materiâ. *v. Logicam p. 55.*
De divisione accidentis.

C O N C L U S I O.

Dantur accidentia Physica & absoluta, realiter distincta à substantiis, sed hoc fit divinitus.

Nam accidentia Physica sunt accidentia realiter separabilia à substantiis quarum sunt accidentia; atqui dantur accidentia realiter separabilia à substantiis quarum sunt accidentia; nam in sacramento altaris post factam consecrationem supersunt species panis & vini, ut definitum est à Concilio Tridentino contra Calvinum & Lutherum, *Sessione 13. c. 2.* & à Concilio Constantiense contra Joannem Wiclef: atqui species illæ sunt vera accidentia Physica & absoluta: nam non sunt substantiæ, nam tota substantia panis & vini convertitur in Corpus & Sanguinem Christi; neque sunt accidentia modalia, quia modus non potest existere sine subiecto; *v. g.* Inflexio digiti sine digito. Et præterea jam non est subiectum propter Transsubstantiationem: ergo sunt accidentia Physica & absoluta realiter distincta à substantiis virtute Consecrationis.

Obj. Accidentia panis & vini reverà non supersunt post Consecrationem, si solæ remaneant apparentiæ seu species; atqui solæ apparentiæ remanent, porro species non sunt veritas; ergo non supersunt accidentia.

Dist. maj. prop. Si remanent solæ apparentiæ accidentium, *C. maj. prop.* Si remanent solæ apparentiæ substantiarum, *N. maj. prop.* Jam verò post Consecrationem panis & vini remanent quidem solæ apparentiæ substantiarum, non autem eorum veritas, quia videntur quidem substantiæ panis &

vinum remanere, cum tamen non remanent: at verò non remanent solæ apparentiæ accidentium, sed etiam eorum veritas; nam ubi Concilium Tridentinum docet remanere solas species; ibi Concilium Constantiense tradit remanere vera sine subiecto accidentia.

DE SUBSTANTIA, SUPPOSITO ET PERSONA.

D. Quid est Substantia?

R. Est ens per se subsistens; *id est*, quod non indiget subiecto ut existat: v. g. Angelus.

Substantia dividitur in completam, quæ habet naturam integram, & quæ non indiget ingredi compositionem alterius: v. g. Homo.

Et in incompletam, quæ est pars substantiæ aliqujus completæ: v. g. Anima.

D. Quodnam est ultimum complementum substantiæ?

R. Est illud quod eam reddit incommunicabilem tanquam supposito: vocatur etiam subsistentia, hypostasis, suppositivitas & personalitas: *quæ voces sunt synonymæ.*

Humanitas Christi, non habet propriam subsistentiam; quia unitur alteri supposito, putà Verbo Divino.

D. Quid est suppositum?

R. Est substantia singularis completa per se subsistens.

D. Quid est persona?

R. Est intellectualis naturæ substantia incommunicabilis.

Subsistentia propriè dicta, simul cum naturâ substantiali, constituit suppositum; cum naturâ verò intellectuali, constituit personam. *Omnis persona est suppositum, sed non vice versâ.*

D. Quid est substantia spiritalis?

R. Est ea quæ nec includit nec affectat materiam : v. g. Deus & Angelus. *Quamvis anima affectet corpus, abstracta ab eo considerata, dicitur etiam substantia spiritalis.*

D. Quid est substantia corporea?

R. Est objectum Physicæ, v. g. corpus naturale quatenus naturale est.

D E D E O.

D. Quid est Deus?

R. Deus, est ens à se. *Ens*, est genus in definitione; & *asseitas* tenet locum differentię: ergo Deus, quamvis sit infinitus entitativè propter suas omnes perfectiones, Logicè tamen definitur, & cum habeat omnes condiciones requisitas ut sit in Categoriâ substantię, in eâ directè ponitur ut individuum. *vid. Logic. p. 65.* nec dicas idè Deum esse imperfectum, nam qui Logicè definitur agnoscit perfectiones, scilicet genus & differentiam, quæ sunt attributa seu principia interna Metaphysica. *vid. supra p. 65.*

Asseitas, est quid primum in Deo, fons & radix omnium Dei perfectionum seu attributorum tùm absolutorum, tùm relativorum, *ut aiunt Theologi*, tùm majorum, tùm minorum. Et per asseitatem Deus distinguitur ab omnibus cæteris entibus, sicut convenit cum illis ex eo quòd sit ens.

Asseitas significat independentiam in Deo, sicut *inalietas* significat dependentiam in creaturis: ergo per asseitatem ne credas quòd Deus seipsum fecerit, sed à se significat Deum non esse ab alio, proindèque Deum esse perfectissimum, & in se omnes omninò continere perfectiones.

Deus consideratur à Metaphysicis ut Autor naturæ, & ut ens abstractum ab omni materiâ. Nam

Deus ut Autor gratiæ est objectum Theologiæ.

Deus nullam habet causam, non quidem finalem, exemplarem aut efficientem, quia ipse est finis ultimus, primum exemplar & primus opifex cæterorum omnium; non habet etiam causam materialem, quia Physicè & realiter non componitur, sed Metaphysicè quia habet genus & differentiam. Quamvis membra Deo tribuantur, illud fit metaphoricè, nam Deus est simplex Physicè, *id est*, non habet materiam neque formam.

DE ATTRIBUTIS DIVINIS.

Attributa Dei sunt ejus perfectiones.

Attributa Dei sunt vel absoluta, quæ sine se invicem definiri possunt, ut immutabilitas, æternitas, immensitas; vel sunt relativa, quæ sine se invicem definiri non possunt, dicunturque Notionalia, quales sunt Paternitas, Filiatio, Spiratio activa & passiva, quæquidem à se invicem realiter distinguuntur, quia habent oppositionem relativam.

Absoluta sunt communia, & eadem in tribus Personis, virtualiter tantum distinguuntur inter se; non item relativa. Tres illæ Personæ sunt Pater, Filius, & Spiritus Sanctus; sed hi tres unum sunt, *ex Apostolo*. Natura Divina non potest esse universalis, nam est indivisa in Personis.

Deus est infinitus, quia à nemine limitari potest ad certos perfectionum gradus, est enim omnino independens.

Deus est immutabilis, nullam enim potest acquirere novam perfectionem, nec veterem deperdere, cum ex natura sua sit infinite perfectus in omni genere.

Deus est æternus, tum à parte ante, tum à parte post; *id est*, nullum habuit principium, nec finem habebit.

Deus est immensus, nam *in ipso vivimus, move-*

mur & sumus; ergo ubique gentium est Immen-
tas Divina, quæ ad unum certum locum non po-
test limitari.

Deus est summè bonus, nam est summè perfec-
 tus, & nemo bonus est nisi solus Deus.

Cætera Dei attributa ad Theologos remittimus,
sicut & Scientiam Mediam, Visionis & simplicis In-
telligentiæ: tamen non abs re erit studere in Codici-
bus Professoris Sententiæ.

DE EXISTENTIA DEI.

1°. Hæc propositio, *Deus existit*, est per se nota
 quoad se; quia existentia Dei est indemonstrabilis
 à priori seu per causam, quia Deus non habet
 causam existendi; & attributa essentialia à priori
 sunt indemonstrabilia, quia nihil habent prius.

2°. Hæc propositio, *Deus existit*, non est per se
 nota quoad nos; quia ex prima & rudī terminorum
 apprehensione sine discursu non cognoscitur: Epi-
 curus enim & alii existentiam Dei negantes, appre-
 hendunt terminos istos, *Deus & existentia*; verum
 quia non utuntur legitimo discursu, non cognos-
 cunt Deum existere; ergo hæc propositio, *Deus*
existit, non est per se nota quoad nos.

3°. Cartesius nititur existentiam Dei demonstra-
 re quatuor rationibus, quarum duæ priores petun-
 tur à dependentia & conservatione creaturarum à
 Deo; suntque ipsi cum cæteris Philosophis com-
 munes. Duæ verò posteriores sunt ipsi propriæ &
 particulares, *inquiunt ejus Discipuli, quanquam*
propositæ multoties ab Angelico & Subtili Doctore.

4°. Existentia Dei non potest demonstrari à
 priori; nam demonstratio à priori, est demonstra-
 tio effectus per causam; atqui Deus nullam habet
 causam, siquidem ipse est prima omnium causa;
 ergo existentia Dei non potest demonstrari à priori.

5°. Existentia Dei Physicè demonstratur, scili-

et per admirabilem totius hujusce mundi machinæ dispositionem & ordinem.

6°. Existentia Dei moraliter demonstratur; nulla quippe est gens, nulla natio, licet barbara, quæ Deum non agnoscat.

Et etiam per ideam innatam cognoscimus Dei existentiam, & per Fidem. Verum, omiſſis cæteris rationibus, hæc sequens demonstratio à posteriori & Metaphysica quærentibus Examinatoribus fiet satis.

C O N C L U S I O.

Existentia Dei potest demonstrari à posteriori.

Nam illud potest demonstrari à posteriori, quod habet effectum necessariò & evidenter connexum; atqui Deus habet effectum necessariò & evidenter connexum; nam ut Deus habeat effectum necessariò & evidenter connexum, satis est quod omnis creatura necessariò & evidenter connexa sit cum Deo; atqui omnis creatura necessariò & evidenter connexa est cum Deo: nam effectus universalissimus est necessariò & evidenter connexus cum causa universalissima; atqui creatura est effectus universalissimus, siquidem nullus potest excogitari universalior; & Deus, ut per se patet, est causa universalissima; ergo omnis creatura, quatenus præcisè creatura, habet necessarium & evidentem nexum cum Deo qui est causa universalissima; ergo existentia Dei potest demonstrari à posteriori: & verum est hoc Enthimema, *Creaturæ existunt, ergo existit Deus Creator. Quamobrem invisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiternaque ejus Veritas & Divinitas*, inquit Scriptura.

Et certè, nomine Dei intelligitur Ens necessarium, id est, in omni genere perfectissimum; atqui existit Ens necessarium; nam vel existit Ens necessarium, vel omnia entia sunt contingentia, inter necessarium enim & contingens nullum datur medium;

atqui omnia entia non sunt contingentia; *ex definitione*, essent simul & non essent, quod manifestam involvit contradictionem. Porro supponamus, v. g. omnia entia esse, jam non erunt contingentia, siquidem quod existit jam non est contingens. At si supponamus omnia entia non esse, jam non poterunt existere: nam vel à se existerent, vel ab alio: atqui neutrum dici potest: Primò quidem non existent à se, nemo enim sibi dat existentiam. Secundò non erunt ab alio, supponimus enim nullum esse ens, à quo sortiri possint existentiam: ergo existit Ens necessarium. Porro illud Ens necessarium est Deus; ergo existit Deus.

Obj. A contingenti ad necessarium non valet consequentia: ergo tua demonstratio nulla est.

N. Ant. Econtra, si datur ens contingens, ergo datur ens necessarium; siquidem est impossibile omnia entia esse contingentia, nam essent simul & non essent, cum contingens definiatur, id quod potest esse vel non esse. *Et verò*, consequentia existentiae entis necessarii ex eo quòd omnia entia non sint contingentia, saltem tam bona est quàm hæc, v. g. Omnes propositiones non sunt falsæ, ergo existit aliqua propositio vera.

Obj. Infinitum non potest demonstrari à finito; ergo Deus qui est infinitus non potest demonstrari à creaturis quæ sunt finitæ.

Dist. Ant. Adæquatè, *id est* perfectè, infinitum non potest demonstrari à finito, *C. Ant.* inadæquatè seu modo intellectui proportionato, *N. Ant.* Porro intellectus, cum sit facultas universalissima potest versari circa existentiam Dei & ejus attributa licet infinita, discurrendo nempe per existentiam rerum naturalium creatarum.

Obj. Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus: ergo Deus non existit.

R. Insipientes, Athæi, homines pessimi possunt dicere ore tenus non verò corde nullum esse

Deum; Verùm indè non sequitur quòd Deus non existat.

C O N C L U S I O.

Unicus est Deus.

Nam si plures essent Dii, unusquisque propriam haberet perfectionem, propriam differentiam, quàm cæteri carerent, aliàs non distingueretur ab illis: atqui illud est impossibile; si enim cæteri carerent illâ perfectione non essent Dii, quia non continerent omnes omninò perfectiones; ergo impossibiles sunt plures Dii.

Et certè. Si essent plures Dii, eorum numerus vel finitus esset vel infinitus; atqui neutrum dici potest; primò quidem non esset finitus, quia nullam haberet causam à quâ finire ac limitari posset; secundò, non esset quoque infinitus, quia numerus actu infinitus, præsertim Deorum, impossibilis & inutilis est; ergo non sunt plures Dii.

Dices. Sunt tres Personæ in unâ & eâdem Naturâ Divinâ: ergo possunt esse plures Naturæ Divinæ in unâ & eâdem Personâ.

N. consequentiam & paritatem. Ratio disparitatis est, quia una & eadem Natura Divina propter infinitam fœcunditatem fundamentum est triplicis Personæ: at verò una & eadem Persona licet infinita, nequit esse fundamentum multiplicis naturæ: natura enim est quidem fundamentum substantiæ; substantia verò non potest esse fundamentum naturæ.

Obj. ex scripturâ: Vos Dii estis, & filii Altissimi: ergo sunt plures Dii.

Dist. ant. Vos Dii estis, metaphoricè & improprie, id est, Excellentes quatenus opera Altissimi, *C. ant.* Vos Dii estis reverà & proprie, id est, continentes in vobis omnes omninò perfectiones sicut & Deus in se continet, *N. ant.* ergo, *N. conseq.*

D E A N G E L I S.

D. **Q**uid est Angelus ?

R. Est substantia spiritalis completa & Creata.

Secundùm nomen est vox Græca ab ἀγγέλλω, (*Angello*) mitto, annuntio; ergo Angelus est nuncius.

D. Existunt ne Angeli ?

R. De fide est: Nam Deus mandavit Angelis suis de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis. Et pluribus aliis scripturæ locis probatur existentia Angelorum, qui corpore, quamvis ita pingantur, carent; Deo tamen volente multi multis apparuerunt sub figurâ humanâ.

D. Quandonam creati sunt Angeli ?

R. Fortassè quando Deus dixit *fiat lux*: Nam nihil habemus certi de die eorum creationis, nec de eorum numero. Multi sunt ordines Angelorum, inter quos numerantur, Seraphini, Cherubini, Troni, Dominationes, Virtutes, Potestates, Principatus, Archangeli, &c.

D E A N I M A.

D. **Q**uid est Anima ?

R. Anima, est substantia spiritalis cogitans creata & incompleta.

D. Quotuplex est Anima ?

R. Triplex distinguitur; Rationalis, Sentiens & Vegetans.

Rationalis suprâ definita, rectè describitur, primum principium quo vivimus, sentimus, loco movemur & intelligimus.

Anima Sentiens, est primum principium quo vivimus & sentimus.

Anima Vegetans, est primum principium quo vivimus tantum.

Anima seu Mens humana prout vult, voluntas dici consuevit: Et prout intelligit, vocatur intellectus, qui est activus & passivus sub diverso respectu; activus quando v. g. judicat; & passivus, dum aliundè suas recipit impressiones & ideas.

DE IMMORTALITATE ANIMÆ.

1°. Anima non est immortalis absolutè, nam Deus solus talis est, & ipse solus habet immortalitatem, *inquit scriptura.*

2°. Anima, sicut & Angelus, est immortalis hypotheticè, quia factâ hypothesi quòd existat, est extra moriendi periculum.

3°. Democrito, Epicuro & eorum Sectatoribus animi nostri ex fortuito atomorum ignearum concursu coaluerunt, & ex earumdem dissolutione corrumpendi sunt, proindeque naturâ suâ mortales sunt: quibus non assentitur Tullius, dicit enim animas simul cum corporibus non interire, *lib. de amicitia.*

4°. Stoicis Anima rationalis superstes quidem corpori manet ad aliquod tempus, sensim tamen debilitatur tandemque corrumpitur.

5°. Catholicorum non nullis animæ rationalis immortalitas Divinâ quidem fide certa est, sed nullâ ratione naturali demonstrabilis est.

6°. Ex eo quòd Anima sit spiritalis rectè colligitur eam esse immortalem; *ut probabitur.*

Itaque duplex est quæstio. 1^a. Utrùm Anima sit spiritalis. 2^a. Utrùm eadem Anima sit immortalis. Concluditur affirmativè.

CONCLUSIO.

Anima est Spiritualis.

Nam illa Substantia est spiritualis, cujus operationes sunt spirituales; atqui operationes animæ sunt spirituales: nam operationes illæ sunt spirituales quæ attingunt objecta immaterialia immateriali modo; atqui intellectiones, & volitiones attingunt objecta immaterialia, judicando scilicet & reflectendo attingunt rationes entium genericas & universalissimas; ergo anima est substantia spiritualis.

Obj. Pars totius Physici non est spiritualis; atqui anima est pars totius Physici, scilicet hominis; ergo Anima non est spiritualis.

Dist. maj. prop. Pars totius Physici, quod in se non complectitur actus Metaphysicos & est pure Physicum, *C. maj. prop.* Pars totius Physici quod in se includit actus Metaphysicos, *N. maj. prop.* Porro Anima est pars Metaphysica hominis, *id est*, est forma corporis quod simul hominem componit.

D. Anima estne æterna?

R. Anima est æterna à parte post, *id est*, non habebit finem: sed non est æterna à parte ante, quia habuit principium, scilicet Deum à quo creata fuit.

CONCLUSIO.

Anima est Immortalis.

Nam illud est Immortale quod non potest perire, atqui Anima non potest perire; Nam quidquid perit quatuor modis perit, vel dissolutione partium; vel per contrarium; vel defectu subjecti; vel defectu causæ conservantis; atqui nullo ex illis quatuor modis Anima potest perire.

Primò, Anima non potest perire dissolutione partium, quia non habet partes, scilicet Physi-

Secundò, non potest perire Anima per contrarium, quia substantiis nihil est contrarium.

Tertiò, Anima non potest perire defectu subjecti, quia Anima potest existere sine subjecto, v. g. Post mortem cum sit superstes corpori.

Quartò denique, Anima non potest perire defectu causæ conservantis, quia quæ Deus conservat in æternum conservat : ergo Anima est immortalis.

Obj. Quod habet partes potest perire; atqui Anima habet partes; ergo potest perire.

Dist. maj. prop. Quod habet partes Physicas potest perire, *C. maj. prop.* Metaphysicas, *N. maj. prop.* Porro Anima habet partes Metaphysicas, id est, genus & differentiam in definitione, sed non habet partes Physicas, v. g. materiam & formam.

Obj. Idem est interitus Jumentorum & Hominum, atqui jumenta morte pereunt; ergo & anima humana.

Dist. maj. prop. Idem est interitus quoad corpus, *C. maj. prop.* Quoad animam, *N. maj. prop.*

Obj. Anima est corruptibilis, ergo est immortalis.

N. ant. Nam quod est spiritale non potest corrumpi.

P. ant. Quod suscipit magis & minùs est corruptibile, atqui anima suscipit magis & minùs, ergo est corruptibilis.

Dist. maj. prop. Quod suscipit magis & minùs quoad partes intrinsecas est corruptibile, *C. maj. prop.* Quoad partes extrinsecas, *N. maj. prop.* Porro anima suscipit magis & minùs quoad partes extrinsecas, non verò quoad partes intrinsecas.

Inst. Atqui anima suscipit magis & minùs etiam quoad partes intrinsecas, ergo nulla solutio.

N. subsumptum. Nam partes intrinsecæ animæ

sunt cogitationes, intellectiones quæ quidem non suscipiunt magis nec minùs, sicut & partes extrinsecæ.

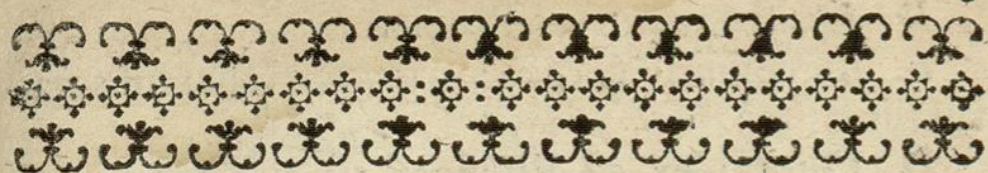
P. subsumptum. Anima in infantibus infans est, in juvenibus juvenescit, in adolescentibus adolescit, in viris tunc acquisivit omnes suas vires, in senibus senescit & decrepita est, atqui omnes illæ mutationes oriuntur ex partibus intrinsecis, ergo anima suscipit magis & minùs quoad partes intrinsecas, ergo anima corruptibilis est, ergo anima non est immortalis.

Dist. maj. prop. Quoad omnes partes, anima in infantibus infans est, in juvenibus juvenescit, in adolescentibus adolescit, in viris acquisivit omnes suas vires, in senibus senescit & decrepita est, quoad solas functiones corporis, *id est*, quatenùs anima conjuncta est cum corpore, *C. maj. prop.* Quoad propriam ipsiusmet animæ substantiam, *N. maj. prop.* Nam quamvis anima videatur pati seu recipere omnes illas mutationes secundùm vicissitudinem ætatum, licèt Tullius affirmet *Corpus animæ receptaculum esse*, ille textus solummodò demonstrat omnes illas mutationes tantùm intelligendas esse quoad solas operationes externas, non verò quoad propriam ipsiusmet animæ substantiam; ergo omnes illæ mutationes non probant animam non esse immortalem.

D. Quandonain Anima infunditur in corpore?

R. Anima infunditur in corpore creando, & infundendo-creatur: *ex Sancto Bernardo.*

PARS QUARTA
PHILOSOPHIÆ,
SEU
PHYSICA.

DE NOMINE ET DEFINITIONE
Physica.

D. **Q**UÆRO à te, ERUDITE CANDIDATE,
quid sit Physica?

R. QUÆRIT à me, MERITISSIMUS
EXAMINATOR, quid sit Physica.

Respondeo MERITISSIMO EXAMINATORI,
Physica potest spectari duplici modo, vel secundum
nomen, vel secundum rem.

Physica secundum nomen, est vox Græca à
φύσις (*phusis*) naturam significante.

Physica definitur secundum rem : Scientia speculativa
quæ versatur circa corpus naturale quatenus naturale.

D. Quid est Corpus?

R. Est totum constans materiâ & formâ ; seu est
substantia corporea completa.

D. Quid est Naturale?

R. Naturale, illud est quod habet principium
motûs & quietis ejus in quo est primò per se & non
per accidens, ex *Philosopho*, ergo natura, est ipsum
met principium.

D. Quisnam est finis Physicæ?

R. Est cognitio corporis naturalis quatenus naturalis.

D. Quotuplex est Physica?

R. Physica duplex est; una Generalis, quæ tractat de Corpore in genere.

Et altera Particularis seu Specialis, quæ tractat de speciebus & proprietatibus corporis naturalis quatenus naturalis.

D. Quænam sunt objecta Physicæ?

R. Objectum materiale Physicæ, est corpus naturale, quia Physica ita versatur circa illud, ut ars Medica possit etiam versari.

Objectum formale Physicæ, est naturalitas corporis, quia naturalitas est ratio specialis sub quâ corpus naturale consideratur à Physica, ideòque Physica distinguitur ab arte Medicâ, quia ars Medica considerat corpus naturale quatenus sanabile: Porro ex axiomatico, *Scientiæ specificantur ab objectis formalibus.*

Objectum adæquatum Physicæ, est corpus naturale quatenus naturale: quia complectitur objectum materiale & formale simul. Deindè quia corpus naturale quatenus naturale habet quatuor conditiones requisitas ad objectum adæquatum: scilicet unitatem, commensurationem, distinctionem & relationem.

Instituenda est probatio eodem modo, ac de objecto adæquato Philosophiæ. vid. p. 22. 23. mutando terminos qui objecta significant.

Eodem modo philosophandum est de causis Physicæ ac de causis cæterarum Philosophiæ partium. vid. p. 25. 26.

DE PRINCIPIIS CORPORIS.

D. **Q**uid intelligis per principia Physica?

R. Ea sunt quæ neque ex se invicem neque ex aliis, sed ex quibus omnia fiunt. *Arabes sic Aristotelem interpretati sunt.* Verùm accuratiùs definiuntur principia Physica, ea quæ concurrunt vel ad generationem, vel ad compositionem corporis naturalis.

D. Quotuplicis sunt generis principia Physica?

R. Duplicis sunt generis: scilicet generationis & compositionis.

D. Quid est principium generationis, & compositionis?

Principium generationis, illud est sine quo non potest concipi generatio.

Et compositionis, est illud sine quo non potest intelligi compositio corporum.

Tria Cartesius admisit principia tùm ad generationem tùm ad compositionem corporum: scilicet materiam subtilem cum ramentis seu minutissimis partibus & pulvisculis qui ex angulorum detritione facti sunt: deindè globulos seu partes sphaericas, & partes materiæ crassiores; sed talia principia non sunt possibilea & non sufficiunt, quia apud Cartesium non est possibile vacuum vel minimum, sine quo non possunt perfectè aptari & adæquari, si quidem aliæ partes cubicæ sunt, aliæ sphaericæ.

Transeat Anaxagoras cum suâ Panspermiâ, quâ contendebat nihil de novo fieri nec generari; Democriti, Epicuri & Gassendi Atomî similes & diversæ, seu corpuscula quædam, quæ existimabant principia omnium corporum, vana sunt & pura figmenta: itaque sit,

C O N C L U S I O.

Tria sunt principia Generationis : scilicet Materia, Forma & Privatio.

Nam tot sunt principia generationis, quot sunt sine quibus non potest concipi generatio corporum; atqui tria sunt sine quibus non potest concipi generatio corporum : Nam 1°. Generatio non potest concipi sine subjecto seu re quæ transit, nam generatio est transitus à non esse ad esse, & est materia. 2°. Generatio non potest concipi sine termino ad quem transit materia, & est forma. 3°. Generatio non potest concipi sine termino à quo transit materia ad terminum ad quem, & est privatio: ergo tria sunt principia generationis corporum; scilicet Materia, Forma & Privatio.

Obj. Quod est nihil, non potest esse principium; atqui privatio est nihil; ergo privatio non potest esse principium.

Dist. maj. prop. Quod est nihil non potest esse principium positivum, *id est*, actu causans generationem, *C. maj. prop.* Non potest esse principium negativum, *N. maj. prop. id est*, recedendo dat per consequens esse corpori: v. g. in generatione ignis, forma ligni recedit & cessat esse forma ligni dum transit ad formam ignis: igitur privatio non est quidem principium actu causans generationem seu positivum, sed est principium negativum.

Reverà loquendo privatio est solum conditio, sed non sufficit ut sit principium, nam principium & negativum opponuntur, porro quod est negativum est merum nihil, cui nulla est affectio, nulla virtus, at principium debet dare & influere; ergo hoc tertium Aristotelis principium potest solummodò spectari ut conditio.

Obj. Quod est compositum, non potest esse principium; atqui materia est composita: ergo non

potest esse principium. *Dist. maj. prop.* Quod est compositum physicè, non potest esse principium, quia primum principium debet esse simplex, *C. maj. prop.* quod est compositum metaphysicè, *N. maj. prop.* Porro materia est composita metaphysicè, quia definitur, & genus habet & differentiam: sed non est composita physicè. Quamvis habeat partes Physicas, illæ partes sunt homogeneæ, *id est*, ejusdem speciei, quæ quidem non impediunt quin materia sit principium generationis: nam ut illæ partes impedirent, deberent esse heterogeneæ, *id est*, diversæ naturæ, quod falsum est.

Obj. Principium debet esse vel internum vel externum; atqui forma neque est interna, neque externa; ergo forma non est principium generationis.

N. min. prop. Nam forma est principium internum, si quidem generatio, *v. g.* ignis ex ligno, nec potest esse, nec concipi sine eâ. Porro, his positis, dum fit generatio, concipitur quidpiam quod transit à termino à quo ad terminum ad quem, quod quidem est de essentiâ generationis, proindeque quid internum: quodque forma rectè vocari potest; & iste transitus, privatio: ergo forma est principium internum generationis corporum.

C O N C L U S I O.

Duo sunt principia compositionis: scilicet Materia & Forma.

Nam tot sunt principia compositionis corporum, quot sunt sine quibus compositio corporum nec esse, nec concipi potest; atqui duo sunt sine quibus compositio corporum nec esse, nec concipi potest; nam generatio corporum non potest concipi sine partibus suis essentialibus; atqui materia & forma sunt partes in compositione corporum essentielles; ergo duo sunt principia compositionis corporum, scilicet materia & forma.

Obj. Tria sunt principia compositionis corporum; si unio materiæ & formæ sit etiam principium compositionis corporum; atqui unio materiæ & formæ est etiam principium compositionis corporum, ergo tria sunt principia compositionis.

N. ant. Nam unio est ipsamet compositio corporum, & id quod materia & forma componunt, non verò id quod componit totum naturale, seu corpora naturalia.

D E M A T E R I A.

D. Quid est Materiâ?

R. Est subjectum primum uniuscujusque, ex quo præexistente & insito fit aliquid, & si quid interit in illud ultimum abit.

Materia potest spectari duplici modo: Prima & secunda.

Materia Prima, est ea quæ concipitur abstracta ab omni forma.

Et Secunda, quæ non distinguitur à primâ, & est Materia quatenus informata.

Quæritur utrùm Materia Prima propriam sibi habeat existentiam; hoc non vult dicere, quòd Materia Prima sit à se; sed benè quòd Materia Prima existat modo sibi speciali & distincto, v. g. à modo existentiae formæ.

C O N C L U S I O.

Materia Prima habet propriam existentiam.

Nam quod producit per Creationem, habet suam propriam existentiam, sicut ea quæ producuntur vel per educationem, vel per generationem; atqui forma, v. g. quæ per educationem, (præter animam) producit, & compositum per generationem, habent existentiam sibi specialem.

& propriam ; ergo à pari Materia prima habet propriam suam existentiam cum existat per creationem, siquidem est ingenerabilis.

Obj. Potentia non includit actum ; atqui Materia prima est potentia, ergo non includit actum.

Dist. maj. prop. Potentia tùm Physica tùm Metaphysica non includit actum, *C. maj. prop.* Potentia Physica, *N. maj. prop.* Porro Materia non est pura Potentia Metaphysica, nam non solum includit genus & differentiam, sed est Potentia etiam Physica, nam includit & existentiam.

D E F O R M A.

D. Quid est forma?

R. Est quædam perfectio, seu quidam actus.

D. Quotuplex est forma?

R. Forma quadruplex potest considerari.

Nam vel forma est naturaliter sine subiecto, & dicitur *subsistens*: v. g. Angelus.

Vel est in subiecto sine ullâ unione Physicâ, & dicitur *assistens*: v. g. Angelus in Energumeno.

Vel cum aliquâ unione Physicâ, & tunc est cum suo subiecto nullam componens naturam, & dicitur forma *accidentalis* seu inhærens ; ut, nigredo.

Vel simul cum suo subiecto aliquam componit naturam, & dicitur forma *substantialis* seu *informans*, v. g. Anima rationalis, quæ corpus informando componit hominem.

D. Quomodo definitur forma substantialis?

R. Est actus primus materiæ: seu incompleta substantia, ad componendum corpus naturale certæ alicujus speciei destinata.

C O N C L U S I O.

Datur Forma Substantialis in homine.

Nam datur in homine quoddam internum operandi principium, quod non est materia, quamvis ab eâ dependeat; atqui internum operandi principium est forma substantialis; nam vel illud principium est materia vel forma accidentalis; atqui neutrum dici potest; nam materia & forma accidentalis de se & ex se sunt inertes & passivæ; ergo istud operandi principium est reverà internum, & est forma substantialis; ergo datur in homine formaliter agente forma substantialis.

Obj. Omnis substantia materialis, est materia; atqui forma substantialis est materialis; ergo est Materia.

Dist. maj. prop. Substantia materialis passiva, quæ & natura passiva vocatur, est materia, C. *maj. prop.* Omnis substantia materialis activa, quæ forma nuncupatur, est materia, N. *maj. prop.* Porro forma substantialis est reipsâ substantia materialis, sed ideò non est materia pura, quia nedùm sit passiva, est realiter activa, non enim alio indiget ut agat & moveatur.

Inst. Tam omnis substantia materialis est materia, quàm substantia spiritalis est spiritus; atqui omnis substantia spiritalis est spiritus; ergo & omnis substantia materialis est materia.

N. maj. prop. & paritatem. Ratio disparitatis est, quia omnis substantia spiritalis habet proprietates spiritûs; sed non omnis substantia materialis habet proprietates materiæ, quia non omnis est iners & passiva per se.

Obj. Forma spiritalis non potest constituere corpus; atqui forma substantialis, ex te, est spiritalis; ergo non potest constituere corpus.

Dist. maj. prop. Forma spiritalis non potest

constituere Corpus, in ratione Corporis populariter sumpti, *C. maj. prop.* In ratione Corporis Physicè sumpti, *N. maj. prop.* Porro anima rationalis non constituit hominem in ratione Corporis generatim & populariter, benè autem in ratione Corporis Physicè sumpti: Reverà Corpus ex parte materiæ est omninò materiale, sed spectatum cum formâ est partim corporeum, & partim incorporeum: quamobrem in cadavere manet idem Corpus populariter quod fuit in vivente; non autem idem Corpus Physicè sumptum ratione formæ.

DE PRIVATIONE.

D. Quid est & quotuplex Privatio?

R. Privatio, est absentia formæ in subiecto apto.

Duplex est Privatio: Remota scilicet & Proxima.

Privatio Remota, est absentia formæ substantialis (juxtà Peripateticos) in materiâ nondum dispositâ: *ut*, ignis in ligno viridi.

Privatio Proxima, est absentia formæ in subiecto apto. *v. g.* cæcitas in homine, hæc est Principium Physicum? *ut*, ignis in pulvere pyrio, sed melius diceretur conditio ad generationem corporum; *ut* suprâ notavimus.

Privatio & negatio in hoc differunt, quòd privatio dicat absentiam alicujus rei in subiecto apto; *v. g.* absentia scientiæ in homine: contrà verò negatio dicat absentiam formæ in subiecto inepto; *v. g.* absentia scientiæ in bove, quia bos non est aptus ad scientiam.

DE PROPRIETATIBUS CORPORIS NATURALIS.

D. Quot sunt Proprietates Corporis ?

R. Quator sunt, scilicet magnitudo seu quantitas, mobilitas seu motus, ubi seu locus, & quando seu tempus. Nam quodlibet corpus naturale, vel est magnum vel parvum, (non quidem in se, sed relativè ad aliud,) vel est in motu vel in quiete, & in aliquo loco existit, & tempore: ergo quatuor Proprietates competunt corpori naturali.

DE MAGNITUDE.

D. Quid est quantitas, seu magnitudo, seu materia extensa?

R. Est quædam species Continui.

D. Quid est Continuum?

R. Illud est quod semper potest dividi; seu quod est divisibile in semper continua divisibilia, in minora, & minora in infinitum.

D. Quotuplex est Continuum?

R. Duplex; Permanens & successivum.

Continuum permanens, illud est cujus partes eodem tempore existunt: Et dicitur Magnitudo, seu quantitas continua permanens.

Et successivum, cujus partes sibi invicem succedunt v. g. partes temporis.

D. Quot sunt species magnitudinis?

R. Tres sunt; linea quæ est longa tantum; ex fluxu puncti conficitur.

Superficies, quæ est longa & lata.

Et solidum quod est longum, latum & profundum; v. g. Corpus.

Vide

Vide Mathesim de Geometria in fine.

D. Partes magnitudinis quotuplicis sunt generis?

R. Duplicis sunt generis: Aliquotæ, seu æquales, seu determinatæ; quæ sunt certæ & assignabiles; v. g. digitus, pes.

Et Proportionales, quæ sunt inæquales, & indeterminatæ magnitudinis: v. g. dimidium, duplum.

Partes Proportionales sic vocantur, quia sunt vel majores vel minores, secundum proportionem totius quod dividunt: sic, dimidium cœli est majus dimidio terræ.

Et Partes Aliquotæ sic vocantur, quia aliquoties repetitæ suum totum exhauriunt.

Conclusio sequens assimilis est conclusioni Accidentium Physicorum absolutorum: in Metaphysica p. 170.

C O N C L U S I O.

Magnitudo distinguitur à Materiâ propter Eucharistiam.

Nam quæ separantur ab invicem, & separatim existunt, distinguuntur realiter: atqui magnitudo & materia in Sacro-Sancto altaris Mysterio separatim existunt; Nam materia Corporis Christi reperitur absque suâ extensione; & iterum reperitur extensio panis & vini absque materiâ panis & vini virtute verborum consecrationis: ergo magnitudo & materia existunt separatim; ergo magnitudo distinguitur realiter à materiâ propter Eucharistiam.

Obj. Corpus quod habet partes extrâ partes in ordine ad locum, non est sine suâ magnitudine; atqui Corpus Christi in Eucharistiâ habet partes positas extrâ partes in ordine ad locum; ergo Corpus non est sine suâ magnitudine.

N. maj. prop. Nam Concilium Tridentinum definiivit totum esse in totâ hostiâ, & totum in

singulis hostiæ partibus : Et Corpus Christi existit in Eucharistiâ modo supernaturali, non verò ut existunt modo naturali cætera corpora organica.

D E

ESSENTIA MAGNITUDINIS.

D. In quonam consistit essentia magnitudinis?

R. Multi asserunt essentiam magnitudinis consistere in ordine & dispositione partium : seu, ut aiunt, in positione partium extrâ partes; quia positio partium extrâ partes est quid primum in magnitudine. Sit cum permultis hæc

C O N C L U S I O.

Essentia Magnitudinis posita est in extensione impenetrabili seu internâ aptitudinali, non verò radicali aut actuali.

Nam talis impenetrabilitas aptitudinalis est quid primum in magnitudine, fons & radix ejus proprietatum : equidem radicalis est prior aptitudinali, sed non est in magnitudine, sed in materiâ, & ad ipsam materiam pertinet; & actualis est magnitudinis proprietas, sed non essentia : ergo essentia magnitudinis est in aptitudinali.

Dices contrâ allatam Probationem. Magnitudo per se sensibilis est, & mensurabilis; sed extensio solida aptitudinalis non est per se sensibilis & mensurabilis; nam ista extensio est in Corpore Christi sub speciebus Eucharisticis; atqui tamen non est sensibilis; ergo magnitudo non est extensio solida aptitudinalis seu impenetrabilitas aptitudinalis.

Dist. maj. prop. Per se sensibilis expositâ actuali extensione, ut conditione requisitâ, C. maj. prop. Sine extensione actuali, & seorsim ab eâ, ut con-

ditione prærequisitâ, N. maj. prop.

Jam verò extensio solida aptitudinalis non est quidem per se sensibilis seorsim ab extensione actuali, ut patet in Eucharistiâ, sed est per se sensibilis, positâ extensione actuali, locali, externâ, ut conditione prærequisitâ; non enim alio modo magnitudo debet esse sensibilis, quàm lumen, color; atqui lumen, color non sunt sensibiles qualitates, si vis, seorsim ab extensione actuali ut conditione; ergo magnitudo non debet esse sensibilis seorsim ab extensione actuali, ut conditione requisitâ.

Gravis est difficultas in Physicis ubinam posita sit essentia Magnitudinis: Verùm cùm Mysteria Eucharistica omnem sensum superent, fidei cor se totum debet subicere, quia contemplando deficit.

DE CONTINUO.

Summa in Mathematicis est difficultas & in Physicis de materiâ ex quâ magnitudo componatur; id est, ex quibus partibus, non quidem essentialibus, sed integrantibus constet, & generatim ex quibus partibus omne continuum componatur, indivisibilibusne an divisibilibus.

CONCLUSIO.

Continuum non constat ex punctis Zenonicis.

Nam quod facere non potest extensionem continuam, illud non componit continuum; atqui puncta Zenonis non possunt facere extensionem continuam; nam quæ sese penetrant secundum se tota dùm sese tangunt, ea non possunt facere extensionem continuam; atqui puncta Zenonica se se penetrant secundum se tota dùm sese tangunt; nam Zeno supponit ea puncta nullas habere par-

tes, nullamque dimensionem; ergo continuum ex illis non constat.

Obj. Pura entia incompleta faciunt ens completum; v. g. materia & forma: ergo & plura inextensa possunt facere extensionem.

N. paritatem. Ratio disparitatis est, quòd plura entia incompleta non dicant impossibilitatem ad componendum ens completum; contrà verò plura inextensa dicant impossibilitatem, si quidem sese absolutè penetrant dùm sese tangunt, quia non sunt lata, neque longa, neque profunda.

C O N C L U S I O.

Continuum non constat ex punctis Physicis.

Nam quod manifestam involvit in ideâ suâ contradictionem, illud non potest facere continuum, atqui puncta Physica manifestam in ideâ suâ involvunt contradictionem; nam supponuntur formaliter extensa & tamen indivisibilia; atqui extensum & indivisibile repugnant; nam quod est extensum habet duo extrema & medium interjectum, atqui quod est tale est divisibile, ergo, cùm puncta Physica manifestam in ideâ suâ involvant contradictionem, non possunt facere continuum: ergo continuum ex illis non constat.

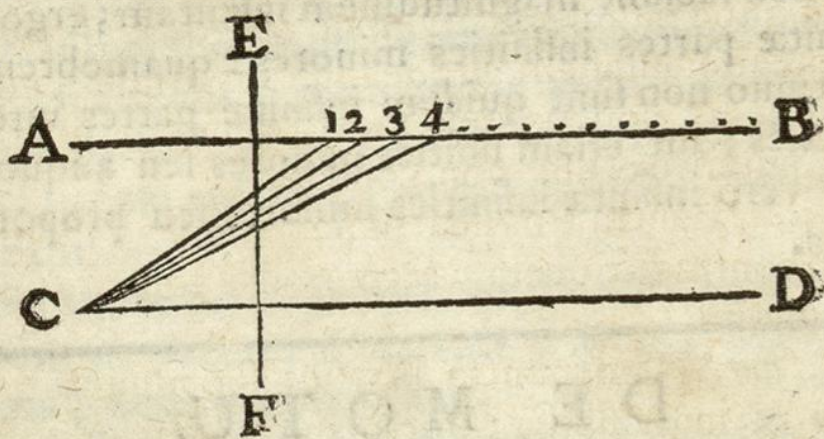
Dices. Puncta Physica nullam in ideâ suâ involvunt contradictionem; ergo ex illis constare potest continuum.

N. ant. Nam puncta Physica supponuntur extensa & indivisibilia; Porro quod est extensum, habet partes & extensionem actualem, proindeque potest dividi: aliundè supponuntur indivisibilia, atqui quidquid est indivisibile non potest facere continuum, cùm non possint partes assignari: sunt ergo extensa & indivisibilia, habent partes & non habent partes puncta Zenonica, ergo sibi invicem contradicunt; ergo ex illis non potest constare continuum.

CONCLUSIO.

Continuum constat ex partibus in infinitum divisibilibus.

Nam, ut quodlibet continuum constet ex partibus semper divisibilibus, satis est quòd quantitas finita, v. g. centupedalis constare possit ex infinitis partibus infinities minoribus: (hæc enim est unica fermè ratio propter quam aliqui negant hanc sententiam.) Atqui quantitas finita, v. g. centupedalis constare potest ex infinitis partibus infinities minoribus; tam enim quantitas finita, v. g. centupedalis constare potest ex infinitis partibus infinities minoribus, quàm quantitas finita, v. g. centupedalis, constare potest ex centum partibus centies minoribus, ut per se liquet: ergo quantitas finita constare potest ex partibus infinities minoribus, proindèque continuum constare potest ex partibus semper divisibilibus.

Et certè. Datur continuum per partes proportionales in infinitum divisibiles: Nam supponamus duas lineas paralleles AB, CD: & lineam perpendicularem EF. Porrò à puncto C, possunt duci infinitæ lineæ ad lineam AB transeundo per l'perpen-

dicularem *E F*. Nam tot possunt duci lineæ à puncto *C*, quot sunt puncta in lineâ superiori *A B*; atqui infinita sunt puncta in lineâ *A B*: Nam lineæ parallelæ sunt illæ, quæ, etiam si in infinitum protraherentur, nunquam sese tangerent: ergo punctum ad *C* positum potest dividi in infinitum; ergo datur continuum per partes proportionales in infinitum divisibiles. Quod ut intelligas, oculos in Figuram ex altera parte injicito.

Obj. Infinitæ partes faciunt infinitam magnitudinem, si unaquæque suam habeat magnitudinem: ergo si in continuo essent infinitæ partes, quodlibet continuum haberet infinitam magnitudinem, quod falsum est.

Dist. ant. Partes infinitæ faciunt magnitudinem infinitam, si quælibet habeat magnitudinem; partes infinitæ inter se æquales aut finities minores, *C. ant.* Partes infinitæ & finities minores: *N. ant.* Nam infinitæ partes finities minores, non faciunt majorem magnitudinem, quàm centum centies minores, atqui centum partes centies minores non faciunt magnitudinem infinitam; ergo nec infinitæ partes finities minores: quamobrem in continuo non sunt quidem infinitæ partes inter se æquales; aut etiam finities minores seu aliquotæ: sunt verò infinitæ finities minores seu proportionales.

D E M O T U.

D. Quid est Motus?

R. Est mutatio successiva; quia motus non instanti, sed tempore peragitur. Hinc omnis mutatio non est motus, sed omnis motus est mutatio.

D. Motus localis potestne fieri in instanti?

R. Motus localis, qui est mutatio ab uno loco

ad aliud non potest fieri in instanti, quia instans non durat; motus verò non potest fieri sine successione.

D. Quotuplex est motus ?

R. Triplex est motus : augmentatio seu accretio; & est motus ad maiorem quantitatem, quæ convenit junioribus.

Alteratio, est motus ad qualitatem ex se successivè producibilem : v. g. calefactio.

Latio seu motus localis, fit à loco ad locum : ut, incessus.

D. Quotuplici in discrimine potest spectari motus ?

R. Duplici : motus velox, qui paucò tempore, multum conficit : v. g. Lepus currens.

Et motus tardus, qui multo tempore parum conficit : ut, Testudo.

L E G E S

seu

R E G U L Æ M O T U S.

D. Quot sunt leges de communicatione motûs ?

R. Cartesius septem tradit regulas motûs recti Mathematicè sumpti; *Recti*, id est, motûs qui fit suprà lineam rectam, sive motus ille sit rectus sive reflexus.

Et Mathematicè sumpti, qualis esset motus corporum in vacuo, si daretur; & corpora neque gravia, neque levia essent.

Hæ sunt septem Regulæ motûs à Cartesio latæ.

1^a. Duo corpora æqualia sibi occurrentia, dum pari velocitate moventur in contrarias partes, post occursum reflectentur, nullo motu amisso, mutatâ solùm ejus determinatione.

2^a. Unum si esset majus, minus reflecteretur post occursum, & utrumque versùs illam partem eâdem celeritate moveretur.

3^a. Si antea fuerint sex gradus celeritatis in uno, & quatuor tantum in alio, post mutuum concursum non modo corpus quod celerius movebatur secum raperet aliud, sed etiam ei unum gradum celeritatis adderet, & ita utrumque moveretur cum quinque gradibus celeritatis.

4^a. Si corpus minus incurrat in corpus majus & quiescens, nunquam poterit alterum de sua quiete dimovere, quantumvis celeriter moveatur.

5^a. Si unum ex illis quiesceret & esset minus, tunc ab alio minori non tantum impelleretur, sed etiam ab eo talem motus partem reciperet, ut ambo in eandem partem æquè celeriter moverentur.

6^a. Si unum ex illis quiesceret & esset omnino æquale, tunc ab alio partim impelleretur, & partim aliud in contrariam partem repelleret.

7^a. Si ambo versùs eandem partem moverentur, unum quidem tardius, & aliud ipsum insequens velocius, ita ut hoc illud attingeret, si illud quod movetur tardius esset quidem majus alio, sed excessus celeritatis esset major quàm excessus magnitudinis, tunc velocius tantum de suo motu transferret in tardius, ut ambo postea in eandem partem æqualiter moverentur; si verò e contra excessus celeritatis sit minor quàm excessus magnitudinis, tunc velocius è tardiori in contrariam partem reflecteretur nullà sui motus amissâ parte.

Has septem de motu Mathematicè sumpto ac mutuâ corporum percussione regulas esse adeò manifestas docet Cartesius, ut nulla egeant probatione. Verùm habitâ ratione principii, gravissimas patiuntur difficultas. Et contra Cartesium sit hæc,

C O N C L U S I O.

Leges à Cartesio traditæ de corporum percussionibus non possunt defendi.

Nam illæ Regulæ non possunt defendi quæ falsæ sunt; atqui Regulæ à Cartesio traditæ falsæ sunt, (nisi fortè primam excipias.) Nam ut falsæ sint Regulæ allatæ, satis est: quod in motu mathematicè sumpto difficiliùs non moveantur majora quàm minora corpora, ut per se liquet & agnoscit ipse Cartesius: atqui res ita se habet: nam illa difficiliùs non moventur, quæ magis non resistunt moventi; atqui majora corpora magis in mathematicis non resistunt moventi quàm minora: nam ea non magis resistunt quæ nullam vim habent resistendi: atqui nullam habent; nam nullam habent gravitatem aut levitatem per quam resistent; atqui in Mathematicis corpora nullam habent per quam moventi resistent gravitatem aut levitatem, aliàs non spectarentur mathematicè sed physicè: ergo majora corpora in mathematicis difficiliùs non moventur, quàm minora; ergo falsæ sunt Regulæ Cartesii; ergo non possunt defendi.

Dixi falsas esse omnes, nisi fortè primam excipias: quia potest spectari duplici modo, vel ut conclusio deducta ex Cartesii principio, quo statuit corpora majora difficiliùs moveri, & minora faciliùs. Priori sensu vera est prima Cartesii Regula: si enim duo corpora æqualia in magnitudine & in motu sibi occurrant, reflectentur, nullâ sui motûs amissâ parte. Posteriori sensu falsa est prima Cartesii Regula; nam conclusio deducta ex falso principio falsa est, quatenùs est conclusio: porro principium hoc in Mathematicis, ex quo deducitur, est falsum, scilicet corpora majora difficiliùs moveri quàm minora.

Obj. Veræ sunt omnes Cartesii Regulæ, si ma-

jora corpora cæteris paribus difficiliùs moveantur quàm minora ; atqui illud constat experienciâ : ergo veræ sunt leges Cartesii.

Dist. maj. prop. Si seorsim ab omni gravitate & levitate majora corpora difficiliùs moveantur quàm minora, *C. maj. prop.* Si physicè spectantur, *id est*, cum majori suâ gravitate aut levitate, *N. maj. prop.* Porro vera est regula, corporibus physicè spectatis, non autem mathematicè : sic enim sumpta, nullatenùs resistunt moventi : ergo leges illæ sunt falsæ.

Inst. Illud difficiliùs movetur ad quod plus motûs requiritur ; atqui ad movenda corpora majora plus motûs requiritur quàm ad minora : ergo vera est lex etiam in Mathematicis.

Dist. maj. prop. Plus motûs requiritur intensivè, *id est*, intensior & velocior, *C. maj. prop.* Plus extensivè, *N. maj. prop. id est*, motus magis extensus. Reverà plus motûs extensivè requiritur ad movenda majora corpora, non verò intensivè, ideòque difficiliùs majora quàm minora corpora moventur.

DE QUIETE.

D. Quid est Quies ?

R. Est permanentia corporis naturalis in suo loco & situ.

CONCLUSIO.

Non datur quies in puncto reflexionis.

Nam in exemplum sit pila impacta in murum ; atqui in puncto reflexionis non datur quies ; nam motus reflexus post impactionem, vel à muro, vel à pilâ veniret ; atqui neutrum dici potest ; nam murus & pila sunt inertes & passivæ, cum sint pura materia, quæ indiget ab alio moveri : ergo non possunt motum producere ; ergo continuatur motus, cum variâ tamen, ut per se patet, determina-

tionem. Et verò, si esset quies in puncto reflexionis, pila caderet perpendiculariter nec reflecteret : ergo non datur quies in puncto reflexionis.

Obj. Ibi datur quies ubi motus non est continuus ; atqui motus, in exemplo pilæ impactæ in murum, non est continuus ; ergo datur quies.

Dist. maj. prop. Si nomine quietis intelligatur separatio motûs directi à reflexo, *C. maj. prop.* Si nomine quietis intelligatur privatio motûs, *N. maj. prop.* Porro in exemplo allato non datur privatio motûs, sed datur separatio motûs directi à reflexo, seu divisio & interruptio, quæ quidem quietem non requirit. Nam, ut antea dixi, pila caderet perpendiculariter.

DE LOCO.

D. Quid est locus ?

R. Est receptaculum quoddam immobile ?

D. Quomodo differt locus à vase ?

R. In eo quod vas sit mobile : locus verò immobilis.

D. Quotuplex est locus ?

R. Duplex ; internus & externus.

Locus internus, est spatium à quolibet corpore intus occupatum ; v. g. Locus quem occupo dum sedeo, vel sto.

Et locus externus, est superficies prima corporis ambientis immobilis. *Omnis locus est in Immensitate Divinâ. v. Metaphysicam p. 173.*

D. Quid est Spatium ?

R. Est locus seu medium quod reperitur inter duo extrema : v. g. Locus interjectus à muro A ad murum B ; locus à janua ad fenestram. Spatium potest penetrari, siquidem corpus pertransit. Corpora verò dura non possunt penetrari, nisi divinis

tus: v. g. homo qui esset foràs, clausis januis, intus non inveniretur, nisi Deo volente; ut plurima nobis Scriptura Sacra exempla suppeditat.

DE VACUO.

D. Quid est vacuum?

R. Est locus nullo corpore penitus repletus, quod dicitur vacuum *Philosophicè* sumptum.

Et vacuum populariter, est corpus destitutum corpore cui continendo destinatur; v. g. Crumena dicitur vacua, deficiente pecuniâ; dolium, deficiente vino. *Tale datur vacuum.*

D. Daturne vacuum philosophicè sumptum?

R. Non datur vacuum philosophicè sumptum; quia omnia quæ sunt intra partes universi interstitia, replentur accuratè Lumine & Materiâ subtili. Prætereà *ex Aximate*: Natura abhorret à vacuo: ergo non datur vacuum etiam exiguum philosophicè sumptum.

D. Vacuum estne possibile?

R. Vacuum etiam ingens est possibile; non naturaliter, quia Natura abhorret à vacuo, sed divinitus.

Nam Deus potest destruere omnia corpora quæ sunt cælum inter & terram, cælo & terrâ remanentibus, ut nunc sunt; nam quæ liberè conservantur à Deo, possunt ab ipso destrui; atqui omnia corpora quæ sunt cælum inter & terram liberè conservantur à Deo; ergo ab ipso possunt destrui, ergo possibile est vacuum etiam ingens philosophicè sumptum.

D. Quid est inane?

R. Est spatium nullo circumscriptum corpore; quale erat ubique ante Mundi genesim seu creationem. *Terra autem, ut scriptum est, erat inanis & vacua.*

DE TEMPORE.

D. Quid est Tempus?

R. Est species durationis, seu est duratio motûs.

D. Quid est duratio?

R. Est permanentia rei in suo esse.

D. Quot sunt durationis species?

R. Tres: Æternitas, quæ est species durationis: quæ, si principio careat, dicitur æternitas à parte ante, ut Deus. Et si fine careat, dicitur à parte post, v. g. Anima. Et si ens aliquod principio careat & fine, dicitur æternum tum à parte ante, tum à parte post, v. g. solus Deus.

Secunda species durationis dicitur Ævum, quod principium habet & fine caret, v. g. Anima.

Tertia species durationis est tempus, quod supra definitum est.

DE MUNDO, ET SPECIEBUS CORPORUM.

D. Quid est Mundus?

R. Est complexio omnium corporum naturalium. *Mundus existit in Immensitate Divinâ.*

Deus mundum liberè creavit, poterat enim illum non creare, si quidem fuit summè liber circa creationem mundi; nam determinatio Dei ad mundum creandum erat ex hypothesi quòd voverit illum creare, & si vellet plures posset adhuc creare per suam omnipotentiam. Unde concludi rectè potest possibles esse plures mundos; ut diximus in Metaphysicâ p. 154.

D. Quot sunt genera corporum.

R. Duplicis sunt generis : simplicia , quæ non constant ex aliorum permixtione.

Et mixta , quæ fiunt ex elementorum permixtione.

Corpora simplicia , duplicis sunt generis : incorruptibilia , *ut* , cœlestia ; & corruptibilia , *ut* , elementa.

Corpora mixta , duplicis sunt generis : imperfecta , quæ vocantur Meteora.

Et perfecta , quæ sunt vel inanimata. *v. g.* lapides. Vel animata , *ut* , animalia.

DE EXISTENTIA CORPORUM.

Cartesius asserit dari certitudinem Metaphysicam circa existentiam corporum ; ipsi reverà Dominus de Cordemoy assentitur cum permultis aliis ; non negant enim quemque sibi conscium esse suæ propriæ existentiae , & esse certum metaphysicè de istâ propositione *ego cogito , ergo sum*. Verùm quoad hanc propositionem generalem , *corpora existunt* , contendit Dominus de Cordemoy non esse certam metaphysicè , sed potius physicè.

CONCLUSIO.

Hæc propositio corpora existunt , non est certa metaphysicè.

Nam illa propositio non est certa metaphysicè quæ est certa tantùm per fidem ; atqui hæc propositio , *corpora existunt* , est certa tantùm per fidem : nam de fide est Christum habuisse corpus : ergo hæc propositio , *corpora existunt* , non est certa metaphysicè.

Et verò : Si essemus certi metaphysicè de istâ propositione , *corpora existunt* , essemus certi vel per aliquod medium Philosophicum , vel per intimum sensum , vel per ideam ; atqui nullum horum dici potest.

1°. Quidem non sumus certi metaphysicè de istâ propositione, *corpora existunt*, per aliquod medium Philosophicum: nam medium Philosophicum est evidentia; atqui certitudo existentiae corporum non nititur evidentia, sed tantum testimonio sensuum, in quibus fundatur tantum certitudo Physica: nam certitudo Metaphysica est puræ intellectationis; atqui certitudo existentiae corporum non est puræ intellectationis; ergo non sumus certi metaphysicè de istâ propositione, *corpora existunt*, per aliquod medium Philosophicum.

2°. Non sumus certi metaphysicè de istâ propositione, *corpora existunt*, per intimum sensum: nam nihil scimus per intimum sensum, nisi quod est animæ modificatio, atqui existentia corporum non est animæ modificatio, nam corpus potest perire remanente animâ, & est realiter ab eâ distinctum, ergo existentia corporum non est animæ modificatio; ergo non sumus certi metaphysicè de istâ propositione, *corpora existunt*, per intimum sensum.

3°. Denique: non sumus certi metaphysicè de istâ propositione, *corpora existunt*, per ideam: nam ut simus certi metaphysicè de aliquâ propositione per ideam, attributum illius propositionis debet esse de essentia subjecti; atqui in nostra propositione *corpora existunt*, attributum non est de essentia subjecti; nam existentia necessariò competeret corporibus, quæ tantum est contingens: ergo per ideam non sumus certi metaphysicè de istâ propositione, *corpora existunt*; nec per intimum sensum, nec per evidentiam; ergo ista propositio, *corpora existunt*, non est certa metaphysicè.

Obj. Si Deus nobis dederit sensus fallaces circa corporum existentiam, nos fefellit; atqui talis propositio est impia; Deus enim est ipsa veritas; ergo per sensus certi sumus de existentia corporum.

N. maj. prop. Nam non magis Deus nos fefellit nobis dando sensus fallaces circa corporum exis-

tentiam, quàm est autor peccati ex eo quòd in nobis reliquerit fontem concupiscentiæ : atqui Deus non est autor peccati ex eo quòd in nobis reliquerit fontem concupiscentiæ ; ergo nec deceptor ex eo quod nobis dederit sensus tam fallaces circa corporum existentiam.

Equidem fateor sensus multum juvare ad certitudinem Physicam : non verò ad Metaphysicam : quod profectò diversum est.

Obj. Auditus est ante fidem : nam *fides ex auditu*, inquit Apostolus ; ergo sensus sunt ante fidem : ergo per sensus sumus certi metaphysicè de hâc propositione *corpora existunt*.

Dist. Apostolum. Fides ex auditu, qui auditus sit modificatio animæ, *Conc.* Ex auditu qui se teneat ex parte corporis & quatenus sensus externus, *Neg.* Porro per auditum Apostolus animæ modificationem intelligit ; sicut *v. g.* quando dicimus : *hic homo audit, aurem habet* : tales propositiones intelliguntur de docilitate hominis, qui dum audit sensu externo, cor habet paratum ad obediendum articulis fidei ; quod quidem piè cecinit sanctus Thomas Aquinates, *visus, tactus, gustus in te fallitur, sed auditu solo tuto creditur, &c.*

Obj. Nihil est in intellectu, quod prius non fuerit in sensu ; atqui certitudo Metaphysica pertinet ad intellectum ; ergo ad illum pervenit sensibus mediantibus.

Dist. maj. prop. Nihil est in intellectu quod prius non fuerit in sensu, quando agitur de rebus Physicis & de certitudine Physicâ, *C. maj. prop.* Quando agitur de certitudine Metaphysicâ, quæ est abstracta ab omni materiâ, *N. maj. prop.* Porro concedimus dari certitudinem Physicam de istâ propositione, *corpora existunt*, & illud potest demonstrari validissimis Physicis argumentis, non verò Metaphysicis, propter rationes suprâ allatas.

DE CORPORIBUS COELESTIBUS.

D. Quid est Corpus cœleste?

R. Corpus cœleste est illud quod est sublime, luminosum actu vel potentiâ, suâ naturâ incorruptibile.

Duplex est: Cœlum, quod est medium in quo sunt Astra.

Et Astrum, quod est corpusculum cœleste, globosum, conspicuum, quod circulariter movetur, notans temporum discrimina.

Astra duplicis sunt generis: erratica seu vaga, quæ sunt infrâ Firmamentum, & dicuntur Planetæ.

Et fixa, quæ sunt in Firmamento, & dicuntur Stellæ fixæ, seu Stellæ simpliciter.

D. Quot sunt Planetæ?

R. Septem, qui dederunt nomina singulis hebdomadæ diebus. *Incipe per Dominicam.*

Sol, Luna, Mars, Mercurius, Jupiter, Venus & Saturnus.

D. Quænam sunt Astra fixa?

R. Sunt ea quæ semper eandem inter se servant distantiam.

D. Quid est Constellatio?

R. Est quædam stellarum complexio.

D. Quot sunt Constellationes seu Signa Zodiaci? *Gallicè les Maisons du Soleil?*

R. Duodecim; quæ mensibus singulis dederunt nomina: sequenti continentur distico.

Sunt Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo.

Libraque, Scorpius, Arcitenens, Capræ, Amphora, Pisces.

Vide Sphæræ tractatum in fine Physicæ, de iis enim omnibus longius dicetur.

DE MUNDI SYSTEMATIBUS.

D. Quid est Systema ?

R. Illud est quo res agit certo quodam modo suarum partium dispositione.

D. Quot sunt Systemata Mundi ?

R. Tria sunt : 1um. Ptolemaicum. 2um. Copernicanum. 3um. Tychonicum.

In Ptolemaico ; Terra stat immota in centro mundi, Sol autem annuo motu simul & diurno, circa terram movetur ; duodecim cœli Terram ambiunt, nempe septem pro septem Planetis : unum pro Stellis fixis ; duo Crystallini, Primum Mobile & Empireum,

In Copernicano Sol stat immotus in medio mundi, & circa ipsum movetur terra cum cœteris Planetis.

In Tychonico. Terra stat immota in centro mundi ; Sol autem movetur : non est interim tanta cœlorum farrago, quanta in Ptolemaico.

Ita loquitur Dominus Duhan. Verùm cùm hæc omnia sint brevissima, hæcque Systemata ingentes secum importent difficulates, ea longius explicare cum Systemate Cartesii non abs re erit.

SENTENTIA COPERNICI.

Copernico descensus ordine, primum omnium Corporum est Firmamentum, cui insunt omnes Stellæ fixæ.

Sequitur Saturnus, post hunc Jupiter, post Jovem Mars, deinde sequitur orbis terrestris, in quo cœlum Lunæ tanquam epicyclus continetur, quo quidem in cœlo posita sunt elementa ordine naturali, ignis, aër, aqua & terra. Post orbem terrestrem Venus, post Venerem Mercurius, post

Mercurium denique Sol quasi lampas in centro Universi accensa.

Firmamentum prorsus immobile est; Saturnus suum circulum absolvit spatio triginta annorum; Jupiter duodecim; Mars duorum; orbis terrestri spatio unius anni, ita tamen ut annuo motu describat Zodiacum; Venus spatio novem mensium; Mercurius quatuor mensium; Sol autem in medio stat planè immotus.

Quamobrem terra duplici motu agitur, scilicet motu orbis terrestri quo describit Zodiacum, & motu proprio, scilicet circà proprium axem ac centrum ab occasu ad ortum movetur.

Motus prior annuus est, ejusque ratione pro vario terræ respectu ad Solem & Sydera variatur longitudo dierum & noctium, & anni tempestates commutantur.

Posterior est diurnus, ejusque ratione Sol & Sydera fixa moveri videntur ab ortu ad occasum, quanquàm reverà terra sola ab occasu ad ortum moveatur, quemadmodum ergo qui mare conscendunt sibi videntur quiescere, littora autem moveri ac recedere, ita nobis videntur Sol & Sydera fixa moveri ob ortu ad occasum, licet reverà ipsi moveamur ab occasu ad ortum, nosque magis Soli & Syderibus occidamus & oriamur, quàm Sol & Sydera nobis.

Luna similiter duplici motu circumagitur, scilicet communi seu annuo instar terræ, & proprio seu menstruo, qui à mense absolvitur.

CONCLUSIO.

Systema Copernicanum potest defendi ut hypothesis.

Nam apprimè convenit legibus Mechanicis, principiis Physicis, & Observationibus Astronomicis; & vitat incommoda Ptolemaïco & Tycho-

nico objici solita: Nam non implicat machinam mundi partibus inutilibus: nihil supponit immotum in medio mobilium, & satisfacit Observationibus Astronomicis; ergo potest defendi ut hypothesis.

Obj. Illud Systema non potest defendi quod adversatur Scripturæ Sacræ; atqui Systema Copernicanum adversatur Scripturæ Sacræ, ergo non potest defendi.

Dist. maj. prop. Non potest defendi ut verum & ut thesis, *C. maj. prop.* ut hypothesis, *N. maj. prop.* Porro Systema Copernici sustinetur in Scholis ut hypothesis, non verò ut veritas: Josuë nempe dixit, *Sta Sol, & Sol stetit.* Porro illud probat reverà Solem esse mobilem: at sustinet Copernicus terram moveri, seu potius posse moveri; quia hoc fieret facilius si ita esset quoad nos, siquidem Deus ita facilè Machinam compositam movet quàm simplicem.

SENTENTIA PTOLOMÆI,

TYCHONIS. BRAHÆI.

Ptolemæus & Tycho inter se conveniunt; hic verò tot Cœlos non admittit quot ille.

Tychoni Firmamentum omnium corporum est primum; in eo sunt omnes Stellæ fixæ pari loci intervallo distantes à mundi centro.

Sequitur Saturnus, post hunc Jupiter, post Jovem Mars, post Martem Sol, post Solem Venus, post Venerem Mercurius, post Mercurium Luna, post Lunam quatuor Elementa, scilicet ignis, aër, aqua & terra; quamobrem Terra stat in mundi centro prorsus immobilis; & circa illam suas periodos absolvunt Stellæ fixæ & errantes dicto supra tempore spatio.

Ex quibus intelligitur hypothefim Cartesii differre ab aliis duabus, quòd mundum universum statuat indefinitæ magnitudinis, in cæteris verò consentire cum hypothefi Copernici quoad rem ipsam, etiamsi aliter explicet motum terræ; hypothefim verò Copernici & Cartesii differre ab hypothefi Tychonis in duobus præsertim; primò quod Tycho statuat terram in mundi centro seu medio, non idem Copernicus & Cartesius. Secundò, quòd Tycho terram prorsùs immobilem, tum circa proprium, tum circa alienum centrum arbitretur; Copernicus autem & Cartesius moveri opinentur saltem populariter, motu quidem diurno circa proprium centrum, & annuo circa Solem, tanquam centrum alienum.

CONCLUSIO.

Systema Ptolemaicum non potest defendi.

Nam repugnat legibus Mechanicis, principiis Physicis, & Observationibus Astronomicis.

1°. quidem repugnat legibus Mechanicis; quia Mundi machinam implicat partibus inutilibus, nempe nimia & onerosa Epicyclorum & Cælorum multitudine; porrò non sunt multiplicanda entia sine necessitate, *ex axioma*.

2°. Repugnat Physicæ principiis; statuit quippe Terram in centro Mundi prorsùs immotam in medio mobilium penè immensorum.

3°. Repugnat Observationibus Astronomicis; quia in isto Systemate non potest explicari cur Mercurius & Venus modò appareant pleni, modo falcati; ergo has propter rationes Systema Ptolemaicum non potest defendi.

Obj. Non magis Systema Ptolemaicum implicat Mundi machinam admittendo plures Cælos, quàm plures rotæ & pondera plura implicant horologium, atqui non implicatur horologium; ergo à pari nec Mundi machina.

N. maj. prop. & paritatem. Ratio disparitatis est, quod horologium non possit fortasse elaborari sine pluribus rotis; at verò machina mundi explicari possit sine tot Cœlis, *id est*, sine duodecim. Machina, quæcumque sit, eò est perfectior, quò simplicior.

SENTENTIA CARTESII.

Cartesio universa Cœlorum materia fluida est; & in ejus medio existit Sol, *hoc est*, ignis purissimus maximæ cujusdam molis; ignis autem ea est natura, ut partes circa proprium centrum citissime ferantur; quamobrem Sol velocissimo suarum partium motu circulari, materiam Cœli fluidam rapit, & quidem eò citius, quò propior est ei, tardius autem quò remotior; hæc autem Cœli materia sic agitata omnes Planetas in se existentes agit, ac velut fluitantes defert, terramque ipsam quæ numero Planetarum adscribitur circumagit.

Universus itaque Mundus est ingens quidam vortex suo motu cætera omnia corpora tum solida tum fluida rapiens.

Quemadmodum, inquam, in aliquo ingenti vortice possunt esse plures minores, qui consequenter motu communi & insuper in motu proprio moveantur, ita in hoc maximo orbis vortice totidem sunt minores vortices quot sunt Planetæ; quamobrem Planetæ de quorum numero Terra est, duplici motu moventur, scilicet motu communis & proprii vorticis circà centrum universi, & circà proprium; quanquam nec propriè loquendo, inquit Cartesius, Terra movetur, motus enim propriè est translatio corporis è viciniâ aliorum, proximorum nempe, quæ spectantur ut quiescentia: sed cum terra communi & proprio vortice defertur, non transfertur è viciniâ aliorum corporum, neque enim transfertur è viciniâ aëris aut aquæ: ergo propriè loquendo,

inquit, terra non movetur, licet & circà centrum universi & circà proprium volvatur, ut summum, populariter loquendo, & habità ratione Firmamenti, Solis & Syderum fixorum moveri concipitur.

Quo autem temporis spatio motum suum absolvant Planetæ, non est inter Cartesium & alios vulgò difficultas: de ordine etiam Planetarum Cartesii & Copernici sententia eadem est, cum hoc solo discrimine, quòd Copernicus Stellas omnes fixas pari locorum intervallo à mundi centro distare existimet, nec alias aliis esse altiores; Cartesius verò inæqualiter distare arbitretur, & quidem hanc distantix inæqualitatem inter fixas majorem esse quàm inter Planetas, ideòque fixas non magis in eodem cœlo aut eadem cœli regione quàm Planetas versari.

Quanquam tamen Cartesius nullum mundi centrum propriè dictum & quoad se admittit, sed impropriè tantum & quoad nos; nam in infinito, seu, ut loquitur, indefinito nullum est mundi centrum propriè, & quoad se; nulla enim est circumferentia, nullus terminus: atqui mundus universalis est infinitus seu indefinitus, materia seu corpus est infinitum, nam spatium & corpus idem sunt: atqui spatium est infinitum; nam ultra quodcunque assignatum, aliud cogitari & assignari potest; ergo corpus infinitum est, proindèque in mundo universo nullum est centrum propriè dictum & quoad se; sed tantum impropriè & quoad nos, comparatione scilicet eorum quæ nobis aspectabilia sunt.

C O N C L U S I O.

Juxtà sententiam Tychonis, Terra prorsus immobilis est.

Nam illud prorsus est immobile, quod neque motu recto neque circulari movetur: atqui terra neque motu recto, neque circulari movetur.

1°. Quidem Terra non movetur motu recto; nam corpus gravissimum in mundi centro positum non movetur motu recto, neque enim ascenderet, aliàs grave non esset; neque descendere potest, aliàs in mundi centro non esset positum; sed Terra est corpus gravissimum in mundi centro positum, ex dictis; ergo Terra non movetur motu recto.

Deindè verò non movetur motu circulari, sive circà centrum proprium, sive circà alienum: nam corpus magneticum non movetur motu circulari, per suos enim polos redditur immobile circà centrum universi, per suum verò meridianum redditur immobile circà proprium centrum; sed terra est corpus magneticum, ut Cartesius & alii fatentur, ferramenta enim quæ terræ diutiùs recta hæserunt, à terrâ vim magneticam contrahunt, experientiâ teste: ergo Terra non movetur motu circulari sive circà centrum universi, sive circà proprium: quamobrem *Deus fundavit Terram. supra stabilitatem suam; generatio præterit & advenit; Terra verò in æternum stat: Deus firmavit orbem terræ qui non commovebitur:* inquit Scriptura.

Dices. Vel Terra circulariter movetur, vel Sol ipse, Planetæ & Sydera fixa circulariter moventur circà terram: sed magis consentaneum est terram circulariter moveri quàm ista omnia; Terra enim eget illorum influxibus: ergo Terra movetur circulariter.

Dist. min. prop. Per se & cæteris paribus, *C. min. prop.* per accidens & cæteris imparibus, *N. maj. prop.* cætera autem sunt imparia, quia Terra est corpus magneticum, non autem Sol, Planetæ & Sydera fixa: Terra est corpus gravissimum, non autem Sol, Planetæ & Sydera fixa: quamobrem Terra prorsus immobilis est, non autem ista omnia. Terra enim ab ullo corpore graviore præ suâ summâ gravitate fursùm trudi non potest.

D E E L E M E N T I S.

D. Quid est Elementum?

R. Est corpus simplex ex quo mixta componuntur.

D. Quot sunt Elementa?

R. Quatuor : Ignis , Aër , Aqua & Terra.

Ignis , est elementum calidum , siccum , fluidum & leve.

Aër , est elementum calidum , humidum & leve : *secundùm veteres*. Sed Aër est reverà gravis , ut experientiâ constat , dùm in vesicâ inflatâ ponderatur :

Aqua , est elementum humidum , frigidum & grave.

Terra , est elementum siccum , frigidum & grave.

Undè proprietates seu elementorum qualitates sunt gravitas , levitas , siccitas , humiditas , calor , frigus & fluiditas.

C O N C L U S I O.

Gravitas Aëris est vera causa ascensûs & suspensionis gravium in vulgatis experimentis.

Nam illud est vera causa alicujus effectûs , quo posito effectus ponitur , quo sublato tollitur : atqui positâ gravitate aëris desuper incumbentis , ascendant & suspenduntur gravia in vulgatis experimentis quæ in pleno tentantur aëre : sublatâ verò gravitate aëris , jam gravia non ascendant neque suspenduntur in Machinâ Pneumaticâ , extracto aëre ; ergo causa ascensûs & suspensionis gravium est gravitas aëris.

Et verò. Variatâ gravitate aëris variatur ascensus & suspensio liquorum : Nam ubi est major gravitas aëris , altiùs ascendant : ergo gravitas aëris est vera causa ascensûs & suspensionis gravium in vulgatis experimentis.

Obj. Corpus quod movetur sursum & non deorsum, grave non est; atqui aer movetur sursum; ergo gravis non est.

Dist. maj. prop. Corpus quod movetur sursum per se & ab intrinseco, *C. maj. prop.* per accidens & ab extrinseco, *N. maj. prop.* Porro aer sursum movetur per accidens ob graviora corpora quibus permiscetur, sicut & oleum aquæ infusum sursum movetur, occasione aquæ, non verò per se.

C O N C L U S I O.

Descensus gravium causa, sunt varii ætherei turbines: non verò effluxia terræ magnetica.

Nam per turbines æthereæ substantiæ reddi potest ratio cur gravia ruant in centrum terræ; nam versùs illam partem tendere debent gravia, versùs quam præcipitentur necesse est à variis æthereæ substantiæ turbinibus & turbinum circulis præterlabentibus; atqui ea est necessitas: nam supponuntur turbines & circuli turbinum esse tardiores versùs centrum terræ, quàm versùs Po'los, aut circumferentiam: ergo causa descensus gravium potest explicari per turbines æthereæ substantiæ. *Hæc sententia desumitur à Domino Peraldo.*

Obj. Materia, quæ præterlabendo, gravia abriperet, sic non præcipitaret deorsum; atqui æthereæ substantia præterlabendo deberet gravia circulariter abripere motu suo perniciosissimo, ergo, &c.

Dist. min. prop. Si gravia motui æthereæ substantiæ circulari non obsisterent, *C. min. prop.* si obsistant, *N. min. prop.* Porro gravia obsistunt quantum possunt versùs centrum terræ, quia ibi minor est turbinum motus & velocitas.

DE LACRYMA BATAVICA.

Nihil magis probat dari materiam quamdam subtilissimam & velocissimè agitatem, quàm stupendum illud Phœnomenon quod observatur in famosâ Lacrymâ vitreâ, quam exhibet figura sequens.

Hoc corpus conflatum est ex vitro fuso quod cum è fornace extrahitur, immersione in aquam temperatur. Si Lacryma frangatur circâ *A*, nihil memorabile accidit; sed si frangatur versùs *B*, statim vitreum illud corpus dissolvetur in minutissima fragmenta, & in tenuissimum pulverem abire videbitur.

Ad inquirendam illius causam variæ agitatae sunt inter Philosophos controversiæ. Hæc verò majorem præ se fert veri speciem.

Cum Lacryma vitrea recenter è fornace extracta, in aquam immergitur, exteriores illius partes refrigerantur & ad minus spatium rediguntur; formatur densior crusta in superficie Lacrymæ, partibus interioribus calorem & raritatem adhuc conservantibus; quid inde sequi debeat facile est deducere: cum enim refrigeratio procedat à circumferentiâ versùs centrum, necesse est interstitia particularum vitri à circumferentiâ versùs centrum fieri latiora, adeò ut quilibet Lacrymæ meatus sit instar infundibuli, cujus basis est in centro, vertex in superficie.

Porro quando Lacryma frangitur circâ *B*, crassiores materiæ subtilis particulæ simul cum subti-

liori aëre, magno impetu irruunt in poros versùs Lacrymæ interiora latiùs patentes, ibique vices totidem cuneorum agentes hinc & indè partes divellunt, easque in minutiozem pulverem dissolvunt. Non confringitur autem Lacryma, quando pediculus versùs *A*, abscinditur, quia propter tenuitatem suam totus pediculus à liquore, cui facta est immersio, refrigeratus est, adeò ut per illam sectionem potentiores non aperiantur subtili materiæ meatus ex unâ parte quàm ex aliâ.

Si Lacryma postquam fuit temperata rursùs ad ignem admoveatur, nec postea aquæ immergatur, tunc non rumpitur in minuta fragmenta, etiamsi modò laudata frangatur, quia vi caloris particulæ fuerunt ad pristinum ad se invicem situm revocatæ & restitutæ, neque majores meatus sunt in exterioribus quàm in interioribus Lacrymæ partibus.

DE METEORIS.

D. Quid intelligis per Meteora?

R. Secundùm nomen, est vox Græca à *μετά* (*meta*) *suprà*, & *ὅρος* (*oros*) *terminus*: quia Meteora *suprà* nos videntur & generantur.

Latine vocantur *Sublimia*, & etiam *impressiones*: quia apparent instar impressionum: v. g. in Iride.

D. Quomodo definiuntur Meteora secundùm rem?

R. Sunt mixta imperfecta, quæ non habent formam distinctam ab elementaribus.

D. Quænam est causa finalis Meteororum?

R. Est pulchritudo Universi.

D. Quænam est eorum causa efficiens?

R. Sunt Sydera per suas influentias.

D. Quænam est eorum materia, quæ duplex est?

R. Materia eorum remota, sunt Aqua & Terra:

Et proxima, sunt vapores seu exhalationes.

Vapor, est halitus calidus & humidus, ex aquâ proveniens.

D. Quid est exhalatio?

R. Est halitus calidus & siccus, ex terrâ proveniens; tales sunt sub noctem ignes fatui.

Forma Meteororum, est certa crassitudo, & temperies qualitatum elementarium.

DE MIXTIS PERFECTIS IN ANIMATIS.

D. Quid est mixtum inanimatum?

R. Illud est, cujus forma, alia est ab elementaribus, quæ vocatur ab antiquis, *forma substantialis*, quæ tamen non est anima.

Mixa perfecta inanimata, alia à viventibus, alia à non viventibus oriuntur.

A non viventibus oriuntur metallum, lapis & minerale.

Metallum difficile dividitur: & sex sunt Metalli species: scilicet Aurum, Argentum, Æs, Stannum, Plumbum & Ferrum.

Lapis triplex est; communis, *ut* Saxum; pretiosus, *ut* Gemma, & medius, *ut* Marmor.

Minerale, est mixtum perfectum inanimatum, facile divisibile & liquefactibile; *v. g.* Sal, Sulphur.

DE MAGNETE.

Lapis magneticus sic vocatur à Pastore quodam nomine *Magnes*, qui primus eum invenit mediante pedito, & tentavit experimenta; vel ut, ex Nicandri sententiâ, Plinius refert *lib. 36. c. 16.* Cum *Magnes* pecus pasceret, ferratasque haberet crepidas, animadvertit lapidem ferro adhærescere.

Sunt qui à Magnesiâ Lydiæ regiunculâ dictum volunt, ubi primum contendunt esse inventum, circà Heracleam urbem : undè & *Heracleon* appellarunt. *Ex sententiâ Lucret. l. 6.*

D. Quomodò definitur Magnes ?

R. Est Lapis attrahens cognata corpora, iisque communicans eandem virtutem, & dirigens sese ad certam mundi plagam, nempe ad Septentrionalem.

Undè tres virtutes seu effectus Magnetis numerantur : scilicet attractio, communicatio & directio.

C O N C L U S I O.

Ferrum attrahitur per materiam subtilem, seu effluvia magnetica.

Nam quidquid deprehenditur in attractione ferri à magnete continetur motu locali, quo ferrum accedit ad magnetem ; atqui motus iste localis qui cernitur in attractione ferri à magnete debet rejici in corpus aliquod subtilissimum erumpens è magnete : tam enim motus iste localis fit per aliquod subtilissimum, quàm motus localis in pinnulis versatilibus rejicitur in aliquod rapidissimum & insensibile, nempe ventum : ergo ferrum attrahitur per materiam subtilem seu effluvia magnetica.

Obj. Materia subtilis è magnete profluens, vel penetrat ferrum inoffenso pede, vel incurrit in partes solidas : si penetrat facilè, non adducit ; si incurrit, repellit : ergo ferrum non deberet ruere in magnetem.

N. min. prop. Et dico materiam illam subtilem penetrare simul, & incurrere in partes ferri ; penetrat quidem motu suo directo, atque ita deprimit particulas ferri hirsutas : incurrit verò motu suo circulari, & retrorsùm, erigendo easdem ferri particulas.

DE MIXTIS PERFECTIS ANIMATIS.

Mixtum animatum est mixtum perfectum, cujus forma substantialis est anima, v.g. homo.

D. Quid est sensus?

R. Est facultas corporea; & duplex est, externus & internus.

Sensus internus est ille qui residet in cerebro, juxta veteres; sed, ut experienciâ constat, nascuntur infantes sine cerebro, qui tamen habent sensum internum, qui spiritalis dici potest.

Et sensus externus ille est qui residet in corpore.

D. Quotuplex est sensus externus?

R. Quintuplex est sensus externus; scilicet Visus, Auditus, Odoratus, Gustus & Tactus: quorum quatuor priores resident in capite: posterior verò in cæteris corporis partibus; nam possumus tangere vel manu, vel etiam pede, & quâvis aliâ corporis parte membranæ nervosis instructâ, quæ quidem membranæ per corpus universum sparguntur.

DE LUMINE.

D. **Q**uid est Lumen?

R. Est actus perspicui, ut perspicuum est.

CONCLUSIO.

Lumen consistit in pressione celeri & directâ æthereæ substantiæ factâ à lucido corpore.

Nam lumen in eo consistit per quod possunt explicari quæcumque sunt luminis phænomena &

proprietates ; atqui per pressionem directam & celerem æthereæ substantiæ factam à lucido corpore , explicantur quæcumque sunt luminis phænomena & proprietates , præsertim verò propagatio luminis celerrima & penè instantanea , reflexio luminis à corpore duro , & refraction in corpore densiori vel rariori ; ergo lumen consistit in ea pressione.

Obj. Nocte profundâ remanet pressio materiæ subtilis in aëre ; atqui tamen nullum tunc remanet lumen ; ergo lumen non consistit in pressione materiæ subtilis.

Dist. maj. prop. Nocte profundâ remanet pressio materiæ subtilis , pressio indirecta & ad luminis speciem insufficiens , *C. maj. prop.* Pressio directa & ad lucem sufficiens , *N. maj. prop.* Nam absente lucido corpore , lineæ materiæ subtilis non amplius premuntur ut priùs directè , celeriter & imperturbatis radiis.

DE COLORE.

D. Quid est color ?

R. Color duplici modo definitur : 1°. est qualitas quæ non potest agere , nisi per medium actu perspicuum & illuminatum. 2°. Color est certa luminis reflexio seu modificatio.

CONCLUSIO.

Color non est mera qualitas physica ad sensum Peripateticorum.

Nam est explicare obscurum per obscurius ; nam quid sit natura ejus qualitatis , omnes prorsus ignorant. Certè vitrum dum est contusum , & liquores dum ebulliunt , mutant colorem ; neque tamen dici potest unde sibi subitò comparent novas qualitates physicas : ergo color non est qualitas physica , ut somniaverunt Peripatetici.

At verò color bene definitur, Certa Luminis reflexio seu modificatio : nam in eo consistit color, per quod explicari potest colorum varietas : atqui per variam luminis modificationem ab objecto colorato potest jucundè satis explicari colorum varietas : sic corpus est candidum, quòd multum luminis reflectit ad oculos intuentium : sic nigrum est, quòd vel nihil vel parum luminis reflectit, sed totum penè velut abscondit se : ergo color consistit in certa luminis modificatione.

Obj. Illud non est modificatio luminis quod habet varias species, & quod distinguitur à lumine : atqui color habet varias & etiam contrarias species, & distinguitur à lumine, quod neque album neque nigrum est, sicut & color : ergo color non est luminis modificatio.

Dist. maj. prop. Color distinguitur à lumine ut modus à re modificata, C. maj. prop. ut res à re, N. maj. prop. Quamobrem color distinguitur à lumine ut modus à re modificata, non verò ut res à re. Et certè, rectè concludi potest : ubi non est lumen, ibi non est color ; juxta illud Poëtæ : Nox abstulit atra colores.

DE CALORE.

D. **Q**uid est Calor ?

R. Est motus quidam celer, perturbatus, & expansivus partium insensibilium. *Quod probatur.*

CONCLUSIO.

Nam calor maximè consistit in eo quod in liquoribusprehenditur ebullientibus, in flamma, in flatu qui ore patulo ejicitur è pulmonibus, in axi currûs dum incalescit, in ferro dum limatur, in duobus baculis magna vi brachiorum veluti ferrâ

desecatis, unde fumus ater oritur & ignis, &c. atqui in hujusmodi corporibus calidis nihil aliud quidquamprehenditur præter motum celerem, perturbatum & expansivum partium tenuissimarum & insensibilium, ut experienciâ facili videre est: ergo calor bene definitur, siquidem consistit maximè in motu celeri, perturbato & expansivo partium insensibilium corporis calidi.

Obj. Si calor consisteret in motu celeri, perturbato partium insensibilium, ubi esset iste motus, esset quoque calor; atqui calor non est semper ubi reperitur motus, ut experienciâ constat, de aqua ebulliente in Machina Pneumatica, exhausto aëre crasso; ergo calor non consistit in motu celeri, perturbato & expansivo partium insensibilium.

Dist. Exemplum, & N. min. Tunc aqua habet motum celerem, insufficientem calori exhibendo, *Concedo.* Sufficientem, *Nego.* Nam iste motus celer quo aqua ebullit in Machina Pneumatica, est dilatatio aquæ solutæ à compressione aëris exhausti; contra verò aqua ebulliens igni superposita, est commotio perturbata partium insensibilium sese collidentium vehementissimè.

DE FRIGORE.

D. Quid est Frigus?

R. Frigus à contrario caloris, est quies partium seu ipsiusmet caloris privatio. *Quod probatur.*

CONCLUSIO.

Nam in eo maximè consistit frigus, quod primum reperitur in corporibus frigidis ut frigida sunt; atqui quies partium reperitur primum in corporibus frigidis ut frigida sunt; ideo enim frigus constringit corpora, ea convertit in glaciem, & conservat diu

integra, quatenus est status quidam quietis partium: ergo frigus maximè consistit in quiete partium corporis frigidi.

Obj. Calor non facit ut corpus expandatur; sic lutum dum coquitur, ad minores redigitur angustias; ergo à contrario frigus non facit ut corpus constringatur.

Dist. Ant. Calor non facit ut corpus expandatur per accidens, *C. Ant.* per se, *N. Ant.* Sic dum recoquitur lutum plures aqueæ partes evolant, ideoque imminuatur lutum necesse est.

Obj. Ubi est motus expansivus, ibi non est frigus; tamen glacies est aqua expansa magis quam naturalis & liquida: ergo frigus non est quies partium.

Dist. maj. prop. Si iste motus expansivus sit internus, *C. maj. prop.* si sit externus, *N. maj. prop.* At dum aqua fit magis expansa præ frigore, est tantum aquæ superficies, nam partes ejus interiores constringuntur, unde oritur frigus.

DE SONO.

D. Quid est Sonus?

R. Est qualitas sensibilis, ex Philosopho, orta ex collisione Corporum sonorum & resiliencia medi.

Duplex est sonus, directus qui directè aures perstringit: & reflexus, qui dicitur *Echo*. Omnino impeditur & redit.

DE ÆSTU MARIS.

D. Quid est æstus seu Ebullitio Maris?

R. Est Maris fluxus & refluxus; itus & reditus; fluere dicitur, cum attollitur ad littora; refluxere verò cum ad littora deprimitur.

D. Quænam est causa æstûs Maris?

R. Causa est obscura : at vulgus Philosophorum refundit æstum Maris in Lunam ; tùm quia maximus est quotidie æstus dùm Luna est in suo Meridiano : tùm quia æstus sic quotidie tardius fit quatuor horæ quintis sicut ascensus Lunæ ad Meridianum : tùm quia nocte ex cognitione Periodorum Lunarium prædicunt Mathematici æstum Maris. Sed istæ rationes planè non satisfaciunt. Fatendum est nullum unquam hominem æstûs Maris causam potuisse cognoscere, Deumque illam reliquisse humano generi ignotam , ut quisque sentiat eo se non pollere ingenio , ut omnia comprehendere queat , sit cum plerisque hæc

C O N C L U S I O.

Luna incumbens aquis Oceani potest assignari vera causa fluxûs Maris.

Nam ea potest assignari vera causa fluxûs maritimi , per quam potest reddi ratio Physica singulorum fluxûs maritimi Phænomenorum ; atqui per Lunam incumbentem aquis Oceani , easque prementem sibi subjectas potest reddi talis ratio : sic explicatur , cur bis in die contingat fluxus , quia bis in die ad maiores angustias rediguntur aquæ maris , Luna existente semel in Hemispherium nostrum , semel infrà , habitâ ratione figuræ ovalis turbinis in quo terra versatur cum Lunâ. Sic explicatur , cur in novilunio & plenilunio sint majores fluxus , quia tunc Luna supponitur esse in majoribus angustias figuræ ovalis turbinis , ideòque ætheream substantiam ad majores redigit angustias. Sic explicatur , cur in æquinoctiis duobus sint majores maris exundationes , quia tunc nova Luna aut plena versatur in Æquatore , ideòque rectius & fortius comprimit aquas sibi subjectas : recta enim pressio est fortior quàm obliqua : ergo

Causa fluxûs maris potest esse Luna premens aquas maris sibi subjectas.

Obj. Si Luna æstum maris suo motu procuraret, multò magis procuraret æstum aëris, fluxum & refluxum; atqui Luna suo motu non procurat æstum in aëre subjectum, nullus enim deprehenditur: ergo Luna suo motu non procurat æstum maris.

N. min. prop. Et dico aëris æstum reipsà & quoad se majorem esse quàm sit æstus maris, minorem tamen esse sensibiliter, & quoad nos, quia motus aëris propter raritatem & tenuitatem minùs sensibilis est.

Obj. Si Luna suo motu æstum procuraret, eâdem ratione Sydera omnia, præsertim verò Sol, qui Lunâ longè major est, æstum maris procurarent: sed alia Sydera, ne Sol quidem suo motu procurant æstum maris; ergo neque Luna.

N. maj. prop. & paritatem. Ratio disparitatis est, quia Sol & alia Sydera nimis à terrâ distant quàm ut possint eam comprimere, Luna verò non ita distat à terrâ, ut ejus compressio ad terram usque pervenire non possit.

DE SALSUGINE MARIS.

DUplex olim de Salsugine maris fuit sententia, Empedoclis scilicet & Aristotelis.

Uterque hanc Salsuginem oriri ex sudore & exhalatione terræ sustinuit: & inter se in hoc ambo convenerunt.

Sed observandum est exhalationem posse sumi duplici modo. 1°. Pro halitu terræ ut sic. 2°. Pro halitu terræ certis dispositionibus affectæ: v. g. Terræ metallicæ, sulphureæ, bituminosæ, salidæ.

Halitus terræ ut sic, non sufficiunt ad explicandam maris Salsuginem; aliàs explicari non pos-

set cur quædam maria essent magis falsa quàm alia, cùm æquales ferè sint geometricè in omnibus maribus terræ halitus : imò stagna quoque deberent esse falsa.

Oritur ergo falsedo maris ex halitibus terræ certo temperamento affectæ; v. g. bituminosæ, sulphureæ, salis montibus plenæ.

Quæ quidem omnia argumenta colliguntur ex Libro Aristotelis de sensu & sensibili cap. 4. circa medium; ut Arabes interpretati sunt.

Quanquam fatear halitus simpliciter aliquid facere propter adustionem, ut patet in urinâ, sudore & lexivio.

Per hanc sententiam optimè explicatur quare quædam maria sint aliis falsiora : & quare Lacus Asphaltites sit falsissimus, eò quòd compertum sit bitumine abundare; & quare quidam fontes falsi sint, aut alterius saporis, ex eo quòd percolentur per terras certis affectas qualitatibus, v. g. per terras metallicas, bituminosas & sulphureas.

DE CIRCUITU SANGUINIS.

An Detur Sanguinis Circuitus?

Circuitus sanguinis est fluxus sanguinis à corde per arterias, & ejusdem refluxus ad cor per venas.

Philosophis & Medicis antiquioribus vulgò sanguis elaboratur in jecore, & ex eo per venas in corpus universum distribuitur sine ullo regressu aut circuitu; spiritus autem vitales in sinistro cordis latere elaborantur, & ex eo per arterias ubique comites venarum distribuitur sine ullo regressu ac circuitu.

Philosophis autem & Medicis recentioribus sanguis elaboratur in corde : arteriosus quidem in si-

nistro cordis latere, & ex eo per arterias versùs ramos fluit, & à ramis versùs cor ipsum refluit per venas, & ita magis ac magis in utroque cordis latere elaboratur, arteriosus in sinistro & venosus in dextro; quamobrem continuus est sanguinis circuitus quandiu animal perfectum spirat; horum sententiæ assentiendum est: Itaque sit hæc

C O N C L U S I O.

Admittendus est Sanguinis circuitus.

Nam ad hoc satis est quod sanguis fluat à corde per arterias & ad idem refluat per venas; atqui sanguis perpetuò fluit à corde per arterias & refluit ad cor per venas; primò quidem sanguis fluit à corde per arterias; nam ad hoc satis est quòd per systolem cordis seu constrictionem sanguis intrudatur in arterias; non autem in venas; atqui per cordis systolem seu constrictionem sanguis intruditur in arterias, ut ex ipso pulsu arteriarum manifestum est; non intruditur autem in venas, non modò quia venæ nullum habent pulsum, sed etiam quia testantur peritissimi Medici & Chirurghi valvulas quasdam seu pelliculas in venis ita esse dispositas, ut ingressum sanguinis à corde in venas prohibeant; in arteria est contrà; ergo per cordis systolem seu constrictionem sanguis perpetuò intruditur in arterias, non autem in venas, proindèque sanguis perpetuò fluit à corde per arterias.

Deindè. sanguis refluit ad cor per venas; nam ad hoc satis est quod arteriarum & venarum valvulæ sint ita dispositæ ut sanguis ad cor per venas refluere possit, non autem per arterias: atqui arteriarum & venarum valvulæ sunt ita dispositæ, ut sanguis ad cor per venas possit refluere, non autem per arterias, arteriarum valvulæ egressum sanguinis à corde, non autem regressum patiantur.

tur; valvulæ venarum est contrà; ingressum sanguinis ad cor, non autem regressum à corde patiuntur, ut Medici & Chirurgi recentiores experti sunt: ergo sanguis perpetuò refluit ad cor per venas, proindeque admittendus est sanguinis circuitus.

Et certè; nisi sanguis flueret à corde per arterias, & ad cor reflueret per venas, sanguis arteriosus non misceretur sanguini venoso: atqui sanguis arteriosus misceri debet sanguini venoso; sanguis enim arteriosus vehiculum est caloris nativi quo indiget sanguis venosus: ergo ex arteriis sanguis fluit in venas.

Denique assignanda est ratio cur vena ligata, versùs ramos intumescat, arteria verò ligata intumescat versùs truncum seu cor ipsum: (hæc enim certa sunt per experientiam.) Sed nulla hujusce rei causa proferri potest, quàm quia sanguis ex ramis fluit ad truncum seu cor per venas, & à trunco seu corde ad ramos per arterias: ergo sanguis à corde fluit ad ramos per arterias, & à ramis refluit ad cor per venas, proindeque perpetuus est sanguinis circuitus.

Obj. Non datur sanguinis circuitus nisi ex arteriis fluat in venas; sed ex arteriis non fluit in venas, nullus enim ex arteriis in venas aditus patet; ergo non datur sanguinis circuitus.

N. min. prop. Et dico ex arteriis in venas aditum patere per exiguos & insensibiles meatus, quibus arteriarum & venarum extremi ramusculi sibi committuntur, esse enim quasdam arteriolas & venulas capillares, quæ sibi mutuò committantur jam vulgò notum est Medicis & Chirurgis omnibus, quanquam fuerit antiquioribus incognitum.

Inst. Non potest assignari causa efficiens hujus motûs circularis perpetui.

N. prop. Et dico causam efficientem hujus perpetui

petui circuitus esse cor ipsum quod per systolem seu constrictionem sanguinem intrudit in arterias, dextro quidem latere in venam arteriosam; sinistro autem in aortam; per dyastolem verò seu dilatationem admittit in se sanguinem, dextro quidem latere ex venâ cavâ; sinistro autem ex arteriâ venosâ refluentem.

Porro sanguis ita pellitur à corde per venam arteriosam & aortam, ut per eandem ad cor regredi non possit; prohibentibus scilicet valvulis sic in utrâque dispositis, ut non patiantur regressum, & ita cor sanguinem in se admittit per venam cavam & arteriam venosam, ut per eandem regredi non possit, prohibentibus scilicet valvulis.

D E

TRANSFUSIONE SANGUINIS.

Sanguinis transfusio nihil aliud est, quàm sanguinis ex uno animali in aliud infusio, ex venis unius in venas alterius.

Duplex verò transfusio cogitari potest, scilicet ex animali specie diverso in aliud specie diversum, v. g. Ex vitulo in canem: vel ex animali ejusdem speciei, v. g. ex cane in canem; ex homine in hominem: quæ est transfusio in aliud animal pariter ejusdem speciei.

Inter Philosophos & Medicos difficultas est, an transfusio sanguinis possit esse salutaris: affirmantibus aliis, cæteris verò negantibus, pro quibus sit hæc

C O N C L U S I O.

Sanguinis transfusio sive ex animali ejusdem speciei sive diversæ non est salutaris.

Nam ut salutaris esset sanguinis transfusio, deberet alienus sanguis esse aptus nutriendo animali: sed nunquam alienus sanguis est aptus nutriendo animali, nisi ore sumatur, in ventriculo coquatur instar aliorum ciborum, & in sanguinem deindè proprium convertatur in corde; nam quod proprio animalis temperamento non congruit, non est aptum ei nutriendo; sed nunquam alienus sanguis proprio animalis temperamento congruit, nunquam enim duo animalia etiam ejusdem speciei temperamentum omninò simile consequuntur, nunquam sibi sunt omninò similia, imò duo ova nunquam sunt sibi perfectè similia, ut testantur ii qui discrimen accuratiùs observaverunt, & refert ipse Porphyrius in suâ Isagoge: ergo alienus sanguis nunquam aptus est nutriendo animali nisi ore sumatur, in ventriculo coquatur instar aliorum ciborum, proindèque transfusio sanguinis nequit esse salutaris.

Et certè. Senatus Parisiensis solemnè decreto sub gravissimis pœnis prohibitam voluit sanguinis transfusionem.

Cœtera quæ ad Corpus naturale spectant, ad Medicos remittimus: Tractabitur de Sphærâ, & postea desinet Physicus ubi incipit Medicus.

Candidatus si quas Theses his contrarias velit sustinere, suis oportet ut studeat codicibus, sui que propugnet sententiam Professoris: nihil quippè laudabile magis, nihil profectò æquius est: legat præsertim objectiones in codicibus, ut possit faciliùs illas solvere difficultates quæ in examinibus proponuntur.

DE SPHÆRA.

D. **Q**UÆRO à te, ERUDITE CANDIDATE,
quid sit Spæhra?

Respondeo MERITISSIMO EXAMINATORI,
Sphæra est corpus solidum, unâ superficie conten-
tum, in cujus medio punctum est, à quo omnes
lineæ ad circumferentiam ductæ sunt æquales. *Vide*
Figuram adjacentem.

Terra cujus descriptionem hîc aggredior, est
Sphæra sive Globus, qui supponitur axe quodam
transfixus in cujus superficie varios Mathematici
finxere circulos, de quibus sigillatim dicendum.

Axis, est linea recta immobilis, per centrum
Universi ducta, circà quam mundus assiduo motu
volvitur, lineæ hujusce extrema dicuntur Græcè
πόλοι (Poloi) Latinè *Vertices*, sive Poli duo sunt,
quorum alter Septentrionalibus imminens plagis
Arcticus dicitur, ab Urfâ vicino sydere, quæ Græcè
ἀρχτος (archtos) dicitur: Borealis etiam à Boreâ
vento: Septentrionalis à septem Stellis quas Trio-
nes vocant.

Alter huic oppositus Antarcticus appellatur, à
particulâ ἀντι (anti) id est, *contrà*. Hinc infrà nos
qui ad Septentrionalem vergimus, depressus latet.

De utroque Polo sic Virgilius, l. 1. *Georgicorum*.
Hic vertex nobis semper sublimis: at illum
Sub pedibus Stix atra videt, manesque profundi,

SPHÆRÆ CIRCULI PRÆCIPUI.

Circulorum usus in Geographiâ frequentissimus
est.

Sunt autem Horizon, Meridianus, Zodiacus, Æquator, Tropici duo & duo Polares.

Horizon, est magnus circulus qui Sphæram in duas partes dividit, eam cœli partem quam videmus ab alterâ dirimens.

Duæ illæ Sphæræ partes Hemisphærea vociferantur.

Horizon Græcè, Latinè *Finitor* dicitur, quòd aspectum nostrum terminat ac definit.

Duplex est Horizon, alter sensibilis, ut aiunt: alter intelligibilis five rationalis.

Sensibilis Horizon, ille est, quo circumscribitur & terminatur spatium illud orbis, quod oculorum acies è patenti loco circumspicit.

Rationalis verò, five intelligibilis Horizon multò latius extenditur, quippè qui ad cœlum usque supremum pertingat; nam ex iis quæ visu percipimus, colligimus describendum esse Horizontem, quo mens five ratio superiorem cœli partem ab inferiore dividat.

Rationalis ille Horizon rectus est, vel est obliquus.

Rectus Æquatorem secat ad angulos rectos, & per utrumque Polum transit.

Obliquus verò secat Æquatorem ad angulos obliquos; alterum Polorum eminentem suprà se habens, alterum infrà se depressum.

Horizontis utriusque duo sunt Poli: alterum incumbentem vertici nostro, *Zenith* appellant Arabes; alterum illi è diametro oppositum vocant *Nadir* seu *Nathir*.

Officia Horizontis præcipua sunt, cœlum in Hemisphæria duo dividere: recti Horizontis est Sphæram rectam exhibere, alioqui verò obliquam syderum in utroque Hemisphærio moram determinare, vel, si mavis, quantitatem cujusslibet diei & noctis definire.

Meridianus, est circulus qui per mundi Polos &

puncta verticalia transiens, Horizontemque secans ad angulos rectos, orbem in duas partes dividit, Orientalem scilicet & Occidentalem.

Pro vario cujusque regionis situ Meridiani possunt statui innumerabiles; tamen, ut confusio vitetur, describi solent in Tabulis Geographicis per gradus decem, adeò ut Meridiani sint omninò duodecim, semi-circuli verò sex triginta.

Ufus autem Meridiani præcipuus est, mediam noctem & mediam diem indicare: nam ubi Sol ascendens ab ortu Meridianum attigit, medius dies est iis qui sub eodem Meridiano, contrà verò media nox iis qui sunt infrà in altero Hemisphærio.

Longitudinum quoque discrimina definit Meridianus.

Zodiacus sic dicitur ab animalibus quorum efformatas aliquot effigies habet; alio nomine *signifer orbis*, & cœli *Balteus* appellatur. Est autem Zodiacus circulus magnus & latus, inter mundi Polos obliquè collocatus, orbemque dividens in duas partes æquales.

Zodiacus in duodecim partes distribuitur, quæ duodecim Signa nuncupantur, vulgò *les douze Signes du Zodiaque*, ou *les douze Maisons du Soleil*. Quæ quidem duodecim anni mensibus ex æquo respondent. Eorum nomina, hoc distico comprehensa habero. *ut supra p. 209.*

Sunt *Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo: Libraque, Scorpis, Arcitenens, Capræ, Amphora, Pisces.*

Singulis autem Signis sua præficiuntur nomina quæ Manilius Poëta recenset. *l. 2. Astronomicorum.*
Lanigeram Pallas, Taurum Cythærea tuetur:
Formosos Phæbus Geminos, &c.

Æquator sive Linea Æquinoctialis est circulus magnus utrumque Polum & terram dividens in plagam Septentrionalem & Meridionalem.

Æquator dicitur, quia dùm Sol circulum hunc

percurrit, diem æquat nocti: quod quidem bis uno quoque anno contingit; semel quidem cum principium Arietis, iterum verò cum principium Libræ Sol attingit: circulus hic à Nautis vocatur per Antonomasiā, *la Ligne*.

CIRCULI SPHÆRÆ MINORES.

Circuli minores ii sunt qui non totam Sphæram, quemadmodum circuli majores, sed partem tantum Sphææræ aliquam ambiunt.

Quatuor autem sunt, scilicet Tropicus Cancrī, Tropicus Capricornī, circulus Polaris Arcticus & circulus Polaris Antarcticus.

Tropicus Cancrī Æstivus est circulus minor, quem Sol Cancrum ingressus describit.

Tropicus Capricornī quem Hiemalem & Hibernum vocant, est circulus minor quem Sol Capricornum ingressus describit.

Uterque circulus hīc Tropicus dicitur à verbo Græco *τρέπειν* (*trepein*), quod est vertere, quia Solis conversiones quas Græci vocant *τροπᾶς* (*tropas*) in illis circulis fiunt.

In Tropico quidem Cancrī fit conversio Æstiva Solis, in Tropico verò Capricornī fit conversio Solis Hiberna.

Notandum autem est in Tropis fieri Solstitia, id est, Solis stationes, nihil vetat quominus præter Cancrum & Capricornum Aries & Libra dici possint Signa Tropica, ibi enim Sol convertitur vel ad Æstatem, vel ad Hiemem.

Circuli Polares duo sunt; alter Polum Arcticum ambiens, alter Polum Antarcticum.

Quælibet dies & quælibet nox sex mensium est his gentibus, quæ intrā circulos Polares degunt.

CLIMATA ET PARALLELI.

Clima est spatium terræ duobus Parallelis comprehensum, cujus finis solstitialem, seu longissimam diem habet dimidiâ horâ productiorem quàm principium; quod quò facilius intelligas, observa imprimis eos populos, qui sub Æquatore degunt, diem ac noctem habere duodecim semper horarum.

Climata autem ex intervallo semi-horæ suprâ duodecim horas vulgò definiri. Hinc sequitur eos quibus longissima est dies duodecim horarum, cum dimidiâ in climate primo degere; quibus verò longissima dies est tredecim horarum, eos in climate secundo versari.

Cætera metienda eodem modo sunt ab Æquatore versùs Polum inclinando, donec ad circulum Polarem Arcticum deveneris, ubi longissima dies est viginti quatuor horarum: quamobrem climata seu inclinationes, *ut à Vitruvio nominantur*, hodiè viginti-quatuor censentur, quibus totidem ex adverso in parte Australi trans Æquatorem respondent.

Paralleli sive circuli lati, quorum duobus clima continetur; hinc in alterutro Æquatoris latere parallelos octo & quadraginta numerabis.

Z O N Æ.

Zona autem sic dicitur, Græcè significat cingulum: est enim tractus quidam sive plaga latissima instar cinguli terram universam ambientis.

Zonæ quinque sunt, quarum quæ media est inter duos Tropicos continetur, & media secatur in longum ab Æquatore, perpetuisque Æstatibus torretur. Hinc Zonæ Torridæ sortita nomen est. Hujus latere, nimirum à Tropiciis ad Polares, circulos extenduntur Zonæ temperatæ duæ, in circulis verò

Polaribus, five intrâ utriusque Polaris ambitum sunt Zonæ frigidae duæ.

Totam hanc Zonarum rationem five dispositionem exequitur Macrobius de somno Scipionis agens: l. 2. c. 8. sed præstat Virgilium audire sic canentem: l. 1. Georgic. v. 233.

*Quinque tenent Cælum Zonæ, quarum una corusco
Semper Sole rubens, & Torrida semper ab igni
Quam circum extremæ dextrâ lævâque trahuntur
Cærulea glacie concretæ, atque imbribus atris.*

*Has inter, mediamque mortalibus ægris
Munere concessæ Divûm, & viâ secta per ambas;
Obliquus quâ se signorum verteret ordo.*

Nimirum credebat Virgilius cum antiquis, Zonam Torridam & Frigidam duas nullo hominum cultu celebrari. Hanc hausit sententiam ex Eratostene Cyreneo: Lucretius lib. 5. Horatius lib. 1. Ode 22. obiter attigerunt; Varro Attasinus, & Tibullus lib. 4. ut Pontanus & Cerdanus interpretes referunt.

Verum ne quid obscuritatis suprâ eâ re relinquatur: finge tibi circulum à cuius circumferentiâ ad circumferentiâ quatuor ducantur lineæ rectæ; in centro erit Zona Torrida inter duas lineas ductas, immediate suprâ & infrâ eam inter lineas Zonæ Temperatæ, & suprâ & infrâ Zonas Temperatas admittuntur Zonæ Frigidae. In hanc Figuram oculos injicito;

DE ECLYPSIBUS.

Ad Eclypsim Solis & Lunæ intelligendam;
(aliorum enim Syderum Eclipses non sunt sensibi-
les) quædam ex Opticâ & Astronomia supponimus.

Ex Opticâ supponimus primum corpus luminosum
quod sphericum est, illuminare dimidium præcisè
corporis spherici sibi æqualis, plus dimidio corpo-
ris se minoris, & minùs dimidio corporis se majoris.

Secundò supponimus umbram esse luminis pri-
vationem, vel absolutè, vel secundùm quid, vel
comparatè.

Tertiò, supponimus umbram projici in partem
corpori lucido oppositam.

Quartò, umbram esse ejusdem figuræ cum cor-
pore opaco cujus est umbra.

Quintò, umbram corporis opaci æqualis esse
æqualem, minoris esse minorem, & majoris ma-
jorem.

Sextò denique, umbram conicam finiri, cæteras
verò in infinitum extendi.

Ex Astronomiâ supponimus Solem semper lucere,
semper moveri sub Eclipticâ, Lunam verò suum
lumen mutuari à Sole, huc & illuc extrâ lineam
Eclipticam discurrere; lineam Lunarem & Eclyp-
ticam sese in duas partes secare; sectionem, quâ
Luna ab Austro ad Septentrionem pergit, vocari
caput Draconis seu nodum Boreum, eam verò sec-
tionem quâ descendit à Septentrione ad Austrum
vocari nodum Australem; summam denique absi-
dem quæ media est inter utramque sectionem dici
ventrem Draconis. His positis sit.

Lunæ Eclypsis benè definitur, privatio lucis in
Lunâ ob interpositionem terræ inter ipsam & Solem.

Eclypsis Lunæ non contingit nisi Luna sit plena,
quia ut fiat Eclypsis, debet Luna terræ umbram in-
gredi; non ingreditur autem nisi plena sit, non sit

tamen Eclypsis in omni plenilunio, sed tantum ubi Sol & Luna sunt in intersectionibus Eclipticæ seu viæ Solis & Lunæ, vel certè propè metas; metæ autem sunt duodecim utrinque graduum.

Quod si Luna fuerit in una intersectione & Sol in altera, tunc Eclypsis Lunæ futura est generalis, seu respectu omnium terræ incolarum; si autem sit propè metas, Eclypsis non est futura generalis, sed tantum respectu aliquorum terræ incolarum.

Eclypsis Solis non est defectus luminis in ipso, naturaliter enim Solis lumen deficere non potest, respectu ipsius Solis, est ergo ejus ob Lunam interjectam occultatio.

Eclypsis Solis fit in solo novilunio, non tamen in quolibet, sed tantum ubi novilunium est in cauda vel capite Draconis, aut certè intra latitudinem duodecim graduum hinc & inde.

Eclypsis Solis nunquam est generalis respectu omnium terræ incolarum, Sol enim longè major est Luna, proindeque totus ab ea omnibus partibus simul occultari non potest.

Sydera superiora ab inferioribus simili ratione occultari possunt, & ita Eclypsim pati; verum hæ Eclypses sunt insensibiles comparatè ad Solis vel Lunæ Eclypses quæ sunt omnium Eclypseon illustriores.

DE CONCENTRICIS, EXCENTRICIS, & Epiciclis.

Qui Cælos opinantur esse solidos, statuunt plures orbes concentricos, excentricos & epiciclos.

Orbes concentrici sunt qui habent idem cum mundo centrum, quo modo Firmamentum est orbis concentricus.

Orbis excentricus est contra, qui habet diversum centrum à centro Universi, idque vel simpliciter, *id est*, ratione utriusque superficiæ concavæ

& evexæ, vel secundùm quid & ratione alterutrius solùm.

Epiciclus est orbis minor majori deferente contentus, terram intra se minimè complectens, quam concentrici & excentrici complectuntur.

Orbes concentricos esse necessarios fatentur omnes; excentricos autem vel esse admittendos, si Cœli solidi sint, vel esse fingendos si sint fluidi, ut reverà fluunt, demonstratur, quia Planetæ nunc majores, nunc minores apparent, nunc majorem, nunc minorem habent paralixim, *hoc est*, aspectus diversitatem; quamobrem nunc magis, nunc minùs distant à centro mundi; ita Sol minor apparet & minorem habet paralixim quò magis deflectit ad Solstitium brumale: sed inæqualis illa apparentia explicari commodè non potest sine orbibus excentricis, nempe nisi Sol accedat ad Augem, *id est*, ad suum Apogœum, & relabatur ad oppositum Augis, *hoc est*, ad suum Perigœum.

Dari autem Epiciclos veros aut fictos demonstratur ex eo quòd Luna in propria sua Auge non semper appareat ejusdem magnitudinis, non habeat semper eandem paralixim, proindeque non semper habeat æqualem à terra distantiam: sed inæqualis illa distantia explicari non potest commodè sine Epiciclis, ratione quorum Planetæ in sua propria Auge, *hoc est*, in remotissima parte sui orbis excentrici magis aut minùs distent à centro Universi; quamobrem licet excentrici sufficiant ad explicandum motum Solis, requiruntur tamen prætereà Epicicli ad explicandum motum Lunæ.

DE STATIONE, DIRECTIONE, & Retrogradatione.

Stare dicitur Planeta cùm attigit partem Orientalem aut Occidentalem sui Epicicli, tuncque dicitur Stationarius.

Contactus autem alterutrius harum partium à Planeta dicitur Statio, prima cùm Orientalis est, & secunda cùm est Occidentalis.

Uterque verò Arcus Medius est inter illas duas partes, & vocatur Directio vel Retrogradatio; Arcus quidem superior vocatur Directio, & inferior Retrogradatio; Planeta in superiori vocatur Directus, ibique movetur ab occasu ad ortum, & in inferiori dicitur Retrogradus, ibique movetur ab ortu ad occasum.

Motus Planetæ ab occasu ad ortum Directus vocatur, & secundum ordinem Signorum, qui quidem loquendi modus natus est ex veteri opinione vel potius errore quo persuasum erat Planetas alieno motu rapi ab ortu ad occasum, proprio autem motu moveri ab occasu ad ortum, ita ut priori motui, quantum est de se, reniteretur.

Solis nullus est Epiciclus, ideoque nulla statio, Directio aut Retrogradatio; Luna autem sic velociter movetur, ut vix stare videatur.

DE CÆTERIS AD SPHÆRAM *pertinentibus.*

Ad Sphæram pertinent rectitudo & obliquitas, ortus & occasus Syderum, dierum & noctium diversitas, Periodus Stellarum, & varietas incolarum.

Ortus Signorum est eorum supra Horizontem ascensus; occasus ècontra est eorum infra Horizontem descensus.

Ortus & occasus Signorum vel est Poëticus, qui congruit sermoni Poëtarum; vel est Astronomicus, qui congruit sermoni Astronomorum; vel Cosmicus, cùm Signum ascendit supra Horizontem diurno tempore, præsertim matutino; vel Chronicus, cùm ascendit tempore nocturno, præsertim vespertino; vel Heliacus, cùm Signum sic elongatur à Sole, ut conspicuum fiat.

Qualibet die artificiali, longâ aut brevi, sex Signa oriuntur & occidunt, demptis tamen frigidis Zonis.

Dies vel est naturalis, *hoc est*, temporis spatium quo Sol circa terram videlicet volvitur, constatque viginti quatuor horis cum quibusdam minutis. Ejus initium apud Astronomos & Arabes sumitur à Meridie; apud Judæos & Athenienses ab Occasu; apud Ægyptios & Romanos à media nocte, apud Babylonios ab ortu vulgò.

Vel artificialis, *id est*, temporis spatium quo Sol moratur supra Horizontem, cui respondet nox artificialis, seu mora Solis infra Horizontem. Dies naturalis idem est apud omnes gentes; artificialis autem variatur pro tempestatum, regionum & incolarum varietate.

Quoties Sol oritur in principio Arietis aut principio Libræ, toties ubique terrarum dies est æqualis, quia tunc Horizon Æquatorem secatur ad angulos rectos & æquales, ut diximus.

Quibus Sphæra est recta, dies semper æquales sunt noctibus; *v. g.* iis qui sub Æquatore degunt, cæteris autem omnibus terræ incolis perpetua est dierum & noctium inæqualitas.

Quòd si quis directè subjaceret alterutri Polorum Mundi, per sex integros menses diem lucemque haberet, videretque Solem saltem dimidium; & postea per totidem menses noctem haberet, neque Solem intueretur.

Mundi Incolæ alii dicuntur Septentrionales, & alii Australes; alii rectam habent Sphæram, ut qui degunt sub Æquatore; alii obliquam, ut cæteri omnes; alii incolunt Zonam Torridam; alii Frigidam, & alii Temperatam: hi autem omnes vel Antipodes, vel Periscii, Amphiscii, Heteroscii & Antœcii dicuntur.

Antipodes dicuntur ii qui adversa nobis vestigia figunt.

Periscii, quorum umbra circulariter flectitur; Taltem semel in anno, quales sunt incolæ Zonarum Frigidarum.

Amphiscii, quorum umbra meridiana nunc ad unum, nunc ad alterum Polum projicitur, prout Sol declinat ultra vel citra Æquatorem, quales sunt incolæ Zonæ Torridæ.

Heteroscii, quorum umbra meridiana versùs alterum duntaxat Polum projicitur, quales sunt incolæ Zonæ Temperatæ.

Antæcii, sunt ii qui habitant Zonas Æquatoris parallelas, quales sunt ii qui incolunt Zonam Temperatam Septentrionalem.

Hic operæ pretium est observare quod jam diximus, Stellæ esse duplicis generis, scilicet errantes seu Planetas, quæ non servant eandem à se & mundi centro distantiam; & fixas, quæ eandem à se & mundi centro distantiam servant. *v. Physicam p. 209.*

Stellæ errantes seu Planetæ vulgò septem recensentur, nimirum Sol, Luna, Mars, Mercurius, Jupiter, Venus & Saturnus: sed à Galilæo insigni Mathematico deprehensi sunt quatuor alii circa Jovem, quos vocavit Medicæos, sumpto nomine ab Etruriæ Principe, cujus erat Mathematicus. Detecti sunt pariter alii duo circa Saturnum, vulgò dicti Satellites Saturni. Quamobrem spes est alios longè plures esse detegendos.

Stellæ fixæ quæ sunt perpetuæ apparitionis vulgò recensentur mille viginti duæ, ex quibus fiunt octo & quadraginta Constellationes, quæ in tres partes distribuuntur.

Prima Classis est à Zodiaco usque ad Polum Arcticum, continetque Constellationes unam & viginti, quarum nomina sequuntur. Ursa minor, Ursa major, Draco, Orphæus, Bootes, Corona, Borca, Hercules, Lyra, Cygnus, Cassiopœia, Perseus, Auriga, Ophineus, Serpens, Sagitta,

Aquila, Delphinus, Hinnulus, Pegasus, Andromeda & Triangulum.

Secunda Classis continet duodecim Signa Zodiaci: Arietem, Taurum; &c. v. p. 237.

Tertia Classis continet sexdecim Constellationes à Zodiaco ad Polum Antarcticum; quarum nomina sunt Sydus, Orion, Eridatius, Lepus, Canis major, Canicula, Argos, Hydra, Urna, Corycus, Centaurus, Lupus, Thuribulum, Ara, Corona Australis, & Piscis Australis.

Cæterum longitudo Stellarum æstimatur ex distantia quam habent Stellæ à principio Arietis, ideoque tanta est longitudo Stellarum, quantus est arcus interceptus seu distantia inter Stellam & principium Arietis.

Latitudo Stellarum sumitur ab Ecliptica usque ad Polos Zodiaci; quamobrem tanta est latitudo Stellarum, quantus est arcus medius inter Eclipticam & Stellam.

Declinatio Stellarum sumitur à distantia quam habent ab Æquatore, quamobrem tanta est declinatio Stellarum, quantus est arcus medius inter Æquatorem & ipsas.

Permultæ possunt fieri quæstiones; an mundi universi figura sit sphærica? an Mundus universus sit ingens quædam Sphæra? Terram enim esse latæ & planæ cujusdam figuræ pluribus visum est, etiam SS. Patribus, apud quos Antipodarum historia quasi fabula habebatur; imò & ultimum cœlum esse figuræ quadratæ, eò quòd in Scriptura dicatur *Civitas in quadro posita*.

Verùm hic Scripturæ locus intelligendus est de illis qui perfectione præditi cœlesti civitate donantur.

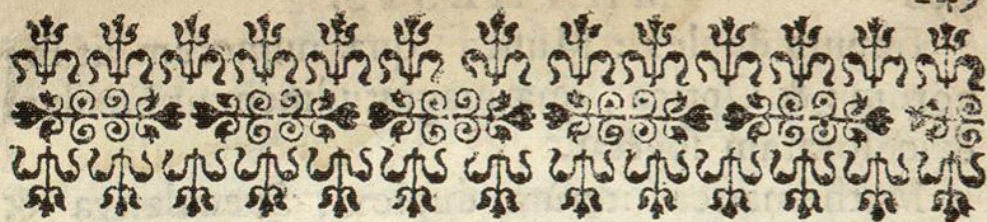
Nam figura Mundi sphærica est, ut cæteris Philosophis & Mathematicis visum est, apud quos Mundus universus terminis & finibus continetur; Cartesio enim infinitus est, seu, ut loquitur, indefinitus. Universus Mundus est figuræ sphæricæ:

Terra minor est quadam Sphærâ majori, scilicet aëre circumclusa; hæc nempè Sphæra aëris aliâ majori circumscribitur, & ita deinceps usque ad ultimum Cœlum, quod etiam sphæricum est.

Ex omni parte Globi terraquæi figura multis argumentis posset demonstrari rotunda: sed brevitatis causâ, hac ratione naturali contentus abito. Umbra corporis figuram semper imitatur; atqui umbra terræ sphærica est, talis enim apparet in Luna per tempus Elypseos; ergo terræ figura sphærica est.

De Sphæra pauca quærentur in Examinibus; de Mathesi ferè nihil, Notiones tamen non sunt negligendæ,

PARS QUINTA.
 PHILOSOPHIÆ,
 SEU
 MATHESIS.

DE DEFINITIONE
Matheseos.

D. **Q**UÆRO à te ERUDITE CANDIDATE,
 quid sit Mathesis, seu Mathematica?
 Respondeo MERITISSIMO EXAMINAT-
 TORI. Mathematica definitur: Scientia quantita-
 tis abstractæ à materiâ singulari & sensibili.

Finis Mathematicæ, est speculatio quantitatis
 ad hominum usus. Undè Mathematica potest dici
 speculativa.

Proprietates Mathematicæ sunt ejus certitudo,
 evidentia, jucunditas, necessitas, & dicendi faci-
 litas.

Ejus objectum, est quantitas abstracta à Mate-
 riâ singulari & sensibili.

Mathematica duplex est: Pura quæ abstrahit à
 materiâ singulari & sensibili.

Et Impura seu Mixta, quæ abstrahit à solâ ma-
 teriâ singulari, non verò sensibili, quæ est Phy-
 sica.

Pura duplex est: Arithmetica, quæ numerum,
 & Geometria, quæ magnitudinem contemplatur.

Impura duplex : Musica , quæ numerum ut sonorum : & Optica , quæ magnitudinem ut lucidam & coloratam spectat.

Mathematica iterum duplex : Speculativa & Practica : hæc facit objectum suum , illa verò non facit.

DE ARITHMETICA.

Termini communes Mathematicis sunt Thesis ; Postulatum , Propositio , Conclusio , Problema , Theorema , quantitas & ejus proprietates , ut , infinitas , incrementum , decrementum , mensura , incommensuratio , æqualitas , inæqualitas , propositio & progressio.

Thesis est propositio quæ ponitur , non probatur per motus Syderum.

Postulatum , est id quod postulamus licere nobis , quod omnium judicio sine absurditate licere potest.

Propositio , est Conclusio demonstranda.

Conclusio , est Propositio demonstrata.

Problema , est Propositio modum rei faciendæ aperiens : solùm reperitur in Mathematicâ practica.

Theorema , est propositio merè speculativa.

Additio , est duorum vel plurium numerorum in certam summam collectio , ut habeatur Totus.

Subtractio , est subductio numeri à numero , ut habeatur reliquus.

Multiplicatio , est ductus numeri in seipsum aut alium , ut habeatur factus.

Divisio , est distributio numeri in partes ab alio numero determinatus , ut habeatur quotus.

Comparatio , est relatio unius quantitatis ad aliam , vel ejusdem generis , & tunc est propria ; ut , lineæ ad lineam : vel diversi generis , & est

impropria, *ut*, linea ad tempus.

Comparatio duplex est; æqualitatis, *id est*, æqualis quantitatis ad æqualem; vel inæqualitatis, *hoc est*, inæqualis ad inæqualem: idque dupliciter; vel majoris ad minorem, *ut* quatuor ad duo, diciturque majoris inæqualitatis; vel minoris ad majorem, *ut* duorum ad quatuor, diciturque minoris inæqualitatis.

Æqualitas duplex, Rationalis, in quâ unum uni, & duo duobus respondent; *id est*, *tant pour tant*.

Et proportionalis, in quâ pars parti respondet, licet diversæ quantitatis; *v. g.* centesima centesimæ; *id est*, Gallicè *Tantième pour Tantième*.

DE MENSURA.

Mensura, est id quod assumitur ad rei quantitatem cognoscendam, vel pars quantitatis quæ aliquoties repetita totam præcisè quantitatem adæquat; sic unitas est mensura omnium numerorum, quia aliquoties repetita totum numerum præcisè adæquat.

Commensurabilia dicuntur ea quæ communem habent mensuram.

Incommensurabilia verò quæ non habent communem mensuram; & duplicis sum generis.

Privativè, quandò sunt ejusdem generis; *ut* diameter & latus quadrati: vel negativè, quandò sunt diversi generis; *ut* linea & tempus.

In quantitate continuâ quædam sunt incommensurabilia simpliciter; *ut* diameter & latus quadrati: in discretâ verò nulla sunt, sed tantum secundum quid; omnes enim numeri habent aliquam communem mensuram & unitatem.

D E

TERMINIS ET RATIONIBUS.

Terminus in Mathematicis, est quantitas ad aliam relata seu comparata.

Ratio est relatio seu comparatio quantitatis ad aliam, eaque vel inæqualitatis vel æqualitatis majoris vel minoris, ut dictum est.

Quantitas dicitur major quæ continet minorem & aliquid ampliùs.

Numerus major duplex; alter qui continet terminum minorem & aliquid ampliùs, *ut* quaternarius respectu ternarii; & alter qui pluries continet minorem, *ut* quaternarius respectu binarii.

Qui continet minorem duplex est: superparticularis, qui continet minorem & unicam ejus partem aliquotam, & dicitur sesqui-alter sesqui-quartus, sesqui-quintus: & superbipartiens, qui scilicet continet minorem, & plures ejus partes aliquotas.

Partes aliquotæ sunt certæ & assignabilis quantitatis: sic vocantur aliquotæ, quia aliquoties repetitæ suum totum exhauriunt: *in Physicâ* p. 193.

D E P R O P O R T I O N E E T P R O G R E S S I O N E.

Proportio, est duarum rationum seu comparisonum similitudo: hoc pacto explicari solita: *ut se habent duo ad quatuor, ita quatuor ad octo.*

In omni Proportione quatuor sunt termini, vel certè unus fungitur vice duorum, in omni enim

Proportione sunt duæ comparationes; quælibet autem comparatio duos habet terminos.

Propositio bifariam duplex: continua & discreta, Arithmetica & Geometrica.

Continua, est ea in quâ secundus terminus fungitur vice tertii; seu in quâ secundus terminus est finis primæ comparationis & principium secundæ; v. g. Proportio sequens: *ut se habent duo ad quatuor, ita se habent quatuor ad octo.*

Discreta, est ea in quâ sunt quatuor termini omninò distincti; ut in sequenti proportionem; *ut se habent duo ad quatuor, ita sex ad octo.*

Arithmetica, est propositio perfecta, omnimoda, accurata, in quâ unum uni, & duo duobus respondent, in quâ est idem omninò excessus; ut ista: *ut se habent duo ad quatuor, ita se habent quatuor ad sex*; utrobique enim est idem excessus, scilicet duarum unitatum.

Geometrica proportio, est aliqualis & imperfecta, in quâ excessus est quidem aliquo modo similis, non autem omninò idem: v. g. *ut se habent duo ad quatuor, ita se habent quatuor ad octo*: Utrobique enim excessus est aliquatenus similis, est enim media pars, non est verò omninò idem, quia quaternarius binarium excedit duabus tantum unitatibus, octonarius verò excedit quaternarium quatuor unitatibus.

Progressio, est continuatio duarum aut plurium terminorum proportionaliter. v. g. 1, 2, 3, 4.

Progressio duplex: scilicet Arithmetica, quæ fit secundum eandem omninò differentiam: *ut 2, 4, 6, 8, 10; &c.*

Et Geometrica, quæ fit secundum differentiam aliquo modo similem, non planè eandem: *ut, 2, 4, 8, 16, 32, &c.*

DE NUMERO ET UNITATE.

Numerus improprie est id per quod respondetur ad quot, eo sensu unitas est numerus.

Proprie verò, est collectio unitatum in certam summam.

Unitas est indivisio rei in se; & duplex est fractionem seu divisionem admittens; *v. g.* una dies: & non admittens; *ut*, unum punctum.

Numerus vel est formalis seu numerans, *hoc est*, mentalis collectio unitatum; vel materialis seu numeratus, *hoc est*, unitates numerabiles.

Numerus vel est digitalis, qui denario minor est; *ut* 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9.

Vel articulatus qui denario aut denariis adæquatè constat; *ut* 10, 20, 30, 40, 90, &c.

Vel mixtus, qui distinctus est à digitali & articulado; *ut* 11, 21, 31, 41.

Numerus vel est absolutus, qui absolutam & definitam quantitatem secatur; *ut* duplus, triplus, quadruplus; vel Par, qui in duas partes æquales sine fractione dividitur; *ut* 2, 4, 6, 8. vel impar, qui non potest dividi in duas partes æquales: *ut* 3, 5, 7, 9.

Numerus par triplex est, scilicet pariter par, qui in duas partes æquales usque ad unitatem dividitur; *ut* quatuor, octo.

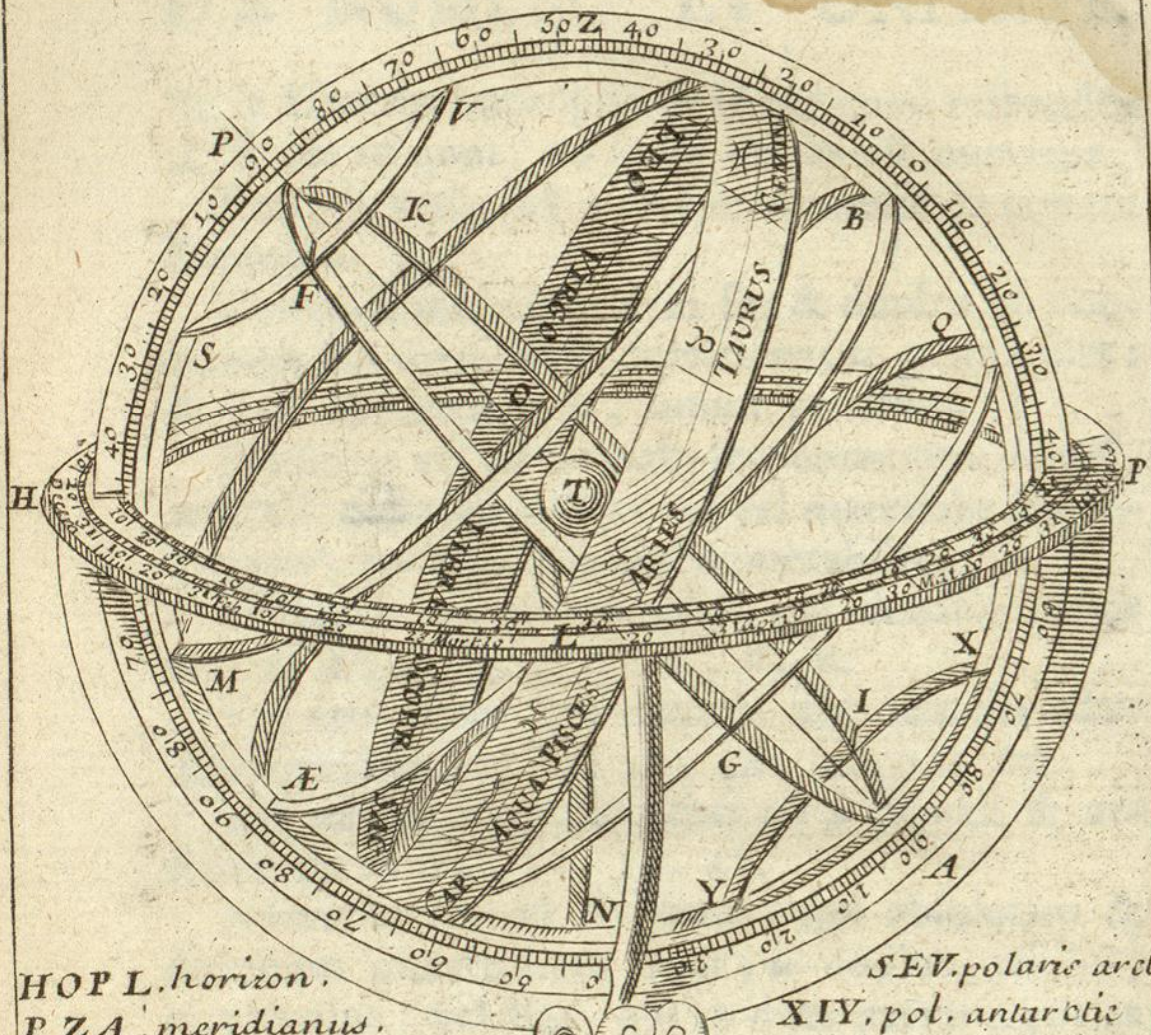
Vel pariter impar, qui semel tantum in duas partes æquales dividitur; *ut* sex, decem.

Vel impariter par, qui in plures partes æquales non tamen usque ad unitatem dividitur; *ut* duodecim.

Numerus impar triplex; scilicet primus quem sola unitas metitur; *ut* 9. vel compositus, quem unitas & plures numeri metiuntur: *ut* 18.

Numerus iterum vel est perfectus, qui suis par-

HOP L. horizon.

PZA. meridianus.

EOBL. oequator.

V8A. zodiacus.

BCAEN. colurus Solst.

FGIK. col. æquinoc.

MK 69. tropicus. 69.

OG 7 trop. 7.

SEV. polaris arct.

XIY. pol. antarctic

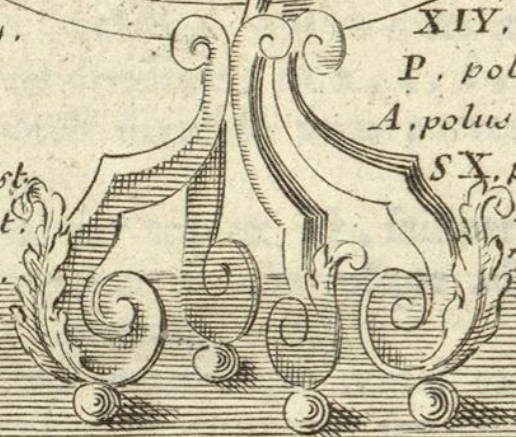
P. polus arcticus

A. polus antarcticus.

SX. poli zodiaci.

PA. axis mundi

T. Terra.

tibus aliquotis seu mensuris simul sumptis præcisè æqualis est; *ut* 6 qui æqualis est 1, 2, 3, qui sunt ejusdem mensuræ.

Vel imperfectus, qui major est suis mensuris simul sumptis; *ut* octo, qui major est 1, 2, & 4, quæ sunt ejus mensuræ.

Vel plusquàmperfectus qui minor est suis mensuris simul sumptis: *ut* 12, qui minor est 1, 2, 3, 4, & 6, quæ sunt ejus mensuræ.

Denique numerus vel exprimitur differentiâ Geometricâ; *ut* linealis, planus & solidus: vel non exprimitur differentiâ Geometricâ; *ut* 2, 3, 4.

Linealis numerus, est ille cujus unitates ita disponuntur, ut referant speciem lineæ: planus, ut referant speciem superficiei: & solidus, ut referant speciem solidi.

Ex numeris planis fit quadratus cùm numerus in se ipsum ducitur, seu per se ipsum multiplicatur; quamobrem numerum quadrare nihil aliud est quàm ipsum multiplicare per se ipsum, hoc pacto sexties 6, faciunt 36.

In Numero quadrato est radix seu costa quæ etiam dicitur latus; radix autem est ille numerus ex cujus multiplicatione nascitur alter; *ut* quatuor respectu 16, & 6, respectu 36.

Ex numeris solidis fit numerus cubicus, cùm nempe numerus per suam radicem multiplicatur: quamobrem cubicè multiplicare numerum nihil aliud est quàm illum ducere in se ipsum, & rursus eundem ducere in productum, *hoc est*, numerum multiplicare per se ipsum, & postea eundem multiplicare per productum: hoc pacto, bis 2, sunt 4. 4. & 4. sunt 8.

DE GEOMETRIA.

Geometria, est scientia speculativa magnitudinis; licet enim nomen habeat à terræ dimensione, omnem tamen magnitudinem contemplatur.

Geometria, quæ practica est, dicitur Geodesia, & tradit modum describendæ magnitudinis; scilicet lineæ, superficiei & solidi.

Geometria triplex est, linealis quæ lineas: Planimetria, quæ superficies; & Stereometria, quæ corpora solida contemplatur.

Linea, est longa tantum: superficies, est longa & lata: solidum, est longum, latum & profundum.

Linea ad unum dividitur: superficies ad duo: solidum ad tria.

Linea, vel est recta, vel curva, vel parallela, vel non parallela.

Recta, quæ ad punctum à puncto est brevissima.

Curva linea, est quævis alia præter rectam.

Recta autem est mensura sui & alterius: rectum est mensura sui & obliqui.

Parallela, est ea quæ secundum omnes partes æqualiter distat ab aliâ, quod quidem æstimatur ex perpendiculari. *Vide figuram continui in Physicâ. p. 197.*

Non parallela est ea quæ secundum omnes partes æqualiter non distat ab aliâ: quamobrem duæ lineæ parrallelæ nunquam concurrunt, cæteræ verò possunt concurrere.

Linea curva duplex, nempe circularis & spiralis.

Circularis, est ea cujus omnes partes æqualiter distant à centro seu medio.

Spiralis,

Spiralis, est quævis alia præter circularem, dum modò simplex fit & curva.

Linea recta duplex; scilicet perpendicularis & non perpendicularis.

Perpendicularis, est ea quæ in aliam cadit ad angulos rectos, *hoc est*, utrinque æquales: non perpendicularis, est quælibet alia linea cadens in aliam.

Superficies duplex; scilicet plana, quæ à lineâ ad lineam brevissima est, & curva e contra.

Incidentia, est inclinatio lineæ ad lineam, superficiei ad superficiem, *hoc est*, intersectio lineæ à lineâ, superficiei à superficie.

Angulus, est concursus linearum aut superficierum.

Angulus triplex est; scilicet rectilineus, *hoc est*, linearum aut superficierum rectarum; curvilineus, curvarum; & mixtus, rectæ & curvæ.

Rectilineus triplex; scilicet rectus, *hoc est*, duarum linearum perpendiculariter cadentium; duæ enim lineæ perpendiculariter cadentes faciunt duos angulos rectos; obtusus, qui major est recto; & acutus, qui recto minor est.

Celebris est apud Mathematicos angulus contingentæ, *hoc est*, concursus lineæ aut superficiei rectæ cum circulo & globo, hic enim contactus est indivisibilis; nam linea aut superficies recta non potest divisibiliter tangere circulum aut globum, perfectus globus & perfectum planum se tangunt indivisibiliter.

DE FIGURIS, PLANIS ET SOLIDIS.

Figura generatim est terminus quantitatis seu quantitas quatenus terminata uno aut multiplici termino.

Figura duplex; scilicet plana seu terminus superficiei, & solida seu terminus corporis Mathematici.

Plana, vel est rectilinea quæ constat lineis rectis; vel curva quæ curvis lineis describitur.

Rectilinea vel est triangularis seu triangulus, *hoc est*, tribus angulis & totidem lateribus constans; vel quadrangularis seu quadrangulus, *hoc est*, quatuor angulis & totidem lateribus constans; vel poligona quæ pluribus constat angulis, *ut* pentagona quæ constat ex quinque; sexagona quæ ex sex; & septagona quæ ex septem constat angulis totidemque lateribus.

Figura, vel est regularis, quæ angulis & lateribus æqualibus constat, vel irregularis, *hoc est*, quævis alia.

Triangulus triplex; curvilineus, qui tribus lineis curvis; rectilineus, qui tribus rectis, & mixtus, qui rectis & curvis constat.

Rectilineus, vel spectatur ratione angulorum; vel ratione laterum.

Ratione angulorum triplex est, scilicet rectangulus qui habet unum angulum rectum; Oxigonus qui tres acutos; & obtusus angulus, qui habet unum angulum obtusum.

Ratione laterum triplex est; scilicet æquilaterus, qui omnia latera æqualia; Ysoseles qui habet æqualia latera super eandem basim seu cuius anguli ad basim sunt æquales; & scalenum qui habet omnia latera inæqualia.

Quadrilaterus duplex: Parallelogrammon, cu-

ius opposita latera sunt parallela ; & trapeſium ,
hoc eſt , quilibet alter quadrilaterus irregularis.

In quadrilateris eſt diameter ſeu linea diagona-
lis , *hoc eſt* , linea recta ab angulo oppoſito ad op-
poſitum angulum ducta.

Figura circularis , eſt ſuperficies ſimplici lineâ
comprehenſa , à cujus centro ſeu medio lineæ om-
nes rectæ ad circumferentiam ductæ ſunt æquales.

Circulus fingitur fieri ex circumductione lineæ ,
quemadmodum linea ex fluxu puncti ; ſuperficies
ex fluxu lineæ , & ſolidum ex fluxu ſuperficie.

In circulo ſunt Diameter , Axis , duo Poli ,
Area , Segmentum , Chorda , Perimeter , Circum-
ferentia & Centrum.

Diameter , eſt linea recta ab uno puncto cir-
cumferentiæ ad oppoſitum ducta per medium ac
centrum circuli tranſiens.

Axis , eſt linea diametralis circà quam immo-
tam circulus moveri concipitur.

Poli , ſunt duo extrema puncta ipſius axis.

Area , eſt ſpatium circumferentiâ contentum.

Segmentum circuli ſeu arcus , eſt minor circuli
portio.

Chorda , eſt linea ſubtenta ſegmento.

Perimeter ſeu circumferentia eſt figura termi-
nans figuræ capacitatem.

Centrum , eſt medium à quo omnes lineæ ad
circumferentiam ductæ ſunt æquales.

Corpus ſuperficie terminatum , vel eſt angulare
quod faciebus plenis continetur , diciturque Poly-
edron , idque regulare eſt , vel irregulare.

Regulare , vel eſt Tetracdron ſeu turris regu-
laris quatuor angulis conſtans ; vel Exacdron ſeu
cubus conſtans quadratis ſex ; vel Octocdron conſ-
tans octo triangulis ; vel Dodecacdron conſtans
duodecim Pentagonis ; vel Ycoacdron conſtans
viginti triangulis , quæ omnia dicuntur regularia ,
quia conſtant ex æqualibus ſive triangulis , ſive
quadratis , ſive pentagonis.

Corpus irregulare, est corpus oblongum, planis terminatum; *ut* trabs, diciturque Parallelepipedon.

Corpus sine angulis, seu Sphærides: vel est ovale, vel sphæricum: ovale, cujus partes æqualiter non distant à centro seu medio.

Sphæricum, cujus omnes extremæ partes æqualiter distant à centro seu medio.

Conus, est Sphæra solida quæ à subjectâ peripheriâ æqualiter fatigatur; ad verticem fieri concipitur ex trianguli circumductione.

Sylindrus, est figura solida quæ à suâ circulari basi ad sublimem, æqualem & æquidistantem peripheriam erigitur; fingitur fieri ex progressu circuli.

In Pyramide & cono sunt basis & linea perpendicularis.

Basis, est planum in quo residet pyramis aut conus.

Linea perpendicularis est linea ducta ab apice pyramidis aut conî ad basim, illam secans ad angulos rectos.

DE MATHEMATICIS impurioribus seu mixtis.

Mathematicæ impuriore sunt Harmonica seu Musica, Optica, Mechanica, Astronomia, Cosmographia & Geographia.

Harmonica, est scientia quæ spectat proportionem in numeris & sonis; nam licet Harmonia sit in pluribus aliis quàm in numeris & sonis, maximè tamen est sensibilis in istis, quia auditur, percipitur.

Optica, est scientia magnitudinis quatenus visibilis, *hoc est*, quatenus lucidæ, coloratæ, figuratæ.

Optica triplex: Perspectiva, quæ radium direc-

tum; Catoptrica, quæ reflexum; & Dioptrica, quæ refractum considerat.

Radius, est linea lucida, colorata, ex objecto visibili ad oculum delata; estque triplex.

Directus, qui ab objecto ad oculum est rectus.

Reflexus, qui omninò impeditur, ac versùs objectum redit.

Et refractus, qui non impeditur omninò, & inclinatur.

Mechanica, est scientia fabricandarum machinarum ad certos motus producendos.

Tota vis Mechanicarum ad procurandum motum, posita est in solâ naturâ motûs circularis; hoc enim unico principio nititur, quò linea magis recedit à centro, eò faciliùs ac celerius movetur; quamobrem eò rota graviora, cæteris paribus, attollit pondera, quò major; & ita de cæteris Mechanicæ instrumentis.

Cosmographia, est mundi totius, *hoc est*, Cœli, Terræ, & eorum quæ intrà continentur Mathematica descriptio.

Astronomia, est scientia magnitudinûs cœlestis, motus syderum, & aliarum à magnitudine & motu procedentium affectionum; dicitur Astronomia quasi lex Astrorum, quia eorum leges exponit, ac per Antonomasiâ vocatur *Mathefis*.

Astronomiæ duæ sunt partes; scilicet Historica, quæ Phœnomena seu apparentia narrat, ex quibus oriuntur rerum cœlestium cognitiones; & Æthiologica quæ apparentiarum causas rimatur.

Astronomia iterum duplex est; Speculativa scilicet & Practica; Speculativa, quatenus magnitudinem, motum & situm Astrorum contemplatur: Practica verò Judiciaria seu Prognostica, quæ Cœli & Astrorum vires in hæc inferiora considerat.

Geographia, est Globi Terraquei Mathematica descriptio, quandoquæ vocatur Cosmographia, Terra enim populariter sumitur pro universo mundo.

Partes integrantes Geographiæ, sunt Topographia, Chorographia, & Hydrographia.

Topographia, est loci particularis descriptio.

Chorographia, alicujus regionis.

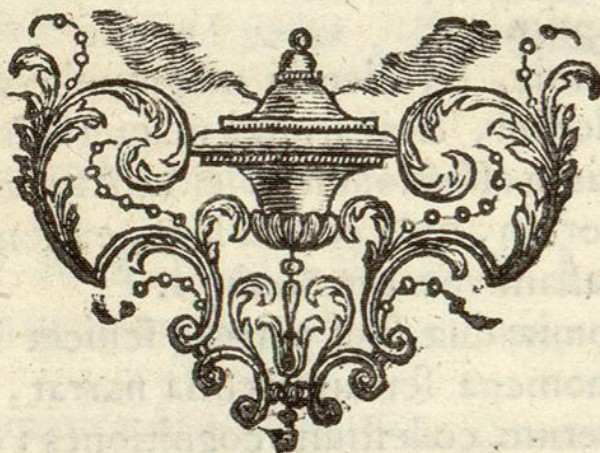
Et Hydrographia, descriptio maris & aquarum.

Geographia, vel generalis est, vel particularis.

Generalis, quæ non modò terræ nostræ, sed etiam cuilibet possibili applicari potest, & hæc est Geometriæ pars.

Particularis, est ea quæ terram hanc nostram, & quæ sunt ei propria considerat, narratque ea quæ in locis illustrioribus contingunt, quare non modò locorum, sed etiam factorum historiam complectitur ac continet.

Cætera, quæ ad Matthesim pertinent, ab iis, quibus ista profitentur quærendum est.

M O D U S

RESPONDENDI ET DISPUTANDI

In Scholis, dum Theses propugnantur.

Alia sunt Respondentis, & alia Disputantis officia.

RESPONDENTIS OFFICIA SUNT.

1°. **N**ihil absurdi, nihil contrà bonos mores etiam animi causâ propugnandum suscipiat.

2°. Apprimè calleat suæ Thæseos rationem seu fundamentum, & ei parti distinctionis, quam negaverit, applicet.

3°. Non ignoret præcipuas contrariæ opinionis rationes, hoc est, præcipuas contrà suam sententiam objectiones, quarum solutionem petet ex fundamento suæ Thesıs.

Ubi observa argumentum à *pari*, quod dicitur *Crux Philosophorum*, nullo negotio solvi posse si ratio disparitatis quærat in ipso Thesıs fundamento; neque enim audiendi sunt, qui hanc respondendi methodum dicunt esse petitionem principii; nam præterquàm quòd petitio principii laus est in respondente, & vitium in solo disputante; insuper hæc methodus respondendi non est petitio principii; nam petere principium, est asserre Thesim pro ratione: aliud autem est asserre Thesim, & aliud asserre rationem Thesıs; non dicimus pro disparitate asserendam esse Thesim, sed Thesıs rationem ac fundamentum.

4°. Bis repetat propositum argumentum, iisdem, quoad fieri potest, verbis quibus propositum est; cum autem repetit primâ vice, expendat apud se,

an argumentum sit in formâ, concessis aut certe datis ambabus præmissis, neget consequentiam, & dicat argumentum non esse in formâ, quia peccat contrâ hanc aut illam regulam Syllogismorum.

Quòd si dephenderit argumentum esse in formâ ad singulas Propositiones ex ordine respondeat, dicens, *Concedo*, si vera sit Propositio: vel *Nego*, si Propositio sit falsa: vel *Distinguo*, si Propositio sit ambigua, hoc sensu *Concedo*: illo sensu *Nego*.

Deindè singulas distinctionis partes explicet seu definiat, nisi per se evidentes sint; tùm verò materiæ, de quâ agitur, applicet, ut ejus responsio constet ex distinctione, explicatione & applicatione, distinguat, explicet & applicet.

Si autem alterutra vel utraque sit vera, sed nihil faciat ad institutum, debet eam permittere, dicens, *Transseat Major*, *Transseat Minor*, & *Transseat Totum*.

DISPUTANTIS OFFICIA SUNT.

1°. Nihil probandum suscipiat quod sit absurdum, fidei vel bonis moribus contrarium, nisi priùs admoneat se exercitii vel animi gratiâ disputare; ordinariè autem assumat quæstionem controversam, ex quâ auditores recreari vel discere aliquid possint.

2°. Contrarium Thesi seu Propositioni controversæ concludat.

3°. Argumentum in formâ quàm poterit breviter ac dilucidè proponat: Argumentum autem in formâ, Syllogismum perfectum intelligo: non Enthimema vel aliam speciem argumentationis: nulla enim præter Syllogismum argumentatio formam, figuram aut modum habet, ut per se constat; quamobrem nullum est in animo Enthimema, sed brevitatis causâ est in ore cùm res per seipsam evidens est; *inquit Philosophus*.

4°. Habeat ad manum paratissimam majoris vel minoris

minoris confirmationem ; sed præsertim majoris , quæ præcipuum fundamentum disputationis continere solet ; sed neque minoris probationem negligere debet , ne si alterutra negetur , hæreat statim & obmutescat.

Deniquè , contrà Respondentis solutionem & præsertim contrà ejus distinctionem argumentetur ; studiosè autem caveat , ne respondentis solutionem verbo aut facto contempsisse videatur , tantò enim validiùs & efficaciùs videbitur disputantis argumentum , quantò solidior & subtilior responsio , seu potius solutio respondentis , auditoribus apparebit.

ANALYSIS PHILOSOPHIÆ.

R Es de quibus Philosophia tractat, sunt veluti Prolegomena, *id est*, notiones primæ quibus Philosophiæ studiosi ad singulas partes facilius præparentur.

Primò enim agit de suâ definitione, causis, subjecto & objecto; qui quidem ordo in cæteris omnibus partibus observatur, eademque tenetur Methodus, eâ tamen cum verborum mutatione quæ ista omnia in aliis significant.

Deindè Philosophia dividitur in quinque partes, secundùm eos qui quintam admittunt, nempe Mathematicam.

Philosophia sextuplex distingui potest, alia quipè collectiva est, alia distributiva, habitualis, actualis, speculativa & practica. Collectiva Philosophiæ perfectæ titulo gaudet: omnes suo modo sibi singulis proprio accuratè definiuntur. Philosophia differt à sacrâ Theologiâ. Perfecta est impossibilis; aliqua seu distributivè sumpta datur & existit, ergo à fortiori est possibilis: jurè ac meritò definitio Philosophiæ secundùm Aristotelem seu Peripateticos ejus auditores admittitur. Triplici modo aliquis potest habere Philosophiam, scilicet infusione, inventionem & doctrinâ: Primo modo, *id est*, infusione Adamus Protoparens eam habuit; quod probatur ratione multiplici. Post existentiam Philosophiæ, certitudo & ejus species definiuntur.

ANALYSIS LOGICÆ.

Logica in suis Prolegomenis definitur & dividitur : tractatur de ejus necessitate & objecto. In quatuor partes distribuitur, in apprehensionem scilicet seu ideam, in judicium, discursum & methodum. Universalia explicat, gradus Metaphysicos distinguit, & Categorias Aristotelis enucleat. De signo, termino, voce, nomine & verbo non filet : Propositionem ejusque species definit ; Proprietates propositionum tùm absolutas tùm relativas enodat ; scilicet quantitatem, qualitatem, conversionem, æquipollentiam & oppositionem, quàm vocamus, complexam : simplex enim inter res seu terminos reperitur.

Versùs finem de argumentatione agit, ejusque speciebus. Totum explicat Syllogismum. Materia, forma, figura & modus Syllogismi nullam patiuntur difficultatem, nec certè alia Syllogismi principia tùm directiva tùm perfectiva. Ad directiva Regulæ generales & speciales pertinent : ad perfectiva, reductio tùm ostensiva, tùm ad impossibile : per quas scilicet Syllogismus imperfectus ad perfectum reducitur.

Syllogismus dividitur in Demonstrativum, Topicum & Sophisticum. Demonstratio triplex est : à priori, à posteriori & à simultaneo.

ANALYSIS MORALIS.

Moralis dicitur etiam Theologia Naturalis : ejus objectum sunt actus humani , quatenus ad honestatem dirigibiles. In Generalem dividitur & Particularem : hæc verò subdividitur in Monasticam, Oeconomicam & Politicam ; quæ ultima triplex est, scilicet Monarchica, Aristocratica & Democratica.

Tres partes Moralis assignantur. In prima tractatur de Principiis actionum. In secunda, de earum Proprietatibus ; & in tertia , de Speciebus. Proprietates actuum, scilicet bonitas & malitia, ab objecto , fine & eorum circumstantiis repetuntur.

Bonum & malum definiuntur & dividuntur. Voluntas hoc non potest amare quatenus & præcisè est malum. Beatitudo objectiva & formalis , & status naturæ puræ possibilitas clarè demonstrantur. Actus indifferentes explicantur , & hominis libertas. Quid & quotuplex sit Moralis Potentia, Habitus , Virtus Cardinalis & Intellectualis versus medium reperias. Lex & conscientia sunt actionum regulæ. Actio humana differt ab actione hominis. Actiones voluntatis aliæ sunt prosecutivæ , aliæ averfativæ. Prosecutivæ sex sunt, tres circa finem, & tres circa media. In appetitu tum concupiscibili, tum irascibili undecim sunt passionēs , quæ singulæ definiuntur.

ANALYSIS METAPHYSICÆ.

Metaphysica non immeritò Sapiencia dicitur. Dividitur in Generalem, quæ *Ontologia*, & in Particularem quæ *Pneumatologia* nuncupatur. Illa tractat de Ente in genere, quatenùs ab omni materia abstractum est, quodquidem Metaphysicæ est objectum adæquatum: hæc verò proprietates Entis & ejus species scrutatur.

Causæ maximam Metaphysicæ partem obtinent; nam, traditis Entis principiis, Metaphysica de Causa omnium prima efficiente dat notiones. Deus ut causa prima creat, conservat, concurrit immediate, & moraliter præmovet, non verò physicè ad sensum Thomistarum. Contra Atheos Dei existentia demonstratur à posteriori. De Angelis pauca tradit Pneumatologia. Anima hominis definitur Substantia spiritalis, cogitans, incompleta creata. Cogitatio est de ejus essentia: cùm sit substantia spiritalis propter ejus operationes, ejus immortalitatem demonstrare nihil est periculi. Versùs finem proprietates entis tùm simplices, tùm complexæ definiuntur. Ens ut sic dividitur in ens reale & rationis; illud verò in completum & incompletum, in subsistens & inhærens, quæ omnia ferè subdividuntur. Quid sit subsistentia, hypostasis, suppositum, persona, Metaphysica nos docet, & plurima, (quantùm fas est Philosophis) de Dei Attributis dicit.

Ab omni materia Metaphysica abstrahit, scilicet à materia singulari, sensibili & intelligibili.

ANALYSIS PHYSICÆ.

Phyfica Corpus considerat, sed quatenus naturale est: ideòque differt ab arte Medicâ, quæ verlatur circâ Corpus, naturale quidem, sed quatenus sanabile.

Phyfica dividitur in Generalem, quæ Corpus in genere; & in Specialem seu Particularem, quæ proprietates Corporis ejusque species considerat. Generalis Phyfica nobis exponit principia Generationis & compositionis Corporum: & admittit materiam, formam & privationem juxtâ veteres Philosophos. Plurimæ fiunt iis de Principiis conclusiones & quæstiones.

Specialis verò quatuor nobis assignat eorundem corporum proprietates: magnitudinem scilicet seu quantitatem; & de continuo agit; Motum, & refellitur Cartesius: Locum & Tempus.

Quid sit Mundus, & Mundi systemata referuntur clarè & dilucidè. Vacuum ingens, & etiam exiguum Philosophicum rejicitur; tamen, utrumque divinitus est possibile. Species corporum, nempe simplicia Corpora, mixta, cœlestia, corruptibilia, elementa, meteora, animata, inanimata, metalla, ultimam ante Sphæræ explanationem Physicæ Specialis partem obtinent.

Verum ut Analyses singularum Phylosophiæ partium facilius fiant & accuratiùs; conclusiones Benedictionem sequentes, de quibus plerumque in examinibus agitur, & indices Candidatum multum juvabunt.

B E N E D I C T I O

Meritissimi Domini Cancellarii ad Lauream.

Examine peracto, recedit Candidatus, dùm de suâ receptione inter Dominum Cancellarium & Examinatores agitur. Postea accedit Candidatus, Apparitore ei dicente: *accedas.*

Tùm ante Dominum Cancellarium genua flectit Candidatus:

Dominus Cancellarius, capite aperto, astantibus Examinatoribus, sic ad Candidatum.

D. Juras te ad quemcumque honoris aut dignitatis Universitatis gradum honorem & reverentiam delaturum Meritissimo Domino Cancellario Ecclesiæ & Universitatis Parisiensis, ejusque successoribus pro tempore existentibus?

R. *Candidatus*: Juro:

D. Juras te servaturum leges & statuta Academiæ & Parisiensis Universitatis?

R. Juro.

Tunc Meritissimus Dominus Cancellarius capite aperto.

E T E G O Sacræ Facultatis Parisiensis Doctor Theologus, necnon Academiæ Universitatisque Parisiensis Cancellarius, autoritate Apostolicâ, quâ fungor in hâc parte, Do tibi potestatem docendi, Legendi & Regendi, & quoscunque actus Magisterii exercendi hîc & ubique terrarum. In nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti.

R. Amen.

Deindè. In signum honoris & Reverentiæ Lauream Magisterii capiti tuo impono.

Jus interpretandi non datur Artium Magistris.

F I N I S.

CONCLUSIONES.

EX UNIVERSA PHILOSOPHIA.

D efinitio Aristotelis est Bona,	pag. 15
Existit aliqua Philosophia,	17
Scientia Speculativa est nobilior Practicâ,	21
Res naturales quatenus naturales, sunt objectum Philosophiæ adæquatum,	22
Adamus habuit Philosophiam,	26

EX LOGICA.

Logica est ars,	35
Logica est scientia,	36
Logica est Virtus mentis,	38
Logica est Practica,	ibid
Logica Docens & Utens non distinguuntur reali- ter,	39
Objectum Logicæ sunt operationes mentis ut diri- gibiles ad verum,	41
Logica artificialis est simpliciter necessaria ad alias scientias in statu perfecto comparandas,	43
Apprehensio simplex non est capax falsitatis,	45
Judicium malè definitur oratio affirmans & ne- gans,	47
Quinque sunt Universalia tum in essendo, tum in prædicando,	51
Species infima potest fieri genus,	53
Non Datur Universale à parte rei,	55
Datur Universale per mentis abstractionem,	56
Universale Logicum excidit suâ Universalitate,	57
Ens est Univocum respectu Dei & Creaturæ,	58

CONCLUSIONES.

Gradus Metaphysici non distinguuntur realiter ,	61
Gradus Metaphysici non distinguuntur formaliter ,	62
Gradus Metaphysici distinguuntur virtualiter , & ratione ratiocinatâ ,	65
Deus est subiectum Relationis Categoricæ ,	68
Terminus Relationis est absolutus , nec de ejus essentiâ ,	ibid
Relatio multiplicatur numero pro multiplicatione Terminorum ,	69
Relatio non est entitas fundamento superaddita ,	70
Scientia, fides & opinio possunt stare simul ,	74
Ex duabus propositionibus singularibus sibi contradicentibus de futuro contingenti , una est determinatè vera , altera falsa ,	87
Quatuor sunt figuræ syllogismorum.	92

E X M O R A L I.

Moralis est Prudentia & Scientia ,	III
Objectum Moralis sunt actus humani ad honestatem dirigibiles ,	III
Juvenis ætate & moribus non est arcendus à studio Moralis ,	III
Voluntas non potest amare malum quatenus malum ,	III
Deus est finis ultimus omnium actionum ,	III
Homo agit formaliter propter finem ,	III
Belluæ agunt materialiter propter finem ,	ibid
Beatitudo objectiva hominis est Deus solus ,	III
Bona creata non sunt Beatitudo objectiva hominis ,	III
Beatitudo formalis consistit in visione & amore Dei ,	III
Possibilis est status naturæ puræ ,	III
Homo est liber etiam post peccatum ,	III
Essentia libertatis consistit in indifferentiâ con-	

C O N C L U S I O N E S.

traditionis activâ,	133
Non dantur actus indifferentes in individuo, sed in specie,	133
Virtus Moralis est habitus essentialiter Bonus,	136
Iustitia non est in medio formaliter,	138
Virtutes Cardinales sunt inter se connexæ,	139
Judex debet judicare secundum allegata & probata contrâ propriam Scientiam,	140

E X M E T A P H Y S I C A.

Metaphysica est Sapiencia,	148
<i>Quidquid evidenter percipitur, &c.</i> est primum Principium,	151
Datur Potentia obediencialis,	155
Datur Creatio,	158
Impossibilis est Creatura Creatrix,	159
Deus directè conservat Creaturas,	160
Deus concurrit cum Creaturis,	162
Deus causas secundas præmovet moraliter,	164
Non datur Præmotio Physica,	ibid
Dantur Accidentia Physica absoluta,	170
Existencia Dei demonstratur à posteriori,	175
Unicus est Deus,	177
Anima est spiritalis,	180
Anima est immortalis,	ibid

E X P H Y S I C A.

Tria sunt Principia Generationis,	186
Duo sunt Principia compositionis,	187
Materia Prima habet propriam existentiam,	188
Datur forma Substantialis in homine,	190
Magnitudo distinguitur à Materiâ,	193
Essentia Magnitudinis consistit in extensione in- ternâ,	194
Continuum non constat ex punctis Zenonicis,	195
Continuum non constat ex punctis Physicis,	196

C O N C L U S I O N E S.

Continuum constat ex partibus in infinitum divisibilibus,	197
Leges de Corporum percussionibus à Cartesio traditæ non possunt defendi,	201
Non datur quies in puncto reflexionis,	202
Non datur vacuum Philosophicum,	204
Vacuum est possibile Divinitus,	ibid.
Hæc Propositio, <i>Corpora existunt</i> , non est certa Metaphysicè,	206
Systema Copernicanum potest defendi ut hypothesis,	211
Systema Ptolemaicum non potest defendi,	213
Terra est immobilis juxta Tychonem Braheum,	215
Gravitas aëris est causa ascensûs & suspensionis Gravium,	217
Descensûs Gravium causa sunt varii ætherei Turbines,	218
Ferrum attrahitur per materiam subtilem,	222
Lumen consistit in pressione celeri,	223
Color non est mera qualitas Physica,	224
Calor, est motus quidam celer & expansivus,	225
Frigus est quies partium seu Caloris privatio,	226
Luna incumbens aquis est causa fluxûs maris,	228
Admittendus est sanguinis circuitus,	231
Transfusio sanguinis non est salutaris,	234

INDICES

Omnium Philosophiæ Partium.

INDEX RHETORICÆ.

R Heterica definitur,	Causarum genera,	6
p.	Amplificatio,	6
Eloquentia,	Elocutio,	8
Loci Oratorii,	Periodus,	9
Loci intrinseci,	Tropi & Figuræ,	9
Loci Extrinseci,	Fabula,	10
Argumentatio,	Chria,	11

INDEX PHILOSOPHIÆ.

Definitio Philosophiæ,	13	21.
Definitio in genere,	14	Subjectum Philosophiæ,
Divisio Philosophiæ,	16	24.
Existentia Philosophiæ,	17	Causæ Philosophiæ,
17.	19	Philosophia Adami,
Certitudo,	19	26
Objectum Philosophiæ,		Varia Philosophorum
		Sectæ,
		22

INDEX LOGICÆ.

Definitio Logicæ,	34	Gradus Metaphysici,	59
Divisio Logicæ,	39	Categoriæ,	64
Objectum Logicæ,	41	Relationes,	67
Necessitas Logicæ,	42	Oppositio simplex,	73
Apprehensio seu Idea,	45	Modi priores & poste-	
Judicium,	47	riores,	75
Methodus,	48	Modi habendi,	75
Universalia,	48	Signum,	75
Univocatio Entis,	58	Termini,	76

INDICES.

Vox;	81	num;	88
Nomen;	81	Æquipollentia;	89
Verbum,	82	Conversio,	90
Oratio,	82	Discursus,	96
Divisio,	83	Argumentatio;	97
Propositiones,	84	Syllogismus,	98
Quantitas propositionis,	85.	Regulæ Syllogismorum,	104.
Qualitas propositionis,	86.	Reductio Syllogismi	108.
Oppositio	propositio-	Demonstratio,	109

INDEX MORALIS.

Definitio Moralis,	109	Conscientia,	128
Objectum Moralis,	110	Libertas hominis,	129
Divisio Moralis,	113	Essentia libertatis,	130
Principia actionum,	114	Actus indifferentes,	132
Bonum,	115	Habitus,	134
Malum,	116	Virtutes intellectûs,	135
Finis,	118	Habitus voluntatis,	135
Modi agendi propter finem,	119	Virtus in medio,	137
Beatitudo objectiva,	120	Virtutes Cardinales,	137
Beatitudo formalis,	122	Iustitia,	138
Proprietates Beatitudinis,	123	Actus fortitudinis,	142
Status naturæ puræ,	124	Proprietates actionum,	142.
Potentia Morales,	126	Species actionum,	143
Regulæ actionum,	127	Actiones voluntatis,	144
Leges,	127	Passiones,	145

INDEX METAPHYSICÆ.

Definitio Metaphysicæ,	147.	Divisio Metaphysicæ	149.
Objectum Metaphysicæ,	148.	Principia cognitionis	150.

INDICES.

Principia rei,	152	Præmotio Physica,	164
Actus, Potentia, Possi-		Proprietates Entis,	167
bilitas, &c.	153	Species Entis,	169
Potentia obedientialis,		Accidentia Physica,	170
154.		Substantia, Suppositum,	
Cætera principia Meta-		Persona,	171
hyfica,	156	Deus,	172
Causæ,	157	Attributa Divina,	173
Causa efficiens,	157	Existentia Dei,	174
Creatio,	158	Angeli,	178
Conservatio,	160	Anima definitur,	178
Concursus,	161	Anima est spiritalis,	180
Præmotio Moralis,	163	Immortalitas animæ,	180

INDEX PHYSICÆ.

Definitio Physicæ,	183	tu,	199
Divisio Physicæ,	184	Quies,	202
Objectum Physicæ,	184	Locus,	203
Principia corporis,	185	Vacuum,	204
Principia Generationis,		Tempus,	205
185.		Mundus,	205
Principia Compositio-		Species corporum,	205
nis,	187	Existentia corporum,	206
Materia,	188	Corpora cœlestia,	209
Forma, 189 Privatio,	191	Systemata Mundi,	210
Proprietates corporis,		Sententia Copernici,	210
192.		Sententia Ptolemæi &	
Magnitudo,	192	Tychonis,	212
Essentia magnitudinis,		Sententia Cartesii,	214
194		Elementa,	217
Continuum,	195	Gravitas aëris,	217
Puncta Zenonica,	195	Descensus gravium,	218
Puncta Physica,	196	Lacryma Batavica,	219
Partes in infinitum divi-		Meteora,	220
sibiles,	197	Mixta perfecta inanima-	
Motus,	198	ta,	221
Leges à Cartesio de mo-		Magnes,	222

INDICES.

Mixta perfecta animata,	223.	pui,	238
Lumen,	223	Sphæræ circuli minores,	238
Color,	224	Climata & Paralleli,	239
Calor,	225	Zonæ,	239
Frigus,	226	Eclipses,	241
Sonus,	227	Concentrici, excentri-	
Æstus Maris,	227	ci, epicycli,	242
Salugo Maris,	229	Statio, Directio & Re-	
Circuitus sanguinis,	230	trogradatio,	243
Transfusio sanguinis,	233	Cætera omnia quæ ad	
Sphæra,	235	Sphæram pertinent,	
Sphæræ circuli præci-			244,

INDEX MATHESIOS.

Definitio Mathesis,	249	252.	
Divisio Mathesis,	249	Numerus & unitas, 254	
Arithmetica,	250	Geometria,	256
Mensura,	251	Figuræ, Plana & Solida,	
Termini & Rationes,	252	258.	
Proportio & Progressio,		Mathematicæ mixt.,	260

INDEX CÆTERARUM RERUM.

Modus Respondendi,	271.
263.	Conclusiones ex Philo-
Modus Disputandi, 264	sophia, 272
Analysis Philosophiæ,	Conclusiones ex Logica,
266.	272
Analysis Logicæ, 267	Conclusiones ex Morali,
Analysis Moralis, 268	273
Analysis Metaphysicæ,	Conclusiones ex Meta-
269.	physica, 274
Analysis Physicæ, 270	Conclusiones ex Physi-
Benedictio Cancellarii,	ca, 274

EPISTOLA

B. R. FACULT. RHEM. DOCTORIS;
AD AUTOREM.

Cal. Junii, Ann. R. S. M. DCC. XXXII.

TU igitur ille es, GUILLELME, quem nuper
Delphino nascente, Galliam ad Reginam ita
canentem, ut ab Alpibus etiam ad Pyrenæos unde-
quaque personaret Echo, Versaliis læti audivimus?
Tu igitur ille es, quem Heraultii Prætoris omnium
vigilantissimi atque illustrissimi laudes, Virgilii Ana-
grammate, carmine tamen vernaculo, leviter per-
stringentem paucis abhinc diebus vidimus Lutetiæ?
Quis ergo? fortasse tibi dicet aliquis; è Poëta repente
factus es Philosophus? Verum, hilari te natum inge-
nio cum noverim, inter cutem & carnem rideant
quoque qui voluerint. Legenti mihi tuum ad Lau-
ream Manuscriptum, nulla sanè via visa est facilior,
nulla profectò ad Artium Magisterium ratio præstan-
tior. Gaudeant juvenes, tibi que non magnas, aio,
sed ingentes gratias agant, quòd ipsos laborantes,
summâque illâ definitionum conclusionumque Philo-
sophicarum farragine intricatos tam facile expedive-
ris. Utinam tuus mihi olim adfuisset libellus! Etenim,
ut tibi candidè fatear, ab Examinatore nescio quo,
dùm Baccalaureatûs examina subirem, interrogatus
quidnam esset ens, entitas, categoria, genus & dif-
ferentia, Cartesium quamvis & Malbranchium Ro-
haultiumque ac Purchotium, quos omnes & ingenio
& doctrina præstantissimos audeo dicere, diu noctu-
que pervolvissem, ad metam angustiasque redactus
ferè hæsi inhians. Tu verò modos in Baroco & Bocardo
tam

tam clarè enucleas ; Terminos illos Categorematicos
& Syncategorematicos , qui , absque controversiâ ,
transverso cum osse Gargantuam strangularent , ita
breviter enodas & definis , ut juvenis , quovis pol-
leat intellectu , hæc omnia aliaque hujusce generis
vocabula ex tempore intelligere possit. Facilis est sti-
lus , & ad captum Tyronum ea Methodus , quæ om-
nium , post homines natos , ad Artium Lauream Bac-
calaureatumque consequendum aptissima potest haberi.
Illud verò nulli mirum videri debet , cum tam
præstanti in Collegio , tam præclara in Universitate ,
celeberrimos à teneris unguiculis audiveris Professo-
res , tuumque animum non solum ad humanitates ,
verum etiam ad utriusque nostrum perjucunda Phi-
losophiæ studia semper retuleris. Unum porrò tantum
vereor , ne consulendo brevitati , pigritiæ Scholasti-
corum faveas. Cæterum & fateor omnia , quæ ad
Lauream scitu sunt necessaria magis , tuo in Candidato
comprehendi. Illa nimirum initio Candidatis monita ,
non potui quin plurimi facerem. Non solum Candi-
dati , verum etiam Candidatorum Parentes , quanti
pro Laureâ Parisiis constet ad assem numerare pote-
runt , sunt enim quandoquæ filii , non omnes dico , qui
viginti aut etiam triginta , omni remoto scrupulo ,
ad emendam Porphyrianam arborem , quæ , ni fallor ,
pro sex fortassè habetur terunciis , Patrem sed potius
Matrem carissimam libellis emungere curarent sci-
licet. Pergratum igitur mihi feceris admodum , si
quingenta , opus typo cum mandaveris , quam
celeriter exemplaria mittas , ut Scholastici , hoc per-
actò Philosophiæ cursu , nostrâ in Universitate lau-
reandi sibi singuli unum habeant , eorumque nimia
sublevetur animi contentio. Vale.

A P P R O B A T I O.

Illuſtriſſimi D. D. Regiorum Sigillorum Cuſtodis Juffu, Librum Manuſcriptum, cui titulus eſt, *Candidatus Artium à Magiſtro Guillelmo Guillier Digeflus, &c.* Debitâ attentione legi, nihilque in eo reperi, quod orthodoxæ Doctrinæ boniſque moribus adverſetur; imò Artium Magiſterii, Baccalaureatûſque Theologici Candidatis perutilem fore, atque idcirco dignum eſſe qui typis mandetur judicavi, & ita cenſeo. Datum in Sorbonâ anno Domini milleſimo ſeptingenteſimo trigeſimo, die verò menſis Januarii vigeſimâ ſecundâ.

A. LE MOYNE, Cenſor Regius,
Docteur & Socius Sorbonicus.

P R I V I L E G E D U R O I.

LOUIS, par la grace de Dieu, Roi de France & de Navarre: A nos amés & feaux Conſeillers les Gens tenans nos Cours de Parlement, Maîtres des Requêtes ordinaires de notre Hôtel, Grand Conſeil, Prevôt de Paris, Baillifs Senefchaux, leurs Lieutenans Civils & autres nos Juſticiers qu'il appartiendra, S A L U T. Notre bien amé GUILLAUME GUILLIER le jeune, Maître ès Arts en notre Univerſité de Paris, Nous ayant fait remontrer qu'il ſouhaiteroit faire imprimer & donner au Public un Livre qui a pour titre, *Candidatus Artium, ubi de Rhetoricâ & Philoſophiâ, ad uſum Candidatorum, &c.* ſ'il Nous plaiſoit lui accorder nos Lettres de Privilege ſur ce neceſſaires, offrant pour cet effet de le faire imprimer ſur bon Papier & beaux caractères, ſuivant la Feuille imprimée & attachée pour modele ſous le contre-ſcel des Preſentes. A C E S CAUŒS, voulant traiter favorablement ledit Expoſant, Nous lui avons permis, & permettons par ces Preſentes ſ de faire imprimer ledit Ouvrage ci-deſſus ſpecifiés, en un ou pluſieurs volumes, conjointement ou ſéparément, & autant de fois que bon lui ſemblera, ſur papier & caractères conformes à ladite feuille imprimée & attachée ſous notre

Est contre-Scel, & de le vendre, faire vendre & débiter par tout notre Royaume pendant le tems de *six* années consecutives, à compter du jour de la date desdites Presentes. Faisons défenses à toutes sortes de Personnes de quelque qualité & condition qu'elles soient, d'en introduire d'Impression étrangere dans aucun lieu de notre obéissance; comme aussi à tous Libraires, Imprimeurs & autres, d'imprimer, faire imprimer, vendre, faire vendre, débiter ni contrefaire ledit Ouvrage cy-dessus exposé, en tout ni en partie, ni d'en faire aucun extrait sous quelque pretexte que ce soit, d'augmentation, correction, changement de titre ou autrement sans la permission expresse & par écrit dudit Exposant, ou de ceux qui auront droit de lui, à peine de confiscation des Exemplaires contrefaits, de trois mille livres d'amende contre chacun des Contrevenans, dont un tiers à Nous, un tiers à l'Hôtel-Dieu de Paris, l'autre tiers audit Exposant, & de tous dépens, dommages & intérêts: A la charge que ces Presentes seront enregistrées tout au long sur le Registre de la Communauté des Libraires & Imprimeurs de Paris, dans trois mois de la date d'icelles; que l'Impression de cet Ouvrage sera faite dans notre Roïaume & non ailleurs; & que l'Impetrant se conformera en tout aux Reglemens de la Librairie, & notamment à celui du 10. Avril 1725. Et qu'avant que de l'exposer en Vente, le Manuscrit ou Imprimé qui aura servi de copie à l'impression dudit Ouvrage, sera remis dans le même état où l'Approbation y aura été donnée, ès mains de notre très-cher & féal Chevalier Garde des Sceaux de France, le Sieur Chauvelin; & qu'il en sera ensuite remis deux Exemplaires dans notre Bibliothèque publique, un dans celle de notre Château du Louvre, & un dans celle de notre très-cher & féal Chevalier, Garde des Sceaux de France, le Sieur Chauvelin; le tout à peine de nullité des Presentes: Du contenu desquelles vous mandons & enjoignons de faire jouir l'Exposant, ou ses ayans cause, pleinement & paisiblement, sans souffrir qu'il leur soit fait aucun trouble ou empêchement. Voulons que la Copie desdites Presentes, qui sera imprimée tout au long au commencement ou à la fin dudit Ouvrage, soit tenue pour dûement signifiée, & qu'aux copies collationnées par l'un de nos amez & feaux Conseillers & Secretaires, foi soit ajoutée comme à l'original; Commandons au premier notre Huissier ou Sergent de faire pour l'exécution d'icelles, tous Actes requis & nécessaires, sans demander autre permission, & nonobstant clameur de Haro, Charte Normande & Lettres à ce contraires: **CAR tel est notre plaisir. DONNE'** à Paris le vingt-quatrième

Jour du mois de Fevrier, l'an de grace mil sept cent trente;
& de notre Regne le quinzième. Par le Roi en son Conseil,
Signé, DE SAINT HILAIRE.

Registré sur le Registre VII. de la Chambre Royale &
Syndicale de la Librairie & Imprimerie de Paris, N^o, 327.
fol. 477. conformément au Reglement de 1723. qui fait dé-
fenses, Article IV. à toutes personnes de quelque qualité
qu'elles soient, autres que les Libraires & Imprimeurs, de
vendre, debiter & faire afficher aucuns Livres pour les vendre
en leurs noms, soit qu'ils s'en disent les Auteurs ou autrement,
& à la charge de fournir les Exemplaires prescrits par l'Ar-
ticle CVIII. du même Reglement. A Paris le 14. Mars
1732. Signé, P. A. LE MERCIER, Syndic.

114

3

3H 150

3H 150

3H 15

9H 150

12H

4H

24H 150

3H 100

55

61